

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2005–2006)

FOR BUDSJETTÅRET 2006

Utgiftskapitler: 600–667, 2541–2543, 2600–2690

Inntektskapitler: 3600–3643, 5527, 5631, 5701–5702, 5704–5705

Innhold

Del I

Innledende del	9	2.3.2	Praktisering av regelverket for stønad til enslig forsørger som har hatt samboer 12 av de siste 18 månedene	22
1 Regjeringens verdigrunnlag og mål for arbeids- og sosialpolitikken	11	2.3.3	Grunnstønad	22
1.1 Kamp mot fattigdom	11	2.3.4	Kjøp av helsetjenester	22
1.2 Inkluderende samfunn	11	2.3.5	Tilretteleggingstilskudd	22
1.3 Inkluderende arbeidsliv	12	2.3.6	Refusjon bedriftshelsetjenester	22
1.4 Barna først	12	2.3.7	Utvidelse av arbeidsgivers lønnsplikt i permitteringsperioden	22
1.5 Aktiv rusmiddelpolitikk	12	3 Sentrale utviklingstrekk		23
1.6 Ny arbeids- og velferdsforvaltning	13	3.1	Noen sentrale utviklingstrekk innenfor arbeids- og sosialsektoren	23
2 Profil og satsingsområder	14	3.2	Noen sentrale utviklingstrekk innenfor folketrygden	24
2.1 Samlet budsjettforslag fordelt på programområder og programkategorier	14	3.3	Oppfølging av anmodningsvedtak fra Stortinget	26
2.2 Satsinger	15	3.3.1	Anmodningsvedtak nr. 118, 8. desember 2004	26
2.2.1 Tiltak mot fattigdom	15	3.3.2	Anmodningsvedtak nr. 570, 17. juni 2005	27
2.2.2 Rusmiddelpolitikken	16	3.3.3	Anmodningsvedtak nr. 417, 9. juni 2004	27
2.2.3 Tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne	17	3.4	Grunnbeløp, særtilllegg og andre stønader som Stortinget fastsetter	28
2.2.4 Arbeidsmarkedspolitikken	18	4 Andre saker		32
2.2.5 Barn i familier som mottar sosialhjelp	18	4.1	Fornyning, organisasjons- og strukturendring i statsforvaltningen	32
2.2.6 Tidsbegrenset uførestønad og barnetilllegg	19	4.2	Forskning og annen kunnskapsutvikling	32
2.2.7 Graderte pleiepenger	19	4.3	Samfunnssikkerhet og beredskap	33
2.2.8 Støtte til nye hjelpemidler	19	4.4	Kjønns- og likestillingsperspektivet	34
2.2.9 Supplerende stønad til personer over 67 år	19	4.5	Målene for regjeringens økonomiske politikk	35
2.2.10 Tiltak for å få flere uføre tilbake i arbeid	19	5 Oversiktstabeller		36
2.2.11 Forhindre midlertidig bortfall av trygdeytelser	20	5.1	Utgifter og inntekter fordelt på kapitler	36
2.2.12 Arbeidsinnvandring og tiltak mot sosial dumping etter EU-utvidelsen...	20	5.2	Årsverksoversikt	39
2.2.13 En ny arbeids- og velferdsforvaltning	20	5.3	Bruk av stikkordet «kan overføres»	40
2.2.14 Videre arbeid med pensjonsreformen	20			
2.2.15 Ny arbeidsmiljølov	21			
2.2.16 Representativitet i drøftinger om regulering av folketrygdens grunnbeløp	21			
2.3 Budsjetttiltak	21			
2.3.1 Forenkling av lønnsgarantiordningen	21			

Del II

Nærmere om budsjettforslaget	41
------------------------------------	----

Programkategori 09.00

<i>Administrasjon m.v.</i>	43
----------------------------------	----

Kap. 0600 Arbeids- og sosialdepartementet (jf. kap. 3600)	43
--	----

Kap. 3600 Arbeids- og sosialdepartementet (jf. kap. 600)	45
---	----

Kap. 0603 Arbeidsretten, meklings- institusjonen m.m. (jf. kap. 3603) ..	45
---	----

Kap. 3603 Arbeidsretten, meklings- institusjonen m.m.	45
---	----

Kap. 0604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning	46
---	----

Programkategori 09.20 Tiltak for bedrede levkår, forebygging av

<i>rusmiddelproblemer m.v.</i>	52
--------------------------------------	----

Kap. 0620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	73
--	----

Kap. 0621 Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet	76
---	----

Kap. 0622 Statens institutt for rusmiddelforskning	84
---	----

Kap. 3622 Statens institutt for rusmiddelforskning	86
---	----

Kap. 5527 Vinmonopolavgiften m.m.	87
--	----

Kap. 5631 Aksjer i AS Vinmonopolet	87
--	----

Programkategori 09.30 Arbeidsmarked

Kap. 0630 Aetat (jf. kap. 3630)	116
---------------------------------------	-----

Kap. 3630 Aetat (jf. kap. 630)	118
--------------------------------------	-----

Kap. 0634 Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 3634)	118
---	-----

Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 634)	120
--	-----

Kap. 0635 Ventelønn (jf. kap. 3635)	121
---	-----

Kap. 3635 Ventelønn m.v. (jf. kap. 635)	121
---	-----

Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Kap. 0640 Arbeidstilsynet (jf. kap. 3640)	128
---	-----

Kap. 3640 Arbeidstilsynet (jf. kap. 640)	131
--	-----

Kap. 0642 Petroleumsstilsynet (jf. kap. 3642) ..	132
--	-----

Kap. 3642 Petroleumsstilsynet (jf. kap. 642)	135
---	-----

Kap. 0643 Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 3643)	135
--	-----

Kap. 3643 Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 643)	138
---	-----

Kap. 0646 Pionerdykkere i Nordsjøen	138
---	-----

Kap. 0648 Arbeidsretten, meklings- institusjonen m.m.	140
---	-----

Programkategori 09.60 Kontantytelser

Kap. 0660 Krigspensjon	142
------------------------------	-----

Kap. 0664 Pensjonstrygden for sjømenn	144
---	-----

Kap. 0666 Avtalefestet pensjon (AFP)	146
--	-----

Kap. 0667 Supplerende stønad til personer over 67 år	149
---	-----

Programområde 29 Folketrygden

Programkategori 29.10 Administrasjon

Kap. 2600 Trygdeetaten	150
------------------------------	-----

Kap. 2603 Trygderetten	163
------------------------------	-----

Kap. 5702 Trygderetten	165
------------------------------	-----

Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering

Kap. 2650 Sykepenger	169
----------------------------	-----

Kap. 2652 Medisinsk rehabilitering m.v.	176
--	-----

Kap. 2655 Uførhet	181
-------------------------	-----

Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	193
---	-----

Programkategori 29.70 Alderdom

Kap. 2670 Alderdom	206
--------------------------	-----

Programkategori 29.80

Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.

Kap. 2680 Etterlatte	214
----------------------------	-----

Kap. 2683 Stønad til enslig mor eller far (jfr. kap. 5701)	219
---	-----

Kap. 2686 Gravferdsstønad	224
---------------------------------	-----

Programkategori 29.90 Diverse utgifter

Kap. 2690 Diverse utgifter	226
----------------------------------	-----

Kap. 5701 Diverse inntekter	227
-----------------------------------	-----

Programområde 33 Arbeidsliv

Programkategori 33.30 Arbeidsliv

Kap. 2541 Dagpenger	231
---------------------------	-----

Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. (jf. kap. 5704)	234
--	-----

Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs (jf. kap. 2542)	236
---	-----

Kap. 5705 Refusjon av dagpenger	236
---------------------------------------	-----

Kap. 2543 Ytelser til yrkesrettet attføring	237
---	-----

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2006, kapitlene 600-667, 2541-2543, 2600-2690, 3600-3643, 5527, 5631, 5701-5702, 5704-5705	240
---	------------

Figuroversikt

Figur 2.1	Satsing på tiltak mot fattigdom og rus 2002-2006 (i mill. kroner)	15	Figur 6.8	Utviklingen i registrert antall helt ledige og yrkeshemmede arbeidsøkere registrert i Aetat fra januar 1998 til juli 2005.	99
Figur 6.1	Utgifter til økonomisk sosialhjelp (2004-kroner) og antall stønads-mottakere 1987-2004. Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere.	55	Figur 6.9	Tilgang og avgang av yrkeshemmede i Aetat i perioden 2000-2004.	100
Figur 6.2	Årlig omsetning av alkohol i Norge pr. innbygger 15 år og over 1980-2004, målt i liter ren alkohol pr. person totalt og på ulike alkoholsorter	67	Figur 6.10	Utviklingen i mottakere av folketrygdens stønader og økonomisk sosialhjelp 1994-2004.	101
Figur 6.3	Prosentandel av ungdom i alderen 15-20 år i Norge som oppgir at de har brukt cannabis henholdsvis noen gang og i løpet av siste seks måneder 1986-2005.	68	Figur 6.11	Yrkeshemmede registrert i Aetat som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder i de ulike fylkene i 2004	103
Figur 6.4	Utviklingen i yrkesdeltakelsen og sysselsettingsraten 1980 - 1. halvår 2005.	92	Figur 6.12	Antall IA-virksomheter og ansatte	152
Figur 6.5	Utviklingen i antall helt ledige og summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere registrert i Aetat (januar 1998-juli 2005), samt ledighetsutviklingen ifølge AKU-tall (januar 1998-juli 2005). Sesongkorrigerte tall.	95	Figur 6.13	Antall mottakere av sykepenge, rehabiliteringspenge, attføringspenge, tidsbegrenset uførestønad og varig uførepensjon pr. 31.12.2000-2004	167
Figur 6.6	Registrert ledighet i Aetat fordelt på alder. 2004 og 1. halvår 2005. ...	96	Figur 6.14	Utviklingen i sykefraværsprosenten fra 2. kvartal 2000 til 2. kvartal 2005.	172
Figur 6.7	Andel langtidsledige i ulike aldersgrupper 1.halvår 2005 (Ledighet over 6 mnd i pst. av alle ledige i aldersgruppen)	97	Figur 6.15	Antall sykepengedager betalt av folketrygden pr. sysselsatt lønnstaker	174
			Figur 6.16	Andel avsluttede sykepengetilfeller på aktive tiltak	174
			Figur 6.17	Kostnadsfordeling under dagpengeordningen (i mill. kroner) ...	232

Oversikt over bokser

Boks 6.1	Norge gjør det godt sammenliknet med mange andre land	91	Boks 6.6	Tiltaksgjennomføringen for yrkeshemmede – antall personer og antall plasser	108
Boks 6.2	Begreper knyttet til arbeidsstyrken	92	Boks 6.7	Tiltak mot mobbing.....	124
Boks 6.3	AKU og registrert ledighet	95	Boks 6.8	Forskjell på tidsbegrenset uførestønad og varig uførepensjon	183
Boks 6.4	Statistisk begrepsavklaring – yrkeshemmede versus funksjonshemmede	99	Boks 6.9	Enkelte definisjoner	235
Boks 6.5	Iverksatte regelverksendringer på trygde- og attføringsområdet i løpet av de siste par årene:	102			

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2005–2006)

FOR BUDSJETTÅRET 2006

Utgiftskapitler: 600–667, 2541–2543, 2600–2690

Inntektskapitler: 3600–3643, 5527, 5631, 5701–5702, 5704–5705

*Tilråding fra Arbeids- og sosialdepartementet av 23. september 2005,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

*Del I
Innledende del*

1 Regjeringens verdigrunnlag og mål for arbeids- og sosialpolitikken

Regjeringens politikk bygger på respekten for menneskeverdet med vekt på:

- omsorg for svakstilte
- likeverdighet
- sosial inkludering
- barnas behov settes først

Målet for arbeids- og sosialpolitikken er å sikre økonomisk og sosial trygghet for enkeltmennesket, skape nye muligheter for mennesker som har falt utenfor og legge til rette for aktivitet og deltakelse for alle.

Regjeringen har som overordnet målsetning å sikre økonomisk og sosial trygghet gjennom kvalitativt gode generelle velferdsordninger som i størst mulig grad møter den enkeltes behov og livssituasjon. Dette skal muliggjøre et verdig liv og sikre livskvalitet for den enkelte uavhengig av personlige ressurser og bistandsbehov. Tjenesteapparatet skal vise respekt for menneskeverdet og fremme verdier som personlig ansvar og råderett over eget liv.

Høy yrkesdeltakelse og god bruk av arbeidskraften er viktig for å kunne opprettholde og videreutvikle velferdssamfunnet. Deltakelse i arbeidslivet er den viktigste sikringen for sosial inkludering og mot fattigdom. Et inkluderende arbeidsliv som hindrer at personer støtes ut er viktig. Regjeringens mål er et arbeidsliv med plass til alle.

Folketrygden er bærebjelken i velferdssamfunnet og er det viktigste og mest sentrale virkemiddel for å skape sosial trygghet og sikre folk inntekt og levekår i bestemte behovssituasjoner. Folketrygden omfatter så godt som hele befolkningen og har stor fordelingspolitisk betydning.

1.1 Kamp mot fattigdom

Regjeringen har som visjon at ingen skal leve i fattigdom. Fattigdom må forebygges og bekjempes gjennom målrettede tiltak som bidrar til å forhindre og til å hjelpe personer ut av en vanskelig livssituasjon. Å leve i fattigdom over tid innebærer å måtte avstå fra materielle goder, men kan også medføre manglende deltakelse i viktige sosiale og kulturelle fellesskap.

Årsakene til fattigdom kan være ingen eller svak tilknytning til arbeidslivet, dårlig helse, rusmiddelproblemer, ustabile boforhold, sosial utestengning m.v. Slike forhold kan også være konsekvenser av ikke å ha tilstrekkelige økonomiske ressurser over en lengre periode. Tiltak for å forebygge og redusere fattigdom må rettes inn mot disse problemområdene.

Regjeringens mål er at alle som kan arbeide, skal få tilbud om arbeid eller arbeidsforberedende tiltak slik at flest mulig i yrkesaktiv alder kan forsørge seg selv gjennom eget arbeid. Enkelte vil over kortere eller lengre tid av helsemessige grunner og andre forhold ikke kunne delta på arbeidsmarkedet. Det er derfor viktig at de generelle velferdsordningene gir økonomisk og sosial trygghet slik at alle kan leve et verdig liv.

Regjeringen legger stor vekt på å forebygge sosial utstøting som har sammenheng med fattigdom. Det er særlig viktig å sikre sosial inkludering av barn og unge som på grunn av foreldrenes økonomiske og sosiale situasjon står i fare for å bli utestengt fra aktiviteter i skole- og fritidssammenheng.

I dette budsjettforslaget trappes kampen mot fattigdom ytterligere opp.

1.2 Inkluderende samfunn

Regjeringen vil arbeide for et inkluderende samfunn hvor deltakelse og tilhørighet gjennom familie, nærmiljø og frivillig engasjement, arbeid, utdanning eller annen aktivitet vektlegges.

Mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha muligheter til personlig utvikling, deltakelse og livsutfoldelse på linje med andre samfunnsborgere. Alle skal i utgangspunktet ha like rettigheter og muligheter til å bestemme over eget liv og bli respektert for sine ønsker. Personer med nedsatt funksjonsevne er, og skal ha mulighet til å oppleve seg som, fullverdige borgere i det norske samfunn. Regjeringen vil legge til rette for at alle, ut fra sine forutsetninger, får like muligheter til å skaffe seg gode levekår og til å ivareta sine rettigheter og plikter som samfunnsborgere.

Familier med barn med nedsatt funksjonsevne opplever at det offentlige tjenesteapparatet ikke alltid er koordinert og at de offentlige tjenestene ikke alltid har det omfang og den kvalitet brukerne etterspør. Regjeringen la i mai 2005 fram Strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. I planen skisseres ulike strategier og tiltak som har som mål å bedre familienes situasjon.

Mange personer med nedsatt funksjonsevne møter samfunnsskapte hindringer, mange blir funksjonshemmet på grunn av de løsninger som velges. For å endre denne situasjonen kreves et målbevisst og systematisk arbeid over tid, hvor økt bevisstgjøring og bred mobilisering på alle samfunnsområder og forvaltningsnivåer står sentralt. Regjeringen la i desember 2004 fram en Handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.

De viktigste strategiene i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne er:

- at prinsippene for universell utforming tas i bruk for å sikre at bygninger, utemiljø, produkter og tjenester kan brukes av alle
- øke brukermedvirkningen på alle forvaltningsnivåer
- styrke den enkelte sektor sitt ansvar for å ivareta hensynet til personer med nedsatt funksjonsevne
- bedre kunnskapen om dagens situasjon, utvikling og effekt av tiltak som berører personer med nedsatt funksjonsevne
- åpne nye veier fra trygd til arbeidsliv gjennom forsterket innsats for reaktivisering av uføregedde

1.3 Inkluderende arbeidsliv

Et hovedmål for Regjeringen er å styrke innsatsen for å fremme et inkluderende arbeidsliv og forebygge utstøting fra arbeidslivet. Arbeidslivet skal ha plass til alle som kan arbeide. Samarbeidet med partene i arbeidslivet om et mer inkluderende arbeidsliv vil videreføres. Samarbeidet skal bidra til å redusere sykefraværet og tilgangen til uførepensjon, få flere yrkeshemmede i arbeid samt hindre ustøting av eldre arbeidstakere.

Et velfungerende arbeidsmarked skal bidra til at den enkelte kan få utnyttet sine evner og anlegg til produktivt arbeid til beste for den enkelte selv og for samfunnet som helhet. Det er viktig at mennesker med ingen eller svak tilknytning til arbeidsmarkedet får tilbud om arbeid eller bistand slik at de kan bedre sine muligheter på arbeidsmarkedet. I arbeidsmarkedspolitikken legges det vekt på aktiv jobbsøking. Det legges videre vekt på å gi bistand, kvalifisering og arbeidstrening for arbeids-

søkere som ikke kommer i arbeid på egen hånd. Med et høyt og økende antall registrerte yrkeshemmede vil de yrkeshemmedes behov for assistanse prioriteres i arbeidsmarkedspolitikken.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene står fremdeles overfor store utfordringer mht. å få virksomhetene til å arbeide systematisk og målrettet med forebyggende arbeidsmiljø- og sikkerhetsarbeid for å hindre utstøting. Arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken skal bidra til et sikkert og inkluderende arbeidsliv for alle og til å trygge tilsettingsforhold og meningsfylt arbeid for den enkelte.

1.4 Barna først

Regjeringen ønsker å sette fokus på barna og barns behov i samfunnet, også i prioriteringer av velferdstiltak. Barns behov må gå foran voksnes ønsker og krav. I 2006-budsjettet er det derfor satt fokus på barna innenfor alle departementets områder. Tiltakene for å forbedre levekårene for funksjonshemmede barn og deres familier er prioritert blant annet gjennom utvidet mulighet til pleiepenge og brukerstyrt personlig assistanse. Fokuset på barnas situasjon når familien mottar økonomisk sosialhjelp styrkes. Det samme gjelder for barn med rusmisbrukende foreldre. Det er videre gitt føringer for praktisering av dagpengeregelverket og utmåling av kommunenes sosialhjelp som vektlegger omsorgsansvaret for barn. For å forebygge fattigdom i familier der forsørger mottar tidsbegrenset uføretrygd, foreslår Regjeringen å endre barnetillegget slik at det blir det samme som for ordinær uføretrygd.

1.5 Aktiv rusmiddelpolitikk

Regjeringen har lagt fram en ny handlingsplan mot rusmiddelproblemer for perioden 2006-2008. Den bygger på og er en videreføring av Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer (2003-2005).

Regjeringens visjon og hovedmål for rusmiddelpolitikken ligger fast. Regjeringens visjon er frihet fra rusmiddelproblemer. Hovedmålet er en betydelig reduksjon i de sosiale og helsemessige skadene som følger av rusmiddelmisbruk. Det legges opp til et langsiktig målrettet arbeid for å redusere rusmiddelproblemene. Det kreves økt engasjement, samt bedre koordinering og styring av ressursene. Målene skal nås ved hjelp av et strategisk arbeid med tiltak som regulerer tilbudet av og påvirker etterspørselen etter rusmidler, og gjennom helhetlig behandling, rehabilitering og skade-reducerende tiltak.

I 2006 satser Regjeringen særlig på forebyg-

ging, tiltak for barn med rusmiddelmissbrukende foreldre og forskning på rusmiddelfeltet.

Som en oppfølging av Handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2003-2005 utgir Regjeringen årlige statusrapporter om rusmiddelsituasjonen. Arbeids- og sosialministeren la i juli 2005 fram årets statusrapport om rusmiddelsituasjonen. Den gjennomgår blant annet status for tiltak og prosjekter på rusmiddelområdet og er et grunnlag for prioriteringer og satsinger i Handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006-2008 som ble fremlagt i august 2005.

1.6 Ny arbeids- og velferdsforvaltning

Stortinget gav 31. mai 2005 sin tilslutning til Regjeringens forslag om å etablere en ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV). Den nye etaten skal ha ansvar for de oppgaver som i dag ivaretas av Aetat og trygdeetaten. Reformen er nå under iverksettelse.

Formålet med reformen er å:

- få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
- gjøre det enklere for brukerne og tilpasse forvaltningen til brukernes behov
- å etablere en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning

Ny arbeids- og velferdsforvaltning er et ledd i Regjeringens helhetlige strategi for et mer inkluderende samfunn og arbeidsliv. En ny organisering av arbeids- og velferdsforvaltningen vil være en viktig del av en helhetlig tilnærming i politikkutformingen innenfor dette området, der individuell tilrettelegging for den enkelte bruker, et inkluderende arbeidsliv og insentiver til å søke arbeid står i sentrum. Målene for velferdsreformen om flere i arbeid og færre på trygd, sterkere brukerretting og bedre effektivitet søkes oppnådd gjennom samordning både av de ansvarlige etatene på tvers av sektorene og av virkemidler, tjenester og økonomiske ytelser.

2 Profil og satsingsområder

2.1 Samlet budsjettforslag fordelt på programområder og programkategorier

Betegnelse	Mill. kroner	Mill. kroner	Prosent
	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
<i>Programområde 09 Arbeid og sosiale formål</i>			
09.00 Administrasjon	129,6	444,6	243,1
09.20 Tiltak for bedre levekår, forebygging av rusmiddelproblemer mv	607,6	676,0	11,3
09.30 Arbeidsmarked	7 517,0	7 570,3	11,3
09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet	696,9	593,2	
09.60 Kontantytelser	2 279,0	2 442,0	7,2
Sum Arbeid og sosial formål	11 230,1	11 726,1	4,4
<i>Programområde 29 Sosiale formål, folketrygden</i>			
29.10 Administrasjon	5 170,2	4 910,0	-5,0
29.50 Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering	83 111,1	80 272,8	-3,4
29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv	8 116,9	8 284,5	2,1
29.70 Alderdom	83 635,0	88 052,0	5,3
29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn mv.	6 542,5	6 611,0	1,0
29.90 Diverse utgifter	190,0	221,0	16,3
Sum Sosiale formål, folketrygden	186 765,7	188 351,3	0,8
<i>Programområde 33 Arbeidsliv, folketrygden</i>			
33.30 Arbeidsliv	22 038,5	21 978,0	-0,3
Sum Arbeidsliv, folketrygden	22 038,5	21 978,0	-0,3
Sum, folketrygden	208 804,2	210 329,3	0,7
Sum Arbeids- og sosialdepartementet	220 034,3	222 055,4	0,9

Arbeids- og sosialdepartementets samlede budsjettforslag for 2006 er på 222 milliarder kroner.

Folketrygdens utgifter på 210,3 milliarder kroner utgjør en dominerende andel med om lag 95 pst. av de samlede utgiftene på departementets budsjett. Budsjettforslaget innebærer en samlet vekst i utgiftene på vel 2 milliarder kroner målt i

løpende priser, eller 0,9 pst. sammenlignet med saldert budsjett for 2005.

Det er innarbeidet virkning av pensjonsreguleringen pr. 1. mai 2005 på ca. 5,1 milliarder kroner, antatt lønns og prisvekst på ca. 1,5 milliarder kroner og en nedgang på vel 0,4 milliarder kroner som følge av ny nettoordning for budsjettering og regn-

skapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen, til sammen ca. 6,2 milliarder kroner. Reell nedgang i bevilgningene blir derved på ca. 4,2 milliarder kroner eller i underkant av 2 pst. Nedgangen skyldes reduserte anslag under Folketrygden særlig knyttet til nedgang i sykefraværet og ventet ned-

gang i arbeidsledigheten. Bevilgningen til sykepenger er redusert i forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2005. Bevilgningen for dagpenger foreslås redusert fra 2005 til 2006.

2.2 Satsinger

Regjeringens viktigste satsinger på Arbeids- og sosialdepartementets område i 2006

Tiltak	Mill. kroner
Tiltak mot fattigdom og rusmiddelproblemer ¹	326,6
Tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne ¹	107,2
Arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede ²	129,0
Ny arbeids- og velferdsforvaltning ³	320,0
Pensjonsreformen – IKT-utvikling	53,0
Reaktivisering uføretrygdede – lønnstilskudd ⁴	55,5
Forhindring midlertidig bortfall av trygdeytelser	8,4

¹ Inkluderer tiltak under flere departementer

² I tillegg kommer midler til arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede under tiltak mot fattigdom

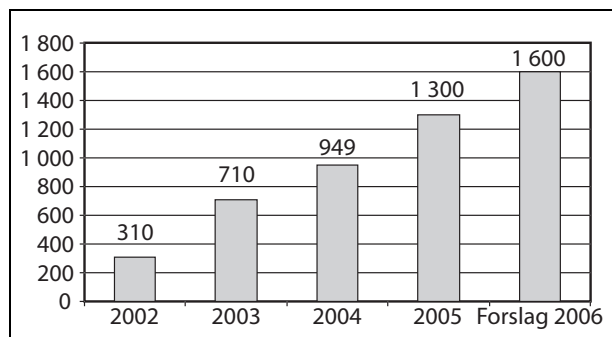
³ Av dette beløpet er 120 mill. kroner omdisponert fra trygdeetatens og Aetats driftsbudsjetter

⁴ Finansieres via uføreposten, kap. 2655

2.2.1 Tiltak mot fattigdom

Tiltak mot fattigdom omfatter tiltak på en rekke departementers områder.

For 2002 ble det iverksatt tiltak mot fattigdom med en ramme på 310 mill. kroner. For 2003 ble det vedtatt nye tiltak mot fattigdom med en samlet ramme på 400 mill. kroner. I statsbudsjettet for 2004 ble det bevilget ytterligere 239 mill. kroner. I statsbudsjettet for 2005 ble innsatsen styrket med 330 mill. kroner, inkludert tiltak som ble fremmet i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005). Fattigdomssatsingen inkluderer også tiltak rettet mot de tyngste rusmiddelmisbrukerne. Tiltaksplanens tiltaksområder videreføres i 2006. Det foreslås i statsbudsjettet for 2006 ytterligere tiltak mot fattigdom på til sammen 262,6 mill. kroner, inkludert 144,5 mill. kroner i helårseffekt av tiltak som ble fremmet i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005. Inklusivt tiltak mot rusmiddelproblemer i 2006-budsjettet (jf. punkt 2.2.2) har Regjeringen økt nivået på bevilgningene til fattigdomstiltak med om lag 1,6 milliarder kroner fra starten av tiltaksplanperioden. Etter at Samarbeidsregjeringen tiltrådte kommer den samlede innsatsen i 2002-2006 opp i 4,9 milliarder kroner til nye målrettede tiltak mot fattigdom inklusive tiltak for de tyngste rusmiddelmisbrukerne.

Figur 2.1 Satsing på tiltak mot fattigdom og rus 2002-2006 (i mill. kroner)

Vedvarende lavinntekt og påfølgende levekårsproblemer er i stor grad knyttet til manglende eller liten tilknytning til arbeidslivet. Regjeringens hovedstrategi for å forebygge fattigdom og hjelpe personer ut av fattigdom er å gjøre flere i stand til å forsørge seg selv gjennom eget arbeid. Regjeringen styrker i 2006 satsingen på tiltak for å bedre arbeidslivstilknytningen for personer som står helt eller delvis utenfor arbeidsmarkedet. Videre vektlegges en bedre målretting av velferdsordningene slik at tjenester og kontantytelser samlet bidrar til at den enkelte får den hjelp og oppfølging som er nødvendig for å komme i arbeid. Tiltaksplanen

omfatter også tiltak for å forebygge sosial utstøting som har sammenheng med fattigdomsproblemer.

Tiltakene i 2006 er til dels en opptrapping av tiltak igangsatt tidligere år, til dels foreslås enkelte nye tiltak. Tiltakene i planperioden 2002-2005

utgjør, sammen med tiltakene som foreslås for 2006, en bredspektret innsats, både med hensyn til innsatsområder og målgrupper som tiltakene retter seg mot. Satsingen på 262,6 mill. kroner for 2006 fordeler seg som følger:

Tiltak	Mill. kroner
<i>Arbeid:</i>	
Målrettet og landsomfattende satsing på arbeidsmarkedstiltak (ASD)	134,5
Tettere individuell oppfølging av personer som trenger bistand for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak (ASD)	10,0
Styrking av kvalifiseringsprogrammet Ny sjanse – kvalifiseringsprogram for sosialhjelps-avhengige innvandrere (KRD)	10,0
Styrking av utdanningstiltak for rom/sigøynere (KRD)	2,0
<i>Målretting av velferdsordningene:</i>	
Innføring av behovsprøvd barnetillegg til mottakere av tidsbegrenset uførestønad (ASD)	59,1
Fjerne arealkravet i bostøtten for personer med grunnstønad, hjelpestønad, sosialhjelp o.l. (KRD)	35,0
Informasjonstiltak og kompetanseoppbygging i boligsektoren (KRD)	4,0
Forsøk med samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis – utdanning/undervisning i sosialtjenesten (ASD og HOD)	3,0
Tiltak for kvinner i prostitusjon (ASD)	1,0
<i>Sosial inkludering:</i>	
Tilpasset opplæring basert på realkompetanse for innsatte i fengsler (UFD)	4,0

De statlige veiledende retningslinjene for økonomisk sosialhjelp er prisjustert i 2002 og 2004. I tillegg ble satsene for barns livsopphold hevet utover prisjusteringen i 2002. De statlige veiledende retningslinjene prisjusteres i 2006 med konsumprisindeksen siden forrige prisjustering. De statlige veiledende retningslinjene prisjusteres årlig etter dette.

2.2.2 Rusmiddelpolitikken

Tiltak mot rusmiddelproblemer omfatter tiltak på en rekke departementers områder. Tiltak for rusmiddelmisbrukere må sees i sammenheng med tiltak mot fattigdom.

Regjeringen har lagt fram ny handlingsplan mot rusmiddelproblemer for perioden 2006-2008. Den bygger på og er en videreføring av Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer (2003-2005). Visjon, mål og strategier ligger fast. Ny handlingsplan har fire prioriterte områder: forebygging og tidligere intervensjon, helhetlig rehabilitering og behandling, forskning og nordisk og internasjonalt samarbeid. Når det gjelder forebygging og tidligere intervensjon legges det vekt på en

styrking av samspillet mellom myndighetene og de frivillige organisasjonene. Frivillige aktørers plass og rolle må defineres inn i strategier for en mer helhetlig og effektiv forebygging. Barn og unge er særlig prioritert. Det skal legges særlig vekt på tidlig intervensjon overfor risikoutsatte barn og unge, herunder barn og unge med adferdsproblemer, barn av rusmiddelmisbrukere og barn og ungdom med innvandrerbakgrunn. Det rettes også fokus mot forebygging og tidlig intervensjon mot rusmiddelproblemer i arbeidslivet. Det skal fortsatt satses på helhetlig rehabilitering, behandling og oppfølging av rusmiddelmisbrukere i kommunene. Forskningen på rusmiddelfeltet skal styrkes, og det foreslås opprettet et eget rusmiddelforskningsprogram under Norges forskningsråd (NFR). I tillegg omfatter også fattigdomssatsingen tiltak rettet mot rusmiddelmisbrukerne.

Det ble i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005), bevilget 70 mill. kroner til å styrke behandlingen av rusmiddelmisbrukere ved de regionale helseforetakene og til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid. Midlene foreslås videre-

ført i 2006. Samlet øker innsatsen fra saldert budsjett 2005 til 2006 med 162 mill. kroner når vi tar med tiltak rettet mot de tyngste rusmiddelmisbrukerne innenfor fattigdomssatsingen i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjettet 2005.

For 2006 foreslås en økt satsing på tiltak mot rusmiddelproblemer på til sammen 64 mill. kroner,

hvorav 17,5 mill. kroner er økning av bevilgninger gitt i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005). Tiltakene for 2006 er til dels en opptrapping av tiltak igangsatt tidligere år, til dels foreslås enkelte nye tiltak. Satsingen på 64 mill. kroner for 2006 fordeler seg som følger:

Tiltak	Mill. kroner
Forebygging av rusmiddelproblemer (ASD)	10,0
Tiltak for barn med rusmiddelmisbrukende foreldre (BFD og HOD)	14,0
Narkotikaprogram med domstolskontroll (HOD, JD og UFD)	12,0
Helhetlig rehabilitering og behandling av rusmiddelmisbrukere i helseforetakene (HOD)	17,5
Forskning og undervisning på rusmiddelfeltet (ASD)	10,5

2.2.3 Tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne

Tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne omfatter tiltak på en rekke departementers områder.

Regjeringen la i juni 2003 fram St.meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Viktige strategier i meldingen var å styrke sektoransvaret, bedre kunnskapen om dagens situasjon for personer med nedsatt funksjonsevne, øke brukermedvirkningen og ta i bruk prinsippene om universell utforming. Personer med nedsatt funksjonsevne har en lavere sysselsettingsandel enn befolkningen for øvrig. Regjeringen vil øke innsatsen for å få flere i arbeid. Denne satsingen må sees i sammenheng med tiltaksplan mot fattigdom og arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede. I St.meld. nr. 40 (2002-2003) er situasjonen for barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier nærmere omtalt. I 2005 la Regjeringen fram en Strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. I planen skisseres ulike strategier og tiltak for at familiene skal kunne ivareta barna på en best mulig måte og i så stor grad som mulig kunne leve et liv som andre familier. Hovedstrategiene i planen er ulike tiltak for å bedre koordineringen av ulike tjenester rettet mot barna og familiene, og bedre informasjon om rettigheter og tjenester.

Manglende tilgjengelighet er en viktig barriere for at personer med nedsatt funksjonsevne kan delta på linje med andre i samfunnet. Regjeringen

la i desember 2004 fram en Handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. Planen skal gjelde til og med 2009 og inneholder mer enn 100 tiltak på 15 departementers ansvarsområde. Tiltak innen transport, bygg, uteområder og IKT er høyt prioritert.

Stortinget vedtok i 2005 lov om råd eller annen representasjonsordning i kommuner og fylkeskommuner for mennesker med nedsatt funksjonsevne m.m. (Ot.prp. nr. 87 (2004-2005)). Loven skal sikre personer med nedsatt funksjonsevne medvirkning i saker som er særlig viktige for dem.

Siden fremleggelsen av St.meld. nr. 40 (2002-2003) har Regjeringen økt satsingen knyttet til personer med nedsatt funksjonsevne hvert år. I 2004 ble det til sammen bevilget i underkant av 83 mill. kroner til styrking av innsatsen overfor personer med nedsatt funksjonsevne. I statsbudsjettet for 2005 ble innsatsen styrket med ytterligere 85 mill. kroner. I tillegg kom satsingen på flere tiltaksplasser for yrkeshemmede. I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005 ble det bevilget ytterligere 6,2 mill. kroner til tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne. Midlene videreføres i 2006.

Det foreslås i statsbudsjettet for 2006 tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne på til sammen 107,2 mill. kroner, inkludert en økning med 0,5 mill. kroner av bevilgninger til tiltak som ble fremmet i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005). Satsingen på 107,2 mill. kroner for 2006 fordeler seg som følger:

Tiltak	Mill. kroner
Støtte til teknisk utstyr for Det norske Tegnspråkteater (KKD)	1,2
Utvikling av teknologi for talegjenkjenning (KKD)	4,0
Bedre tilgjengelighet på krisesentrene for voldsutsatte kvinner med nedsatt funksjonsevne (BFD)	0,7
Kompetanseheving for personale i barnehagene (BFD)	3,0
Økning av stimuleringstilskuddet for brukerstyrt personlig assistanse – BPA (HOD)	20,0
Pleiepenger – utvidet mulighet til bruk av pleiepenger (ASD)	12,0
Styrking innenfor hjelpemiddelområdet (ASD)	14,8
Bedre tilgjengelighet i kollektivtilbudet (SD)	50,0
Utvikling av interaktive løsninger mot publikum på ODIN (MOD)	1,0
Utvidelse av rett til omsorgspenger (ASD)	0,5

Satsingen på tiltaksplasser for yrkeshemmede må også sees i sammenheng med tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen foreslår å øke antall plasser innenfor de spesielle tiltak med 1 200 fra 2005 til 2006, jf. omtale nedenfor.

2.2.4 Arbeidsmarkedspolitikken

Regjeringen vil legge til rette for å videreutvikle og sikre et velfungerende arbeidsmarked og et inkluderende samfunn med høy yrkesdeltakelse. For arbeidsledige legges det gjennom hele ledighetsfasen vekt på aktiv jobbsøking, slik at disse raskest mulig kan komme over i ordinært arbeid. Aetat spiller en sentral rolle i gjennomføringen av arbeidsmarkedspolitikken bl.a. gjennom aktiv oppfølging av arbeidssøkere som trenger bistand i arbeidssøkingprosessen. Det legges vekt på at Aetat videreutvikles som en etat med god service til brukerne. Dette innebærer bl.a. at tjenestene som ytes, skal være godt tilpasset den enkeltes situasjon på arbeidsmarkedet. God og bred kontakt med arbeidsgiverne er en viktig forutsetning for dette.

Ordinære arbeidsmarkedstiltak

De ordinære arbeidsmarkedstiltakene settes normalt inn etter at arbeidssøking og eventuelle oppfølging fra Aetat ikke har resultert i overgang til arbeid. Gjennom deltakelse i arbeidsmarkedstiltak, som arbeidstrening og kvalifisering, vil den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet styrkes. Arbeidsmarkedstiltak er et viktig virkemiddel særlig overfor langtidsledige, langtidsmottakere av sosialhjelp, innvandrere og ungdom. Disse gruppene vil, i tillegg til ventestønadmottakere og personer med lange dagpengeperioder bak seg, bli

prioritert ved inntak på arbeidsmarkedstiltak. Samlet foreslås det et gjennomsnittlig nivå på om lag 10 400 plasser i 2006, fordelt med 12 700 plasser i 1. halvår og 8000 plasser i 2. halvår. Det foreslåtte nivået 1. halvår er en videreføring av nivået i 2. halvår 2005. Det legges til grunn at tiltaksomfanget for 2. halvår 2006 vurderes på nytt i Revidert nasjonalbudsjett 2006 i lys av situasjonen på arbeidsmarkedet.

Omfang og innretting av arbeidsmarkedstiltakene vil være med å understøtte Regjeringens arbeid for å bekjempe fattigdom. Den arbeidsrettede delen av Regjeringens satsing mot fattigdom vil gjøres landsomfattende i 2006.

Spesielle arbeidsmarkedstiltak

Regjeringen legger vekt på at yrkeshemmede med usikre yrkesmessige forutsetninger på arbeidsmarkedet raskt skal komme i gang med et attføringsopplegg. Avklaring og utprøving av yrkeshemmedes arbeidsevne er en prioritert oppgave. Målet er å få flere yrkeshemmede over til ordinært arbeidsliv uten unødige forsinkelser. Forslaget for 2006 gir alt i alt rom for gjennomsnittlig om lag 26 300 tiltaksplasser under de spesielle arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede. Dette er en økning på om lag 1 200 flere tiltaksplasser enn det som bevilgningen for 2005 gir rom for og en større innsats i forhold til yrkeshemmede enn noen gang. Forslaget for 2006 inkluderer økt innsats i forbindelse med Regjeringens tiltaksplan for å bekjempe fattigdom.

2.2.5 Barn i familier som mottar sosialhjelp

Som en del av satsingen mot fattigdom ble det i 2005 iverksatt kompetanse- og utviklingstiltak i

sosialtjenesten for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier. Det ble også iverksatt tiltak for å øke kunnskapen om fattige barn og deres familier i kontakt med barneverntjenesten. Tiltakene videreføres i 2006. Et utvalg kommuner er invitert til å søke om midler for å styrke kompetanse om barnefattigdom, og utvikle tilak og samarbeid lokalt. Det vil også bli gjennomført landsomfattende kompetansehevende tiltak.

I økende grad regner kommunene inn barnevernstrygd og kontantstøtte på linje med andre inntekter når behovet for stønad til barnefamilier vurderes. På bakgrunn av dette vil departementet presisere overfor kommunene at utgifter til barns livsopphold og utgifter som følge av forsørgeransvar for barn skal tas inn i vurderingen av stønadsbehovet.

En kartlegging i regi av Sosial- og helsedirektoratet viser at midler som barn har tjent gjennom eget arbeid som regel holdes utenfor ved vurdering av stønadsbehovet, men at slike midler i enkelte tilfeller vurderes som inntekt. Departementet mener at det er urimelig å legge til grunn at midler som barn har tjent ved eget lønnet arbeid skal gå til familiens underhold, og vil presisere dette overfor kommunene.

2.2.6 Tidsbegrenset uførestønad og barnetillegg

Med bakgrunn i den foreliggende evalueringen av uførereformen (fase 1) foreslås det at mottakere av tidsbegrenset uførestønad skal få behovsprøvd barnetillegg etter samme regler som for uførepensjonister. Omleggingen vil innebære en inntektsøkning for stønadsmottakere med lavinntekt som har forsørgingsansvar for barn under 18 år. For personer som har rett til fullt behovsprøvd barnetillegg innebærer det en økning i barnetillegget fra kr. 4 420,- til kr. 24 280,- per barn per år, gitt folketrygdens grunnbeløp per 1.5.2005. Alle mottakere av tidsbegrenset uførestønad med barn under 18 år skal få omregnet sin ytelse. Dagens stønadsmottakere som ikke vil ha krav på behovsprøvd barnetillegg, får beholde det standardiserte tillegget på 17 kroner per dag. For nye tilfeller vil det standardiserte barnetillegget bli avviklet. Omleggingen foreslås å tre i kraft 1. juni 2006. Merutgiftene er anslått til 59,1 mill. kroner for 2006 og inngår i Regjeringens tiltakspakke mot fattigdom.

2.2.7 Graderte pleiepenger

For å styrke foreldrenes muligheter til å holde kontakten med arbeidslivet og gjøre ordningen mer familievennlig foreslås det som en del av tiltakene for personer med nedsatt funksjonsevne at det kan

ytes graderte pleiepenger til foreldre som må ha tilsyn og pleie med sykt barn. Pleiepenger ytes når barnet har vært innlagt på sykehus eller barnet er svært alvorlig sykt og i en ustabil fase.

2.2.8 Støtte til nye hjelpemidler

Under området tekniske hjelpemidler utvikles det stadig nye produkter som bidrar til en enklere hverdag for personer med nedsatt funksjonsevne. I forbindelse med Regjeringens profilsatsing foreslås det gjennomført fire nye tiltak på dette området.

- Det har vært gjennomført et vellykket prøveprosjekt med billedtelefon som hjelpemiddel for tegnspråkbrukere i arbeidslivet og det anbefales at dette gjøres til en permanent ordning. Dette innebærer etablering av en fast tjeneste med fjerntolking ved bruk av billedtelefon for hørselshemmede i arbeidslivet. Ordningen foreslås gjennomført fra 1. april 2006.
- Det foreslås å gi stønad til skjermlesingsprogram for mobiltelefon til blinde og sterkt svaksynte punktskriftbrukere med oppstart 1. april 2006.
- Det foreslås at det gis stønad til programvare som muliggjør bruk av mobiltelefon for personer med kognitive funksjonsnedsettelse.
- Det foreslås å opprette et ettårig prosjekt ledet av Rikstrygdeverket for å prøve ut modeller som vil gi en framtidig best mulig, og økonomisk forsvarlig, modell for akutt beredskap for tolketjeneste. Målet er en best mulig samordning av tjenester fra trygdeetat, brannvesen, politi og ambulanse i forhold til akutt behov for hjelp.

2.2.9 Supplerende stønad til personer over 67 år

Stortinget vedtok 12. april 2005 en ny lov om supplerende stønad til personer over 67 år og med kort botid i Norge. Ordningen skal tre i kraft 1. januar 2006 og skal sikre eldre innvandrere med lav eller ingen alderspensjon fra folketrygden en minsteinntekt på nivå med minstepensjon. Stønden skal inntektsprøves mot all inntekt hos vedkommende og dennes ektefelle/samboer eller partner. Stønden bortfaller ved opphold utenlands utover 90 dager i sammenheng eller til sammen i et kalenderår.

2.2.10 Tiltak for å få flere uføre tilbake i arbeid

Regjeringen foreslår at alle som får innvilget tidsbegrenset uførestønad skal ha et lovfestet krav på en individuell oppfølgingsplan innen tre måneder

etter at vedtak om stønad er fattet. Målet er å finne fram til tiltak som skal bidra til å bedre stønads-mottakerens funksjonsevne og mulighet for å komme tilbake i arbeid.

Regjeringen foreslår å utvide forsøket med uførepensjon som lønnstilskudd. Ordningen ble etablert i 2005 og går ut på at uførepensjon i en lengre prøveperiode kan nyttes som tilskudd til arbeidsgivere som ansetter uførepensjonister. Hensikten er at flere uførepensjonister kan få kontakt med arbeidslivet.

Regjeringen foreslår også å utvide den hvilende pensjonsretten for uførepensjonister fra 3 til 5 år. Dette betyr at uførepensjonister kan prøve seg i arbeid i inntil 5 år uten å miste retten til å beholde sin tidligere uførepensjon dersom arbeidsforsøket skulle mislykkes. Dette vil gi flere uførepensjonister en trygghet og motivasjon til å forsøke seg i arbeidslivet igjen.

2.2.11 Forhindre midlertidig bortfall av trygdeytelser

Det foreslås at overgangsordningen med overføringsvedtak i inntil seksten uker ved overføring fra trygdeetat til Aetat i forbindelse med oppstart av attføring gjøres permanent. Samtidig foreslås det at vedtaksperioden for attføringspenger når attførings sak av helsemessige årsaker tilbakeføres for vurdering av trygdeytelser, utvides fra åtte til seksten uker. Hensikten er å unngå at det oppstår brudd i utbetaling av livsoppholdsyttelse mens personer vurderes for andre ytelser. Dette vil totalt føre til en merkostnad for 2006 på om lag 8,4 mill, som fordeles med 4,7 mill. kroner under attføringsområdet og 3,7 mill. kroner under rehabiliteringsområdet.

2.2.12 Arbeidsinnvandring og tiltak mot sosial dumping etter EU-utvidelsen

Arbeidstilsynet og Petroleums tilsynet har intensivert innsatsen overfor utenlandske arbeidstakere etter EU-utvidelsen. Det er tidligere bevilget betydelige ressurser til dette arbeidet, senest i forbindelse St.prp. nr. 65 (2004-2005) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2005. Denne økte innsatsen videreføres i 2006.

Med utgangspunkt i at lov om allmenngjøring av tariffavtaler nå er tatt i bruk og Tariffnemnda har behandlet de to første sakene om allmenngjøring, pågår det en evaluering av den norske allmenngjøringsordningen. Regjeringen har i den forbindelse sendt fire forslag til endringer i allmenngjøringsordningen til høring med svarfrist 22. desember.

2.2.13 En ny arbeids- og velferdsforvaltning

Stortinget gav 31. mai 2005 sin tilslutning til Regjeringens forslag om å etablere en ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV). Reformen er nå under iverksettelse. Det skal etableres en førstelinjetjeneste med et arbeids- og velferds kontor i hver kommune. Dette kontoret skal være brukernes kontaktsted for hele det statlige tjenestespekteret i dagens tredelte forvaltning og som et minimum økonomisk sosialhjelp. Førstelinjetjenesten skal baseres på et forpliktende samarbeid mellom stat og kommune nedfelt i lokale samarbeidsavtaler. Samarbeidsavtaler og samlokalisering skal ha en lovmessig forankring. Det statlige ansvaret, som i dag er delt på Aetat og Trygdeetaten, samles i én ny arbeids- og velferdsetat. Sosialhjelpen vil fremdeles være kommunenes ansvar. Regjeringen tar sikte på at de aller fleste arbeids- og velferdskontorene skal være på plass innen 2010.

Reformen er et sentralt ledd i Regjeringens arbeid med modernisering av offentlig sektor med sikte på å trygge velferden. Den skal bidra til at flere kommer raskere tilbake i arbeid og aktivitet, samt at tilbudene skal bli enklere og bedre tilpasset den enkeltes behov. Å få flere i arbeid og aktivitet vil både gavne den enkelte og samfunnet. Den nye arbeids- og velferdsforvaltningen skal gi brukerne et individuelt tilpasset og helhetlig tilbud som vil bidra til å nå målene for reformen. I denne sammenheng står kompetanse- og kulturbygging på tvers av de gamle etatsgrensene sentralt. Det vil bli utarbeidet en samlet kompetanseplan for den nye arbeids- og velferdsforvaltningen. Departementet vil legge fram forslag til nødvendige lovendringer innen utgangen av 2005. Det foreslås bevilget 320 mill. kroner for 2006 bl.a. til utvikling av basis IKT-plattform og utarbeiding av samlet gjennomføringsplan for hele arbeids- og velferdsforvaltningen m.m. Av dette beløpet er 120 mill. kroner omdisponert fra trygdeetatens og Aetats driftsbudsjetter. Den nye etaten vil være etablert fra 2. halvår 2006.

Regjeringen har de senere årene iverksatt en rekke satsinger, regelendringer og reformer for å stimulere til arbeid og dermed redusere arbeidsledighet og sykefravær. Dette arbeidet vil fortsatt ha høy prioritet. Departementet vil legge fram en bredt anlagt stortingsmelding om arbeid og velferd våren 2006.

2.2.14 Videre arbeid med pensjonsreformen

Stortinget vedtok hovedprinsipper for en pensjonsreform 26. mai 2005, jf. St. meld. nr. 12 (2004 – 2005) Pensjonsreform – trygghet for pensjonene

og Innst. S. nr. 195 (2004-2005). I vedtaket heter det at dagens pensjonssystem står overfor store og økende økonomiske utfordringer gjennom svakere vekst i den yrkesaktive befolkningen, høyere gjennomsnittlige pensjonsytelser og stigende levealder. Det heter videre at dagens pensjonssystem i for liten grad stimulerer til arbeid, og at systemet har noen urettferdige sider, blant annet at like livsinntekter kan gi til dels meget ulik pensjon.

Det tas sikte på å legge fram en stortingsmelding i løpet av våren 2006 med forslag til ny opptjeningsmodell for alderspensjon i folketrygden. Forslaget skal bygge på prinsippet om at det skal lønne seg å arbeide. Det skal være en sammenheng mellom arbeidsinnsatsen gjennom hele livet og pensjonsytelsen. Videre skal forslaget ha en god sosial profil og bidra til utjevning av inntektsforskjeller. Vedtaket om å innføre en ordning med levealdersjustering (delingstall) og endret justering av løpende pensjoner, følges opp i meldingen.

I tråd med vedtaket arbeides det videre med en tidligpensjonsordning for alle arbeidstakere fra 62 år. Stortingsvedtaket om obligatorisk tjenstepensjon i arbeidsforhold følges opp med et lovforslag i forbindelse med statsbudsjettet 2006.

Regjeringen oppnevnte den 5. august 2005 et offentlig utvalg som skal vurdere og foreslå endringer i folketrygdens uførepensjon. Utvalget skal vurdere og foreslå tiltak for å hindre at uføreordningen motvirker insentivene til arbeid, og komme med forslag til hvordan opptjening og utmåling av uførepensjon skal utformes når det kommer en ny alderspensjon i folketrygden. Det er en forutsetning at uførepensjonsordningen skal sikre inntekt og et verdig livsopphold til personer som har nedsett funksjonsevne på grunn av sykdom, skade eller lyte, og som av den grunn må slutte i arbeid før de kan gå av med alderspensjon. Utvalget skal legge fram sin utredning med tilrådinger for Arbeids- og sosialdepartementet innen 1. november 2006.

Regjeringen foreslår at det for 2006 bevilges 53 mill. kroner til IKT-utvikling i trygdeetaten i forbindelse med pensjonsreformen.

2.2.15 Ny arbeidsmiljølov

Regjeringen fremmet i februar 2005 Ot.prp. nr. 49 (2004-2005) Et arbeidsliv med plass for alle med et forslag til lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern (arbeidsmiljøloven). Den nye loven trer i kraft 1. januar 2006.

Et inkluderende arbeidsliv og vern av arbeidstakernes helse og trygghet er lovens overordnede hensyn. Arbeids- og sosialdepartementet har også tatt initiativ til og har i samarbeid med partene i arbeidslivet nedsatt en arbeidsgruppe som skal

forsøke å komme fram til en omforent definisjon av hvordan belastningsgraden ved ulike arbeidstidsordninger organisert som henholdsvis turnus- og skiftordninger, kan sammenlignes.

Som en oppfølging av Ot.prp. nr. 49 (2004-2005) og Stortingets forutsetninger ved vedtakelsen av ny bestemmelse om varsling av kritikkverdige forhold på arbeidsplassen, har departementet iverksatt en utredning vedrørende ansattes ytringsfrihet. Formålet med utredningen er å komme fram til mulige tiltak som kan styrke ansattes ytringsfrihet og vern av varslere. Det tas sikte på å fremlegge forslag til lovendringer eller andre tiltak for Stortinget våren 2006.

2.2.16 Representativitet i drøftinger om regulering av folketrygdens grunnbeløp

Hvert år gjennomføres drøftinger med Norsk Pensjonistforbund, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Landsorganisasjonen om regulering av folketrygdens grunnbeløp. Reguleringene gjennomføres i henhold til retningslinjer vedtatt av Stortinget, jf. Innst. S nr. 223 (2002-03).

Regjeringen legger vekt på at store landsomfattende organisasjoner som representerer berørte brukerinteresser har anledning til å legge fram sine synspunkter i de etablerte fora. Regjeringen mener derfor at det vil være en fordel å ytterligere forbedre representativiteten i forhold til viktige brukerinteresser i trygdedrøftingene. Dette kan sikres for eksempel gjennom å invitere de øvrige hovedorganisasjonene på arbeidstakersiden og den andre paraplyorganisasjonen for funksjonshemmedes organisasjoner, SAFO, til å delta i drøftingene.

2.3 Budsjetttiltak

2.3.1 Forenkling av lønnsgarantiordningen

Departementet har gjennomgått regelverk for lønnsgarantiordningen med sikte på å gjennomføre forenklinger som kan bidra til raskere saksbehandling og utbetaling til brukerne.

På bakgrunn av dette arbeidet foreslår Regjeringen forenklinger i lønnsgarantiregelverket. Forenklingene gjennomføres fra 1. januar 2006. Nærmere omtale er beskrevet under kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. Forenklingene vil gi en samlet innsparing på 46,7 mill. kroner i 2006.

Dette må veies opp mot at lønnsgarantiordningen er foreslått utvidet i 2005, ved at også arbeidstakere som har vært daglig leder eller

aksjonærvalgt styremedlem i bedriften blir dekket av lønnsgarantiordningen. Denne endringen vil øke utgiftene med 85 mill. kroner i 2006, som er mer enn hva innsparingen på regelverkendringene i 2006-budsjettet medfører, og har en helårseffekt på 115 mill. kroner.

I tillegg vil lønnsgarantiordningen overføres til Aetat (arbeids- og velferdsetaten) fra 1. januar 2007, jf. omtale under kap. 640 Arbeidstilsynet.

2.3.2 Praktisering av regelverket for stønad til enslig forsørger som har hatt samboer 12 av de siste 18 månedene

Lovens vilkår for rett til stønad til enslig mor eller far er ikke lenger oppfylt når forsørgeren har hatt samboer 12 av de siste 18 månedene.

Regelverket har blitt praktisert slik at forsørgerer som pr. 1. november lever i samboerforhold som ikke har vart i 12 av de siste 18 månedene kan få overgangsstonad, stønad til barnetilsyn, utdanningsstonad og tilskudd til flytting for å komme i arbeid i ytterligere ett kalenderår. Denne praksisen medfører at stønaden kan gis i inntil 13 måneder (f.o.m. desember t.o.m. desember året etter) etter at forsørgeren egentlig ikke fyller lovens vilkår.

Budsjettforslaget er basert på at praksisen endres fra og med 1. januar 2006, slik at ytelsene opphører fra måneden etter at samboerforholdet har vart i 12 av de siste 18 månedene. Mindreutgiftene for 2006 anslås til 46 mill. kroner.

2.3.3 Grunnstønad

Trygdeetaten pålegges å ha et noe sterkere fokus på revurdering av grunnstønadssaker generelt, og særlig ved de trygdekontorene der det i dag ikke skjer revurdering. Dette er for å sikre at alle mottakere får den ytelsen de har krav på. Tiltaket anslås å gi en innsparing på 10 mill. kroner.

2.3.4 Kjøp av helsetjenester

På bakgrunn av at forbruket i 2004 var på 61,3 mill. kroner, et bedre tilbud i den ordinære helsetjenesten og reduksjonen i sykefraværet ble bevilgningen for 2005 til kjøp av helsetjenester redusert fra 120 mill. kroner til 65,2 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett for 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst.S. nr. 240 (2004-2005). Det foreslås å opprettholde det samme nivået i 2006.

Det foreslås satt av 67,4 mill. kroner for 2006.

2.3.5 Tilretteleggingstilskudd

Bevilgningen for 2005 til tilretteleggingstilskuddet ble foreslått redusert med 49,8 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett for 2005 jf. Innst.S. nr. 240 (2004-2005) og St.prp. nr. 65 (2004-2005). Bevilgningen for 2006 foreslås redusert til nivået for faktisk forbruk i 2004.

Det foreslås bevilget 42,7 mill. kroner til ordningen for 2006.

2.3.6 Refusjon bedriftshelsetjenester

Bevilgningen til refusjon for bedriftshelsetjenester i 2005 er på 22,7 mill. kroner. Bevilgningen foreslås redusert med 4,4 mill. kroner til nivået for faktisk forbruk i 2004.

Det foreslås bevilget 18,3 mill. kroner for 2006.

2.3.7 Utvidelse av arbeidsgivers lønnsplikt i permitteringsperioden

Arbeidsgivers lønnspliktperiode foreslås utvidet fra 5 til 10 dager ved minst 40 pst. reduksjon av arbeidstiden. Endringen vil gjelde fra 1.1.2006 og vil isolert sett redusere dagpengebevilgningen med om lag 65 mill. kroner i 2006.

3 Sentrale utviklingstrekk

3.1 Noen sentrale utviklingstrekk innenfor arbeids- og sosialsektoren

Arbeidsliv

Få land i OECD-området har en høyere andel av befolkningen som deltar i arbeidslivet og en lavere arbeidsledighet enn Norge. Norsk økonomi er i betydelig grad influert av internasjonale konjunkturer. Siden sommeren 2003 har norsk økonomi hatt vekst i produksjon og sysselsetting. Ifølge sesongkorrigerte tall fra SSB var om lag 30 000 flere sysselsatt i juni 2005 enn i juni 2003. Veksten har likevel foreløpig gitt små utslag på ledigheten slik SSB måler denne i arbeidskraftundersøkelsen. Antall registrerte helt ledige i Aetat har blitt redusert med om lag 10 000 personer i samme periode. 80 500 var registrert helt ledig pr. utgangen av september 2005.

Det er gode utsikter for sysselsettingsvekst og fallende arbeidsledighet i siste del av 2005 og i 2006. I St.meld. nr. 1 (2005-2006) Nasjonalbudsjettet 2006 anslås arbeidsledigheten målt gjennom AKU å være 4,5 pst. i gjennomsnitt for 2005, mot 4,8 pst. i 2. kvartal 2005. Ledigheten anslås å falle ytterligere til 4,1 pst. i 2006.

Regjeringen legger videre til grunn at sysselsettingsveksten i 2005 vil være 0,5 pst. svarende til 12 000 personer. I 2006 forventes sysselsettingen å øke ytterligere med 0,8 pst. tilsvarende 18 000 personer. En slik utvikling forventes også i prognoser fra flere uavhengige instanser. For nærmere omtale se Nasjonalbudsjettet.

Vel 15 pst. av befolkningen, eller om lag 470 000 personer, i alderen 16 til 66 år oppgir selv å ha en funksjonshemming av mer varig karakter som kan medføre begrensninger i det daglige liv. Kvinner har en noe høyere andel funksjonshemmede enn menn (17 mot 14 pst.). Om lag 44 pst. av de funksjonshemmede er sysselsatt sammenliknet med 74 pst. for befolkningen i alt. (AKU-undersøkelsen, 2. kvartal 2005). Siden Statistisk sentralbyrå startet med spørsmål om funksjonshemming i AKU i 2002, har antall sysselsatte funksjonshemmede variert omkring 200 000. Sysselsettingen

viste noe nedgang fra 2. kvartal 2004 til 2. kvartal 2005, men endringen er innenfor feilmarginen til AKU. 17 000 funksjonshemmede, eller 3,7 pst., var aktive arbeidssøkere.

Antall personer registrert som yrkeshemmede i Aetat har økt til 95 000 i 1. halvår 2005. Den sterke økningen de siste årene synes å ha stanset opp. Det er en betydelig utfordring knyttet til målsetting om å tilbakeføre flere til arbeidslivet slik at tilgangen til uføretrygd kan reduseres. Raskere overgang til ordinært arbeid skal blant annet skje gjennom arbeid for å redusere den samlede perioden på rehabilitering og attføring.

Store deler av norsk arbeidsliv har etter hvert opparbeidet en god standard på arbeidsmiljø og sikkerhet. Imidlertid er det fremdeles store utfordringer knyttet til utstøting fra arbeidslivet. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene må ha et sentralt fokus på de største diagnosegruppene for langtidsfravær og uføretrygding, det vil si muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser, samt organisatoriske forhold. Samtidig er det fortsatt utfordringer innen tradisjonelle yrkesskader og sykdommer som yrkesbetinget kreft, allergier, støyskader og ulykker m.v. I den norske petroleumsindustrien må storulykkespotensialet ha et helt spesielt fokus. Virksomhetene og myndighetene på sokkelen står ellers overfor svært mange av de samme utfordringer som på landsiden.

I dag arbeider over en million arbeidstakere i virksomheter som har inngått samarbeidsavtale med Trygdeetaten om et inkluderende arbeidsliv. Mange virksomheter har de siste årene gjort et godt arbeid med den delen av helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet som gjelder sykefraværsoppfølging og tilrettelegging for arbeidstakere med redusert arbeidsevne. Det totale sykefraværet har i siste halvår av 2004 og første kvartal 2005 hatt en klar reduksjon. Det er grunn til å anta at sentrale faktorer bak sykefraværsreduksjonen har vært 3-partssamarbeidet gjennom Intensjonsavtalen for et inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen), samt de regelemdringer i retning aktivitet og individuell tilrettelegging, som det har vært enighet om i tilknytning til dette arbeidet.

Rusmidler

Siden 1994 har totalomsetningen av alkohol i Norge vist en økende tendens. I 1993 var den på 4,55 liter ren alkohol pr. innbygger 15 år og over, mens den i 2004 var økt til 6,22 liter. Ølkonsumet har vært relativt konstant, mens vinforbruket øker. Den flerårige nedgangen i brennevinsforbruket er stanset opp. Det ser ut til å ha vært en kraftig økning i alkoholforbruket blant ungdom de siste ti årene. Dette kommer fram både i de årlige ungdomsundersøkelsene som Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) foretar, og i den norske delen av den europeiske skoleundersøkelsen blant 15-16 åringer (ESPAD) som er foretatt i 1995, 1999 og i 2003. Alkoholforbruket blant ungdom ser ut til å ha gått noe ned de siste to årene.

Det synes ikke å være store endringer i bruken av illegale stoffer. Det er imidlertid mindre forskjeller enn før mellom andelen unge på landsbasis og unge i Oslo som oppgir å ha brukt ulike stoffer. Antallet aktive injiserende rusmiddelmissbrukere anslås å være 11 000 – 15 000. I 2004 registrerte vi, etter flere år med positiv nedgang, en beklagelig økning i antallet narkotikarelaterte dødsfall (overdosedødsfall) fra 172 i 2003 til 223 i 2004.

Fattigdom

Den norske befolkningen har gjennomgående gode levekår. Flertallet har hatt en positiv utvikling i inntekt og levekår på 1990-tallet. Til tross for et høyt generelt velferdsnivå og et godt utbygd velferdssystem faller enkelte utenfor. Et lite mindretall lever i en situasjon preget av fattigdom. Med fattigdom forstås at personer har så lav inntekt, eventuelt i kombinasjon med høye nødvendige utgifter, at de over lengre tid ikke får dekket grunnleggende velferdsbehov. Lavinntekt over tid øker risikoen for og forekomsten av dårlige levekår og sosial utstøting. Andelen med lavinntekt har holdt seg relativt stabil gjennom 1990-tallet, og ligger svært lavt i internasjonale sammenligninger. Det var en viss nedgang i andelen personer med vedvarende lavinntekt fra midten av 1990-tallet og frem til 2001. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at denne andelen var 2,9 pst. målt i perioden 2001-2003. Dette representerer en økning fra forutgående treårsperioder, og må sees i sammenheng med svekkede konjunkturer og stigende arbeidsle-

dighet disse årene. Konjunkturoppgangen etter 2003 forventes å bidra til at andelen med lavinntekt vil gå ned.

Økonomisk sosialhjelp

Andelen av befolkningen som mottar sosialhjelp har vært relativt stabil i de senere årene. Andelen sosialhjelpsmottakere i befolkningen har ligget på om lag 3 pst. Tar man hensyn til at en del stønadsmottakere forsørger barn og ektefeller er det om lag 5 pst. av befolkningen som lever i husholdninger som i løpet av et år mottar sosialhjelp. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå mottok 132 100 personer økonomisk sosialhjelp i 2004. Dette er en nedgang fra 2003 da det var registrert 135 400 stønadsmottakere. I alt ble det utbetalt vel 4,9 milliarder kroner i økonomisk sosialhjelp i 2004, mot 5,0 milliarder kroner året før. Tallene for 2003 og 2004 inkluderer i ulik grad mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere. Dette medfører at statistikken ikke er direkte sammenlignbar mellom disse to årene, og i forhold til tidligere år. I årene 2000 til 2002 var det registrert mellom 127 000 og 129 000 mottakere av økonomisk sosialhjelp og hhv. 4,3 milliarder kroner i 2000 og 4,7 milliarder kroner i 2002 i samlede stønadsutbetalinger.

Personer med nedsatt funksjonsevne

Vi har i dag for dårlig dokumentasjon knyttet til levekår og andre forhold for personer med nedsatt funksjonsevne. Det ble i 2004 igangsatt arbeid med å etablere et eget dokumentasjonssenter, som skal samle informasjon og utvikle verktøy, for å rapportere om måloppnåelse og effektivitet i virkemiddelbruken.

Andelen sysselsatte blant personer med nedsatt funksjonsevne har holdt seg ganske stabil fra 2. kvartal 2002 til 2. kvartal 2005. Totalt var 44,3 pst. sysselsatt ved utgangen av 2. kvartal 2005, mens tilsvarende tall for hele befolkningen 16-66 år var på 74 pst.

3.2 Noen sentrale utviklingstrekk innenfor folketrygden

Under vises en oversikt over antall mottakere av stønader fra folketrygden for utvalgte stønadsgrupper.

Mottakere¹ av stønader fra folketrygden ved utgangen av årene 2002-2004 (utvalgte stønadsgrupper):

	2002	2003	2004	Prosentvis endring fra 2002 til 2004	Prosentvis andel av befolk- ningen i 2004
<i>1. Varig inntektssikring</i>					
Alderspensjon	624 054	623 722	625 668	0,3	13,6
Uførepensjon	292 224	301 214	302 369	3,5	6,6
Pensjon til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere	25 914	25 246	24 632	-4,9	0,5
Barnepensjon	14 092	13 995	14 039	-0,4	0,3
I alt	956 284	964 177	966 708	1,1	21
<i>2. Midlertidig inntektssikring</i>					
Sykepenger ²	132 961	139 691	113 685	-14,5	2,4
Rehabiliteringspenger ³	52 778	61 209	50 624	-4,1	1,1
Attføringspenger ⁴	52 013	58 103	67 226	29,2	1,5
Tidsbegrenset uførestønad			8 515		0,2
Foreløpig uførepensjon	2 210	1 878	2 078	-6,0	0,05
Overgangsstønad til enslige forsørgere	25 470	25 647	27 012	6,1	0,6
Dagpenger til arbeidsledige	69 890	88 878	90 015	28,8	2,0
Fødsels- og adopsjonspenger ⁵	47 024	46 690	48 364	2,8	1,0
I alt	377 530	419 122	405 434	7,4	8,8
<i>3. Kompensasjon for merutgifter</i>					
Grunn- og hjelpestønad	222 608	223 284	220 860	-0,81	4,8
Stønad til barnetilsyn for personer uten pensjon/overgangsstønad	19 590	18 290	15 051	- 3,2	0,3
Engangsstønad ved fødsel ⁶	12 292	13 476	12 435	1,2	0,3
I alt	254 490	255 050	248 346	2,4	5,4

¹ En person kan ha flere stønader. Antall mottakere kan derfor være høyere enn antall personer som får stønad.² Antall sykmeldte med sykepenger fra folketrygden (alle grupper). Tallene er basert på innregistreringer inntil utgangen av 1. kvartal påfølgende år.³ Tallene er basert på innregistreringer inntil utgangen av 1. kvartal.⁴ Arbeidsmarkedsetatens ansvarsområder – attføringspenger under tiltak og ventetid.⁵ Kvinner som mottok fødsels- og adopsjonspenger i desember.⁶ Omfatter alle som har mottatt stønaden i løpet av året.

Antallet alderspensjonister har de siste årene frem til 2003 vist en nedadgående trend, men økte fra 2004. Det forventes en moderat økning i årene frem mot 2010, og deretter en meget sterk økning. Andelen minstepensjonister har falt fra om lag 38 pst. til vel 32 pst. siden 2000.

Folketrygdens totale utgifter til sykepenger (kap. 2650) var på 26 868 mill. kroner i 2004. Det utgjør en reduksjon på 7,7 pst. sammenlignet med 2003. For arbeidstakere (post 70) var nedgangen

på 8,1 pst. (løpende kroner). Nedgangen i utgiftene skyldes reduksjon i antall tilfeller, nedgang i varigheten på sykepengetilfellene og økt bruk av graderte ytelser. På grunn av utviklingen i sykefraværet hittil i år, er det for 2005 lagt til grunn at reduksjonen i sykefraværstilbøyeligheten vil bli 14 pst. mot en vekst på 0,5 pst. i St.prp. nr. 1 (2004-2005). Det forventes ingen endring i sykefraværstilbøyeligheten fra 2005 til 2006.

Etter en nesten dobling i antall rehabiliteringspengemottakere over femårsperioden 1998–2003 har utviklingen snudd, og fra og med januar 2004 har det vært en nedgang i antall mottakere av rehabiliteringspenger. I desember 2004 mottok om lag 50 600 personer rehabiliteringspenger mot om lag 61 200 ved utgangen av 2003. Den kraftige nedgangen i antall rehabiliteringspengemottakere i 2004 skyldes i hovedsak at det fra 1. januar 2004 ble innført en tidsbegrensning på ett år for å motta rehabiliteringspenger etter unntaksbestemmelser (med unntak for alvorlig sykdom eller skade). Nedgangen i antall mottakere har også sammenheng med at det fra samme tidspunkt ble innført en lovbestemt plikt til å vurdere yrkesrettet attføring så tidlig som mulig og senest ved utgangen av sykepengeperioden, samt foreta en ny vurdering senest etter seks måneder på rehabiliteringspenger.

Fra 2003 til 2004 har flere gått direkte fra sykepenger over på yrkesrettet attføring etter utløp av sykepengeperioden. Dette har ført til en nedgang i antall rehabiliteringspengemottakere med overgang fra sykepenger til rehabiliteringspenger. Samtidig har det vært en økning i antall nye rehabiliteringspengemottakere som kommer fra attføring til rehabiliteringspenger.

Antall attføringspengemottakere er først og fremst betinget av utviklingen i stønadsordningene sykepenger og rehabiliteringspenger. Utviklingen på arbeidsmarkedet generelt, grad av omstillinger og nivå på arbeidsledigheten, påvirker også tilstrømmingen til attføring. Som følge av utviklingstrekkene på tilstøtende stønadsområder, har antall attføringspengemottakere vokst betydelig de siste årene, fra om lag 52 000 ved utgangen av 2002 til om lag 67 000 ved tilsvarende tidspunkt i 2004. Antall mottakere har fortsatt å øke hittil i 2005.

Fra 2000 til 2004 økte antall uførepensjonister med vel 31 300 personer. Dette tilsvarer en økning på nærmere 11 pst.

Tilgangen av nye uføre (tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon) var høyere i 2004 enn i 2003. Videre er det slik at pensjonsgrunnlaget er høyere for de nye uførepensjonistene enn hva det er for de som går ut av ordningen. I 2004 har det kommet til om lag 30 500 nye uføre. Disse fordeler seg med om lag 28 pst. på tidsbegrenset uførestønad og 72 pst. på varig uførepensjon.

Utviklingen i andre ytelser, som sykepenger, rehabilitering og yrkesrettet attføring, har betydning for utviklingen på uførepensjonsområdet. Antall sykepengedager pr. sysselsatt har økt i perioden frem til og med 2003. Fra siste halvår i 2004 har det vært en markert nedgang i sykefraværet. Denne utviklingen fortsetter i 2005 og vil medføre at færre personer går over på rehabilitering og att-

føring. Det forventes at nedgangen i sykefraværet vil få effekt for tilgangen på uføreamrådet. Det er imidlertid usikkert når effekten vil finne sted og hvor sterk den vil være.

Hovedutfordringen er å forebygge varig uførhet og redusere tilgangen til uføreytelsene. Uføretilbøyeligheten øker med alder. Den demografiske utviklingen vil derfor isolert sett gi en økning i antallet som mottar uføreytelser de nærmeste årene. For å kunne begrense utstøtingen fra arbeidslivet er hovedutfordringen å forebygge varig uførhet.

Fra 2000 til 2001 ga omlegging av stønadsordningen en nedgang i antall enslige forsørgere, og en nedgang i antall personer med overgangsstønad. På grunn av kravet om yrkesrettet aktivitet var nedgangen størst for enslige forsørgere med yngste barn over tre år.

Antall mottakere har imidlertid økt noe fra slutten av 2003 og videre ut i 2004. Dette skyldes endringer i regelverket som åpner for utvidet stønadsperiode for enkelte grupper enslige forsørgere. Blant enslige forsørgere med yngste barn under tre år har andelen med overgangsstønad vært nokså stabil fra 2003 til 2004. Blant enslige forsørgere med yngste barn over tre år har andelen med overgangsstønad gått kraftig ned fra 2000 til 2003, mens det har vært en relativt stor økning i 2004. Dette skyldes også nevnte regelendringer.

Det ble i 2002 og 2003 gjennomført endringer i dagpengereguleringen. Formålet med endringene var å lage et regelverk som på en bedre måte understøttet jobbsøkningsprosessen. Sterkere krav til aktiv arbeidssøking og en fast lengde på dagpengeperioden har gitt gode insentiver til aktiv jobbsøking og motiverer til arbeid. Samtidig har ressursene til Aetat blitt styrket for å gi økt service til arbeidssøkerne gjennom tettere oppfølging. God oppfølging og tydelige krav om jobbsøking til mottakere av dagpenger, bidrar til en raskere overgang til jobb. Antall dagpengemottakere ble redusert med vel 9 pst. fra 1. halvår 2004 til 1. halvår 2005. Det var noe sterkere nedgang enn reduksjonen i antallet helt ledige.

3.3 Oppfølging av anmodningsvedtak fra Stortinget

Oppfølgingen av anmodningsvedtakene er også omtalt under tilhørende kapittelomtale.

3.3.1 Anmodningsvedtak nr. 118, 8. desember 2004

«Stortinget ber Regjeringen vurdere å fjerne aldersgrensen for hjelpemidler til trening, sti-

mulering og aktivisering av personer med ned-satt funksjonsevne.»

Rikstrygdeverket har beregnet helårskostnadene av en eventuell fjerning av aldersgrensen på dette området til 120–180 mill. kroner. Arbeids- og sosialdepartementet finner ikke å kunne prioritere å fjerne aldersgrensen i denne omgang.

3.3.2 Anmodningsvedtak nr. 570, 17. juni 2005

«Stortinget ber regjeringen om å utarbeide et forslag til permanent regelverk for permitteringsreglene som både fanger opp konjunktur og sesonghensyn, og legge dette fram i forbindelse med statsbudsjettet for 2006»

Permitteringer innebærer at arbeidstakeren midlertidig blir løst fra sin arbeidsplass i forbindelse med driftsinnskrenkninger eller driftsstans. Som hovedregel fordeles kostnadene ved permitteringer mellom bedriften, de ansatte og folketrygden på følgende måte: De første fem dagene opprettholdes bedriftens lønnsplikt (arbeidsgiverperiode). Deretter påløper en periode på nye fem dager hvor det ikke utbetales lønn og den permitterte ikke mottar stønad (venteperiode). Etter ti dager er det folketrygden som utbetaler arbeidsledighetstrygd (dagpenger) til den permitterte (trygdeperiode). Unntakene fra denne hovedregelen er først og fremst to: Hvis driftsstansen skyldes brann, ulykker eller naturomstendigheter er det ingen lønnsplikt for bedriftene. Videre er fiskeforedlingsbedrifter fritatt for lønnsplikt.

Omfanget av permitteringer er konjunkturfølsomt og det er tydelige variasjoner gjennom året. I gjennomsnitt er om lag 50 pst. av de permitterte sysselsatt i *industrien* eller i *bygg/anlegg*. De fleste permitteringer er kortvarige. I mai 2005 hadde 46 pst. av permitteringen en varighet under to måneder og 10 pst. en varighet ut over 26 uker. Omfanget av permitteringer har falt de siste årene som følge av bedre konjunkturer. I mai i år var omfanget av helt og delvis permitterte 6 300 personer. Det er 40 pst. lavere enn ett år tidligere. Det er et visst omfang av «gjengangere» blant de permitterte. Blant de som var permittert i mai 2005, hadde 34 pst. vært permittert mer enn én gang i perioden mai 2003 – mai 2005. Det er særlig personer innen *vei- og anleggsarbeid* som benytter permitteringer systematisk: Hele 81 pst. av de som var permittert i disse bransjene i mai 2005 hadde opplevd permitteringer mer enn én gang de senest to år.

Dagens permitteringsordning gir bedrifter store muligheter til å overvelte normale lønnskost-

nader og normal bedriftsrisiko til folketrygden. Kostnaden ved et for sjenerøst regelverk er at arbeidskraften ikke utnyttes på en effektiv måte og at ansatte i enkelte næringer i for stor grad blir gående uvirksomme. Det gir et dårligere fungerende arbeidsmarked med lavere sysselsetting og høyere arbeidsledighet enn nødvendig. De negative konsekvensene er større i høykonjunkturer enn i lavkonjunkturer.

Et godt permitteringsregelverk bør ivareta flere ulike hensyn. Det skal for det ene bidra til et godt fungerende arbeidsmarked, for det annet til at bedrifter får økt fleksibilitet og redusert risiko, både i forhold til konjunkturer, sesongsvingninger og uforutsette hendelser mv., og for det tredje til at ansatte har god jobbsikkerhet og inntektssikring. Det vil kunne være krevende å lage et regelverk som fanger opp ulike konjunktursituasjoner på en god måte. En gjennomsnittlig trygdeperiode vil kunne vurderes for lang i høykonjunktursituasjoner og for kort i lavkonjunktursituasjoner. Et annet alternativ kan være å knytte trygdeperioden til ledighetsnivået samlet eller til ledigheten i konjunkturfølsomme yrkesgrupper. Det vil også kunne bli noe tilfeldig både pga kortsiktige svingninger i ledighetsnivået, ulike ledighetssituasjoner i ulike deler av landet og ikke minst at et gitt ledighetsnivå kan være sammensatt forskjellig bl.a. avhengig av hvilke yrker som blir definert som konjunkturfølsomme. Departementet vil foreta en nærmere forskningsmessig analyse av permitteringsregelverket bl.a. for å belyse virkningene av de senere års endringer. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med vurderingen av dagpengeperioden i statsbudsjettet 2007, med grunnlag i en slik analyse.

Ved årsskiftet 2005/2006 utløper den midlertidige forlengelsen av permitteringer med dagpenger på 42 uker og den lovbestemte dagpengeperioden på 26 uker vil igjen tre i kraft. Etter regjeringens vurdering av de økonomiske utsiktene er 26 ukers trygdeperiode (i en 18-månedersperiode) godt tilpasset næringslivets behov for fleksibilitet i 2006.

3.3.3 Anmodningsvedtak nr. 417, 9. juni 2004

«Regjeringen bes gjennomgå og legge frem en oversikt over og en evaluering av regelverket for friinntektsordningene knyttet til de ulike trygde- og stønadsordninger basert på folketrygden.»

Folketrygdens stønadsordninger skal sikre rimelig inntekt til personer som av ulike grunner ikke kan

delta i arbeidslivet. Samtidig skal stønadsordningene være utformet slik at de motiverer til arbeid.

Reglene om friinntekt og avkorting av stønad er forhold som har betydning for trygdemottakeres arbeidsinnsats. Andre forhold er skatteregler og regler om stønads/inntektstak og behovsprøvde tillegg. For en del trygdemottakere er det lite lønnsomt å prøve seg i arbeid eller øke arbeidsinnsatsen i deltidsstilling i kombinasjon med trygd.

Reglene om friinntekt/avkorting er forskjellig for ulike grupper trygdemottakere. Friinntekten er høyest for mottakere av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon, mens avkortingene (når arbeidsinntekten overstiger friinntektsgrensen) er gunstigere for andre grupper.

Mottakere av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon kan tjene inntil ett grunnbeløp (friinntekt) uten at stønaden blir redusert når det har gått ett år etter at stønaden er innvilget. Friinntekten er ment som et insitament til å forsøke seg i arbeid. Høy friinntekt vil imidlertid kunne innebære at samlet inntekt vil kunne bli høy sammenliknet med inntekt før uførhet. Dette gjelder særlig for uførepensjonister med tidligere lavinntekt hvor uførepensjonen gir en høy kompensasjonsgrad. Uførepensjonister med gradert pensjon i kombinasjon med deltidsarbeid har mulighet til å ha friinntekt på linje med stønadsmottakere med full pensjon. I slike tilfeller vil pensjon + arbeidsinntekt kunne bli like høy eller høyere enn inntekt før uførhet. For å hindre slik overkompensasjon er det fra 1. januar 2004 innført et inntektstak som går ut på at pensjon + pensjonsgivende inntekt ikke skal kunne være høyere enn inntektsnivået før uførhet.

Når friinntekten overstiges skal uføregraden revurderes. Hovedregelen er at det ved fastsettelse av ny uføregrad skal tas hensyn til all inntekt. Dette innebærer at uførepensjonister som øker arbeidsinntekten utover friinntektsgrensen vil kunne få en samlet lavere inntekt (trygd + arbeidsinntekt) enn ved å tilpasse arbeidsinntekten til fri-

inntekten. Uførepensjonister som etter revurdering får en uføregrad som er lavere enn 2/3, vil også kunne få en kraftig skatteskjerpelse.

Enkelte stønadsmottakere kan i tillegg til livsoppholdsytelsen fra folketrygden ha rett til behovsprøvde ytelser for eksempel i form av barnetillegg eller bostøtte. Dette er stønader som vil falle bort helt eller delvis når trygdemottakeren skaffer seg inntekt.

Frisch-senteret har på oppdrag fra departementet kartlagt hvordan trygd og skatt samlet sett påvirker gevinsten av å jobbe. Undersøkelsen viser at personer med trygderettigheter gjennomgående står overfor vesentlig høyere totale skattesatser enn befolkningen generelt. Ved valg av full jobb framfor ingen jobb står personer med trygderettigheter overfor en gjennomsnitts total skattesats på rundt 70 pst. Uførepensjonister og AFP-pensjonister er de gruppene som har minst å tjene på og begynne i fullt arbeid. De høyeste totale skattesatsene finner man blant personer med utsikt til lave arbeidsinntekter. For uførepensjonister som har inntekt like over friinntektsgrensen vil den totale skattesatsen kunne være over 100 pst. I Frisch-senterets utredning kommer ikke effekten av at friinntekten overstiges fram.

Problemstillinger som gjelder trygd og insentiver til arbeid, herunder regler om friinntekt og avkorting av trygdeytelser, vil være sentralt i stortingsmeldingen om arbeid og velferd som vil bli lagt fram for Stortinget i 2006. Departementet vil foreslå endringer i regelverket i denne meldingen.

3.4 Grunnbeløp, særtillegg og andre stønader som Stortinget fastsetter

En vesentlig del av folketrygdens utgifter under programområdene 29 og 33 og en del av utgiftene under programområde 09 avhenger av satsene for grunnbeløp og særtillegg.

For 2006 fordeler utgiftene til de ulike pensjonstyper seg slik:

	Mill kroner
<i>Programområde 09:</i>	
Krigspensjon	822
Pensjonstrygden for sjømenn	663
Avtalefestet pensjon med statstilskott	800
Sum programområde 09	2 285
<i>Programområde 29:</i>	
Uførepensjon	47 884
Medisinsk rehabilitering	7 205
Alderspensjon	88 052
Etterlattepensjon	2 310
Stønader til enslige forsørgere	2 350
Sum programområde 29	147 801
Sum programområde 33 Attføringspenger	11 220
Sum totalt programområdene 09, 29 og 33	161 306

Pensjonene og opptjente rettigheter sikres ved en årlig regulering av folketrygdens grunnbeløp. Fra 1. mai 2004 økte grunnbeløpet med 1 917 kroner til 58 778 kroner, dvs. med 3,4 pst. Fra 1. mai 2005 ble grunnbeløpet hevet med 1 921 kroner eller 3,3 pst., til 60 699 kroner. Dette innebærer at det gjennomsnittlige grunnbeløpet har økt med 3,3 pst. fra 2004 til 2005.

Satsene for særtillegg økte fra 1. mai 1998 fra 63,2 til 79,33 pst. av grunnbeløpet etter ordinær sats, og fra 57,5 til 74 pst. som minstesats for pensjonist med ektefelle som har tilleggspensjon høyere enn særtillegget etter ordinær sats. Samlet

særtillegg og tilleggspensjon for ektefellene må ikke være mindre enn to ganger ordinær sats. En minstepensjonist med ektefelle tillegg for ektefelle over 60 år får samme tillegg som ektepar med minstepensjon (158,66 pst. av G).

Minstepensjonen økte fra 1. mai 2005 fra 105 408 kroner til 108 852 kroner, dvs. med 3 444 kroner pr. år for enslig og fra 190 248 kroner til 199 512 kroner, dvs. med 9 264 kroner pr. år for ektepar. Fra 2003 til 2004 økte dermed pensjonen med 3,3 pst. for enslig minstepensjonist og 4,7 pst. for ektepar med minstepensjon.

a. Grunnbeløpet

Følgende pensjonsytelser fastsettes i forhold til grunnbeløpet:

	Stønadsform	Utgjør i pst. av grunnbeløpet
1.	Full grunnpensjon til enslig pensjonist, og til pensjonist med ektefelle som ikke har rett til pensjon	100,00
2.	Full grunnpensjon til pensjonist med selvforsørgende ektefelle/samboer som også er pensjonsberettiget ¹	85,00
3.	Ektefelletillegg til pensjonist med full grunnpensjon før inntektsprøving	50,00
4.	Barnetillegg for hvert barn før inntektsprøving	40,00
5.	Barnepensjon	
	a) for 1. barn når en av foreldrene er død	40,00
	b) for hvert av de øvrige barn når en av foreldrene er død	25,00
	c) for 1. barn når begge foreldrene er døde: Samme beløp som etterlattepensjon til den av foreldrene som ville ha fått størst slik pensjon	
	d) for 2. barn når begge foreldrene er døde	40,00
	e) for hvert av de øvrige barn når begge foreldrene er døde	25,00
6.	Full overgangsstonad til etterlatt, ugift, skilt eller separert forsørger	185,00
7.	Sært tillegg til ytelser i folketrygden	
	a) for enslig pensjonist, pensjonist som forsørger ektefelle under 60 år	79,33
	f) for ektepar der begge har minstepensjon (79,33 pst. for hver), og for pensjonist som forsørger ektefelle over 60 år	158,66
	g) for pensjonist som har ektefelle som selv har tilleggspensjon som er høyere enn særtillegget etter ordinær sats	74,00

¹ Ved lov av 28. februar 1997 nr. 20 er det bestemt at grunnpensjon til pensjonist som har selvforsørgende ektefelle/samboer, settes til 75 pst. av grunnbeløpet (G). Endringen trådte i kraft 1. januar 1998 og gjelder nye tilfeller. Full grunnpensjon for gifte og samboende pensjonister er økt til 85 pst. av grunnbeløpet fra 1. mai 2005.

b. Sært illegget

Etter folketrygdloven §3-3 ytes det særtillegg til personer som får:

- alderspensjon etter kapittel 19,
- uførepensjon etter kapittel 12,
- overgangsstonad og pensjon til gjenlevende ektefelle etter kapittel 17,

- overgangsstonad eller pensjon til tidligere familiepleier etter kapittel 16 og
- pensjon til foreldreløst barn etter kapittel 18

Sært illegget er først og fremst beregnet på dem som på grunn av alder eller av andre årsaker ikke har kunnet tjene opp tilleggspensjon. Sært illegget blir redusert eller faller bort i den utstrekning det ytes tilleggspensjon fra folketrygden, jf. folketrygdloven § 3-3.

Andre stønader som Stortinget fastsetter størrelsen av¹:

	Type stønad	2005	Forslag 2006
1a.	Grunnstønad for ekstraavgifter ved uførhet etter lovens §6-3 (laveste sats)	6 636	6 744
1b.	Ved ekstraavgifter utover laveste sats, kan grunnstønad forhøyes til	10 140	10 308
1c.	eller til	13 332	13 560
1d.	eller til	19 620	19 956
1e.	eller til	26 604	27 060
1f.	eller til	33 240	33 804
2a-1.	Hjelpestønad til uføre som må ha hjelp i huset ^{2 3}	11 064	11 256
2a-2.	Hjelpestønad etter loven § 6-4 til uføre som må ha særskilt tilsyn og pleie ³	11 904	12 108
2b.	Forhøyet hjelpestønad etter lovens § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie ⁴	23 808	24 216
2c.	eller til	47 616	48 432
2d.	eller til	71 424	72 648
3.	Behovsprøvet gravferdsstønad opptil	16 068	16 582
4.	Stønad til barnetilsyn etter loven §§15-11 og 17-9 ⁵		
	for ett barn	33 144	34 200
	for to barn	43 236	44 616
	for tre eller flere barn	48 996	50 568

¹ Satsene under pkt. 1, 2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.

² Stønad til hjelp i huset gjelder tilfeller før 1. januar 1992

³ Fra 1. januar 1997 skilles det mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie.

⁴ Gjelder også ved uførhet som skyldes yrkesskade, jf. lovens § 12-18.

⁵ Fra 1. januar 2004 dekkes 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønadene er inntektsprøvet.

4 Andre saker

4.1 Fornyning, organisasjons- og strukturendring i statsforvaltningen

Ny organisering av Arbeidstilsynet

Regjeringen har besluttet en ny organisering av Arbeidstilsynet for å skape en mer utadrettet etat som i sterkere grad skal bidra til et inkluderende arbeidsliv. Omorganiseringsprosessen pågår og skal sluttføres i løpet av høsten 2006. Direktoratet for arbeidstilsynet åpnet sine nye lokaler i Trondheim i august 2005. Dette markerer startpunktet for oppbyggingen av den nye etaten.

Brukervennlig forskriftsverk innen helse, miljø og sikkerhet

Det arbeides med forenkling av forskriftene til Arbeidstilsynet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Målet for prosjektet har vært økt brukerorientering og forenkling i form av enklere regelverksstruktur og færre forskrifter på arbeidslivsområdet. I utgangspunktet har siktemålet vært et felles forskriftsverk for de to etatene, og det er utarbeidet et utkast til ny forskriftsstruktur, der ca 100 forskrifter er redusert til seks. Justisdepartementet/DSB er etter en nærmere vurdering kommet til at deres regelverk vil være vanskelig å innlemme i et felles forskriftsverk og samtidig nå målet om økt brukervennlighet. Arbeidet med en enklere forskriftsstruktur og færre forskrifter vil derfor bli videreført som separate prosjekter innenfor de respektive etaters forvaltningsområde.

Nytt regelverk for petroleumsvirksomheten

Petroleumstilsynets rolle som koordinerende myndighet også for enkelte anlegg på land, medfører behov, og legger til rette for, utarbeidelse av regler som regulerer petroleumsvirksomheten på sokkelen og på land som en helhet. Regelverksutviklingen vil ha særlig fokus på risikohåndtering og nytte/kostvurderinger. Samtidig vil det tas hensyn til de eventuelt særskilte forhold som gjelder for regulering av den landbaserte delen av virksomheten og reguleringen av annen virksomhet på land

for øvrig. Nytt regelverk planlegges å tre i kraft 1. januar 2007.

Ny HMS-melding for petroleumsvirksomheten

Stortinget ba ved behandlingen av St.meld. nr. 7 (2001-2002) om helse-, miljø- og sikkerhet i petroleumsvirksomheten regjeringen om å fremme en stortingsmelding om HMS-tilstanden i petroleumsektoren hvert fjerde år.

Utgangspunktet for ny melding er oppfølgingen fra forrige melding og de overordnede prinsipper som ligger til grunn for regulering av petroleumsvirksomheten ut fra et HMS-perspektiv. Tidligere stortingsmeldinger har slått fast at petroleumsvirksomheten skal være en foregangsnæring når det gjelder helse, miljø og sikkerhet. Trender og utviklingstrekk i dag kan utfordre denne målsetningen. Melding skal beskrive og drøfte de viktigste trender og utviklingstrekk vi ser i vår nære fremtid og belyse i hvilken grad myndighetsreguleringen og de hovedprinsipper som ligger til grunn for denne blir utfordret av disse.

HMS-meldingen legges fram våren 2006.

4.2 Forskning og annen kunnskapsutvikling

Departementets hovedmål er å bidra til arbeid, velferd og et inkluderende samfunn gjennom å ta i bruk og utvikle de virkemidler en samlet arbeids- og sosialpolitikk gir. For utvikling og gjennomføring av disse oppgavene er det stort behov for forskningsbasert kunnskap. FoU-virksomheten i Arbeids- og sosialdepartementet har følgende hovedmål:

1. Å bidra til langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging innenfor Arbeids- og sosialdepartementets sektorområder.
2. Å sørge for at det eksisterer nødvendig kunnskap for politikkutforming og forvaltning, herunder også kunnskap om måloppnåelse og effekter av iverksatte tiltak.
3. Det skal være kompetente forskningsmiljøer på alle områder som departementet har ansvaret for.

Det anvendes flere virkemidler for kunnskapsinnhenting. Forskningsbasert kunnskap og kompetanse innhentes bl.a. gjennom langsiktig satsing i regi av Norges forskningsråd, gjennom oppdragsforskning bestilt av departementet eller underliggende etater, finansiering av forskerstillinger samt gjennom forskning og kunnskapsinnhenting i regi av underliggende forskningsinstitutter.

Forskning i regi av Norges forskningsråd

Forskning i regi av Norges forskningsråd har i hovedsak et anvendt siktemål i realiseringen av overordnede mål for sektoren. Samtidig bidrar bevilgningen til Norges forskningsråd til å bygge opp forskningsmiljøer på viktige samfunnsområder. Under kap. 620, post 50 Norges forskningsråd foreslås bevilget 92,7 mill. kroner.

Bevilgningen går til finansiering av forskningsprogrammer, strategiske satsinger samt basisbevilgninger til forskningsinstitutter.

Direktefinansiert forskning og utredningsvirksomhet

Bestillerfunksjonen mht. forsknings- og utredningsoppdrag samt forsøksordninger er innenfor deler av departementets ansvarsområder overført til Sosial- og helsedirektoratet. Andre underliggende etater har også denne bestillerfunksjonen. Det kunnskapsgrunnlaget departementet selv innhenter som grunnlag for politikkutvikling dekkes under kap. 620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m., post 21. Dette gjelder bl.a. utredningsvirksomhet innenfor levekår og fattigdom, alkohol- og narkotikaspørsmål, personer med nedsatt funksjonsevne og svakstilte grupper, trygderelaterte og pensjonsrelaterte problemstillinger, arbeidsmiljø, arbeidsmarked og arbeidsliv.

Finansiering av trygdeforskerstillinger ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), Universitetet i Oslo (Trygdemedisin) og Universitetet i Bergen (Trygdeøkonomi) dekkes også innenfor denne bevilgningen. Det satses bl.a. på økt kunnskap om sammenhengen mellom arbeidsmarked og andre levekår. Det henvises også til kap. 0634 Arbeidsmarkedstiltak post 21 Evaluering, utviklingstiltak mv. Her er det bl.a. bevilget midler til en sterkere satsing for bedre kunnskap om attføringsløp og til EUs sysselsettingsprogram (Employment Incentive Measures)

Forskning i regi av underliggende etater

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) skal bidra til økt kunnskap om bruk og misbruk av

rusmidler og andre avhengighetsskapende stoffer, med særlig vekt på samfunnsvitenskaplige problemstillinger. Instituttets forskning kan deles inn i 5 hovedområder: rusmiddelmarkedet, rusmiddelbruk og rusmiddelkultur, forebyggende tiltak, konsekvenser av rusmiddelbruk samt behandling og omsorg. Instituttets virksomhet blir finansiert gjennom statlig driftstilskudd og egenfinansierte forskningsprosjekter. Bevilgningsforslag er ført opp under kap. 622 Statens institutt for rusmiddelforskning.

STAMI er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Virksomheten omfatter forskning, utredning, service, utdanning og formidling. Det overordnede målet er å skape og formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. For nærmere omtale vises til kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt.

4.3 Samfunnssikkerhet og beredskap

Det enkelte fagdepartement har ansvaret for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i sin sektor, herunder oppfølgingen av St.meld. nr. 17 (2001-2002).

Samfunnssikkerhet- og beredskapsarbeidet skal bidra til å redusere alvorlige trusler og risikoer og dermed redusere samfunnets sårbarhet. Hovedutfordringen er å hindre tap av liv, helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og materielle verdier i forbindelse med større ulykker, katastrofer og andre uønskede hendelser i fred, krise og krig.

I lys av erfaringene etter flodbølgekatastrofen og den etterfølgende St.meld. nr. 37 (2004-2005), er Arbeids- og sosialdepartementet i ferd med å gjennomgå sine rutiner for å sikre en enda bedre handlekraft om en ny katastrofe skulle inntreffe.

Petroleumsvirksomheten

Petroleumstilsynet skal følge opp at aktørene i petroleumsvirksomheten holder et høyt nivå på helse, miljø, sikkerhet og beredskap i petroleumsvirksomheten, og gjennom dette også bidra til å skape størst mulig verdier for samfunnet. I henhold til den tilsynsordning som gjelder for sikkerheten i petroleumsvirksomheten, er Petroleumstilsynet koordinerende myndighet for tilsynet med sikkerhet og beredskap i petroleumsvirksomheten offshore og for enkelte nærmere angitte anlegg på land.

Lovgivningen på beredskapsområdet tar utgangspunkt i at fare- og ulykkesituasjoner skal unngås ut fra hensynet til personell, miljø og økonomiske verdier. I tillegg er det krav om å iverk-

sette tiltak for å hindre eller redusere skadevirkningene av en fare- og ulykkessituasjon. Operatør skal gjennomføre beredskapsanalyser som identifiserer nødvendige tiltak, både i forhold til den risiko som virksomheten selv genererer og i forhold til ytre risikofaktorer som terror og sabotasje. Risikoreduserende beredskapstiltak bygges primært inn ved design av innretningen. Dette gjelder i forhold til bærende struktur, brann- og eksplosjonsbeskyttelse og lignende, og suppleres med beredskapsutstyr og operasjonelle og organisatoriske tiltak.

For nærmere omtale av petroleumsvirksomheten, vises til programkategoriomtale 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet, kap. 642 Petroleumstilsynet.

Sosialberedskapen

Sosialberedskapen skal, med sikte på kriser i fred og i krig, best mulig opprettholde befolkningens velferd, yte midler til livsopphold, sørge for pleie, omsorg, praktisk hjelp og avlastning.

Lov om helsemessig og sosial beredskap som trådte i kraft 1. juli 2001, stiller krav om utarbeidelse av beredskapsplan for helse- og sosialtjenestene. Det gjenstår fremdeles mye arbeid for å beredskapssikre alle deler av helse- og sosialtjenesten.

Helse- og sosialberedskapstiltak er integrert i de respektive sektorene og finansieres i hovedsak over ordinære driftsbudsjetter.

Sosial- og helsedirektoratet skal i samarbeid med andre gjennom veiledning, tilrettelegging og pådrivervirksomhet bidra til at virksomhetene i den kommunale helse- og sosialtjenesten videreutvikler og øver sitt beredskapsplanverk med sikte på å styrke sin krisehåndteringsevne.

Entydige samarbeidslinjer og gode kommunikasjonslinjer internt i sosial- og helsetjenesten og overfor andre viktige samarbeidsparter er en forutsetning for å håndtere en beredskapshendelse på en tilfredsstillende måte. Utvikling av samarbeidslinjer og beredskapsnettverk, samt utvikling av gode og sikre kommunikasjonsløsninger vil derfor stå sentralt.

Trygdeetaten

Trygdeetaten forvalter ordninger av stor samfunnsmessig betydning. Sikring av pensjons- og stønadsutbetalinger er en hovedutfordring. Staten er derfor avhengig av en høy grad av sikkerhet i og rundt sine IT-systemer for å levere rett ytelse til rett tid. Beredskapsbestemmelsene i folketrygdloven stiller klare krav til trygdeetaten for å sikre at

driften kan fortsette mest mulig normalt under en krise.

Rikstrygdeverket er gitt ansvar for at beredskapsplaner er utarbeidet, øves og vedlikeholdes for å sikre

- utbetaling av samfunnsskriske ytelser
- driftssikkerheten knyttet til de sentrale IT-systemene
- at sikkerhets- og beredskapspersonell øves og læres opp
- at leverandører av varer og tjenester er leveringsdyktige og at informasjonssikkerheten er tilfredsstillende iht kravene i personopplysningsloven.

På bakgrunn av risiko- og sårbarhetsanalyser arbeides det fortløpende med løsninger for bedre sikring av data med henblikk på reduksjon av sårbarhet og å unngå større utbetalingsforsinkelser. Det er også i ferd med å utarbeides løsninger for å kunne foreta utbetalinger manuelt dersom samfunnsskriske funksjoner er brutt sammen. Etatens beredskapsplaner testes og øves regelmessig.

Aetat

En hovedoppgave for Aetat er å sikre korrekte og presise utbetalinger av livsoppholdsytelser. Videre er det viktig å sikre at informasjonssikkerheten oppfyller kravene i personopplysningsloven i forhold til konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet. Aetat stiller derfor strenge krav til sikkerheten rundt sine IKT-systemer.

På bakgrunn av risiko- og sårbarhetsvurderinger og sikkerhetstesting, arbeider Aetat kontinuerlig med å forbedre sikkerheten rundt sine IKT-systemer. Aetat sikkerhetsovervåker de mest sentrale applikasjonene for å imøtekomme kravet til stabil drift, korrekte utbetalinger og sikring av verdier og informasjon. Aetat arbeider aktivt med drifts- og kontinuitetsplaner for å ha kritiske applikasjoner tilgjengelig og ivareta samfunnsskriske oppgaver på en tilfredsstillende måte i en krisesituasjon. Staten prioriterer også å utarbeide og vedlikeholde detaljerte planer for å kunne foreta manuelle utbetalinger og ivareta servicen til Aetats brukere hvis Aetats systemer i en krisesituasjon ikke er tilgjengelige.

4.4 Kjønnss- og likestillingsperspektivet

Den nye arbeidsmiljøloven som trer i kraft fra 1. januar 2006, opererer med flere bestemmelser som vil kunne bidra til styrket likeverd og likestilling mellom mann og kvinne i arbeidslivet. Loven innfører bl.a. deltid og midlertidig ansettelse som nye

diskrimineringsgrunnlag, det vil si at arbeidsgiver ikke kan gi deltidsansatte og midlertidig ansatte dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn fulltidsansatte. Mange kvinner arbeider deltid i perioder av sin yrkeskarriere, og de nye diskrimineringsbestemmelse vil sikre deres rett til å få de samme tilbud og muligheter som fulltidsansatte. Den nye loven vil også gi deltidsansatte fortrinnsrett til utvidet stilling i samme virksomhet, noe som fører til at arbeidsgivere ikke kan ansette personer eksternt dersom det finnes interne søkere som er kvalifisert for jobben og ønsker seg økt stillingsprosent. En annen bestemmelse som er ny i den nylig vedtatte arbeidsmiljøloven er retten til fleksibel arbeidstid, dersom dette kan gjennomføres uten vesentlig ulempe for virksomheten. Denne bestemmelsen gir større muligheter til å skredersy arbeidstiden til det som måtte passe den enkelte arbeidstaker ut fra egen familiesituasjon og livssituasjon. Også forslagene om stillingsvern vil kunne ha likestillingsmessige konsekvenser. Loven opererer for eksempel med særskilt vern der oppsigelsen skyldes at virksomhetens drift settes ut på oppdrag. Tidligere gjaldt dette kun «virksomhetens ordinære drift», dvs. at støttefunksjoner i virksomheten – typiske kvinneyrker som renhold, kantinedrift etc. – ikke hadde samme vern. I den nye loven er imidlertid virkeområdet utvidet til «virksomhetens drift», dvs. at også de ansatte i støttefunksjonene har samme oppsigelsesvern.

Kravet i selskapslovgivningen til at begge kjønn skal være representert i statsaksjeselskapenes, statsallmennaksjeselskapenes og statsforetakenes styrende organer trådte i kraft 1. januar 2004. Reglene innebærer at det også stilles krav til at begge kjønn er representert blant styremedlemmene som velges av og blant de ansatte. Departementet har hatt på høring et forslag til nærmere regler for hvordan valg av de ansattes representanter skal foregå for å ivareta dette kravet. Høringen ble avsluttet i slutten av august 2005, og de nye valgreglene vil bli fastsatt så raskt som mulig høsten 2005.

4.5 Målene for regjeringens økonomiske politikk

Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, valgfrihet, økt verdiskaping, rettferdig fordeling og langsiktig bærekraftig utvikling. For å nå disse målene fører Regjeringen

en økonomisk politikk for høy, bærekraftig og stabil vekst i norsk økonomi.

Et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå hovedmålene i den økonomiske politikken. Regjeringen legger stor vekt på å bedre rammevilkårene for næringsvirksomhet, bl.a. ved å føre en økonomisk politikk som underbygger næringslivets konkurranseevne.

Regjeringen følger retningslinjene for budsjettpolitikken som Stortinget har sluttet seg til. De budsjettpolitiske retningslinjene sikter mot en langsiktig forsvarlig innfasing av petroleumsinntektene i norsk økonomi, om lag i takt med utviklingen i forventet realavkastning av Statens petroleumsfond (handlingsregelen). Retningslinjene bygger på at budsjettpolitikken må være opprettholdbar over tid. Samtidig skal budsjettpolitikken bidra til en stabil økonomisk utvikling. Retningslinjene for pengepolitikken innebærer at Norges Banks rentesetting skal rettes inn mot lav og stabil inflasjon. Det betyr at pengepolitikken har en klar rolle i å stabilisere den økonomiske utviklingen.

Over tid er det veksten i fastlandsøkonomien som bestemmer utviklingen i velferden Norge. Det må derfor legges avgjørende vekt på å fremme verdiskaping og produktivitet både i offentlig og privat sektor. Skattereformen og et lavere skatte- og avgiftsnivå kan bidra til å øke arbeidsstyrken, styrke kapitaltilførselen til næringslivet og bedre utnyttelsen av våre samlede ressurser. Forskning og utvikling (FoU), utdanning og godt fungerende markeder er viktig for å sikre langsiktig vekst i økonomien. Moderniseringsarbeidet i offentlig sektor sikter mot et bedre og mer kostnadseffektivt tjenestetilbud.

Norsk økonomi går godt. Etter konjunkturomslaget i 2003 har veksten i fastlandsøkonomien vært sterk. Lave renter og markert økning i inntekt og formue har bidratt til at husholdningenes etterspørsel har vært den viktigste drivkraften bak oppgangen. Etter hvert har også lønnsomheten i næringslivet bedret seg og fastlandsinvesteringene har tatt seg opp. Kraftig vekst i oljeinvesteringene og god utvikling i internasjonal økonomi har gitt ytterligere vekstimpulser mot fastlandsøkonomien og bidratt til at oppgangen i norsk økonomi gradvis er blitt bredere basert. Verdiskapingen øker raskt, og både bedrifter og husholdninger ser optimistisk på framtiden. Sysselsettingen er på god vei oppover, og det ventes at veksten vil fortsette neste år. Tallet på registrerte ledige avtar, samtidig som inflasjon og renter er på et lavt nivå.

5 Oversiktstabeller

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på kapitler

Forslag til statsbudsjett for 2006 under programområde 09 Arbeid og sosiale formål, 29 Sosiale formål, folketrygden og 33 Arbeidsliv, folketrygden.

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
	<i>Administrasjon</i>				
0600	Arbeids- og sosialdepartementet (jf. kap. 3600)	86 047	116 000	124 600	7,4
0603	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m. (jf. kap. 3603)	13 439	13 600		-100,0
0604	Ny arbeids- og velferdsforvaltning			320 000	
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>99 486</i>	<i>129 600</i>	<i>444 600</i>	<i>243,1</i>
	<i>Tiltak for bedre levekår, forebygging av rusmiddelproblemer m.v.</i>				
0620	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	184 087	172 300	172 900	0,3
0621	Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet	490 763	406 800	472 100	16,1
0622	Statens institutt for rusmiddelforskning	32 817	28 500	31 000	8,8
	<i>Sum kategori 09.20</i>	<i>707 667</i>	<i>607 600</i>	<i>676 000</i>	<i>11,3</i>
	<i>Arbeidsmarked</i>				
0630	Aetat (jf. kap. 3630)	2 237 823	2 164 300	2 120 800	-2,0
0634	Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 3634)	5 127 861	4 917 700	5 034 500	2,4
0635	Ventelønn (jf. kap. 3635)	450 474	435 000	415 000	-4,6
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>7 816 158</i>	<i>7 517 000</i>	<i>7 570 300</i>	<i>0,7</i>
	<i>Arbeidsmiljø og sikkerhet</i>				
0640	Arbeidstilsynet (jf. kap. 3640)	293 302	329 700	339 800	3,1
0642	Petroleumstilsynet (jf. kap. 3642)	140 321	139 500	147 800	5,9
0643	Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 3643)	75 221	75 700	78 800	4,1
0646	Pionerdykkere i Nordsjøen	260 088	152 000	13 400	-91,2

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0648	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.			13 400	
	<i>Sum kategori 09.40</i>	768 932	696 900	593 200	-14,9
	<i>Kontantytelser</i>				
0660	Krigspensjon	904 531	870 000	822 000	-5,5
0664	Pensjonstrygden for sjømenn	580 000	621 000	663 000	6,8
0666	Avtalefestet pensjon (AFP)	753 393	788 000	800 000	1,5
0667	Supplerende stønad til personer over 67 år			157 000	
	<i>Sum kategori 09.60</i>	2 237 924	2 279 000	2 442 000	7,2
	<i>Sum programområde 09</i>	11 630 167	11 230 100	11 726 100	4,4
	<i>Administrasjon</i>				
2600	Trygdeetaten	5 124 401	5 120 000	4 862 600	-5,0
2603	Trygderetten	49 838	50 200	47 400	-5,6
	<i>Sum kategori 29.10</i>	5 174 239	5 170 200	4 910 000	-5,0
	<i>Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering</i>				
2650	Sykepenges	26 867 930	29 114 100	25 189 000	-13,5
2652	Medisinsk rehabilitering m.v.	8 944 636	8 675 000	7 208 700	-16,9
2655	Uførhet	42 301 069	45 322 000	47 875 100	5,6
	<i>Sum kategori 29.50</i>	78 113 635	83 111 100	80 272 800	-3,4
	<i>Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.</i>				
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	7 415 296	8 116 900	8 284 500	2,1
	<i>Sum kategori 29.60</i>	7 415 296	8 116 900	8 284 500	2,1
	<i>Alderdom</i>				
2670	Alderdom	81 655 320	83 635 000	88 052 000	5,3
	<i>Sum kategori 29.70</i>	81 655 320	83 635 000	88 052 000	5,3
	<i>Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.</i>				
2680	Etterlatte	2 327 665	2 320 000	2 310 500	-0,4
2683	Stønad til enslig mor eller far (jfr. kap. 5701)	4 068 445	4 112 500	4 187 000	1,8
2686	Gravferdsstønad	102 602	110 000	113 500	3,2
	<i>Sum kategori 29.80</i>	6 498 712	6 542 500	6 611 000	1,0
	<i>Diverse utgifter</i>				
2690	Diverse utgifter	156 938	190 000	221 000	16,3
	<i>Sum kategori 29.90</i>	156 938	190 000	221 000	16,3
	<i>Sum programområde 29</i>	179 014 140	186 765 700	188 351 300	0,8

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
	<i>Arbeidsliv</i>				
2541	Dagpenger	11 048 176	9 615 000	8 700 000	-9,5
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. (jf. kap. 5704)	503 556	473 500	393 300	-16,9
2543	Ytelser til yrkesrettet attføring	10 829 406	11 950 000	12 884 700	7,8
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>22 381 138</i>	<i>22 038 500</i>	<i>21 978 000</i>	<i>-0,3</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>22 381 138</i>	<i>22 038 500</i>	<i>21 978 000</i>	<i>-0,3</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>213 025 445</i>	<i>220 034 300</i>	<i>222 055 400</i>	<i>0,9</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
	<i>Administrasjon</i>				
3600	Arbeids- og sosialdepartementet (jf. kap. 600)	2 799			
3603	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.	25			
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>2 824</i>			
	<i>Tiltak for bedre levekår, forebygging av rusmiddelproblemer m.v.</i>				
3622	Statens institutt for rusmiddelforskning	5 379	500	520	4,0
5527	Vinmonopolavgiften m.m.	12 295	18 700	28 500	52,4
5631	Aksjer i AS Vinmonopolet	30 412	37 202	28 802	-22,6
	<i>Sum kategori 09.20</i>	<i>48 086</i>	<i>56 402</i>	<i>57 822</i>	<i>2,5</i>
	<i>Arbeidsmarked</i>				
3630	Aetat (jf. kap. 630), tidl. kap. 4590	173 325	47 100	47 100	0,0
3634	Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 634)	18 842	3 400	3 200	-5,9
3635	Ventelønn m.v. (jf. kap. 635)	74 366	100 000	100 000	0,0
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>266 533</i>	<i>150 500</i>	<i>150 300</i>	<i>-0,1</i>
	<i>Arbeidsmiljø og sikkerhet</i>				
3640	Arbeidstilsynet (jf. kap. 640)	36 668	21 900	22 100	0,9
3642	Petroleumstilsynet (jf. kap. 642)	55 388	57 500	59 350	3,2
3643	Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 643)	18 397			
	<i>Sum kategori 09.40</i>	<i>110 453</i>	<i>79 400</i>	<i>81 450</i>	<i>2,6</i>
	<i>Sum programområde 09</i>	<i>427 896</i>	<i>286 302</i>	<i>289 572</i>	<i>1,1</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
	<i>Administrasjon</i>				
5702	Trygderetten	1 642			
	<i>Sum kategori 29.10</i>	<i>1 642</i>			
	<i>Diverse utgifter</i>				
5701	Diverse inntekter	2 092 974	1 943 100	2 004 000	3,1
	<i>Sum kategori 29.90</i>	<i>2 092 974</i>	<i>1 943 100</i>	<i>2 004 000</i>	<i>3,1</i>
	<i>Sum programområde 29</i>	<i>2 094 616</i>	<i>1 943 100</i>	<i>2 004 000</i>	<i>3,1</i>
	<i>Arbeidsliv</i>				
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs (jf. kap. 2542)	151 606	100 000	100 000	0,0
5705	Refusjon av dagpenger	63 647	50 000	52 500	5,0
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>215 253</i>	<i>150 000</i>	<i>152 500</i>	<i>1,7</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>215 253</i>	<i>150 000</i>	<i>152 500</i>	<i>1,7</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>2 737 765</i>	<i>2 379 402</i>	<i>2 446 072</i>	<i>2,8</i>

5.2 Årsverksoversikt

		Årsverk pr. 1/3-02	Årsverk pr. 1/3-03	Årsverk pr. 1/3-04	Årsverk pr. 1/3-05
600	Arbeids- og sosialdepartementet ¹	102	110	117	181
622	Statens institutt for rusmiddel forskning	32	34	36	40
630	Aetat	3 390	3 287	3 823	3 940
640	Arbeidstilsynet	489	538	488	482
642	Petroleumstilsynet ²			147	145
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	103	118	108	104
648/603	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.	7	7	7	7
	Sum område 09 Arbeid og sosiale formål	134	144	4 726	4 899
	Folketrygden:				
2600	Trygdeetaten	7 575	7 952	8 088	8 158
2603	Trygderetten	65	68	76	71
	Sum område 29 Sosiale formål	7 640	8 020	8 164	8 229
	Sum Arbeids- og sosialdepartementet	7 774	8 164	12 890	13 128

¹ Årsverkene for 2002-2004 gjelder for daværende Sosialdepartementet.

² Petroleumstilsynet ble opprettet 1. januar 2004.

5.3 Bruk av stikkordet «kan overføres»

Under Arbeids- og sosialdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2005	Forslag 2006
0600	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	1 534	2 500
0604	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	0	320 000
0621	63	Tilskudd til rusmiddeltiltak	7 651	132 200
0621	70	Frivillig forebyggende arbeid m.v.	2 745	99 900
0630	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	7 336	45 000
0634	21	Evaluering, utviklingstiltak m.v.	9 061	27 000
0634	70	Ordinære arbeidsmarkedstiltak	0	1 267 000
0634	71	Spesielle arbeidsmarkedstiltak	0	3 622 000
0634	73	Investeringer i skjermede tiltak	57 343	28 500
0640	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	504	3 100
0642	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	5	1 200
0646	01	Driftsutgifter	3 359	1 000
0646	71	Tilskudd til Nordslødykkeralliansen m.v.	2 145	0
0646	72	Tilskudd til Norsk Oljemuseum	9 500	0
0648	21	Spesielle driftsutgifter	1 000	2 200
2600	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	29 127	121 900
2650	73	Tilretteleggingstilskudd	49 817	42 700
2650	74	Refusjon bedriftshelsetjenester		18 300

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

Programkategori 09.00 Administrasjon m.v.

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0600	Arbeids- og sosialdepartementet (jf. kap. 3600)	86 047	116 000	124 600	7,4
0603	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m. (jf. kap. 3603)	13 439	13 600		-100,0
0604	Ny arbeids- og velferdsforvaltning			320 000	
	Sum kategori 09.00	99 486	129 600	444 600	243,1

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Statens egne driftsutgifter	97 788	126 800	377 100	197,4
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	1 698	2 800	67 500	2 310,7
	Sum kategori 09.00	99 486	129 600	444 600	243,1

Kap. 0600 Arbeids- og sosialdepartementet (jf. kap. 3600)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	84 349	113 200	122 100
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 698	2 800	2 500
	Sum kap 0600	86 047	116 000	124 600

Overført fra 2004 til 2005:

Post 01: 4 192 000 kroner

Post 45: 1 534 000 kroner

Kapitlet dekker driftsutgifter til Arbeids- og sosialdepartementet.

Departementets organisering m.m.

Arbeids- og sosialdepartementet ble opprettet 1. oktober 2004. Departementet har følgende organisering: Administrasjons- og budsjettavdelingen, Velferdspolitisk avdeling, Pensjonsavdelingen, Arbeidsmarkedsavdelingen og Arbeidsmiljø- og sikkerhetsavdelingen. I tillegg har departementet

ansvaret for prosjektsekretariatet for det pågående samordningsarbeidet av Aetat, trygdeetaten og sosialtjenesten.

Virksomheter direkte underlagt Arbeids- og sosialdepartementet er NAV-interim, Arbeidsmarkedsetaten, Arbeidstilsynet, Petroleumsstilsynet, Statens arbeidsmiljøinstitutt, Rikstrygdeverket, Trygderetten, Pensjonstrygden for sjømenn, SIRUS, AS Vinmonopolet, Riksmeglingsmannen og Arbeidsretten. I tillegg er Sosial- og helsedirektoratet, Helsetilsynet og Fylkesmennene viktige virksomheter for utøvelse av sosialpolitikken.

Hovedfokus for departementet er å utforme en helhetlig politikk for arbeidsmarked, arbeidsliv og levekår, arbeidsrettede ytelser, sosiale stønader og pensjoner. Politikken skal bidra til høy sysselsetting og yrkesdeltakelse, og bidra til inntektssikring for dem som helt eller delvis er uten arbeid.

Miljøledelse – Grønn stat

Departementet har i flere år arbeidet med en rekke tiltak på Grønn stat-området. I løpet av 2004 ble det særlig fokusert på papir- og strømforbruk, trykkeritjenester og elektronisk lagring av dokumenter.

Neste år vil vi gjennomgå alle eksisterende tiltak, og særlig arbeide med avfallshåndteringen. Dessuten vil vi utvide bruken av elektroniske systemer fremfor papirbaserte systemer.

Gevinstene ved tiltakene er primært miljøgevinster, men på sikt vil man kunne få økonomiske gevinster, særlig ved elektronisk håndtering av dokumenter.

Likestilling

Likestillingsarbeidet i departementet er forankret i Administrasjons- og budsjettavdelingen, i tillegg til at ledere og medarbeidere gjennom utøvelse av personalpolitikken skal ivareta likestillingsperspektivet.

Kjønnsfordelingen i Arbeids- og sosialdepartementet

Kjønnsfordelingen i Arbeids- og sosialdepartementet er fortsatt skjev, med en kvinneandel på ca. 60 pst. Det er store variasjoner mellom de ulike avdelingene. Mens avdelingen som arbeider med arbeidsmarkedsrelaterte saker har jevn kjønnsfordeling, har avdelingen som jobber med arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikk ca. 24 pst. mannlig ansatte. Det antas at noe av skjevheten i kjønnsfordeling kan skyldes at flere av departementets politikkområder er områder som kvinner tradisjonelt har vært mer opptatt av enn menn.

Rekruttering

Pr 15. august 2005 har det vært 14 tilsetninger. Andelen menn var 50 pst.

Kjønn fordelt på ulike stillingskategorier

Kjønnsfordelingen i departementet viser at kvinner utgjør 50 pst. av toppledergruppen (departementsråd og ekspedisjonssjefer) og at kvinner utgjør ca. 46 pst. av avdelingsdirektørene. I saksbehandlergruppen er det ca. 44 pst. kvinner blant seniorrådgiverne og ca. 66 pst. kvinneandel blant rådgiverne.

Lønn

Når en ser samlet på departementet ligger gjennomsnittslønnen til menn på lønnstrinn 57,7 og på lønnstrinn 51,5 for kvinner. Det er en sterk overvekt (ca. 82,5 pst.) av kvinner i de lavere stillingskategoriene (sekretær, konsulent og førstekonsulent).

Ved en gjennomgang av lønnsnivået blant kvinner og menn på avdelingsdirektørnivået finner en at kvinner har høyere gjennomsnittslønn (lønnstrinn 71,5) enn menn (lønnstrinn 69,9). Mannlige og kvinnelige seniorrådgivere har omtrent samme gjennomsnittslønn (lønnstrinn 61). Blant rådgivere har kvinner høyere gjennomsnittslønn (lønnstrinn 50,6) enn menn (lønnstrinn 48,9).

Det ble gjennomført lokale lønnsforhandlinger etter HTA pkt. 2.3.3 høsten 2004. Det ble totalt brukt kr. 973 365,-. Av denne totalsummen fikk kvinner 65 pst.

Overtid

Kvinner i Arbeids- og sosialdepartementet står for ca. 53 pst. av antall overtidstimer hittil i år.

Bruk av deltid

Det er til sammen 18 ansatte som i 2005 har redusert stilling (16 kvinner og 2 menn). Fem personer har redusert stilling med bakgrunn i omsorg for barn/familie.

Bruk av kompetansehevende- og likestillingstiltak

Ansatte i departementet har gjennomgått deltakelse på kurs, seminarer og konferanser på individuell basis. I tillegg har departementet hatt en kvinnelig deltaker på Forsvarets høyskole.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under kap. 600 foreslås økt med 8,9 mill. kroner fra 2006. Økningen skyldes bl.a. en økning med 1,5 mill. kroner til dekning av merutgiftene i forbindelse med lønnsoppgjøret i 2005, samt videreføring av Revidert nasjonalbudsjett for 2005 da bevilgningen ble økt med 6,2 mill. kroner i forbindelse med oppfølging av pensjonsreformen og at utgiftene til departementets reisevirksomhet ble samlet til en post.

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være ca. 1,85 mill. kroner. Bevilgningsforslaget under post 01 og 45 er redusert med dette beløp.

Pr. 1. mars 2005 var, i følge det sentrale tjenestemannsregisteret, antall årsverk i Arbeids- og sosialdepartementet 181.

Det foreslås bevilget 122,1 mill. kroner for 2006.

Kap. 3600 Arbeids- og sosialdepartementet (jf. kap. 600)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
16	Refusjon fødselspenger	789		
18	Refusjon sykepenger	2 010		
	Sum kap 3600	2 799		

Bevilgningen under kap. 600 Arbeids- og sosialdepartementet, post 01 Driftsutgifter kan overskri-

des mot tilsvarende merinntekt under kap. 3600, jf. romertallsvedtak II.

Kap. 0603 Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m. (jf. kap. 3603)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	12 211	11 400	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	1 228	2 200	
	Sum kap 0603	13 439	13 600	

Overført fra 2004 til 2005:
Post 21: 1 000 000 kroner

Kap. 603/3603 er overført til nytt kap. 648/3648 under programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

Kap. 3603 Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
18	Refusjon av sykepenger	25		
	Sum kap 3603	25		

Jf. merknaden under kap. 603.

Kap. 0604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter			255 000
45	Større utstyranskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>			65 000
	Sum kap 0604			320 000

Løpende drift av Aetat og trygdeetaten finansieres over kapitlene 0630 Aetat og 2600 Trygdeetaten.

Det tas sikte på at den nye etaten skal etableres fra 2. halvår 2006. Regjeringen foreslår i den forbindelse i eget romertallsvedtak at Arbeids- og sosialdepartementet kan omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning, kap. 630 Aetat og kap. 2600 Trygdeetaten.

Bakgrunn

31. mai 2005 behandlet Stortinget St.prp. nr. 46 (2004-2005) Ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV). Stortinget ga sin tilslutning til Regjeringens forslag om å etablere en ny statlig etat med ansvar for de oppgaver som i dag ivaretas av Aetat og trygdeetaten, jf. Innst. S. nr. 198 (2004-2005). Reformen er nå under iverksettelse.

Formålet med reformen er å:

- få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
- gjøre det enklere for brukerne og tilpasse forvaltningen til brukernes behov
- få en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning

Det skal etableres en førstelinjetjeneste med et arbeids- og velferdskontor i hver kommune som er brukernes kontaktsted for alle ytelser og tjenester som trygdeetaten og Aetat i dag har og som et minimum økonomisk sosialhjelp. Førstelinjetjenesten skal baseres på et forpliktende samarbeid mellom stat og kommune nedfelt i lokale samarbeidsavtaler. Samarbeidsavtaler og samlokalisering skal ha en lovmessig forankring. Det statlige ansvaret, som i dag er delt på to etater, samles i én ny etat; arbeids- og velferdsetaten. Kommunene skal fortsatt være en viktig medspiller i arbeids- og velferdspolitikken og beholder sitt ansvar for oppgaver etter lov om sosiale tjenester. Ny arbeids- og velferdsforvaltning er et ledd i Regjeringens helhetlige strategi for et mer inkluderende samfunn og arbeidsliv.

Regjeringen tar sikte på en rask, men forsvarlig iverksetting. Dette er ikke minst viktig for å sikre motivasjon og målrettethet hos ledelse og ansatte i statsetatene og kommunene. 14. juni 2005 behandlet Stortinget Ot.prp. nr. 96 (2004-2005) Om lov om interimorganisering av ny arbeids- og velferdsforvaltning. Stortinget gav sin tilslutning til regjeringens forslag om å etablere en interimorganisasjon som skal planlegge og forberede gjennomføringen av statlige oppgaver innenfor en ny arbeids- og velferdsforvaltning, jf. Innst. O. nr. 126 (2004-2005) og Besl. O. nr 133 (2004-2005). Regjeringen tar videre sikte på å legge fram forslag til nødvendige lovendringer ved årsskiftet 2005/2006, slik at den formelle etableringen av en ny, felles statlig etat kan skje fra annet halvår 2006. Siktemålet er at de aller fleste arbeids- og velferdskontorene skal være på plass innen 2010.

Mål, strategi og timeplan for gjennomføringen av reformen

Målet for gjennomføringen er å etablere en ny arbeids- og velferdsforvaltning i tråd med den timeplan som er lagt til grunn i St.prp. nr. 46 (2004-2005). Det skal legges til rette for gode gjennomføringsprosesser som sikrer at målene med organisasjonsendringene hele tiden er i fokus, samtidig som den løpende driften ivaretas på en tilfredsstillende måte.

Sentrale elementer i gjennomføringsstrategien for reformen er:

- utforming av nødvendig lovgrunnlag
- etablering av en interimorganisasjon (NAV interim) for de statlige oppgaver innenfor en ny forvaltning
- etablering av en ny statlig arbeids- og velferdsetat
- utvikling av samarbeidet mellom stat og kommune
- utforming og etablering av førstelinjetjenesten
- organisering av selve gjennomføringsprosessen, inklusive samarbeidet med ansatte og brukere

De sentrale milepæler for gjennomføringen er:

- 31. mai 2005: Stortingets behandling av St.prp. nr. 46 (2004-2005)
- 22. august 2005: Oppstart av interimorganisasjon (NAV interim)
- 21. september 2005: Omstillingsavtale med de ansattes organisasjoner
- Årsskiftet 2005/2006: Lovproposisjon fremmes for Stortinget
- Årsskiftet 2005/2006: Rammeavtale med KS (inngås med forbehold om Stortingets behandling av lovforslag)
- Annet halvår 2006: Arbeids- og velferdsetaten etableres
- Innen 2010 skal førstelinjetjenesten være etablert i det alt vesentlige over hele landet

Arbeids- og sosialdepartementet har i etterkant av Stortingets vedtak arbeidet videre på områder som naturlig tilligger departementet. Det er i tillegg gjennomført forberedende aktiviteter på områder der NAV interim vil ha gjennomføringsansvaret. I det følgende gis en kort statusrapport på sentrale områder.

Arbeid med nødvendig lovgrunnlag

Departementet har sendt forslag til ny lov om arbeids- og velferdsforvaltningen og tilpasninger til visse andre lover på høring med frist 14. november 2005. I høringsnotatet legger departementet frem forslag til nødvendige lovendringer for å kunne etablere og regulere den nye statsetaten og for å gi det rettslige rammeverket for det lokale samarbeidet mellom statsetaten og kommunen, inklusive å legge til rette for effektivt samarbeid og ivaretagelse av personvern og taushetsplikt.

Etablering av NAV interim

Arbeids- og sosialdepartementet har opprettet en interimorganisasjon (NAV interim) med ansvar for å planlegge og forberede gjennomføring av oppgaver på statlig ansvarsområde, som ledd i arbeidet med å etablere en ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV).

NAV interim er et direktorat underlagt Arbeids- og sosialdepartementet og skal virke fram til den nye arbeids- og velferdsetaten formelt er etablert fra annet halvår 2006. NAV interim kan utøve myndighet overfor Aetat og trygdeetaten i spørsmål av betydning for samling av det statlige ansvaret i en etat, og for etableringen av en felles førstelinjetjeneste med kommunene, jf. lov om interimorganisering av ny arbeids- og velferdsforvaltning. NAV interim representerer Aetat og trygdeetaten også

overfor kontraktsmotparter og andre i spørsmål av betydning for den fremtidige arbeids- og velferdsforvaltningen. Driftsoppgaver skal ivaretas av de to eksisterende etatene fram til den nye statsetaten er etablert. Ledelsen i Aetat og trygdeetaten skal trekkes aktivt inn i NAV interims arbeid med å planlegge og forberede reformen.

Viktige oppgaver for NAV interim vil bl.a. være å:

- Planlegge og forberede en organisatorisk samling av dagens Aetat og trygdeetaten i en felles statlig etat – arbeids- og velferdsetaten.
- Ivareta det statlige ansvaret for samordning og samlokalisering av arbeids- og velferdsforvaltningen lokalt, herunder utarbeide en hovedplan for å etablere en felles førstelinjetjeneste i samarbeid med kommunene i alle landets kommuner innen 2010
- Legge fram en konkret gjennomføringsplan for alle nødvendige aktiviteter i forbindelse med etableringen av den nye arbeids- og velferdsetaten
- Lede arbeidet med få etablert en felles basis IKT-plattform og øvrige endringer i IT-systemene for NAV kontorene.
- Identifisere, prioritere og planlegge utviklingsoppgaver og aktiviteter mv på det statlige ansvarsområdet som aktivt kan støtte opp under de organisatoriske endringene og hovedmålene for reformen.
- Følge opp framforhandlet omstillingsavtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet og berørte tjenestemannsorganisasjoner, og etablere kontakt med relevante brukerorganisasjoner.
- Utarbeide en kompetanseplan for den nye arbeids- og velferdsforvaltningen bl.a. i samarbeid med kommunesektoren.

Samarbeid med KS

Et viktig element i gjennomføringsstrategien vil være inngåelse av en sentral rammeavtale med KS rundt årsskiftet 2005-2006. Avtalen vil ta utgangspunkt i at utviklingen av den lokale arbeids- og velferdsforvaltningen skal bygge på et partnerskap mellom kommune og stat som likeverdige parter. KS og Arbeids- og sosialdepartementet har som en forberedelse utarbeidet et omforent grunnlagsdokument for en rammeavtale. Dette angir felles intensjoner med reformen og det peker ut en rekke områder som en vil samarbeide på framover. De to partene vil bl.a. samarbeide om ulike tiltak for å bidra til en kontinuerlig, systematisk og kollektiv læringsprosess og for å fremme formålsrettede og effektive arbeids- og velferdskontorer.

Grunnlagsdokumentet gir viktige føringer for det videre arbeidet med reformen.

Omstillingsavtale med de ansattes organisasjoner

Hovedavtalen i staten er inngått med det formål å skape et best mulig samarbeidsgrunnlag mellom partene på alle nivåer. I saker hvor arbeidssituasjonen til arbeidstakere i flere virksomheter vil bli vesentlig berørt, skal det i egen omstillingsavtale klargjøres hvem som skal utøve partsrettighetene i omstillingsprosessen. Det er 21. september 2005 inngått omstillingsavtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet og de berørte arbeidstakerorganisasjoner som sikrer de ansatte i Aetat og trygdeetaten avtalefestet medbestemmelsesrett. Direktør for NAV interim og den framtidige nye statsetaten utøver partsforholdet på vegne av staten.

IKT

St.prp. nr. 46 (2004-2005) beskriver hvordan Arbeids- og sosialdepartementet vil legge opp arbeidet med IKT-løsninger for NAV (kalt NAV IKT). NAV IKT skal gjennomføres i to løp:

- en basisplattform for IKT-løsninger som skal være tilgjengelig ved oppstart av den nye arbeids- og velferdsforvaltningen og rulles ut fra 1. januar 2007
- en mer fullverdig og integrert IKT-løsning i form av et felles saksbehandlingssystem for hele eller store deler av arbeids- og velferdsforvaltningen.

Arbeidet med basis IKT plattformen er nærmere beskrevet i omtalen av budsjettforslaget for 2006.

Etablering av en basisplattform for IKT-løsninger og planlegging av en mer fullverdig IKT-løsning for NAV vil gi grunnleggende premisser for det videre IKT-utviklingsarbeidet på hele arbeids- og velferdsfeltet. Arbeidet må derfor ses i nær sammenheng med utvikling av nye IKT-løsninger i forbindelse med pensjonsrefomen. Det vises til nærmere omtale av arbeidet med pensjonsreformen under kap. 2600 Trygdeetaten.

Forprosjektet NAV IKT fase 1 er nå i ferd med å avslutte sitt opprinnelige oppdrag. Prosjektet har levert de forutsatte produkter i henhold til milepælsplanen:

- Felles prinsipper for sikkerhetspolitikk
- Felles prinsipper for IT arkitektur
- Nærmere gjennomføringsplan og budsjett for etablering av en basisplattform for NAV (fase 2). Planen er utarbeidet med utgangspunkt i Finansdepartementets krav til innholdet i det sentrale styringsdokumentet.

IKT-prosjektet fikk i juni 2005 i tilleggsmandat å utrede mulighetene for å legge IKT-messig til rette innenfor basisplattformen for å få flere ut i arbeidsrettede prosesser. Dette arbeidet startet opp etter sommeren og skal være ferdig til medio november 2005.

Kompetanseutvikling og kulturbygging

Kompetanseutvikling og kulturbygging bør i hovedsak forankres i de instansene som skal gjennomføre reformen og utvikle de nye arbeids- og velferdskontorene, nemlig kommunene og den nye statsetaten. Departementet har derfor gitt NAV interim i oppdrag å utarbeide en plan for kompetansespredning- og utvikling, med spesiell vekt på kompetanseområder som er kritiske for etablering av de lokale kontorene. Det forutsettes et tett samarbeid med KS og Sosial- og helsedirektoratet om dette.

Kontakt med brukerne og brukerorganisasjonene

Både Aetat og trygdeetaten har etablert formell kontakt med brukerorganisasjonene, både på sentralt og på fylkesnivå. I noen kommuner har disse etatene også etablert formell kontakt med brukerorganisasjonene på kommunalt nivå. I prosessen med St.prp. nr. 46 (2004-2005) ble det lagt stor vekt på kontakt med brukerne og deres organisasjoner.

NAV interim er, som tidligere nevnt, tillagt ansvar for å etablere kontakt med brukerorganisasjoner. Det er i denne forbindelse avholdt møte mellom departementet, NAV interim og brukerorganisasjonene hvor framtidig kontakt ble drøftet.

Forsøksvirksomhet

Det har vært drevet forsøk i 15 kommuner knyttet til utvikling av en ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV) lokalt. Målet har vært å fremskaffe et best mulig utgangspunkt for valg av organisasjonsmodell for NAV, samtidig som forsøkene skulle prøve ut arbeidsmåter og verktøy med sikte på effektive og brukervennlige arbeids- og velferdskontorer lokalt. Det har vært drevet utviklingsarbeid på følgende områder:

- Utvikling av felles verktøy for avklaring av arbeidsevne.
- Utvikling av felles grunnlag for individuelle planer/handlingsplaner for brukere med sammensatte problemer.
- Forsøk med koordinator/rådgiver i førstelinjen.
- Samarbeid med andre tjenester, særlig helse og utdanning.
- Brukermedvirkning og dialog.

Forsøkene blir avsluttet i 2005 og aktiviteten i avslutningsåret er rettet inn mot å dokumentere vellykkede arbeidsmåter og verktøy som vil være til stor nytte ved etableringen av arbeids- og velferdskontorer i kommunene. Med de data som er tilgjengelige nå, er det ikke mulig å fastslå om forsøkene har medført at flere har kommet i arbeid i forhold til sammenlignbare kommuner eller bydel. Flere av de lokale prosjektene har imidlertid rapportert om positive resultater i forhold til de mål de har satt seg lokalt i forhold til å få flere i arbeid, færre på passive ytelser, kortere avklaringsstid m.v. Systematiske svar på ev. positive effekter vil en først få i sluttevalueringen som kommer i 2006.

Den nye arbeids- og velferdsforvaltningen vil også initiere nye utviklingsprosjekter med sikte på å legge til rette for en brukervennlig og effektiv førstelinjetjeneste.

Det videre forsøks- og utviklingsarbeidet vil bli knyttet til etableringen av en ny arbeids- og velferdsforvaltning og skje i nært samarbeid med KS gjennom rammeavtalen.

Økonomiske konsekvenser av reformen

I St.prp. nr 46 (2004-2005) er det foretatt en nærmere vurdering av samfunnsøkonomiske virkninger, administrative effektiviseringsgevinster samt kostnader knyttet til gjennomføringen av reformen.

De samfunnsøkonomiske effektene er knyttet til hvor effektiv den nye arbeids- og velferdsforvaltningen vil være til å realisere målene for reformen, og særlig målet om flere i arbeid og aktivitet og færre på stønader. Som påpekt i proposisjonen er det vanskelig å rendyrke de samfunnsøkonomiske gevinstene av en organisasjonsreform. Det kan imidlertid fastslås at selv små forbedringer i måloppnåelsen knyttet til å få flere i arbeid og aktivitet vil gi stor samfunnsøkonomisk nytteverdi.

Både i «Rattsø-utvalgets» utredning (NOU 2004: 13) og i St.prp. nr 46 (2004-2005) pekes det på at en reorganisering av arbeids- og velferdsforvaltningen vil ha et betydelig potensial for administrative effektiviseringsgevinster. Det understrekes imidlertid at gevinstene vil komme gradvis over en del tid etter at en har foretatt de nødvendige investeringer, bl.a. etablering av en ny basisplattform for IKT i den nye arbeids- og velferdsforvaltningen.

De kortsiktige gjennomføringskostnadene for reformen er identifisert og nærmere omtalt i St.prp. nr 46 (2004-2005).

I tillegg til de tiltak og aktiviteter som ligger inne i budsjettforslaget for 2006 forutsetter Regjeringens gjennomføringsstrategi ytterligere etable-

ring av et stort antall nye arbeids- og velferdskontorer, betydelig kompetanseutvikling samt en rekke aktiviteter og tiltak på IKT-området utover i perioden 2007–2009. Kostnadene til en basis IKT-løsning og organisatoriske omstillingskostnader er i St.prp. nr. 46 (2004-2005), med den usikkerhet som ligger i forutsetninger og anslag, beregnet til nærmere 3 milliarder kroner, som inkluderer utgifter både på statlig og kommunalt nivå. Det er da bl.a. ikke vurdert eventuelle merkostnader ved en langsiktig, fullverdig IKT-løsning. Underlagsmaterialet ble utarbeidet av Rikstrygdeverket, Aetat Arbeidsdirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet i fellesskap, hvorav planlegging og budsjettering av IKT-kostnader ble organisert i et eget prosjekt med ekstern prosjektleder.

Regjeringen har i St.prp. nr. 46 (2004-2005) lagt til grunn at staten skal bære kostnadene dersom kommunene får utgifter knyttet til flytting for å oppnå det nye kravet til minimumsløsning. Dersom kommunene derimot ønsker å ta inn øvrige deler av sitt tjenestetilbud i den felles førstelinjetjenesten, må de selv dekke utgiftene til dette. I proposisjonen varsler regjeringen at den vil komme tilbake til spørsmålet om kostnadsdeling i forbindelse med de årlige budsjettene.

Usikkerheten rundt anslagene over totalkostnadene for reformen er stor. Dette har dels sammenheng med kompleksiteten i kostnadsbildet der både statlig og kommunal forvaltning er berørt. Dels skyldes usikkerheten at enkelte av kostnadselementene på nåværende tidspunkt er vanskelig å beregne, fordi visse sider ved organiseringen ikke er avklart i detalj.

Budsjettforslag for 2006

Kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning skal dekke utgifter til NAV interim og omstillingskostnader ved gjennomføring av NAV-reformen, inklusive IKT-relaterte utgifter.

De ulike kostnadselementene i reformen er beskrevet nærmere i St.prp. nr. 46 (2004-2005) og omfatter følgende:

- Gjennomføringskostnader IKT ved etablering av en basis IKT plattform for den nye arbeids- og velferdsforvaltningen og utredning av en langsiktig IKT-løsning for arbeids- og velferdsforvaltningen.
- Basisløsningen omfatter:
 - Infrastruktur og grunnleggende tjenester for tilgjengeliggjøring av IKT- tjenester som kontorstøtte, e-post og kalender.
 - Telefoniløsninger
 - Publikumsnett for selvbetjening og egenaktivitet.

- Tilpasning av eksisterende fagsystemer og utvikling av et personkort (enkel presentasjon av opplysninger om brukere hentet fra eksisterende fagsystemer)
- Utvikling av portalløsninger (herunder internett og intranett)
- Planleggings- og utredningsarbeid mv.
- Tjenesteutvikling i førstelinjetjenesten bl.a. for å styrke arbeidslinjen.
- Opplæring og kompetanseutvikling inkl kulturbygging
- Markedsføring og informasjon
- Samlokalisering og flyttekostnader på ulike nivåer, etablering av arbeids- og velferdskontorer i kommunene mv
- Kompensasjon for produktivitetstap i beslutnings- og gjennomføringsfasen

Ved utarbeidelsen av budsjettforslaget for 2006 har departementet lagt til grunn de sentrale milepælene for iverksetting av reformen som beskrevet foran. Dette muliggjør en rask, men forsvarlig gjennomføring. Det er i tillegg forutsatt at produksjon og servicenivå i arbeids- og velferdsforvaltningen skal opprettholdes minst på dagens nivå i gjennomføringsfasen av reformen.

Som ledd i budsjettarbeidet er det foretatt en full replanlegging og gjennomgang av ressursbehovet ved etablering av basis IKT plattformen. Tilsvarende har en gjort nye anslag på omstillingskostnader som etter planen vil påløpe i 2006, bl.a. basert på en konkret gjennomgang av kostnadselementene ved etablering av lokalkontorer. Det må likevel understrekes at det fortsatt er betydelig usikkerhet knyttet til enkelte av kostnadskomponentene i det foreliggende budsjettforslaget.

Ytterligere prosesser og tiltak vil derfor bli iverksatt for å konkretisere og kvalitetssikre anslagene:

- Fram mot nyåret i 2006 skal det etter planen gjennomføres en kvalitetssikring av NAV IKT fase 2 i henhold til de vedtatte retningslinjene for kvalitetssikring av større IKT-prosjekter (KS 2), noe som kan gi et enda sikrere anslag for kostnadene for NAV IKT fase 2.
- Interimsorganisasjonen som nå er etablert som eget direktorat, har som sin første oppgave å utarbeide en mer detaljert gjennomføringsplan, herunder kvalitetssikre kostnadene for reformen. Planen skal foreligge mot slutten av 2005 og vil kunne gi grunnlag for en ny vurdering av ressursbehovet for 2006.
- Reformens størrelse og nyskapende karakter, tilsier behov for en ny vurdering av reformkostnadene i en tidlig fase i gjennomføringen, sett i lys av at dagens produksjon og tjenesteyting

samtidig skal opprettholdes minst på dagens nivå.

På denne bakgrunn foreslås det bevilget 320 mill. kroner til gjennomføring av NAV-reformen i 2006, hvorav til sammen 120 mill. kroner foreslås omdisponert fra kap. 0630 Aetat og fra kap. 2600 Trygdeetaten. Omdisponeringen innebærer en enda sterkere rendyrking av løpende produksjon og tjenesteyting i de to «produksjonsetatene» fram mot etableringen av den nye arbeids- og velferdsetaten, da ansvaret for omstilling og løpende drift vil være samlet i en enhet. Departementet vil sørge for at det blir etablert nær kontakt mellom NAV interim og ledelsen i Aetat Arbeidsdirektoratet og Riks-trygdeverket for å fremme helhetlige og konsistente prioriteringer på hele ansvarsområdet. Departementet vil videre sørge for tett oppfølging, bl.a. for å sikre at løpende produksjon og tjenesteyting ikke blir skadelidende.

Budsjettforslaget omfatter dekning av kostnader både på statlig og kommunalt nivå. Regjeringen stor legger vekt på dialog og samarbeid med KS rundt spørsmål om finansiering og økonomisk kompensasjon til kommunene, inklusive hvilke prinsipper som skal legges til grunn for fordeling mellom stat og kommune og mellom kommuner. Det er derfor ikke foretatt noen endelig vurdering av kostnadsdelingen, og departementet vil i løpet av høsten 2005 komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til kriterier for fordeling av rammen mellom stat og kommune.

Innenfor rammen på 320 mill. kroner for 2006 ligger bl.a. midler til drift av NAV interim, utvikling av basis IKT plattformen, inklusiv testing/utprøving av plattformen i 10 piloter med sikte på at den skal være klar for utrulling i større skala fra 2007. Det vil videre påløpe utgifter til nødvendige planleggings- og utredningsaktiviteter, bl.a. utarbeiding av en samlet gjennomføringsplan for hele arbeids- og velferdsforvaltningen, utarbeiding av en kompetanseplan, informasjon og markedsføring, utviklingstiltak i førstelinjetjenesten og tiltak for å etablere et minste felles servicenivå ved de nye arbeids- og velferdskontorene. Rammen innbefatter også oppstart i begrenset skala av nødvendig opplæring og kompetanseutvikling, samt oppstart av lokale samlokaliseringsprosesser, bl.a. i de kommuner som velges ut til piloter for utprøving av IKT plattformen, inklusive tiltak knyttet til lokaler og flytting som sikrer minimumsløsninger på direktorats- og fylkesnivå.

Dette innebærer bl.a. at hovedtyngden av den planlagte kompetansesatsningen, etablering av arbeids- og velferdskontorer i et større antall kommuner, inklusive den praktiske utprøvingen av IKT

basisplattformen for 2006 og utredning av fullverdig IKT-løsning forutsettes å komme i annet halvår.

Departementet vil på bakgrunn av de forannevnte kvalitetssikringsprosesser og -tiltak som er planlagt gjennomført i løpet av høsten 2005 og tidlig neste år, komme tilbake i Revidert nasjonalbud-

sjett 2006 med en samlet vurdering av og forslag om ressursbehovet både til nødvendige omstillinger og løpende drift for 2006, slik at NAV-reformen kan gjennomføres i henhold til den gjennomføringsstrategi og de forutsetninger som er lagt til grunn i St.prp. nr. 46 (2004-2005).

Programkategori 09.20 Tiltak for bedre levekår, forebygging av rusmiddelproblemer m.v.

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0620	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	184 087	172 300	172 900	0,3
0621	Tilskudd forvaltet av Sosial- og helse- direktoratet	490 763	406 800	472 100	16,1
0622	Statens institutt for rusmiddelfors- kning	32 817	28 500	31 000	8,8
	Sum kategori 09.20	707 667	607 600	676 000	11,3

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Statens egne driftsutgifter	196 856	168 900	209 600	24,1
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	95 680	88 400	92 700	4,9
60-69	Overføringer til kommuneforvaltningen	118 077	121 100	132 200	9,2
70-89	Andre overføringer	297 054	229 200	241 500	5,4
	Sum kategori 09.20	707 667	607 600	676 000	11,3

Befolkningens samlede levekår påvirkes av politikken på flere sektorer. Statlige og lokale myndigheter har et direkte ansvar for alle som av helsemessige, sosiale eller andre grunner har behov for inntektssikring, helsehjelp, omsorg mv. Programkategori 09.20 i Arbeids- og sosialdepartementets budsjett gjenspeiler dette ansvaret. Under denne programkategorien er det samlet utgifter som primært skal bidra til å forebygge at sosiale problemer oppstår, og som skal redusere problemer som har oppstått. Dette skjer blant annet gjennom målrettede tiltak til særlig utsatte grupper, tilskudd til kommunale og frivillige aktører og støtte til forsknings- og utviklingsarbeid som skal øke kunnskapsgrunnlaget på feltet.

Programkategori 09.20 omfatter bl.a.:

- tiltak for å oppnå bedre levekår for utsatte grupper

Tiltak for å styrke arbeidstilknytningene for personer som står helt eller delvis utenfor arbeidsmarkedet vektlegges, sammen med tiltak for bedre målretting av velferdsordningene slik at tjenester og ytelser samlet bidrar til at den enkelte får den nødvendige hjelp og oppfølging til å komme i arbeid. Særlige tiltak for å forebygge og avhjelpe levekårsproblemer må utformes slik at de treffer de sammensatte og individuelle problemene den enkelte har. Dette krever ofte både en tverrsektoriell og tverretattlig innsats. Tiltak for å bedre inntekt og levekår

for utsatte grupper må ses i sammenheng med arbeids- og velferdspolitikken for øvrig.

- tiltak for å forebygge og redusere rusmiddelproblemer

Tiltak for å forebygge og redusere rusmiddelproblemer spenner over et bredt spekter. Det dreier seg om alt fra regulatoriske virkemidler til tiltak som er målrettet mot særlig utsatte grupper. Tiltakenes karakter varierer fra permanente og langsiktige virkemidler på den ene side til avgrensede forsøks- eller pilotprosjekter på den annen. Felles er at tiltakene skal bidra til å nå hovedmålet om en betydelig reduksjon i de sosiale og helsemessige skadene av rusmiddelmisbruk.

- tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne

For å bedre levekårene og livssituasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne, er det nødvendig å iverksette tiltak på flere områder. Det vil bli satt i verk tiltak for å bedre tilgjengeligheten for alle, få flere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid og utvikle kvalitativt gode tjenester slik at personer med nedsatt funksjonsevne kan få den bistand de trenger for å kunne leve et aktivt og selvstendig liv.

- tilskudd til organisasjoner

Det gis tilskudd til kommuner og frivillige organisasjoner innenfor et bredt spekter av velferdspolitiske tiltak.

- forsknings- og utviklingsarbeid

Det bevilges midler til forsknings- og utviklingsarbeid innenfor hele arbeids- og sosialområdet. Bevilgningen dekker blant annet forskning gjennom ulike programmer i Norges forskningsråd (NFR) og ulike forskningsinstitutter.

- internasjonalt samarbeid

Arbeids- og sosialdepartementet deltar i nordisk og internasjonalt samarbeid innenfor hele arbeidslivs- og sosialpolitikkområdet. Departementet samarbeider med EU blant annet gjennom EUs folkehelseprogram og EUs rammeprogram for bekjempelse av fattigdom og sosial utstøting, med FN gjennom FNs sosialkommisjon og FNs narkotikakommisjon, og med Europarådet både på narkotikaområdet og i forhold til integrering og rehabilitering av personer med nedsatt funksjonsevne. De nordiske landene samarbeider blant annet gjennom Nordisk ministerråd som tematisk dekker både arbeids- og sosialområdet gjennom ulike sektorministerråd. I samarbeid med de andre nordiske land arbeider Regjeringen aktivt overfor Verdens helseorganisasjon og EU for å styrke det internasjonale arbeidet mot alkoholskader.

1. Levekår for utsatte grupper

Tilstandsvurdering

Lav inntekt over tid kan medføre at personer ikke får dekket grunnleggende velferdsbehov og utestenges fra deltakelse på alminnelige samfunnsarenaer. I St.meld. nr. 6 (2002-2003) Tiltaksplan mot fattigdom legges det til grunn vedvarende lavinntekt, målt ved halvparten av medianinntekten over tre år, som en hovedindikator på fattigdom.

Andelen personer med lav inntekt har holdt seg relativt stabil gjennom 1990-tallet, med en viss nedgang fra midten av 1990-tallet og fram til 2001. I treårsperioden 2001-2003 hadde 2,9 pst. av befolkningen en inntekt under halvparten av medianinntekten. Denne andelen var 2,4 pst. når studenter utelates. Dette tilsvarer om lag 95 000 personer og representerer en økning fra forutgående treårsperioder. Økningen må sees i sammenheng med svekkede konjunkturer og stigende arbeidsledighet disse årene. Konjunkturoppgangen etter 2003 forventes å bidra til at andelen med lavinntekt vil gå ned. I perioden 2001-2003 hadde 6,5 pst. av befolkningen en inntekt under 60 pst. av medianinntekten. Denne andelen var 5,8 pst. når studenter utelates. Dette utgjør om lag 230 000 personer. Denne delen av befolkningen antas å ha en forhøyet risiko for å havne i en situasjon med vedvarende lavinntekt og andre levekårsproblemer.

Unge enslige er overrepresentert blant personer med vedvarende lavinntekt sammenlignet med befolkningen som helhet, og andelen har vært relativt stabil i de senere år. Par med små barn, og i noen grad enslige forsørgere, er overrepresentert i lavinntektsgruppen sammenlignet med befolkningen som helhet. Det er i de senere år registrert en økning i vedvarende lavinntekt blant barnefamilier med to voksne i husholdningen. Dette gjelder i særlig grad familier med tre eller flere barn. Andelen barn under 18 år som tilhørte husholdninger med vedvarende lavinntekt, var i treårsperioden 2001-2003 3,5 pst. Dette innebærer en økning fra forutgående treårsperioder.

Innvandrere, og særlig ikke-vestlige innvandrere, er sterkt overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt sammenlignet med befolkningen som helhet, og andelen med lavinntekt holder seg på et høyt nivå. I treårsperioden 2001-2003 var 16 pst. av alle innvandrere og 22 pst. av innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn registrert med en inntekt under halvparten av medianinntekten. I samme treårsperiode tilhørte 30 pst. av barn under 18 år med innvandrerbakgrunn husholdninger med en inntekt under halvparten av medianinntekten. Det er et mål at andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt skal reduseres.

Det er færre kvinner enn menn blant personer med vedvarende lavinntekt når en måler lavinntekt ved 50 pst. av medianinntekten, mens kvinner har en høyere forekomst av lavinntekt når lavinntektsgrensen settes ved 60 pst. av medianinntekten.

Mange med vedvarende lavinntektsproblemer har gjennomgående svak tilknytning til arbeidsmarkedet og er i stor grad avhengige av offentlige stønader.

Sosialtjenesten skal fremme økonomisk og sosial trygghet, forebygge sosiale problemer og bedre levevilkårene for vanskeligstilte. Sosialtjenesten skal gi opplysning, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer. Økonomisk sosialhjelp skal sikre et forsvarlig livsopphold for personer som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, trygdeytelser eller på annen måte. Økonomisk sosialhjelp er det nedre sikkerhetsnettet i velferdsordningene. Samlet bruk og kjennetegn ved de enkelte brukerne kan gi indikasjoner på utviklingen i levekår for utsatte grupper. Mange sosialhjelpsmottakere har et midlertidig og forbigående hjelpebehov.

Andelen av befolkningen som mottar sosialhjelp har vært relativt stabil i de senere år. Andelen sosialhjelpsmottakere i befolkningen har ligget på om lag 3 pst. Tar man hensyn til at en del stønadsmottakere forsørger barn og ektefeller er det om lag 5 pst. av befolkningen som lever i husholdninger som i løpet av et år mottar sosialhjelp.

I følge tall fra Statistisk sentralbyrå mottok 132 100 personer økonomisk sosialhjelp i 2004. Dette er en nedgang fra 2003 da det var registrert 135 400 stønadsmottakere. I alt ble det utbetalt vel 4,9 milliarder kroner i økonomisk sosialhjelp i 2004, mot 5,0 milliarder kroner året før. Tallene for 2003 og 2004 inkluderer i ulik grad mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere. Dette medfører at statistikken ikke er direkte sammenlignbar mellom disse to årene, og i forhold til tidligere år. I årene 2000 til 2002 var det registrert mellom 127 000 og 129 000 mottakere av økonomisk sosialhjelp og hhv. 4,3 milliarder kroner i 2000 og

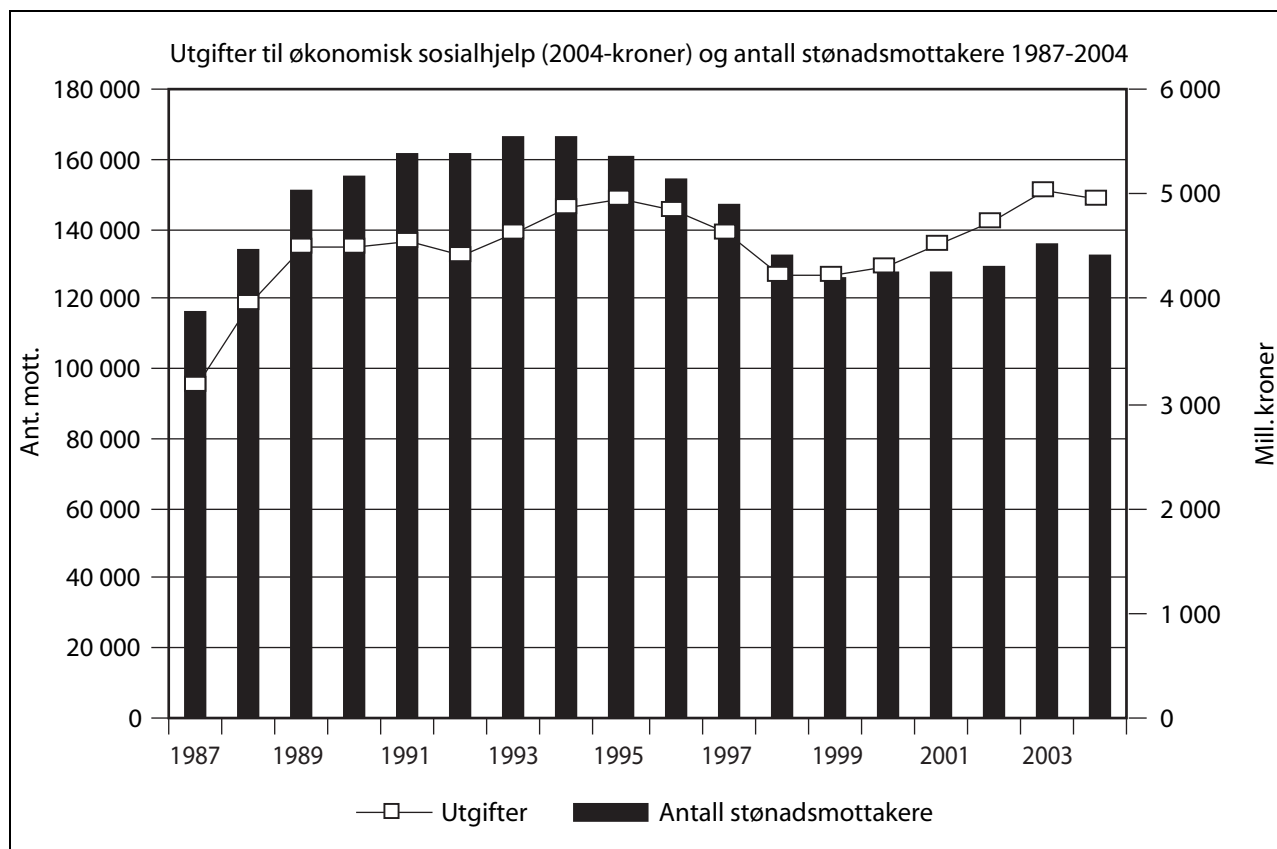
4,7 milliarder kroner i 2002 i samlede stønadsutbetalinger.

Andelen enslige blant sosialhjelpsmottakerne er høy, 6 av 10 var enslige i 2004. I alt mottok 52 200 enslige menn og 28 900 enslige kvinner sosialhjelp i 2004. Om lag 18 700 enslige forsørgere og i underkant av 15 000 par med barn mottok sosialhjelp i 2004. Bruken av sosialhjelp er mest utbredt blant de yngre, og faller med økende alder. Personer mellom 20-24 år er spesielt overrepresentert i forhold til andelen som denne gruppen utgjør i befolkningen for øvrig. I alt 8 pst. av alle personer i denne aldersgruppen mottok sosialhjelp i 2004. Flest sosialhjelpsmottakere befinner seg i aldersgruppen 30-39 år, vel 27 pst.

Flertallet av sosialhjelpsmottakerne har liten eller ingen tilknytning til arbeidslivet. Kun om lag en av fire mottakere var registrert å være i et arbeidsforhold (heltid/deltid), på statlige eller kommunale arbeidsmarkedstiltak, eller under utdanning på tidspunktet for registrering. Om lag en av fire var registrert som arbeidsledige.

42 pst. av sosialhjelpsmottakerne hadde sosialhjelp som hovedinntektskilde i 2004. En stor andel av mottakerne mottar en eller annen ytelse fra folketrygden. Om lag 47 800 personer (36 pst.) hadde trygd som hovedinntektskilde i 2004. I forhold til det totale omfanget som har trygd som livsoppholdsyttelse, er imidlertid andelen som må supplere med sosialhjelp, relativt lav. En del personer mottar også sosialhjelp i påvente av behandling av søknad om trygd.

Gjennomsnittlig stønadstid i 2004 var 5,3 måneder. Selv om sosialhjelpen er forutsatt å være en midlertidig ytelse, fikk om lag 40 pst. sosialhjelp i seks måneder eller mer i 2004, mens 10 pst. mottok sosialhjelp gjennom hele året. Mange sosialhjelpsmottakere har langvarige og sammensatte levekårsproblemer. Langvarig bruk av sosialhjelp har sammenheng med problemer på andre levekårsområder som lav utdanning, marginal eller ingen tilknytning til arbeidslivet, og påfølgende inntektssvikt. Mange har i tillegg helsemessige og sosiale problemer.

Figur 6.1 Utgifter til økonomisk sosialhjelp (2004-kroner) og antall stønadsmottakere 1987–2004. Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere.

Gjennomføring av tiltaksplan mot fattigdom

Resultatmålinger av enkelttiltak indikerer at tiltaksplanen gjennom de målrettede tiltakene som er satt i verk, har bidratt til å gi mange vanskeligstilte nye og bedre muligheter til å endre sin livssituasjon. Dette gjelder eksempelvis tiltakene for å bedre tjenestetilbudet til utsatte grupper. Disse tiltakene er et viktig bidrag til bedre levekår og økt livskvalitet for enkeltpersoner, og gir bedre muligheter for den enkelte til å komme i arbeid og øke sine inntekter på sikt. De særlige tiltakene som er iverksatt med utgangspunkt i tiltaksplan mot fattigdom vil ikke umiddelbart slå ut i lavere andeler med lavinntekt. Regjeringen har vektlagt tiltak som først over tid vil kunne bidra til å gi resultater i form av at flere kommer i arbeid og derved øker sine inntekter.

Rapporteringer på gjennomføring av tiltak i forbindelse med tiltaksplan mot fattigdom viser alt i alt at tiltak bidrar til bedre levekår og livskvalitet for enkeltpersoner. Samtidig er det behov for en fortsatt opptrapping av innsatsen for å forebygge og hjelpe personer ut av fattigdom.

Arbeid

Som ledd i gjennomføringen av tiltaksplan mot fattigdom ble det i 2004 bevilget midler til nærmere 1 600 plasser i arbeidsmarkedstiltak rettet mot langtidsmottakere av sosialhjelp, unge i alderen 20 – 25 år og enslige forsørgere som mottar sosialhjelp og innvandrere som trenger bistand for å komme i arbeid. I tillegg ble det bevilget midler til 85 tiltaksplasser for personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering.

I løpet av 2004 var om lag 9 000 personer i de fire hovedmålgruppene registrert i satsingen. Av disse deltok 77 pst. på arbeidsmarkedstiltak. Det har vært benyttet både ordinære arbeidsmarkedstiltak og tiltak for yrkeshemmede. Mest benyttet er tiltakene arbeidspraksis og arbeidsmarkedsoppfølging. Ved utgangen av 2004 var 95 personer registrert i den særskilte satsingen for personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering. Av disse deltok 43 personer på arbeidsmarkedstiltak.

I 2005 er det opprettet ytterligere 550 plasser i arbeidsmarkedstiltak herunder 20 plasser til personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering. Nærmere 6 400 personer i de fire hovedmålgruppene har i første halvår av 2005 vært registrert i

satsingen, herunder om lag 2 700 som nye deltakere. Av de som har vært registrert, har 74 pst. deltatt på arbeidsmarkedstiltak. 141 personer var ved utgangen av juni 2005 omfattet av satsingen for personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering. I Revidert nasjonalbudsjett 2005 (St.prp. nr. 65 (2004-2005)) er satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak ytterligere styrket med i alt 400 nye tiltaksplasser (150 i gjennomsnitt) i nye kommuner. Opptrappingen skjer med sikte på å gjøre satsingen landsomfattende fra 2006.

Da mange fortsatt er på tiltak, er det så langt ikke mulig å si noe om de langsiktige sysselsettingseffektene. I evalueringen som Arbeidsforskningsinstituttet gjennomfører, legges det vekt på de nye og forbedrede samarbeidsrelasjonene mellom Aetat og sosialtjenesten som en stor gevinst ved satsingen. Det at flere brukere i de aktuelle målgruppene nå får et tilbud og et økt fokus, framheves også som en positiv virkning.

Erfaringer så langt fra arbeidsmarkedssatsingen og fra andre evalueringer av tiltak for å få langtidsmottakere av sosialhjelp i arbeid, viser at enkelte har behov for tett oppfølging for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsretta tiltak. Det er på denne bakgrunn i Revidert Nasjonalbudsjett for 2005 (St.prp. nr. 65 (2004-2005)) bevilget midler til tettere individuell oppfølging av personer som trenger særlig bistand for å kunne nyttiggjøre seg denne typen tiltak.

Det er i 2005 også bevilget midler til aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner. Ved utgangen av juni 2005 har 17 organisasjoner mottatt tilsagn om midler til utprøving av tiltak for personer med liten eller svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Som ledd i gjennomføringen av tiltaksplanen mot fattigdom er det gjennomført flere målrettede forbedringer i stønadsordningen for enslig forsørger. Det ble i 2005 igangsatt utprøving av et kvalifiseringsprogram for sosialhjelpsavhengige innvandrere etter samme modell som introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere. I 2005 ble det også igangsatt særskilte tiltak overfor ungdom med svak grunnskoleopplæring fra utlandet og kort botid i Norge og språklige minoriteter med behov for særskilt tilrettelagt opplæring.

Målretting av velferdsordningene

Mange av de tyngste rusmiddelmissbrukerne lever i en situasjon preget av dårlige levekår. Ved utgangen av 2004 var om lag 3 000 personer inkludert i legemiddelassistert rehabilitering. Dette var over 500 personer flere enn året før. 34 kommuner mottok i 2004 tilskudd til lavterskel helsetilbud til rus-

middelmissbrukere. Det ble i statsbudsjettet for 2005 bevilget midler til en styrking av rusmiddelarbeidet i kommunene. Ved utgangen av juni 2005 har i alt 98 kommuner mottatt tilskuddsmidler som følge av dette tiltaket. 25 kommuner samarbeider med en frivillig organisasjon eller privat stiftelse om gjennomføringen av tiltaket. En kartlegging av tjenester til tidligere bostedsløse gjennomført av forskningsstiftelsen Fafo i 2003 viste at kommunene ser det som en stor utfordring å finne egnede boliger og tjenester til bostedsløse med rusmiddelproblemer. Behovet for økt kompetanse blant de ansatte i tjenestene vurderes som stort, og individuell oppfølging og støtte til de bostedsløse bør i følge kommunene forbedres.

Som ledd i gjennomføringen av tiltaksplan mot fattigdom ble det i 2003 etablert en tilskuddsordning til oppfølgingstjenester i bolig for bostedsløse og rusmiddelmissbrukere. Ordningen er senere styrket både i 2004 og 2005. Ved utgangen av juni 2005 mottok 58 kommuner og bydeler tilskudd gjennom ordningen. Dette er 13 flere enn ved årsskiftet 2004/2005. Anslagsvis 1 600 personer mottok ved utgangen av juni 2005 bistand som følge av tiltaket. Kommunene har gitt tilbakemeldinger om at tilskuddsordningen er av betydning for å kunne tilby bolig og egnet oppfølging til målgruppen. Ordningen er i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005 (St.prp. nr. 65 (2004-2005)) vedtatt videreført ut 2007, dvs. perioden for den nasjonale strategien «På vei til egen bolig».

Som ledd i gjennomføringen av tiltaksplan mot fattigdom er det gjennomført flere forbedringer i bostøtteordningen som har bidratt til at flere lavinntektsrusstander i storbyene og barnefamilier mottar bostøtte. Mange lavinntektsrusstander i storbyene har også fått utbetalt mer enn de ellers ville ha fått.

Sosial inkludering

Som ledd i gjennomføringen av tiltaksplan mot fattigdom er det iverksatt økt innsats for å hindre at ungdom ikke fullfører videregående opplæring. Det er også gjennomført flere tiltak rettet mot barn og unge. Det er pr. første halvår 2005 gitt tilskudd til 102 tiltak for barn og unge berørt av fattigdomsproblemer i 20 byer og syv bydeler i Oslo, herunder 79 ferie- og fritidstiltak og 23 tiltak som skal bidra til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning. Dette er 42 flere tiltak enn ved utgangen av 2004. Det har i 2004 og 2005 også vært gjennomført flere tiltak for å styrke kompetanse og kunnskap om fattige barn og deres familier i kontakt med barneverntjenesten.

Flere tiltak er gjennomført for å styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner og deres rolle i

arbeidet for å forebygge og bekjempe fattigdom. Blant annet er det i regi av Kirkens Bymisjon i Oslo etablert et toårig forsøksprosjekt med servicekontor for frivillige organisasjoner og selvhjelpsgrupper. Det er også iverksatt tiltak for å bidra til integrering av enslige mindreårige flyktninger og bevilget midler til aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner.

Mål og satsingsområder

I denne delen gis det en samlet omtale av regjeringens innsats mot fattigdom, ikke bare tiltak som finansieres under programkategori 09.20.

Regjeringen la høsten 2002 fram St.meld. nr. 6 (2002-2003) Tiltaksplan mot fattigdom. De overordnede målene for regjeringens innsats mot fattigdom er at flest mulig i yrkesaktiv alder skal klare seg selv ved eget arbeid og at alle som i en kortere eller lengre tid ikke kan arbeide, sikres en trygd til å leve av.

Vedvarende lavinntekt og påfølgende levkårsproblemer er i stor grad knyttet til manglende eller liten tilknytning til arbeidslivet. Regjeringens hovedstrategi for å forebygge fattigdom og hjelpe personer ut av fattigdom er å gjøre flere i stand til å forsørge seg selv gjennom eget arbeid. Regjeringen viderefører i 2006 satsingen på tiltak for å styrke arbeidslivstilknytningen for personer som står helt eller delvis utenfor arbeidsmarkedet. Samtidig vektlegges en bedre målretting av velferdsordningene slik at tjenester og kontantytelser samlet bidrar til at den enkelte får den hjelp og oppfølging som er nødvendig for å komme i arbeid. Tiltaksplanen omfatter også tiltak for å forebygge sosial utstøting som har sammenheng med fattigdomsproblemer, særlig blant barn og unge.

Tiltaksplan mot fattigdom er fulgt opp med målrettede tiltak mot fattigdom i forbindelse med de årlige statsbudsjettene i planperioden 2002-2005. For 2002 ble det iverksatt tiltak mot fattigdom med en ramme på 310 mill. kroner. For 2003 ble det vedtatt tiltak mot fattigdom med en samlet ramme på 400 mill. kroner. I statsbudsjettet for 2004 ble det bevilget 239 mill. kroner til målrettede tiltak mot fattigdom. I statsbudsjettet for 2005 ble innsatsen styrket med 330 mill. kroner, inkludert tiltak som ble fremmet i Revidert nasjonalbudsjett for 2005 (jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005)). Innsatsen mot fattigdom 2002-2005 inkluderer også tiltak rettet mot de tyngste rusmiddelmissbrukerne. Med dette har regjeringen økt nivået på de årlige bevilgningene til fattigdomstiltak med om lag 1,3 milliarder kroner i løpet av tiltaksplanperioden. Etter at samarbeidsregjeringen tiltrådte, kommer den samlede innsatsen i 2002-2005 opp i 3,3 milliarder kroner til ekstra tiltak mot fattig-

dom. Tiltakene omfatter i tillegg til tiltak på Arbeids- og sosialdepartementets budsjettområde, tiltak under Kommunal- og regionaldepartementet, Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

De målrettede tiltakene mot fattigdom i planperioden 2002-2005, inkludert tiltak som ble fremmet i Revidert nasjonalbudsjett for 2005, videreføres i 2006. Dette gjelder tiltak innenfor hovedstrategiene arbeid, målretting av velferdsordningene og sosial inkludering:

- Arbeid
 - Arbeidsmarkedstiltak for langtidsmottakere av sosialhjelp, innvandrere og deltakere i legemiddelassistert rehabilitering – 312,5 mill. kroner
 - Tettere individuell oppfølging av personer som trenger særlig bistand for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak – 20 mill. kroner
 - Kvalifiseringsprogram for sosialhjelpsavhengige innvandrere – 10 mill. kroner
 - Aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner – 10 mill. kroner
 - Utvidet rett til overgangsstønad under utdanning slik at enslige forsørgere får beholde stønaden ut skoleåret – 35 mill. kroner
 - Utvidelse av overgangsstønaden for enkelte grupper slik at flere kan gjennomføre yrkesrettet utdanning – 30 mill. kroner
 - Stønad til barnetilsyn ved studier/arbeid i hjemmet for enslige forsørgere – 2 mill. kroner
 - Bedre oppfølging og tilrettelegging i opplæringen for ungdom med svak grunnskoleopplæring – 8 mill. kroner
 - Bedre oppfølging og tilrettelegging for språklige minoriteter med behov for tilrettelagt opplæring – 5 mill. kroner
- Målretting av velferdsordningene
 - Styrking av oppfølgingstjenester i bolig for bostedsløse/rusmiddelmissbrukere – 52 mill. kroner
 - Bedre botilbud for bostedsløse, flyktninger og andre vanskeligstilte – 32 mill. kroner
 - Heving av boutgiftstaket – 12 mill. kroner
 - Justering av tilskuddet til lys og varme – 20 mill. kroner
 - Fjerning av finansieringskravet for barnefamilier i de største byene – 77 mill. kroner
 - Fjerning av arealkravet for barnefamilier i kommunale utleieboliger – 47 mill. kroner
 - Fjerning av arealkravet i bostøtten for barnefamilier – 40 mill. kroner
 - Heving av boutgiftstaket i storbyene – 25 mill. kroner

- Styrking av behandlingskapasiteten og helsetilbudet til rusmiddelmissbrukere mv. – 205 mill. kroner
- Styrking av kommunenes innsats overfor rusmiddelmissbrukere – 70 mill. kroner
- Tiltak for å heve kompetanse og kvalitet i sosialtjenesten – 5 mill. kroner
- Økt kunnskap om fattige barn og deres familier i kontakt med barnevernstjenesten – 2 mill. kroner
- Kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier – 8 mill. kroner
- Økning i barnetillegget til uføre- og alderspensjonister – 136 mill. kroner
- Økning av barnesatsene i de veiledende retningslinjene for økonomisk sosialhjelp – 70 mill. kroner
- Sosial inkludering
 - Tilskudd til storbytiltak for barn og unge – 20,5 mill. kroner
 - Tiltak for å hindre frafall i videregående opplæring – 8 mill. kroner
 - Evaluering av tiltak og sosial rapportering – 5 mill. kroner
 - Fattigdomstiltak via frivillige organisasjoner – 5,5 mill. kroner
 - Styrking av frivillig innsats for integrering av enslige mindreårige flyktninger – 3 mill. kroner
 - Økning i tilskudd til frivillig virksomhet for innvandrere i lokalsamfunn – 2 mill. kroner

Det foreslås i statsbudsjettet for 2006 tiltak mot fattigdom på til sammen 262,6 mill. kroner, inkludert en økning på 144,5 mill. kroner i bevilgninger til tiltak som ble fremmet i Revidert nasjonalbudsjett for 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005). I tillegg kommer satsingen i 2006 på forebygging av rusproblemer og rehabilitering/behandling av rusmiddelmissbrukere, jf. omtale side 70–72. Med dette forslaget har Regjeringen økt nivået på de årlige bevilgningene til målrettede tiltak mot fattigdom inklusive tiltak for de tyngste rusmiddelmissbrukerne med om lag 1,6 milliarder kroner fra starten av tiltaksplanperioden. Den samlede innsatsen i perioden 2002-2006 vil komme opp i 4,9 milliarder kroner til ekstra tiltak mot fattigdom.

Arbeid

Målrettet og landsomfattende satsing på arbeidsmarkedstiltak (Arbeids- og sosialdepartementet 134,5 mill. kroner)

Bruk av arbeidsmarkedstiltak er et viktig virkemiddel i Regjeringens tiltaksplan mot fattigdom. Mål-

gruppene for denne satsingen er langtidsmottakere av sosialhjelp, ungdom og enslige forsørgere som mottar sosialhjelp samt innvandrere. Satsingen ble igangsatt i 2003 og trappet opp i 2004 og 2005.

I forhold til Stortingets budsjettvedtak høsten 2004 for 2005, vil det i løpet av 2006 være etablert 1 500 nye plasser under arbeidsmarkedstiltakene for å bekjempe fattigdom. I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble det under de ordinære arbeidsmarkedstiltakene satt av midler til etablering av 400 nye plasser (150 i gjennomsnitt) i løpet av 2. halvår 2005. Disse videreføres i 2006. Ytterligere 500 nye plasser til ordinære arbeidsmarkedstiltak og 600 nye plasser (300 i gjennomsnitt) til arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede vil bli etablert i løpet av 2006. Totalt vil det med dette være etablert 3 700 plasser samlet til denne satsingen ved utgangen av 2006.

Satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak utvides i 2006 til kommuner som så langt ikke har vært omfattet av satsingen, med sikte på å gjøre tiltaket landsomfattende. En bevilgning på 147 mill. kroner vil gi rom for dette. Bevilgningen omfatter 12,5 mill. kroner som ble bevilget i Revidert nasjonalbudsjett, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005), og en økning på 37,1 mill. kroner for å videreføre opptrappingen av tiltakene i 2. halvår 2005 i 2006. Innretningen på de ulike arbeidsmarkedstiltakene bestemmes lokalt ut i fra behovet til de enkelte målgruppene. Bevilgningen omfatter også personellressurser for gjennomføring og oppfølging i Aetat. Det vises til nærmere omtale av tiltaket under programkategori 09.30.

Tettere individuell oppfølging av personer som trenger bistand for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak (Arbeids- og sosialdepartementet 10 mill. kroner)

En erfaring fra forsøket med helhetlig kommunalt ansvar for aktivisering av langtidsmottakere av sosialhjelp og fra satsingen på arbeidsmarkedstiltak i forbindelse med tiltaksplan mot fattigdom er at enkelte har behov for tettere individuell oppfølging for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak. I Revidert nasjonalbudsjett for 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005), ble det bevilget 20 mill. kroner til formålet. Sosial- og helsedirektoratet har i samarbeid med Aetat Arbeidsdirektoratet ansvaret for gjennomføringen av tiltaket. Kommuner som deltok i arbeidsmarkedssatsingen ved utgangen av 2004 er i 2005 invitert til å søke om midler. Tiltaket videreføres, og styrkes i 2006 med ytterligere 10 mill. kroner.

*Styrking av kvalifiseringsprogrammet Ny sjanse
(Kommunal- og regionaldepartementet 10 mill.
kroner)*

Det ble i statsbudsjettet for 2005 bevilget 10 mill. kroner til igangsetting av prosjekter med utprøving av introduksjonsprogram for langtidsledige, sosialhjelpsavhengige innvandrere med lang botid i landet, etter samme modell som introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere. Prosjektene er i hovedsak lokalisert i storbyene. Målgruppen omfattes ikke av introduksjonsprogram for nyankomne innvandrere. Forsøkene trappes opp med 10 mill. kroner i 2006. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Kommunal- og regionaldepartementet.

*Styrking av utdanningstiltak for rom/sigøynere
(Kommunal- og regionaldepartementet 2 mill.
kroner)*

Det avsettes 2 mill. kroner til utdanningstiltak for rom/sigøynere. Forslaget omfatter bl.a. norskopplæring for rom, et bedre førskoletilbud for gruppen, oppfølgingstiltak i tilknytning til skolesituasjonen, styrking av møteplassprosjektet og stimulering til egenansvar i sigøynermiljøet. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Målretting av velferdsordningene

*Innføring av behovsprøvd barnetillegg til mottakere
av tidsbegrenset uførestønad (Arbeids-
og sosialdepartementet 59,1 mill. kroner)*

Det foreslås at mottakere av tidsbegrenset uførestønad får behovsprøvd barnetillegg etter samme regler som uførepensjonister. Dette vil innebære en inntektsøkning for stønadmottakere med lavinntekt som har forsørgeransvar for barn under 18 år. Alle mottakere med tidsbegrenset uførestønad med barn under 18 år skal få omregnet sin ytelse. Dagens stønadmottakere som ikke vil ha krav på behovsprøvd barnetillegg får beholde dagens standardiserte tillegg med 17 kroner pr. dag pr. barn. For nye tilfeller vil det standardiserte tillegget bli avviklet. Det vises til nærmere omtale under kap. 2655.

*Fjerne arealkravet i bostøtten for personer med
grunnstønad, hjelpestønad, sosialhjelp o.l.
(Kommunal- og regionaldepartementet 35 mill.
kroner)*

Bakgrunnen for arealkravet er at også lavinntektsgrupper skal kunne bo i en god og nøktern bolig,

men det har uheldige utslag, bl.a. for lavinntekts-husholdninger som bor i boliger som ikke tilfredsstiller kravet og som etter dagens regelverk derfor ikke kan få bostøtte. Det foreslås at arealkravet fjernes for personer med grunnstønad, hjelpestønad, sosialhjelp, o.l. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Kommunal- og regionaldepartementet.

*Informasjonstiltak og kompetanseoppbygging i
boligsektoren (Kommunal- og regionaldepartementet
4 mill. kroner)*

I St.meld. nr. 23 (2003-2004) Om boligpolitikken legges det stor vekt på informasjon, kommunikasjon og kompetanseoppbygging som virkemidler for å nå de boligpolitiske målene. Tiltaket innebærer en ytterligere satsing på bl.a. oppfølging av strategien «På vei til egen bolig» for å forhindre og bekjempe bostedsløshet. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Kommunal- og regionaldepartementet.

*Forsøk med samarbeidsformer mellom forskning,
utdanning og praksis (Arbeids-
og sosialdepartementet og Helse-
og omsorgsdepartementet 3 mill. kroner)*

Regjeringen vil i 2006 igangsette forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten (Universitetssosialkontor). Formålet med forsøket er å bidra til en styrking av kompetanse og kvalitet i sosialtjenesten. Forsøket skal omfatte hele spekteret av oppgaver etter sosialtjenesteloven som forvaltes av sosialkontortjenesten med vekt på forvaltning av økonomisk sosialhjelp og arbeidsrettede tiltak samt rehabiliteringsoppgaver og råd og veiledning overfor personer med helsemessige og sosiale problemer. Forsøket vil inngå som et element både i den nasjonale strategien for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten og i satsingen på kompetansehevede tiltak i forbindelse med gjennomføring av reformen med en ny arbeids- og velferdsforvaltning. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 63 og 21, og St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

*Tiltak for kvinner i prostitusjon (Arbeids- og sosialde-
partementet 1 mill. kroner)*

Som ledd i Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008) og innsatsen mot fattigdom foreslås det bevilget 1 mill. kroner til sosialpolitiske tiltak for å forebygge og hjelpe kvinner i og ut av prostitusjon. Det kan være aktuelt å iverk-

sette tiltak for å stimulere til hjelp til selvhjelp, herunder egenorganisering, bedre tilgjengeligheten til sosiale tjenester for ofre for menneskehandel og forbedre oppsøkende arbeid i prostitusjonsmiljøene. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 21 og 63.

Sosial inkludering

Tilpasset opplæring basert på realkompetanse for innsatte i fengsler (Utdannings- og forskningsdepartementet 4 mill. kroner)

Det er et stort behov for tilpasset utdanning og kompetanseheving for innsatte i fengsler. For at denne gruppen skal få innfridd sin rett til grunnopplæring og videregående opplæring, er det nødvendig med god kartlegging, styrket tilpasning og planlegging av opplæringen for den enkelte. Det igangsettes pilotprosjekt som skal gi den enkelte innsatte realkompetansevurdering og utnytte denne til å tilby en tilpasset helhetlig kompetansegivende opplæring. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Utdannings- og forskningsdepartementet.

Sosialtjenesten

Sosialtjenesten i kommunene er som følge av sitt ansvar for å forebygge sosiale problemer og bedre levekårene for vanskeligstilte, en viktig medspiller i regjeringens innsats mot fattigdom. Sosialtjenesten skal arbeide for at den enkelte settes i stand til å forsørge seg selv. Det er ofte nødvendig med et sett av virkemidler og hjelpetiltak for at vedkommende skal kunne mestre og komme ut av en vanskelig livssituasjon. Sosialtjenesten er også en viktig samarbeidspartner for den nye arbeids- og velferdsetaten.

Det er i løpet av de siste årene gjennomført en rekke kompetansehevende tiltak overfor ansatte i sosialtjenesten blant annet knyttet til innsats overfor rusmiddelmissbrukere, bostedsløse og personer med økonomi- og gjeldsproblemer. Det er samtidig fra flere hold blitt påpekt at avstanden i dag er for stor, både mellom utdanningsinstitusjonene og sosialtjenesten, og mellom sosialtjenesten og forskningsmiljøene. Gjennomføring av reformen med en ny arbeids- og velferdsforvaltning stiller også sosialtjenesten overfor nye utfordringer.

Regjeringen foreslår i 2006 på bakgrunn av dette å igangsette forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten (Universitetssosialkontor). Formålet med forsøket er å bidra til en styrking av kompetanse og kvalitet i sosialtjenesten. Forsøket skal omfatte hele spekteret av oppgaver etter sosialtje-

nesteloven som forvaltes av sosialkontortjenesten med vekt på forvaltning av økonomisk sosialhjelp og arbeidsrettede tiltak samt rehabiliteringsoppgaver og råd og veiledning overfor personer med helsemessige og sosiale problemer. Se nærmere omtale under kap. 621, post 63 og 21 og St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Sosialtjenesten er en viktig samarbeidspartner for Aetat i gjennomføringen av arbeidsmarkedssatsingen i forbindelse regjeringens satsing på tiltak mot fattigdom. Det er hovedsakelig sosialtjenesten som henviser og foretar første avklaring av kandidater som kan nyttiggjøre seg av satsingen. Kommuner som deltok i denne satsingen ved utgangen av 2004 er i 2005 invitert til å søke midler til å styrke og utvikle metoder for tettere individuell oppfølging av de som trenger særlig bistand for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak. Innsatsen videreføres og styrkes i 2006 med 10 mill. kroner.

Sosialtjenesten har en viktig rolle i arbeidet for å forebygge og bekjempe bostedsløshet overfor de som har behov for råd og veiledning og oppfølgende tjenester. Regjeringen vil i 2006 videreføre satsingen på oppfølgingstjenester i bolig for bostedsløse og rusmiddelmissbrukere og på kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten som kan bidra til å realisere målene i den nasjonale strategien «På vei til egen bolig», jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Regjeringen vil i 2006 også videreføre innsatsen som er startet opp i 2004 og 2005 for å styrke sosialtjenestens rådgivende og forebyggende rolle overfor personer med økonomiske vansker og gjeldsproblemer. For å fremme helhet og samordning overføres oppfølgingsansvaret for kommunenes arbeid med gjeldsrådgivning fra Barne- og familiedepartementet til Arbeids- og sosialdepartementet.

Det er i 2005 igangsatt kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier som er i kontakt med sosialtjenesten. Innsatsen videreføres i 2006 med 8 mill. kroner.

Økonomisk sosialhjelp

Regjeringen Stoltenberg ga i 2001 veiledende retningslinjer for utmåling av stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven. Formålet med de statlige veiledende retningslinjene er å bidra til en mer ensartet praksis ved utmåling av økonomisk stønad i kommunene og større likhet i utmålt stønad for like stønadstilfeller. Retningslinjene er et hjelpemiddel for kommunene i stønadsutmålingen, og erstatter ikke den skjønnsmessige vurderingen av den enkeltes hjelpebehov. En gjennomgang viser

at stønadssatsene i mange kommuner er endret i tråd med innretningen av de statlige veiledende retningslinjene. Avstanden mellom gjennomsnittet for kommunenes stønadssatser og nivået i de statlige veiledende retningslinjene har blitt mindre fra 2001 til 2003. Det er fortsatt betydelige forskjeller i kommunenes stønadssatser. Den foretatte gjennomgangen sier imidlertid ikke noe om faktisk utmålt stønad i kommunene. Telemarksforskning skal på oppdrag av Sosial- og helsedirektoratet gjennomføre en undersøkelse for å se nærmere på om de statlige veiledende retningslinjene har bidratt til en mer ensartet praksis og større likhet i utmålt stønad i kommunene. Resultater fra denne undersøkelsen vil foreligge i 2006.

De statlige veiledende retningslinjene er prisjustert i 2002 og 2004. I tillegg ble satsene for barns livsopphold hevet utover prisjusteringen i 2002. De statlige veiledende retningslinjene prisjusteres i 2006 med konsumprisindeksen siden forrige prisjustering. De statlige veiledende retningslinjene prisjusteres årlig etter dette.

I tråd med gjeldende retningslinjer kan barne-trygd og kontantstøtte på linje med andre inntekter regnes med ved vurdering av behovet for og utmåling av stønad til barnefamilier, jf. bl.a. Budsjett-innst. S. nr. 11 (2001-2002). I følge innrapportering fra kommunene til staten gjennom KOSTRA følger et økende antall kommuner en slik praksis. Med bakgrunn i denne utviklingen vil departementet presisere overfor kommunene at utgifter til barns livsopphold og utgifter som følger av forsørgeransvar for barn skal tas inn i vurderingen av stønadsbehovet.

Sosial- og helsedirektoratet har ved hjelp av fylkesmennene foretatt en kartlegging av kommunenes praksis for utmåling av økonomisk sosialhjelp til familier der barn har egne midler. Fylkesmennene har rapportert at kommunene foretar rimelighetsvurderinger i forhold til om barns egne midler trekkes inn ved vurdering av behovet for stønad og utmåling av stønaden. Det framgår av kartleggingen at midler som barn har tjent gjennom eget arbeid som regel holdes utenfor ved vurderingen av stønadsbehovet, men at slike midler i enkelte tilfeller vurderes som inntekt. Departementet anser at det er urimelig å legge til grunn at midler som barn har tjent ved eget lønnet arbeid skal gå til familiens underhold, og vil presisere dette overfor kommunene.

2. Personer med nedsatt funksjonsevne

Tilstandsvurdering

Politikken for mennesker med nedsatt funksjonsevne skal fremme aktiv deltakelse og likestilling.

St. meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer, viste at vi fortsatt står overfor store utfordringer knyttet til å gi personer med nedsatt funksjonsevne de samme muligheter som andre. Personer med nedsatt funksjonsevne har ofte dårligere levekår enn gjennomsnittet i befolkningen både i form av dårligere økonomi og svakere arbeidstilknytning.

Vi står også overfor utfordringer knyttet til å skape et samfunn som er tilgjengelig for alle, enten det gjelder transportmidler, bygninger, uteområder eller muligheten til å tilegne seg informasjon. Det er videre en utfordring å skape kvalitativt gode tjenester i et tilstrekkelig omfang slik at personer med nedsatt funksjonsevne kan få den bistand de har behov for til å leve et aktivt og selvstendig liv.

Siden framleggelsen av St.meld. nr. 40 (2002-2003) har Regjeringen iverksatt en rekke tiltak for å bedre situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne.

Det er satt i verk tiltak for å styrke brukermedvirkningen og øke bruken av universell utforming på ulike samfunnsområder. Det er også satt i gang tiltak for å øke kunnskapsgrunnlaget om situasjonen og samfunnsutviklingen for personer med nedsatt funksjonsevne. Det er videre gjennomført flere tiltak rettet spesielt mot barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

Sysselsetting

I følge Statistisk Sentralbyrås (SSB) tilleggsundersøkelse til Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) for 2. kvartal 2005 er det 471 000 personer i alderen 16-66 år som definerer seg som funksjonshemmede. Det vil si litt over 15 pst. av befolkningen. Andelen sysselsatte blant funksjonshemmede har holdt seg ganske stabilt fra 2. kvartal 2002 til 2. kvartal 2005 selv om det har vært noen svingninger fra år til år. I 2. kvartal 2005 var 44 pst. av de funksjonshemmede sysselsatt, mens tilsvarende tall for hele befolkningen 16-66 år var på 74 pst.

Det er de siste årene satt i verk en rekke tiltak for å øke andelen personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid. Det vises til omtale under programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Tilgjengelighet

Manglende tilgjengelighet er en av flere barrierer som hindrer personer med nedsatt funksjonsevne i å leve et aktivt og selvstendig liv. NOU 2001:22 Fra bruker til borger peker på at de kollektive transportløsningene ikke er tilrettelagt for alle, og at personer med nedsatt funksjonsevne møter store barrierer som trafikanter. Når det gjelder bygnin-

ger og uteområder er fortsatt svært mange av disse ikke tilgjengelige for personer med nedsatt funksjonsevne. Det er et stort potensial for å bedre hverdagen til personer med nedsatt funksjonsevne ved aktiv bruk av ny teknologi. Valg av brukergrensesnitt og teknologi ekskluderer mange fordi teknologien ikke er tilrettelagt for alle.

Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer la Regjeringen i desember 2004 fram Handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne – plan for universell utforming innen viktige samfunnsområder. Handlingsplanen gjelder til og med 2009. Miljøverndepartementet i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet samordner oppfølgingen av planen.

Familier med barn som har nedsatt funksjonsevne

Familier med barn med nedsatt funksjonsevne skal ha samme mulighet som andre til å leve et selvstendig og aktivt liv. De skal kunne delta i arbeids- og samfunnsliv på lik linje med andre. I dag møter familiene mange utfordringer. Manglende samordning av tjenestetilbudet oppleves som en svakhet ved dagens system. Pårørende må i stor grad selv administrere og koordinere tiltakene rundt barnet. I tillegg oppleves informasjonen om økonomiske støtteordninger, rettigheter og mulighet for praktisk hjelp som mangelfull.

I mai 2005 la Regjeringen fram Strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. I planen skisseres ulike strategier og tiltak for at familiene skal kunne ivareta barna på en best mulig måte, slik at de i så stor grad som mulig skal kunne leve et liv som andre familier. Hovedstrategiene i planen er ulike tiltak for å bedre koordineringen av ulike tjenester rettet mot familiene, bedre informasjonen om rettigheter og tjenester og utvikling av kvalitativt gode tjenester.

Andre forhold

Et eget lovutvalg har utredet en styrking av det rettslige vernet mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Utvalgets innstilling NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet, ble avgitt til Justisdepartementet 18. mai 2005. Utvalget foreslår en egen lov mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) som skal gjelde generelt på alle samfunnsområder. Utvalgets innstilling er sendt på høring med frist 30. desember 2005.

Stortinget vedtok i 2005 lov om råd eller annen representasjonsordning i kommuner og fylkeskommuner for mennesker med nedsatt funksjons-

evne m.m. (Ot.prp. nr. 87 (2004-2005)). Loven skal sikre personer med nedsatt funksjonsevne medvirkning i saker som er særlig viktige for dem. I loven legges det opp til at den normale løsningen er at kommunene oppretter et råd for personer med nedsatt funksjonsevne, men kommunene kan velge annen representasjonsordning enn tradisjonelle råd. Loven trer i kraft etter kommunevalget høsten 2007 slik at den får virkning for de nyvalgte kommunestyrene.

Vi har i dag for dårlig dokumentasjon knyttet til levekår og andre forhold for personer med nedsatt funksjonsevne. Det ble i 2004 igangsatt arbeid med å etablere et eget dokumentasjonssenter, som skal samle informasjon og utvikle verktøy for å rapportere om situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Formålet er blant annet å sikre bedre informasjon om måloppnåelse og effektivitet i virkemiddelbruk. Det er nå inngått en avtale med NOVA om lokalisering av senteret til dette forskingsmiljøet. Vedtektene for dokumentasjonssenteret ble vedtatt ved kgl. res. av 10. desember 2004. Styret for senteret har påbegynt sitt arbeid og direktøren tiltrådte 1. august 2005.

I regi av Norges forskningsråd ble det i 2004 startet en tverrgående forskningsinnsats som skal belyse ulike sider ved det å ha nedsatt funksjonsevne. Dette skal bidra til å bygge opp stabile og kompetente forskningsmiljøer på dette området. Satsingen er i regi av Norges forskningsråd og det foreslås bevilget 10 mill. kroner pr. år i en 5 års periode.

Sosial- og helsedirektoratet gjennomfører i 2005 et prosjekt som ser på funksjonshemmedes muligheter for å delta i valg og utøve sine rettigheter som folkevalgte. Deltasenteret har utarbeidet et utkast til veileder for tilgjengelige valg for alle, som er sendt landets kommuner. På bakgrunn av erfaringer fra høstens valg ferdigstilles veilederen innen utgangen av 2005. Prosjektet utarbeider også en kartlegging av hvilke hindringer folkevalgte med ulike funksjonsnedsettelse møter, og tiltak som bør gjennomføres for å sikre politisk medvirkning for disse personene. Rapporten ferdigstilles innen utgangen av 2005.

Mål og satsingsområder

Regjeringen la i juni 2003 fram St. meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Viktige strategier i meldingen var å styrke sektoransvaret, bedre kunnskapen om dagens situasjon for personer med nedsatt funksjonsevne, øke brukermedvirkningen og ta i bruk prinsippene om universell utforming. Siden fremleggelsen av stortingsmeldingen har Regjeringen

økt satsingen knyttet til personer med nedsatt funksjonsevne hvert år. I 2004 ble det til sammen bevilget i underkant av 83 mill. kroner til styrking av innsatsen overfor personer med nedsatt funksjonsevne. I statsbudsjettet for 2005 ble innsatsen styrket med ytterligere 85 mill. kroner. I tillegg kom satsingen på flere tiltaksplasser for yrkeshemmede på 170 mill. kroner. I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble det bevilget ytterligere 6,2 mill. kroner til tiltak på funksjonshemmedeområdet, jf. St.prp. nr. 65 (2005-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005). I 2004 og 2005 ble det bevilget midler til følgende tiltak som videreføres i 2006:

- Bortfall av arbeidsgivers egenandel på ½ G for hjelpemidler på arbeidsplassen – 15 mill. kroner
- Jobbklubber for funksjonshemmede arbeidstakere – 1 mill. kroner
- Tilrettelegging av universitets- og høyskolesektoren – 3 mill. kroner
- Universell utforming – 2 mill. kroner
- Lydbøker for personer med nedsatt syn, blinde og for personer med lese- og skrivevansker gjennom å ta i bruk DAISY – 1,5 mill. kroner
- Habilitering av barn – 3,5 mill. kroner
- 2-årig program for utvikling av de kommunale tjenestene knyttet til familier med barn med nedsatt funksjonsevne – 7,5 mill. kroner
- Etablering av utviklings- og formidlingsmiljø innenfor området psykisk utviklingshemming – 3,5 mill. kroner
- Etablering av dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne – 7 mill. kroner
- Tolketjenester – 14,7 mill. kroner
- Hvilende hjemmевakt på hjelpemiddelsentralene – 3,5 mill. kroner
- Stønad til lydbokspillere for synshemmede, spesialbryrholder, reservehøreapparat og reservebriller – 7,5 mill. kroner
- Etablering av tverrgående forskningsinnsats – 15 mill. kroner
- Flere varig tilrettelagte arbeidsplasser – 37 mill. kroner
- Økt satsing på ordningen med funksjonsassistent i arbeidsliv – 6 mill. kroner
- Tiltaksplan for å rekruttere flere personer med nedsatt funksjonsevne til statlig sektor – 3 mill. kroner
- Styrking av habiliteringstilbudet til barn med nedsatt funksjonsevne – 10 mill. kroner
- «Familieprosjektet» rettet mot familier med barn med nedsatt funksjonsevne – 4 mill. kroner
- Samlivsveiledning til foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne – 3 mill. kroner
- Home-start – 2 mill. kroner
- Regjeringens handlingsplan for universell utforming – 15 mill. kroner
- Leser søker bok – 3 mill. kroner
- Utvidelse av rett til omsorgspenger – 0,5 mill. kroner
- Etablering av nettbasert «familieportal» – 0,7 mill. kroner
- Tilskuddsordning til ferie- og velferdstiltak – 5 mill. kroner

Regjeringen retter i 2006 fokus på å få flere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid, bedre situasjonen til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier og bedre tilgjengeligheten i samfunnet. Regjeringen ser behov for å øke innsatsen på disse områdene. Arbeids- og sosialdepartementet har det koordinerende ansvaret for Regjeringens samlede politikk for personer med nedsatt funksjonsevne.

Det foreslås i statsbudsjettet for 2006 tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne på til sammen 107,2 mill. kroner, inkludert økning med 0,5 mill. kroner av bevilgninger til tiltak som ble fremmet i Revidert nasjonalbudsjett 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005). Den økte satsingen settes inn på ulike tiltak på mange departementers ansvarsområde. Følgende tiltak foreslås:

Støtte til teknisk utstyr for Det norske Tegnspråketeater (Kultur- og kirke departementet 1,2 mill. kroner)

Det norske Tegnspråketeater, Teater Manu, mangler teknisk utstyr og stoler til teatersalen. Teater Manu har på få år utviklet seg til et tegnspråketeater på høyt profesjonelt og kunstnerisk nivå. Teateret er et viktig kulturtiltak for en gruppe som i hovedsak er utestengt fra det profesjonelle teatertilbudet som hørende har. Se nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Kultur- og kirke departementet.

Utvikling av teknologi for talegjenkjenning (Kultur- og kirke departementet 4 mill. kroner)

Tiltaket vil sikre at hørselshemmede får lik tilgang til nyheter og aktualitetsstoff i mediene slik at også denne gruppen kan delta i samfunnsdebatten på lik linje med andre. Kostnadene deles mellom staten og allmennkringkasterne (NRK og TV2). Se nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Kultur- og kirke departementet.

Bedre tilgjengelighet på krisesentrene for voldsutsatte kvinner med nedsatt funksjonsevne (Barne- og familiedepartementet 0,7 mill. kroner)

Nettverk for kvinner med funksjonshemming har i samarbeid med krisesentersekretariatet undersøkt hvilke tilbud kommunene gir til voldsutsatte kvinner med nedsatt funksjonsevne. Det viser seg at mange kommuner ikke har et hjelpetilbud til disse. Som en del av handlingsplanen vold i nære relasjoner gjennomføres det et tiltak for å kartlegge tilgjengeligheten til krisesentrene for kvinner i hele landet. I denne sammenheng vil også tilgjengeligheten for brukere med spesielle behov kartlegges. Det er herunder et viktig mål å tilrettelegge krisesentrene for kvinner med nedsatt funksjonsevne. Se nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Barne- og familiedepartementet.

Kompetanseheving for personale i barnehagene (Barne- og familiedepartementet 3 mill. kroner)

Forskning viser at barn med spesielle behov har særlig stort utbytte av å gå i barnehage dersom tilbudet er godt. For barn med nedsatt funksjonsevne betyr det at personalet må ha kompetanse for å gi et godt tilbud tilpasset det enkelte barn. Det er stort behov for kompetanseheving for alle ansatte i barnehagene. Prioriterte områder i kompetanseutviklingen vil særlig være kunnskap om funksjonsnedsettelse og universell tilrettelegging, barnehagen som forebyggingsarena, integrering og brukermedvirkning for barn og utfordringer og sosiale og psykiske konsekvenser for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Se nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Barne- og familiedepartementet.

Økning av stimuleringstilskuddet for BPA (Helse- og omsorgsdepartementet 20 mill. kroner)

I kommuneproposisjonen for 2006 (St.prp. nr. 60 (2004 – 2005)) ble det foreslått å endre retningslinjene for brukerstyrt personlig assistanse (BPA) slik at også de som ikke kan ivareta brukerstyringen selv kan få BPA. Dette gjelder bl.a. utviklingshemmede og familier med barn som har nedsatt funksjonsevne. Brukerstyringen kan helt eller delvis ivaretas av foreldre, nære pårørende eller hjelpeverge. Det foreslås en økning på 20 mill. kroner til stimuleringstilskuddet knyttet til ordningen med brukerstyrt personlig assistanse (BPA). Økningen i bevilgningen skal brukes til å stimu-

lere kommunene til å utvide målgruppen for BPA i tråd med endringene i retningslinjene for ordningen. Se nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Utvidet rett til pleiepenger (Arbeids- og sosialdepartementet 12 mill. kroner)

For å få pleiepenger enten etter § 9-10 etter sykehusinnleggelse ved mindre alvorlig sykdom f.o.m. åttende dag eller etter § 9-11 ved livstruende eller annen svært alvorlig sykdom f.o.m. første dag, er det krav om at barnet trenger kontinuerlig tilsyn og pleie. Det foreslås at det skal kunne ytes graderte pleiepenger både etter §§ 9-10 og 9-11. Det foreslås at ytelsen skal kunne graderes ned til 50 pst. Formålet med endringene er å gi familier med alvorlig syke barn tilstrekkelig hjelp for å mestre en vanskelig livssituasjon og samtidig kunne opprettholde kontakten med yrkeslivet. Se nærmere omtale under kap. 2650, post 72.

Nye hjelpemidler (Arbeids- og sosialdepartementet 14,8 mill. kroner)

Det foreslås midler til følgende tiltak innenfor hjelpemiddelområdet:

1. Billedtelefon som hjelpemiddel for tegnspråkbukere i arbeidslivet (9,5 mill. kroner ved oppstart 1. april 2006). Det vises til nærmere omtale under kap. 2661, post 73.
2. Skjermlesingsprogram til mobiltelefon for synshemmede (2,5 mill. kroner, oppstart 1. april 2006). Det vises til nærmere omtale under kap. 2661, post 75.
3. Programvare som gjør mobiltelefonbruk mulig for mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse (1 mill. kroner). Det vises til nærmere omtale under kap. 2661, post 75.
4. Akutt tolkehjelp for hørselshemmede og døvblinde (1,8 mill. kroner). Det vises til nærmere omtale under kap. 2661, post 76.

Bedre tilgjengelighet i kollektivtilbudet (Samferdselsdepartementet 50 mill. kroner)

Som en nysatsing i budsjettet for 2006 har Samferdselsdepartementet satt av 50 mill. kroner til tiltak for funksjonshemmede gjennom tilgjengelighetsprogrammet BRA (Bedre infrastruktur, Rulende materiell, Aktiv logistikkforbedring), som skal bidra til at flere kan benytte kollektive transportløsninger uten behov for spesielle løsninger.

Utvikling av interaktive løsninger mot publikum på ODIN (Moderniseringsdepartementet 1 mill. kroner)

Regjeringen ønsker å gjøre Odin tilgjengelig for alle brukere. Dette innebærer full tilgjengelighet for blinde, svaksynte, personer med lesevansker og bevegelseshemmede. Bruk av syntetisk tale gir bedre tilgjengelighet for alle disse gruppene. Målet er å gjøre innholdet på ODIN tilgjengelig for disse gruppene i 2006. Bevilgningen skal dekke etableringen av tjenesten. Se omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Moderniseringsdepartementet.

Utvidelse av rett til omsorgspenger (Arbeids- og sosialdepartementet 0,5 mill. kroner)

I Revidert nasjonalbudsjett 2005 (St. prp nr. 65 (2004-2005)) ble ordningen med rett til omsorgspenger for foreldre med flere kronisk syke barn eller barn med nedsatt funksjonsevne utvidet. Lovendringen gjør det lettere for foreldre å kombinere yrkesaktivitet med omsorg for barn. Ordningen ble utvidet med 10 stønadsdager pr. forelder for hvert kronisk sykt barn eller barn med nedsatt funksjonsevne. Lovendringen ble iverksatt 1. juli 2005 med en kostnadsramme på 0,5 mill. kroner. Utvidelsen blir videreført i 2006 med en kostnadsramme på 1 mill. kroner.

Sysselsetting

En stortingsmelding om arbeid og velferd vil bli lagt fram i 2006. Formålet er å gjennomgå, evaluere og trekke opp strategier for hvordan det samlede virkemiddelapparatet best kan bidra til å realisere målene om hjelp til selvhjelp, sosial trygghet og arbeidsmessig og sosial inkludering av personer som har problemer på arbeidsmarkedet. Gjennomgangen vil omfatte aktuelle stønader, tiltak og tjenester som er rettet mot personer i arbeidsdyktig alder som har problemer med å få eller beholde arbeidet. Det skal legges vekt på å se ulike ordninger og tiltak i sammenheng.

Delmål 2 i Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv er rettet mot å få tilsatt langt flere arbeidstakere med nedsatt funksjons- og arbeidsevne. Målet er primært rettet mot at virksomheter skal rekruttere nye medarbeidere. For å øke kunnskapsgrunnlaget om arbeidet med delmål 2 i Intensjonsavtalen har Institutt for samfunnsforskning høsten 2005 gjort en evaluering av arbeidet. Denne evalueringen indikerer at det er fremgang i arbeidet med delmål 2, men at det fremdeles ikke er mulig å se effekter på nasjonalt nivå når det gjelder sysselsetting av personer med nedsatt funksjonsevne. Arbeidet med delmål 2 er prioritert i de

drøftingene som departementet nå har med partene i arbeidslivet.

Mange personer med nedsatt funksjonsevne er uførepensjonister. Forsøket med uførepensjon som lønnskudd foreslås utvidet, slik at det settes av 76,2 mill. kroner til forsøket for 2006. For nærmere omtale vises det til kap. 634, post 74.

I 2004 satte Regjeringen et mål om at 5 pst. av nytilsatte i statlig sektor skulle være personer med nedsatt funksjonsevne. I budsjettet for 2005 ble det avsatt 3 mill. kroner til en tiltaksplan (2004-2006) for å rekruttere flere personer med nedsatt funksjonsevne til statlig sektor. Beløpet videreføres i 2006. En halvveis-rapportering som skal foreligge høsten 2005 vil indikere om det er behov for ytterligere innsats for å nå målet innen fristen. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Moderniseringsdepartementet.

Arbeids- og sosialministeren har også oppfordret alle kommuner og næringslivet til å fastsette egne mål for å få ansatt flere personer med nedsatt funksjonsevne og å lage handlingsplaner for å nå målene.

Tilgjengelighet

Regjeringen la i desember 2004 fram en Handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. Planen gjelder til og med 2009. Handlingsplanen inneholder mer enn 100 tiltak og skal utvikles videre. 15 departementer har ansvar for å sette i verk tiltak innenfor sin sektor. Tiltak innen transport, bygg, uteområder og IKT er høyt prioritert. Tiltak er rettet mot ulike forvaltningsnivåer, offentlige og private instanser og organisasjoner. Eksempler på sektorovergripende tiltak i handlingsplanen er opplæring innenfor offentlig sektor på alle nivåer, fjerning av hindringer som lokalsamfunnet opplever som alvorlige og etablering av pilotkommuner som utvikler universell utforming som lokal strategi.

De økonomiske midlene knyttet til handlingsplanen var i 2005 i overkant av 215 mill. kroner. Av disse var rundt 95 mill. kroner knyttet til nye tiltak. Midlene er knyttet til tiltak under ulike departementers ansvarsområder. Det ble brukt rundt 20 mill. kroner i stimuleringsmidler til tverrsektorielle tiltak for å fremme tilgjengelighet på ulike områder i 2005.

De fleste tiltakene finansieres over sektorbudsjettene, og den årlige rammen vil være på mer enn 200 mill. kroner. Det gjelder også i 2006. Fra 2005 er det opprettet en særskilt post på Miljøverndepartementets budsjett, kap. 1400, post 80 for å følge opp sektorovergripende tiltak i planen.

Sosial- og helsedirektoratet ved Deltasenteret skal avholde kurs i universell utforming og FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonsnedsettelse for 14 departement. Kursene gjennomføres over to år og starter opp i 2005. Kurset skal gi kursdeltakerne grunnleggende kunnskap om universell utforming og norsk politikk på området.

Familier med barn med nedsatt funksjonsevne

I mai 2005 la Regjeringen fram en Strategiplan for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne. I planen skisseres ulike strategier og tiltak for at familiene skal kunne ivareta barna på en best mulig måte. De skal i så stor grad som mulig kunne leve et liv som andre familier. Hovedstrategiene i planen er ulike tiltak for å bedre koordineringen av ulike tjenester rettet mot familiene, og bedre informasjonen om rettigheter og tjenester.

Det er viktig at personer som har langvarige og sammensatte behov, og som har rett til en individuell plan, også skal ha rett til en planansvarlig/koordinator. Denne skal bistå familiene og sikre samordning av tjenestetilbudet på tvers av etater og nivåer. Dette vil bli fulgt opp i forbindelse med oppfølgingen av Bernt-utvalgets forslag til ny lov om sosial- og helsetjenester (NOU 2004: 18 Helhet og plan i sosial- og helsetjenestene). Regjeringen vil også se nærmere på hvorvidt det er behov for en lovfesting av individuell plan i annet lovverk enn i helse- og sosiallovgivningen.

I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 (St.prp. nr. 65 (2004-2005)) ble det bevilget 700 000 kroner til etablering av en nettbasert «familieportal» som skal samle og gjøre tilgjengelig nettbasert informasjon til familier med barn som har nedsatt funksjonsevne og/eller kronisk sykdom. Prosjektet foreslås videreført i 2006 med 500 000 kroner.

I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble det også bevilget 5 mill. kroner til ferie- og velferdstilbud i regi av frivillige organisasjoner for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Tilskuddsordningen foreslås videreført i 2006.

I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble ordningen med rett til omsorgspenger for foreldre med flere kronisk syke barn eller barn med nedsatt funksjonsevne utvidet. Lovendringen gjør det lettere for foreldre å kombinere yrkesaktivitet med omsorg for barn. Ordningen ble utvidet med 10 stønadsdager pr. foreldre for hvert kronisk syke barn eller barn med nedsatt funksjonsevne. Lovendringen ble iverksatt 1. juli 2005.

I 2000 ble ordningen med brukerstyrt personlig assistanse (BPA) lovfestet i sosialtjenesteloven som en tjeneste alle kommuner plikter å ha. Ord-

ningen går ut på at personer med nedsatt funksjonsevne får sine egne assistenter som han/hun styrer selv. Det ble i lovproposisjonen presisert at de som skal få tildelt BPA må være over 18 år. Dette kravet ble satt for at brukeren skal kunne ivareta arbeidslederrollen. Evalueringen viser at brukerne er svært godt fornøyd med ordningen.

I kommuneproposisjonen for 2006 (St.prp. nr. 60 (2004-2005)) ble det varslet at ordningen med BPA skal utvides slik at også de som må ha assistanse for å ivareta arbeidslederrollen og brukerstyringen, kan få BPA. Helse- og omsorgsdepartementet vil gi retningslinjer om dette, og presisere at også funksjonshemmede med kognitiv svikt, blant annet utviklingshemmede, og familier med barn med nedsatt funksjonsevne som hovedregel kan få tjenester organisert som BPA. Gjennomføringen vil da skje ved at pårørende/hjelpeverge påtar seg arbeidslederrollen. Ut fra de positive erfaringene med BPA, vil Helse- og omsorgsdepartementet utrede og fremme forslag om å endre sosialtjenesteloven slik at alle som fyller de alminnelige vilkårene for å motta praktisk bistand og opplæring, og har behov for tjenester ut over et visst omfang, får rett til å få hele eller deler av denne tjenesten organisert som BPA. Grunnvilkårene for å få praktisk bistand vil fortsatt være regulert ut i fra en individuell behovsvurdering. Helse- og omsorgsdepartementet vil sende forslag om nødvendige lovendringer ut på høring med det første. For nærmere omtale se St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Sosial- og helsedirektoratet arbeider med mer helhetlige tjenester for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Det ble i 2004 igangsatt et 2-årig program rettet mot kommunale ledere, saksbehandlere og andre som har kontakt med familiene. Programmet går over 2 år og har en samlet kostnadsramme på 15 mill. kroner, som finansieres likt mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet, jf. kap 621, post 21. Programmet har hatt en noe forsinket oppstart og vil gå ut 2006. Det forutsettes at programmet ferdigstilles som planlagt med en samlet kostnadsramme på 15 mill. kroner. Programmet er en oppfølging av St.meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer, og er et tiltak i Regjeringens strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne.

For å sikre en langsiktig effekt av 2-årsprogrammet foreslås det å etablere et eget nettsted i 2006 som kan fungere som «samlingspunkt» for deltakerne i programmet, og som inneholder læringsressursene (alt faglig innhold) i opplæringsprogrammet. Nettstedet skal også være en ressurs for deltakerne slik at de kan holde seg opp-

datert på aktiviteter, finne informasjon om veiledere og utveksle erfaringer.

Arbeids- og sosialdepartementet har i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Finansdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet satt i gang en utredning om strategier og tiltak for å kunne kombinere høy yrkesdeltaking med omsorg for pleie- og omsorgstrenghende familiemedlemmer. Utredningen omfatter både eventuelle nye bestemmelser om adgang til å få permisjon fra sitt vanlige arbeid for kortere eller lengre tid og muligheter til å få lønn eller annen økonomisk kompensasjon for omsorgsarbeidet. Bl.a. vil en mulig sammenslåing av den kommunale omsorgslønnen med folketrygdens ordninger med hjelpestønad og pleiepenger bli vurdert. Utredningen vil også omfatte økonomiske konsekvenser for staten, kommunene, private og offentlige arbeidsgivere samt pleietrengende og deres pårørende. Også mulige konsekvenser for likestilling mellom kjønnene vil bli vurdert.

Sosial- og helsedirektoratet har i 2005 gitt ut et hefte om rettigheter for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

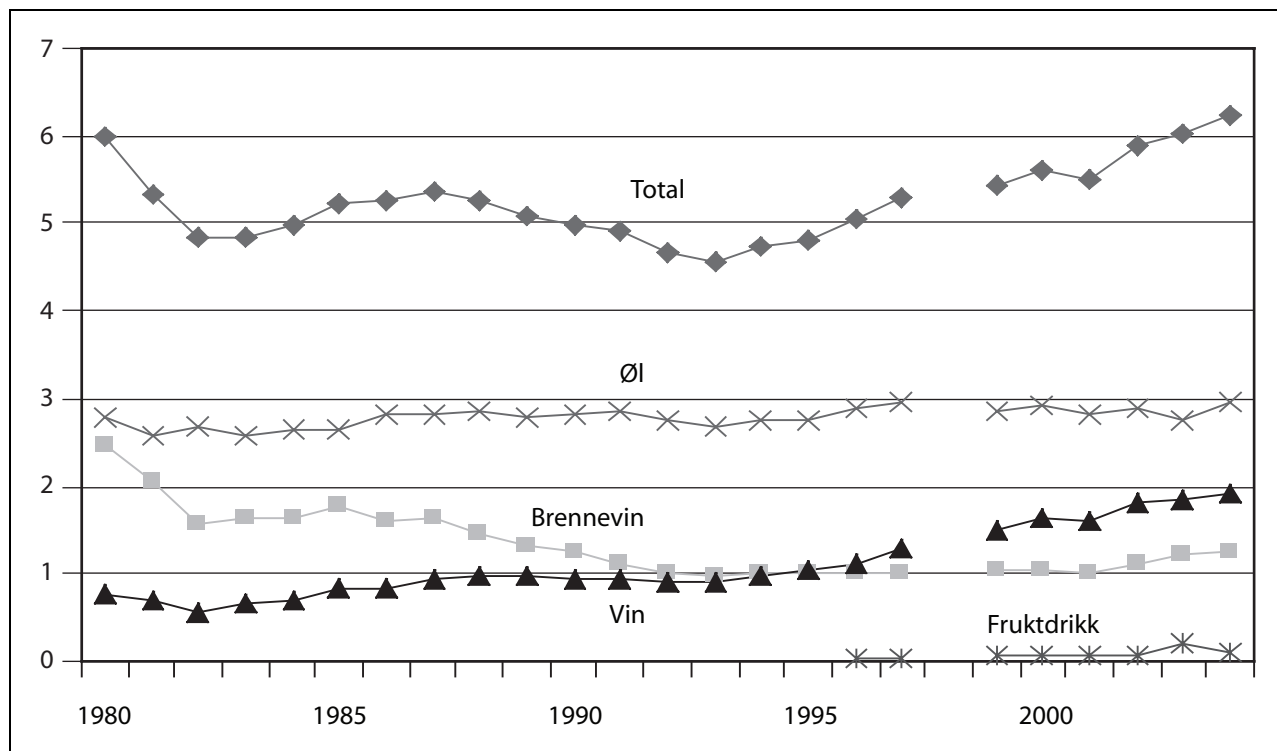
3. Rusmiddelproblemer

Tilstandsvurdering

Alkohol- og narkotikapolitikken er sektorovergripende og krever samarbeid på tvers av departements- og etatsgrenser. Berørte departementer er ikke minst Arbeids- og sosialdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justisdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. Arbeids- og sosialdepartementet har et særskilt ansvar for å koordinere det rusmiddelpolitiske arbeidet. Dette ansvaret skal følges opp i tett samarbeid med berørte departementer og etater.

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS), AS Vinmonopolet, Sosial- og helsedirektoratet og de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål har sentrale oppgaver på det rusmiddelpolitiske området. Det legges vekt på god kontakt og samarbeid dem i mellom.

Som en oppfølging av Handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2003–2005 utgir Regjeringen årlige statusrapporter om rusmiddelsituasjonen. Arbeids- og sosialministeren la i juli 2005 fram årets statusrapport om rusmiddelsituasjonen.

Figur 6.2 Årlig omsetning av alkohol i Norge pr. innbygger 15 år og over 1980–2004, målt i liter ren alkohol pr. person totalt og på ulike alkoholsorter

Kilde: SIRUS/SSB

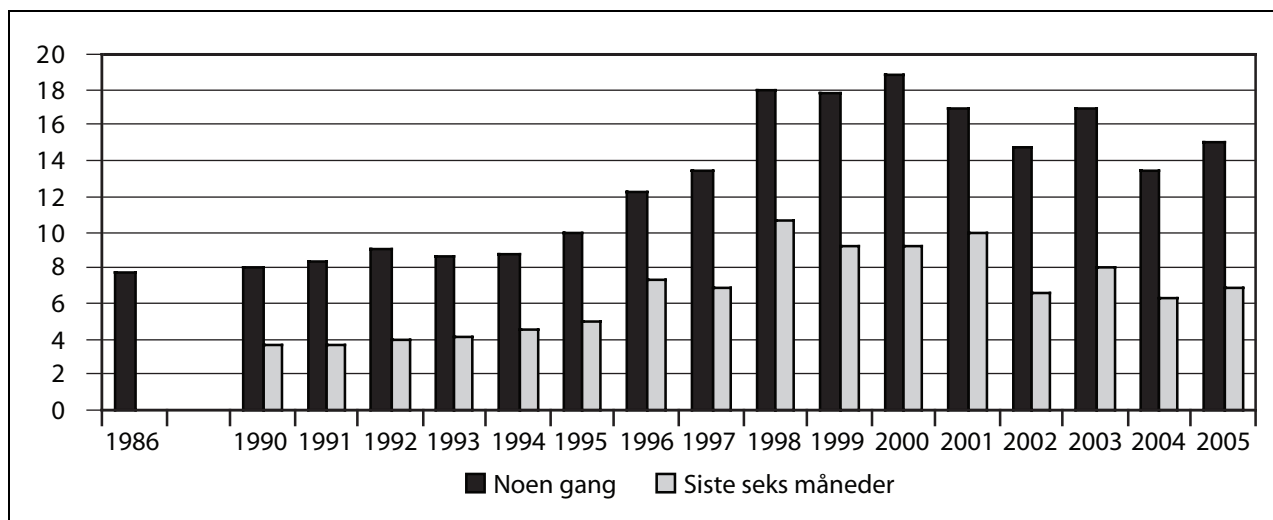
Bruk av rusmidler

Siden 1994 har totalomsetningen av alkohol i Norge vist en økende tendens. I 1993 var den på 4,55 liter ren alkohol pr. innbygger 15 år og over, og i 2004 på 6,22 liter. Ølkonsumet har vært relativt konstant, mens vinforbruket øker. Den flerårige nedgangen i brennevinforbruket er stanset opp. Salget av rusbrus har gått ned det siste året, men det er for tidlig å si noe sikkert om rusbrusen bidrar til å øke det samlede alkoholforbruket blant ungdom, eller i hvilken grad rusbrus vil erstatte noen av de andre drikkevarene.

Det blir stadig færre avholdende i Norge, noe som etter 1970 først og fremst skyldes nedgangen i andelen kvinner som ikke drikker. Utviklingen er

tilsvarende i ungdomsgruppen. Mens det i 1956 var 31 pst. av ungdom i alderen 18-20 år som ikke drakk alkohol, er tilsvarende andel nå godt under 10 pst. Debutalderen er lavest for øl og omtrent like høy for vin og brennevin. Debutalderen i aldersgruppen 15-20 år har vært relativt stabil for de ulike drikkesortene, omlag 14,5 år for øl og 15 år for vin og brennevin.

Det er høy oppslutning i befolkningen om alkoholfrie soner som i trafikken, arbeidslivet, under graviditet og i samvær med barn. Det er imidlertid en nedgang i oppslutningen om ikke å drikke alkohol på idrettsarrangementer og når man er passasjer i småbåt. Oppslutningen om aldersgrensene for salg og skjenking av alkohol er fortsatt høy.

Figur 6.3 Prosentandel av ungdom i alderen 15–20 år i Norge som oppgir at de har brukt cannabis henholdsvis noen gang og i løpet av siste seks måneder 1986–2005.

Kilde: SIRUS

Alkoholavgifter som alkoholpolitisk virkemiddel er under press. Erfaringene fra Finland bekrefter at det er en sammenheng mellom omfattende avgiftsnedsettelse på den ene siden, og økt forbruk og økt skadeomfang på den annen.

Det synes ikke å være store endringer i bruken av illegale stoffer. Det er mindre forskjeller enn før mellom andelen unge på landsbasis og i Oslo som oppgir å ha brukt ulike narkotiske stoffer. Andelen ungdom i alderen 15–20 år på landsbasis som oppgir at de har brukt cannabis noen gang og i løpet av de siste seks månedene, har vært henholdsvis omkring 13-17 pst. og 6–8 pst. de siste tre årene. De tilsvarende andelenene for ungdom i Oslo har vært omkring 21-24 pst. og 11-13 pst. Når det gjelder bruken av andre stoffer, har det stort sett vært en utflating de siste par årene.

Det er fortsatt bred oppslutning om at bruk av narkotika skal være straffbart, og det er siden 1998 en nedgang i andelen unge i alderen 15–20 år som mener at cannabis burde selges fritt eller at de ville prøve stoffet dersom det var lovlig. Antallet aktive injiserende rusmiddelmissbrukere anslås å være 11 000-15 000.

Antallet narkotikarelaterte dødsfall (overdose-dødsfall) sank kraftig fra 2001 til 2004 (fra 338 til 223), men det var likevel en økning fra 2003 til 2004. Til sammenligning ble det i 2003 registrert 422 dødsfall som skyldes alkohol. Det er grunn til å anta at antall dødsfall hvor alkohol oppgis å være dødsårsak, er utsatt for en betydelig underreportering. Norge har ikke i dag et godt nok grunnlag for å avgjøre hvor mange dødsfall og ulykker som totalt sett skyldes alkohol- og/eller narkotikamis-

bruk, men det er satt i gang arbeid for å bedre statistikkgrunnlaget.

Mål og satsingsområder

Bedre forebyggende arbeid på kommunenivå

Som ledd i Handlingsplanen mot rusmiddelproblemer (2003-2005) satte Sosial- og helsedirektoratet i 2004 i gang forsøksprosjekt på kommunenivå for å oppnå en mer målrettet og bedre samordnet forebyggende innsats. Det er et mål å styrke det lokale og regionale arbeidet med forebyggende tiltak, styrke lokal kunnskapsproduksjon og formidling og styrke det lokale politisk/strategiske arbeidet på forebyggingsområdet. Prosjektene pågår i ni kommuner og har som siktemål å utvikle god arbeidsfordeling, gode samarbeidsrelasjoner og samordningsverktøy vertikalt mellom ulike forvaltnings- og organisasjonsnivåer og horisontalt mellom ulike aktører. Hovedinnsatsen rettes mot hjem, barnehage, skole, arbeidsliv og fritid, og forutsetter bred mobilisering av lokalpolitiske, tverrfaglige og frivillige krefter. Forsøkene blir evaluert av SIRUS. Satsingen mot kommunene skal videreføres.

Tilskudd til den landsdekkende RUStelefonen 08588, som er et samarbeidstiltak mellom Sosial- og helsedirektoratet og Oslo kommune, videreføres i 2006.

Informasjons- og holdningsskapende arbeid

Høsten 2005 gjennomfører Sosial- og helsedirektoratet en kampanje om alkohol rettet mot befolkningen generelt og mot foreldre, primært til ungdom på ungdomstrinnet, spesielt. Også i 2004 gjennomførte Sosial- og helsedirektoratet en kampanje, med det mål å styrke bevisstheten om alkoholskader, øke kunnskapene om effektive virkemidler og om alkohol og drikkemønstre. Basert på erfaringene fra disse kampanjene vil direktoratet utarbeide og gjennomføre informasjonstiltak og holdningsskapende arbeid i nært samarbeid med de regionale kompetansesentrene for rusmiddel-spørsmål, frivillige organisasjoner, SIRUS og andre kunnskapsmiljøer.

Styrket internasjonalt samarbeid

Det er et sentralt mål for regjeringen å arbeide for å løfte rusmiddelproblemer høyere på dagsorden både i europeisk og internasjonal sammenheng. De nordiske sosial- og helseministrene utformet i 2004, etter norsk initiativ, en nordisk ministererklæring om alkohol. Den danner grunnlaget for en felles nordisk holdning til alkoholpolitiske pro-

blemstillinger i internasjonale fora. Ett av målene i erklæringen var å sørge for at alkohol kom opp som en selvstendig resolusjon på Verdens helseforsamling. Verdens helseorganisasjon (WHO) vedtok i mai 2005 en resolusjon om skadelig bruk av alkohol. Resolusjonen er et viktig grep for å styrke det internasjonale arbeidet mot alkoholskader, og er spesielt viktig for utviklingsland. Norge vil følge opp resolusjonen aktivt. Det samme gjelder arbeidet ved WHO's Europakontor, hvor et nytt rammeverk for regionens arbeid med alkohol vil bli drøftet høsten 2005. Den økte internasjonale interessen for alkoholspørsmål skyldes at skadelig bruk er et økende problem i mange land, og at WHO's samarbeid med Verdensbanken om metoder for bedre å kunne måle verdens helsebyrde, har synliggjort alkohol som en av de aller største risikofaktorer for helse.

Regjeringen vil følge opp ministererklæringen og det tette alkoholpolitiske samarbeidet med øvrige land i Norden, ikke minst gjennom Nordisk Ministerråd, hvor Norge har formannskapet i 2006. Norge følger også EUs arbeid med en alkoholpolitisk strategi.

EU-utvidelsen har ført til større sosiale ulikheter innad i EU. For å bidra til en faglig utvikling på rusmiddelområdet i de nye EU-landene, vil Regjeringen støtte initiativ til å styrke arbeidet mot rusmiddelproblemer innenfor rammen av EØS-finansieringsordningene.

Gjennom deltakelse i regionale og internasjonale fora satser Regjeringen på å motarbeide de internasjonale tendensene til liberalisering av narkotikapolitikken. Støtte til innsats for å styrke den internasjonale kontrollen med ulovlig produksjon av og handel med narkotika prioriteres. Det vises til omtale under punkt 4 om internasjonalt arbeid og i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Utenriksdepartementet.

Andre satsinger

Det ble i Revidert nasjonalbudsjett 2005, jf. St.prp. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005), bevilget 70 mill. kroner til å redusere rusmiddelproblemene. Bevilgningen ble avsatt til behandling av rusmiddelmisbrukere ved de regionale helseforetakene og til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid.

For øvrig er satsinger under Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer dels omtalt under punkt 1 ovenfor om levekår for utsatte grupper.

Det foreslås i statsbudsjettet for 2006 en økt satsing på tiltak mot rusmiddelproblemer på til sammen 64 mill. kroner, hvorav 17,5 mill. kroner er

en økning av bevilgninger gitt i Revidert nasjonalbudsjett for 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005).

Handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006–2008

Regjeringen har lagt fram en ny handlingsplan mot rusmiddelproblemer for perioden 2006–2008. Den bygger på og er en videreføring av Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer (2003–2005).

Regjeringens visjon og hovedmål for ruspolitikken ligger fast. Regjeringens visjon er frihet fra rusmiddelproblemer. Hovedmålet er en betydelig reduksjon i de sosiale og helsemessige skadene som følger av rusmiddelmisbruk. Regjeringen legger opp til et langsiktig, målrettet arbeid for å redusere rusmiddelproblemene. Det kreves økt engasjement og bedre koordinering og styring av ressursene. Regjeringens mål skal nås ved hjelp av et strategisk arbeid med tiltak som regulerer tilbudet av og påvirker etterspørselen etter rusmidler, og gjennom helhetlig behandling, rehabilitering og skadereduserende tiltak.

Rusreformen har lagt organisatorisk godt til rette for et mer helhetlig og samordnet tjenestetilbud for rusmiddelmisbrukere. Det vises til omtale i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

På det forebyggende området er det viktig å styrke oppslutningen om de alkoholpolitiske, tilgjengelighetsbegrensende virkemidlene som kommunene rår over. I Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006-2008 legges det særlig vekt på tidlig intervensjon overfor risikoutsatte barn og unge, herunder barn og unge med adferdsproblemer, barn av rusmiddelmisbrukere og barn og ungdom med innvandrerbakgrunn som har, eller står i fare for å utvikle, et rusmiddelproblem. Det rettes også fokus mot forebygging og tidlig intervensjon mot rusmiddelproblemer i arbeidslivet, og mot et styrket samspill mellom myndigheter og frivillige aktører. I arbeidslivet blir det viktig å sette økt fokus på systematisk og helhetlig helse- miljø- og sikkerhetsarbeid på arbeidsplassene, og rusmiddelforebyggende arbeid er en naturlig del av dette arbeidet. Likeledes er det viktig at det rusmiddelforebyggende arbeidet blir en integrert del av den samlede innsatsen for et mer inkluderende arbeidsliv. AKAN- modellen må vitaliseres og videreutvikles slik at den i større grad møter utfordringene i det nye arbeidslivet. Dette innebærer blant annet økt fokus på forebygging og tidlig intervensjon og økt synlighet i små og mellomstore bedrifter og i bedrifter utenfor LO og NHO. Innsatsen under Handlingsplan mot rusmid-

delproblemer må også ses i sammenheng med innsatsen på fattigdomsområdet, se foran under punkt 1 om levekår for utsatte grupper.

Handlingsplanen peker også på at det på mange områder er viktig å styrke rusmiddelforskningen, jf. blant annet konklusjonene fra NOU 2003:4 Forskning på rusmiddelfeltet.

Regjeringen skal holde fast ved og videreutvikle det regionale og internasjonale samarbeidet på rusmiddelfeltet. I handlingsplanen heter det at det er et sentralt mål for regjeringen å arbeide for å løfte rusmiddelproblemer høyere på dagsorden både i europeisk og internasjonal sammenheng.

Tiltakene i 2006 er dels en opptrapping av tiltak igangsatt tidligere år, dels foreslås enkelte nye tiltak. Satsingen på 64 mill. kroner for 2006 fordeler seg som følger:

Forebygging av rusmiddelproblemer (Arbeids- og sosialdepartementet 10 mill. kroner)

Handlingsplanen legger vekt på økt satsing på forebygging og tidligere intervensjon. Det foreslås bevilget 10 mill. kroner til formålet. Sosial- og helsedirektoratet skal styrkes på forebyggingsområdet. Sosial- og helsedirektoratet bes om å utvikle tiltak og prosjekter i tråd med handlingsplanen. Disse skal konkretiseres i en egen tiltaksplan som Sosial- og helsedirektoratet, i samarbeid med blant annet øvrige direktorat, har ansvaret for å utforme. Tiltak og prosjekter på dette området skal ha som mål å:

- styrke samspillet mellom myndigheter og frivillige aktører
- styrke arbeidet for barn og unge som er særlig risikoutsatte, herunder barn med alvorlige adferdsvansker, barn av rusmiddelmisbrukere og ungdom med innvandrerbakgrunn
- styrke forebygging og tidlig intervensjon overfor rusmiddelproblemer i arbeidslivet

Tidlig intervensjon skal vektlegges gjennomgående i tiltak og prosjekter på alle de tre områdene.

Det vises til omtale under kap. 621, post 21.

Tiltak for barn med rusmiddelmisbrukende foreldre (Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet 14 mill. kroner)

Barn med rusmiddelmisbrukende foreldre er en særlig utsatt og sårbar gruppe. Mange av barna fanges ikke opp av hjelpeapparatet, og det mangler en oversikt over hvor mange som lever med rusmiddelmisbrukende foreldre og hvilke tilbud de mottar. Det ble i 2004 tatt initiativ til igangsetting av et pilotprosjekt for å få oversikt over hvilke tiltak

som iverksettes for disse barna, og om tiltakene er evaluert. Rapport vil foreligge høsten 2005. Formålet med styrkingen er å utvikle og prøve ut tiltak for barn som har rusmiddelmissbrukende foreldre. Barna må sikres individuelt tilpasset oppfølging når foreldrene er i behandling og de må følges bedre opp på kommunenivå. Det foreslås derfor å velge ut en del kommuner som får tilbud om systematisk utprøving og utvikling av tiltak, samt behandlingsinstitusjoner hvor barn er med sine foreldre i behandling. Forslaget inkluderer en prosess- og følgeevaluering.

Det vises for øvrig til omtale i St.prp. nr. 1 (2005–2006) for Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Narkotikaprogram med domstolskontroll (Justis- og politidepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet 12 mill. kroner)

For å styrke behandlings- og rehabiliteringstilbudet til innsatte og domfelte rusmiddelmissbrukere skal det iverksettes et narkotikaprogram med domstolskontroll for rusmiddelmissbrukere som er dømt for narkotikarelatert kriminalitet, jf. Ot.prp. nr. 81 (2004–2005) og lov 17. juni 2005 nr. 92. Programmet skal prøves ut som en alternativ straffereaksjon for denne gruppen og et pilotprosjekt etableres i Oslo og Bergen i 2005. Programmet skal tilby helhetlig behandling som alternativ til fengsel. Rusmiddelmissbrukere skal gjennom dette prosjektet kunne dømmes til betinget fengsel med vilkår om deltakelse i narkotikaprogrammet.

Det vises til omtale i St.prp. nr. 1 (2005–2006) for Justis- og politidepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Helhetlig rehabilitering og behandling (Helse- og omsorgsdepartementet 17,5 mill. kroner)

Det ble i Revidert nasjonalbudsjett 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004–2005) og Innst. S. nr. 240 (2004–2005), avsatt 70 mill. kroner til å redusere rusmiddelproblemene. Bevilgningen ble avsatt til behandling av rusmiddelmissbrukere ved de regionale helseforetakene og til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid. I tillegg ble bevilgningen til legemiddelassistert rehabilitering økt med 15 mill. kroner i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett og bevilgningen videreføres i 2006 med 30,9 mill. kroner. I tillegg til økningen på 15,9 mill. kroner til legemiddelassistert rehabilitering, er bevilgningene til behandling av rusmiddelmissbrukere ved de regionale helseforetakene og frivillig rusmiddelforebyggende arbeid

økt med 1,6 mill. kroner, slik at den samlede økningen er 17,5 mill. kroner utover bevilgningene som ble gitt i Revidert nasjonalbudsjett.

Det vises til omtale i St.prp. nr. 1 (2005–2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Forskning og undervisning på rusmiddelfeltet (Arbeids- og sosialdepartementet 10,5 mill. kroner)

I 2001 oppnevnte Regjeringen en forskerkommisjon for å oppsummere kunnskapsstatus på rusmiddelfeltet. Kommisjonen, som avga NOU 2003:4 Forskning på rusmiddelfeltet i februar 2003, konsentrerte sitt arbeid om en vurdering av tilgjengelig kunnskap om effekter av tiltak, og den framhevet områder hvor det er ønskelig med mer forskning. Regjeringens ekspertgrupper, som ble nedsatt i forbindelse med Handlingsplan mot rusmiddelproblemer (2003–2005), anbefaler at forskningen på rusmiddelfeltet styrkes og mener det er behov for et eget program for rusmiddelforskning. Forskerkommisjonen og Regjeringens ekspertgrupper har pekt på områder hvor forskningen er mangelfull eller fraværende.

SIRUS representerer, sammen med Nasjonalt Folkehelseinstitutt og miljøet for klinisk rusmiddelforskning ved Universitetet i Oslo, viktige forskningsmiljøer. Det er samtidig bekymringsfullt at det ved universitetene i Norge nesten ikke er forskning på rusmiddelfeltet. Dette er sannsynligvis en viktig forklaring på at omfanget av obligatorisk undervisning i rusmiddelproblematikk i grunnutdanningen for leger og psykologer er svært liten, og antagelig ikke tilstrekkelig til å gi en god faglig kompetanse på området. Manglende oppslutning fra universitetsmiljøene om rusmiddelforskning har ført til liten stabilitet i forskningen. Det er behov for å utvikle miljøer som kan gi forelesningsserier og veilede både mastergradsstudenter og doktorgradsstipendiater på feltet. Det er også behov for et miljø som kan være pådriver for etablering av forskningsnettverk og større samarbeidsprosjekter. Et framtidig hovedmiljø foreslås tilknyttet et av universitetene etter utlysning og konkurranse. Samtidig skal det etableres et eget forskningsprogram under Norges forskningsråd (NFR). Forskningsprogrammet skal både ha ansvar for forskningsmiljøet og ivareta prosjektsøknader fra andre universitet og fra instituttsektoren. 7,5 mill. kroner foreslås bevilget til dette formålet. I tillegg vil 4 mill. kroner, som har vært knyttet til Norges forskningsråds program Helse og samfunn, som avsluttes i 2005, inngå i denne satsingen.

SIRUS skal, som ledd i Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer, styrke forskningen

på forebyggingsstrategier, effekt av tiltak rettet mot barn og unge med særskilt risiko for å utvikle rusmiddelproblemer, konsekvenser av rusmiddelmisbruk for andre enn misbrukeren selv og omfang og type rusmiddelmisbruk blant ansatte i norsk arbeidsliv og konsekvensene for arbeidslivet. Det foreslås at bevilgningen til SIRUS økes med 3 mill. kroner.

Det vises til omtale under kap. 620, post 50 om Norges forskningsråd og under kap. 622 om SIRUS.

4. Internasjonalt arbeid

EØS/EU

Kontakt og samarbeid med EU anses som nyttig fordi EUs politikk både gjennom EØS-avtalen og på andre måter påvirker utviklingen i Norge. Samarbeidet i ulike organer gir mulighet for å delta i debatter for å påvirke både politikk- og regelverksutforming og høste erfaringer fra EU-landenes arbeid på hele arbeidslivs- og sosialpolitikkområdet. Departementet deltar derfor aktivt i en rekke arbeids- og ekspertgrupper i regi av EU-kommisjonen for å kunne bidra til påvirkning av senere EU-regulering på arbeidslivs- og sosialpolitikkfeltet.

Norge deltar også i EUs handlingsprogram mot diskriminering på grunnlag av etnisk opprinnelse, religion eller tro, funksjonsnedsettelse, alder og seksuell legning, som ble innlemmet i EØS-avtalen fra 1. januar 2004. Programmets arbeid retter seg særlig mot diskriminering i arbeidslivet og er derfor relevant både for gjennomføring av IA-avtalen og arbeidet mot mobbing.

Norge deltar videre i EUs program for å fremme samarbeid mellom medlemsstatene til bekjempelse av fattigdom og sosial utstøtning (2002-2006). Programmet omfatter sysselsettings- og sosialpolitiske målsetninger og virkemidler.

Norge deltar også i EUs folkehelseprogram, som tematisk omfatter bl.a. alkohol- og narkotikaproblematikk. Norge er medlem i EUs overvåkingssenter for narkotika og narkotikamisbruk (EMCDDA) i Lisboa. Norge deltar i EU-kommisjonens arbeidsgruppe for spørsmål knyttet til alkohol og helse.

Det europeiske året for funksjonshemmede i 2003 følges nå opp av EU-kommisjonen med en egen handlingsplan for personer med nedsatt funksjonsevne. Norge deltar i dette arbeidet som observatør i EU-kommisjonens komite for spørsmål som gjelder personer med nedsatt funksjonsevne.

Norge tar del i EUs program på sysselsettingsfeltet, Employment Incentive Measures (EIM).

Gjennom dette programmet får arbeidsmarkedsmyndighetene ta del i deler av EUs arbeid innenfor sysselsettingsfeltet, blant annet ved deltakelse i nettverk, arbeidsgrupper, seminarer samt at norske forskningsmiljøer kan konkurrere om prosjektmidler innenfor spesifiserte områder. Spredning av gode eksempler er en viktig del av programmet. Norge var i mai 2005 vert for et seminar om permisjonsordninger som tiltak for å fremme høy yrkesdeltakelse blant småbarnsforeldre, som en del av programmet. EU-kommisjonen har bestemt å løfte fram 2006 som det europeiske år for arbeidstakermobilitet, som en sentral prioritering innenfor programmet i 2006.

Norge samarbeider med det europeiske arbeidsmiljøorganet. Arbeidstilsynet er koordinator for dette samarbeidet og har blant annet ansvar for innsamling og formidling av informasjon fra det norske Nettverk for arbeidsmiljø, og for norsk deltakelse i den årlig informasjonskampanje «den europeiske arbeidsmiljøuka».

Norge deltar også i flere aktiviteter knyttet til EU-institusjonen «den europeiske stiftelsen for bedre leve- og arbeidsvilkår». Norge deltar blant annet i det europeiske overvåkningsorgan for arbeidsmarked og arbeidslivsrelasjoner (EIRO), og den fjerde europeiske arbeidsmiljøundersøkelsen som kartlegger arbeidsmiljøsituasjonen i de fleste land i Europa.

FN

Arbeids- og sosialdepartementets engasjement er konsentrert rundt FNs Sosialkommisjon og FNs Narkotikakommisjon (CND), hvor Norge ble medlem fra 1. januar 2004 for en fireårsperiode.

Norge er medlem av Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO), som er en sentral særorganisasjon i FN-systemet. ILO behandler spørsmål av betydning for arbeidslivet, bl.a. om organisasjonsfrihet, tvangsarbeid, barnearbeid, diskriminering, sikkerhet og helse og sosiale spørsmål.

Når det gjelder Norges arbeid i forhold til Verdens Helseorganisasjon (WHO) og arbeidet mot alkoholskader, vises til omtale ovenfor i kategoriinnledningen under punkt 3 om rusmiddelproblemer.

Norge deltar i FNs ad hoc komite for utarbeiding av en konvensjon for menneskerettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne. Norge er representert i komiteen ved Utenriksdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet.

Europarådet

Arbeids- og sosialdepartementet representerer Norge i Pompidougruppen, som er Europarådets tverrfaglige samarbeidsgruppe for narkotikaspørsmål på ministernivå.

Arbeids- og sosialdepartementet yter tilskudd til utvikling av det internasjonale samarbeidet på det sosiale området i Europarådet. Departementet representerer Norge i Europarådets komite for Sosial samhörighet. Norge er også medlem av delavtalen på det sosiale og helsemessige område, og deltar i komiteen for integrering og rehabilitering av personer med nedsatt funksjonsevne.

I november 2004 ble konferansen «Human rights-Disabilities-Children» arrangert i Strasbourg under det norske formannskapet i Europarådet. Det planlegges gjennomført en konferanse i Russland i 2006. Tema for konferansen er inkludere

ring av barn med nedsatt funksjonsevne i lokal samfunnet. Konferansen er et samarbeidsprosjekt mellom Europarådet under det russiske formannskapet og Nordisk ministerråd under det norske formannskapet i Nordisk ministerråd. Det tas sikte på å etablere et samarbeidsprogram med Nordvest-Russland og de tre baltiske statene med fokus på barn med nedsatt funksjonsevne.

Nordisk samarbeid

Arbeids- og sosialdepartementet er ansvarlig for flere sektorministerråd under Nordisk Ministerråd, med tilhørende embetsmannskomiteer og undergrupper.

Det vises til omtalen under Europarådet om samarbeid mellom Nordisk Ministerråd og Europarådet knyttet til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

Kap. 0620 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter	62 885	83 900	80 200
50	Norges forskningsråd	95 680	88 400	92 700
70	Bidrag pionerdykkere, <i>kan overføres</i>	24 693		
71	Bidrag til forskning og informasjon	829		
	Sum kap 0620	184 087	172 300	172 900

Overført fra 2004 til 2005:

Post 21: 3 182 000 kroner

Post 70: 2 714 000 kroner

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen dekker bl.a. utgifter til utredningsvirksomhet, informasjonsvirksomhet, ekspertgrupper, utvalg, forskning, herunder 12 trygdeforskerstillinger, for hele departementets politikkportefølje.

Departementets utgifter til nordisk og øvrig internasjonalt arbeid dekkes over denne posten.

Bevilgningsforslag 2006

Prosjektkostnader knyttet til samordning av Aetat, trygdeetaten og sosialtjenesten er ført opp under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning for 2006. I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 er 2,6

mill. kroner overført til kap. 600 Arbeids- og sosialdepartementet. Endringen er videreført for 2006.

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være ca. 2,6 mill. kroner. Bevilgningsforslaget er redusert med dette beløpet.

I alt foreslås det bevilget 80,2 mill. kroner for 2006.

Post 50 Norges forskningsråd

Forskning i regi av Norges forskningsråd er et viktig bidrag til kunnskapsgrunnlaget for nasjonale forvaltningsoppgaver, beslutninger i politikkutforming og utvikling av prioriterte fagfelt. Forslag til bevilgning er på 92,7 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke igangsatte forskningsprogrammer og nye langsiktige satsinger knyttet til Arbeids- og

sosialdepartementets programkategorier, samt tilskudd til forskningsinstitutter.

Forskningsprogrammene har normalt en varighet på 4-5 år og gjennomføres i tråd med vedtatte programplaner. Departementet har representanter i de aktuelle programstyrene.

Det mottas årsrapport fra Norges forskningsråd.

I tillegg til forskningsprogrammer går bevilgningen fra departementet til enkelte strategiske satsinger. Det ble i 2004 iverksatt en tverrgående forskning knyttet til personer med nedsatt funksjonsevne. Det er også i samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet igangsatt en ny fireårig satsing knyttet til personer med nedsatt funksjonsevne og ny teknologi (IT Funk). IT Funk skal bidra til økt tilgjengelighet til informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) for personer med nedsatt funksjonsevne ved at IKT-baserte produkter og tjenester som utvikles og introduseres i det allmenne marked skal kunne brukes av alle. Prosjektet skal etter planen avsluttes i 2006.

Programmet Helse og samfunn utløper i 2005. Programmet har vektlagt forskning på rusmiddelbruk, sosial ulikhet i helse, opplevelse og vurdering av helse, sykdom og forebyggende helsearbeid, kulturelle perspektiver knyttet til helse og sykdom samt ivaretagelse av egen helse. Midler som frigjøres fra programmet inngår i den nye satsningen på forskning og undervisning på rusområdet.

Programmet Arbeid og helse har hatt som mål å skape grunnlag som kan bidra til å fremme helse tilstanden til arbeidstakere i norske virksomheter, bl.a. gjennom avklaring av årsaker og mekanismer for arbeidsrelaterte helseplager og studier av virkningen av forebyggende tiltak. Programmet utgår i 2005 og frigjør 6 mill. kroner som inngår i en ny satsning for bedre dokumentasjon om arbeidsrelatert helse og arbeidsmiljø, jf. omtale av STAMI, kapittel 643.

Bevilgningen fra Arbeids- og sosialdepartementet går til følgende programmer:

Program for Velferdsforskning

Velferdsprogrammet (2004-2008) skal videreføre og videreutvikle forskning om velferdssamfunnet. Forskningen skal øke innsikten om sammenhengene mellom økonomiens funksjonsmåte og de velferdspolitiske virkemidlene. Programmets prioriteringer er forholdet mellom velferdsordninger, sosiale institusjoner, familien og arbeidsmarkedet samt kartlegging av betingelser for en effektiv og treffsikker tjenesteyting

Prioriteringene skal belyses ut fra tre ulike innfallsvinkler:

- I et makroperspektiv vil det søkes etter hvilke overgripende prosesser som setter rammer for utøvelsen av demokratisk velferdspolitik i et land som Norge.
- I et institusjonelt perspektiv vil det spørres hvordan de historisk nedarvede velferdsinstitusjonene, herunder familie- og kjønnsrollemønstre og andre sosiale arenaer, former det ideologiske, politiske og organisatoriske rom for reformer, aktør og interessenmønstre. Videre hvordan dette påvirker graden av konflikt og samarbeid i velferdspolitikken.
- I et individ- og brukerperspektiv vil det søkes etter å forstå sammenhengene mellom velferdsordningenes utforming og mottakernes levekår, livskvalitet og oppfatninger om ordningenes faktiske

Program for arbeidslivsforskning

Program for arbeidslivsforskning (2002-2011) har som mål å bidra med ny kunnskap og innsikt om viktige utviklingstrekk i arbeidslivet med særlig vekt på forhold og prosesser som påvirker den enkeltes deltakelse, utvikling, nærvær og fravær i arbeidslivet. Hovedprioritet vil være forskning som gir kunnskap og innsikt i de viktigste inkluderings- og utstøtingsmekanismene i arbeidslivet og særskilt hvordan følgende problemfelt påvirker disse mekanismene og prosessene:

- Omstillinger og mobilitet
- Et åpnere arbeidsmarked
- Lovverk, virkemidler, forhandlinger og samarbeid

Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten

HMS i petroleumsvirksomheten (2002-2006), ble etablert som oppfølging av St.meld. nr.7, 2001-2002 om helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten med formål å bidra til at næringen også i fremtiden skal være en foregangsnæring når det gjelder å sette høyeste HMS-standard på alle nivå i virksomheten. Satsingen ble opprinnelig organisert som integrert del av Olje- og gassprogrammet og fra 2005 inkludert i det store Petromaksprogrammet, samtidig som de faglige vurderinger og oppfølging knyttet til HMS-satsingen har vært utført av en egen Kompetansegruppe. De fire hovedtemaene for HMS-satsingen er:

- HMS-kultur
- Endring – Organisasjon – Teknologi
- Beslutningsstøtteverktøy
- Fysisk arbeidsmiljø og helse

Satsingen er planlagt evaluert i annet halvår 2005. Evalueringen vil være et av innspillene til den nye stortingsmelding om HMS i petroleumsvirksomheten som planlegges fremlagt våren 2006. I meldingen vil regjeringen bl.a. komme tilbake til behovet for eventuell videreføring av forskningssatsingen, n, nye kunnskapsbehov som er oppstått, mv.

Forskning og undervisning på rusområdet

Arbeids- og sosialdepartementet har i St. prp. nr. 1 (2004-2005) varslet Stortinget om at det arbeider med en plan for å styrke rusmiddelforskningen. I Budsjettinnst. S. nr 11 (2004-2005) uttalte flertallet at det var positivt til dette arbeidet. Regjeringen har lagt fram en ny handlingsplan mot rusmiddelproblemer for perioden 2006-2008. Forskning og undervisning på rusområdet er et sentralt tiltak i handlingsplanen. Satsningen er en oppfølging av NOU 2003:4 som peker på områder der forskningen er mangelfull eller fraværende. Det er særlig bekymringsfullt at det ved universitetene i Norge nesten ikke er forskning på rusmiddelfeltet. Dette er sannsynligvis en viktig forklaring på at omfanget av obligatorisk undervisning i rusmiddelproblematikk i grunnutdanningen for leger og psykologer er svært liten og antagelig ikke tilstrekkelig til å gi en god faglig kompetanse på området. Manglende oppslutning fra universitetsmiljøene om rusmiddelforskning har ført til liten stabilitet i forskningen. Det er behov for å utvikle miljøer som kan gi forelesningsserie og veilede både mastergradsstudenter og doktorgradsstipendiater på feltet. Det er også behov for et miljø som kan være pådriver for etablering av forskningsnettverk og større samarbeidsprosjekter.

Et framtidig hovedmiljø foreslås tilknyttet et av universitetene etter utlysning, og konkurranse. Samtidig skal det etableres et eget forskningsprogram som både skal ha ansvar for forskningsmiljøet og ivareta prosjektsøknader fra andre universitet og fra instituttsektoren.

Det vises også til omtale under kategoriinnledningen punkt 3 om rusmiddelproblemer.

Forskningsinstitutter

I St. meld. nr. 20 (2004-2005) er det fastsatt som et hovedprinsipp at alle basisbevilgninger til forskningsinstitutter kanaliseres gjennom Norges forskningsråd. Dette skal bidra til å styrke Forskningsrådets strategiske rolle overfor instituttsektoren. Arbeids- og sosialdepartementets bevilgninger til Arbeidsforskningsinstituttet AS og SINTEF Teknologiledelse kanaliseres derfor gjennom NFR.

Arbeidsforskningsinstituttet: Arbeidsforskningsinstituttet AS driver tverrfaglig handlingsbrukerrettet forskning. Forskningen skal være forankret i behovet i norsk arbeidsliv. Instituttet påtar seg oppdrag fra organisasjoner, bedrifter og offentlige etater/institusjoner. Forskningen er knyttet til følgende tema: bedriftsutvikling, arbeidsmiljø, arbeid og læring, kvalitet og organisering i offentlig sektor og arbeid for alle.

For 2006 foreslås en basisbevilgning på 7,5 mill. kroner. Fordelingen mellom grunnbevilgning og strategisk instituttprogram skal være 60/40 i 2006. Fra 2008 forutsettes disse midlene konkurranseutsatt. Grunnbevilgningen skal bidra til å styrke den faglig/vitenskaplige kompetansen gjennom strategisk satsing på kompetanseutvikling, publisering og informasjon, faglig utvikling og kvalitetssikring.

SINTEF Teknologiledelse: SINTEF teknologiledelse er et sentralt forskningsinstitutt på arbeidslivsområdet. For 2006 foreslås en grunnbevilgning på 3,3 mill. kroner. Målet med grunnbevilgningen er å styrke den faglig/vitenskaplige kompetansen gjennom strategisk satsing på kompetanseutvikling publisering og informasjon, faglig utvikling og kvalitetssikring ved de to avdelingene Ny praksis og Institutt for industriell miljøforskning. Grunnbevilgningen skal gi mulighet til faglig utvikling, med vekt på forskning som kan frembringe ny kunnskap på arbeidslivsområdet som vil få stor betydning for ansatte, virksomheter og samfunnet for øvrig.

Budsjettforslag 2006

Det foreslås bevilget 92,7 mill. kroner for 2006.

Kap. 0621 Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter	101 154	56 500	98 400
63	Rusmiddeltiltak og sosiale tjenester, <i>kan overføres</i>	118 077	121 100	132 200
70	Frivillig forebyggende arbeid m.v., <i>kan overføres</i>	79 837	96 800	99 900
71	Tilskudd til frivillig arbeid	59 614		
74	Tilskudd til pensjonistenes og funksjonshemmedes organisasjoner m.v.	124 017	132 400	141 600
75	Kompetansesentra m.m.	8 064		
	Sum kap 0621	490 763	406 800	472 100

Overført fra 2004 til 2005:

Post 21: 5 196 000 kroner

Post 63: 7 651 000 kroner

Post 71: 2 745 000 kroner

Kap. 621 omfatter bevilgninger til kommunale tjenester, organisasjoner m.v. som forvaltes av Sosial- og helsedirektoratet på Arbeids- og sosialdepartementets saksområde. For nærmere beskrivelse av direktoratet, se kap. 720 i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Sosial- og helsedirektoratet er en utøvende og rådgivende virksomhet innen helse- og sosialområdet. Sosial- og helsedirektoratet er administrativt underlagt Helse- og omsorgsdepartementet, mens det faglig styres i fellesskap med Arbeids- og sosialdepartementet. Innen rammen av tilskuddsordningene vil det bli lagt vekt på et samarbeid med frivillige organisasjoner, i størst mulig grad på deres premisser.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Følgende formål skal dekkes over bevilgningen:

- Drifts- og informasjonsmidler til fylkesmennene
- FoU-prosjekter og informasjonsvirksomhet
- Kompetanse og kvalitetsutvikling i sosialtjenesten
- Forebyggende rusmiddeltiltak
- Tilskudd til organisasjoner, tiltak m.m.

1. Drifts- og informasjonsmidler til fylkesmennene

Med virkning fra 1. januar 1998 ble det med hjemmel i alkoholloven innført begrenset klageadgang over de fleste kommunale vedtak i bevillingssaker. Fylkesmannen er klageinstans, og kan prøve om

vedtakene er gyldige. I 2004 behandlet fylkesmennene 109 klagesaker. Utgiftene til fylkesmennenes arbeid med klagesaker dekkes over denne bevilgningen.

I tillegg dekkes utgifter til kurs og konferanser mv. om faglige spørsmål som fylkesmennene holder på regionalt nivå over bevilgningen.

2. FoU-prosjekter og informasjonsvirksomhet m.m.

Viktige tiltak over denne bevilgningen er utredninger, forsøksvirksomhet og informasjonstiltak.

Informasjons- og holdningsskapende arbeid – alkohol

Økende alkoholmisbruk i samfunnet, samtidig som tradisjonelle alkoholpolitiske virkemidler og strategier er under press, krever effektive informasjons tiltak og holdningsskapende arbeid. Bevilgningen på 10 mill. kroner til slik virksomhet videreføres i 2006, jf. omtale under punkt 3 om rusmiddelproblemer i kategoriinnledningen. Merverdiavgift kommer til fratrekk, jf. bevilgningsforslaget nedenfor.

Levekår og livssituasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne

FoU-virksomheten skal støtte opp under hovedinnsatsområdene og konkrete tiltak varslet i St. meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Sentralt står arbeidet med å bedre tilgjengeligheten for personer med nedsatt funksjonsevne gjennom oppfølging av Handlingsplanen for universell utforming (2004-2009), og arbeidet med å bedre forholdene for familier som har barn med nedsatt funksjonsevne.

Informasjonskampanjen INGEN HINDRING

Informasjon er et sentralt virkemiddel for å styrke bevisstheten om og kunnskapen i samfunnet om situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Informasjonskampanjen «Ingen hindring» ble lansert i forbindelse med Det europeiske året for funksjonshemmede i 2003. Informasjonskampanjen går over flere år, og i 2006 skal informasjonskampanjen ses i sammenheng med oppfølgingen av Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet.

Undersøkelse om merutgifter knyttet til sykdom og funksjonsnedsettelser

Som ledd i direktoratets arbeid med Tiltaksplan mot fattigdom og oppfølging av prosjektet Bedre levekår for grunnstønadsmottakere, tas det sikte på å gjennomføre en egen undersøkelse der en kopler data fra tidligere SSB-undersøkelser som inneholder opplysninger om merutgifter knyttet til sykdom (herunder medisinsutgifter) med inntektsdata. Målet er å se hvordan disse merutgiftene fordeles seg på ulike inntektsgrupper. Resultatene vil foreligge i 2006.

Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne

Det ble i 2004 igangsatt arbeid med å etablere et eget dokumentasjonssenter som skal samle informasjon og utvikle verktøy for å rapportere om situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Formålet er bl.a. å sikre bedre informasjon om måloppnåelse og effektivitet i virkemiddelbruk. Det vises til nærmere omtale i kategoriinnledningen under punkt 2 om personer med nedsatt funksjonsevne.

Barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier

Regjeringen la fram en strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne i mai 2005. I tilknytning til planen er det satt i verk flere ulike tiltak som foreslås videreført i 2006.

Direktoratet arbeider for mer helhetlige tjenester til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Det ble i 2004 igangsatt et 2-årig program rettet mot kommunale ledere, saksbehandlere og andre som har mye med disse familiene å gjøre, med en samlet kostnadsramme på 15 mill. kroner som finansieres likt mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet, jf. kap. 761, post 21. Programmet er blitt forsinket og går ut 2006. Det forutsettes at pro-

grammet gjennomføres etter planen med en samlet kostnadsramme på 15 mill. kroner.

I tilknytning til opplæringsprogrammet i 2-års-satsingen skal det etableres et nettsted beregnet på tjenesteytere i kommunen. Kostnaden tas innenfor postens rammer.

I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 (St.prp. nr. 65 (2004-2005), jf. Innst. S. nr. 240 (2004-2005)) ble det bevilget 700 000 kroner til etablering av en nettbasert «familieportal» som skal samle og gjøre tilgjengelig nettbasert informasjon til familier med barn som har nedsatt funksjonsevne og/eller kronisk sykdom. «Familieportalen» skal etableres av Familieprosjektet ved Nasjonalt Kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom ved Aker Universitetssykehus.

Arbeids- og sosialdepartementet satte i 2005 i gang et nytt fireårig prosjekt i regi av Nasjonalt kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom rettet mot barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Prosjektet har en kostnadsramme på 16 mill. kroner, fordelt med 4 mill. kroner pr. år. Formålet er å bedre tilbudet for denne gruppen ved landets lærings- og mestringsentre. Satsingen følges opp av Sosial- og helsedirektoratet.

Samordningsrådet (SOR) arbeider for mennesker med psykisk utviklingshemming. SOR skal stimulere til størst mulig opplysnings- og informasjonsvirksomhet og aktiv innsats for forskning og utviklingsarbeid. Sosial- og helsedirektoratet inngikk i 2004 en fireårig samarbeidsavtale som sikrer basisfinansiering av SORs informasjons- og fagutviklingsoppgaver.

3. Kompetanse- og kvalitetsutvikling i sosialtjenesten

Som ledd i gjennomføringen av Tiltaksplan mot fattigdom, jf. St.meld. nr. 6 (2002-2003), har Regjeringen iverksatt en rekke tiltak for å øke kompetansen blant ansatte i sosialtjenesten. Sosial- og helsedirektoratet har ansvaret for gjennomføringen av tiltakene. I 2004 og 2005 har blant annet kompetansehevende tiltak knyttet til boligsosialt arbeid og økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning vært vektlagt. Fylkesmennene har en sentral rolle i dette arbeidet. Satsingen på kompetansehevende tiltak innenfor disse områdene videreføres i 2006 og må ses i sammenheng med gjennomføringen av den nasjonale strategien «På vei til egen bolig».

Kommuner som ved utgangen av 2004 deltok i satsingen på arbeidsmarkedstiltak i forbindelse med Tiltaksplan mot fattigdom, jf. St.meld. nr. 6 (2002-2003), er høsten 2005 invitert til å søke midler til å styrke og utvikle metoder for tettere indivi-

duell oppfølging av denne gruppen. Kompetanse- og utviklingstiltak i forbindelse med denne satsingen videreføres i 2006, se omtale under kap.621, post 63.

Kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier som er i kontakt med sosialtjenesten videreføres i 2006, se omtale under kap. 621, post 63.

Sosial- og helsedirektoratet har i 2005 på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet startet opp arbeidet med å planlegge gjennomføringen av forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten (Universitetssosialkontor). Det avsettes i 2006 0,5 mill. kroner til kompetanse- og utviklingstiltak, prosjektkoordinering mv. i forbindelse med oppstart av ovennevnte forsøk. Midler som i 2004 og 2005, som ledd i gjennomføringen av Tiltaksplan mot fattigdom, jf. St.meld. nr. 6 (2002-2003), har vært benyttet til ulike kompetansehevende tiltak i forbindelse med arbeidet med ny arbeids- og velferdsforvaltning skal i tillegg benyttes til formålet. Det vises også til omtale under kap. 621, post 63 og i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Regjeringen har etter at handlingsplanen «Kunnskap og brubygging» ble avsluttet i 2001 videreført enkelte kompetanse- og utviklingstiltak som ble igangsatt i forbindelse med denne planen. Det har i særlig grad vært vektlagt å videreutvikle faglige møteplasser for ansatte og ledere i sosialtjenesten hvor utfordringer knyttet til aktuelle tema som eksempelvis tiltak overfor rusmiddelmissbrukere og bostedsløse har blitt drøftet. Innsatsen videreføres i 2006.

Kvinner som er prostituerte er utsatt for sosial ekskludering og mangler ofte et sosialt nettverk. Manglende kunnskap om sosiale rettigheter kan hindre disse i å finne fram til hjelpetiltak som kan bidra til bedre levekår og å finne veien ut av prostitusjon. Som et ledd i gjennomføringen av Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008) og innsatsen mot fattigdom foreslås det bevilget 1 mill. kroner til tiltak for å forebygge og hjelpe kvinner i og ut av prostitusjon, hvorav 0,7 mill kroner på kap.621 post 21. Følgende tiltak vil være aktuelle:

- i samarbeid med organisasjoner og institusjoner med nærhet til prostitusjonsmiljø, stimulere til hjelp til selvhjelp, herunder egenorganisering med det siktemål å komme ut av prostitusjon og inn i aktivitet, arbeid eller utdanning.
- bedre tilgjengeligheten til sosiale tjenester for ofre for menneskehandel

- forbedre oppsøkende arbeid i prostitusjonsmiljøene
- kompetanse- og kvalitetsutvikling i sosialtjenesten.

Barn av rusmiddelmissbrukere lever i en vanskelig omsorgssituasjon. Kompetansen i å oppdage disse barna skal økes. Forprosjekt er igangsatt i 2005, og Sosial- og helsedirektoratet skal, i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Borgestadklinikken og Barne-, ungdoms- og familieetaten Region Sør, utvikle et prøveprosjekt for å heve kompetansen blant ansatte i kommunene som kommer i kontakt med denne gruppen. Det vises til omtale under kategoriinnledningen punkt 3 om rusmiddelproblemer og St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Barne- og familiedepartementet.

4. Forebyggende rusmiddeltiltak

Regjeringen foreslår at det rusmiddelforebyggende arbeidet styrkes med 10 mill. kroner, jf. Handlingsplan mot rusmiddelproblemer for 2006–2008 og omtale i punkt 3 om rusmiddelproblemer under kategoriinnledningen. Sosial- og helsedirektoratet skal styrkes på forebyggingsområdet, og direktoratet skal utvikle tiltak og prosjekter i tråd med handlingsplanen. Formålet er særlig å sikre oppfølgingen av tiltak knyttet til forebygging og tidlig intervensjon i handlingsplanen, samt å styrke samarbeidet med de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål, med kommunene og med de frivillige organisasjonene.

5. Tilskudd til organisasjoner, tiltak m.m.

Det ytes tilskudd til Krigsbarnforbundet og Krigsbarnforbundet Lebensborn etter søknad. Fra og med 2005 ytes det også tilskudd til avisene Folket og Klar tale.

Budsjettforslag 2006

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen, jf. omtale i Gul bok for 2005. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til 2,91 mill. kroner. Bevilgningen er redusert med dette beløpet.

Fra 1. juli 2005 ble det opprettet et register som Sosial- og helsedirektoratet har ansvaret for, med oversikt over innehavere av bevillinger etter alkohollen og over dem som kan drive engrossalg, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005). Denne oppgaven vil kreve ett årsverk.

570 000 kroner foreslås derfor overført til kap. 720, post 01 Driftsutgifter på Helse- og omsorgsdepartementets budsjettområde.

I alt 26,4 mill. kroner foreslås overført fra kap. 621, post 63. Midlene går til dekning av utgifter til kompetanseutvikling i regi av fylkesmennene og ikke-kommunale utgifter knyttet til forebyggende rusmiddelarbeid, tiltak for å øke kompetansen i sosialtjenesten og diverse enkelttiltak.

Tiltakene nedenfor foreslås styrket med 17,2 mill. kroner inkludert videreføring av bevilgningsforslag i Revidert nasjonalbudsjett for 2005 (jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005)):

- 500 000 kroner til etablering av nettbasert «familieportal»
- 10 mill. kroner til forebygging av rusmiddelproblemer
- 500 000 kroner til forsøk med samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis
- 700 000 kroner til tiltak for kvinner i prostitusjon
- 3 mill. kroner til tettere individuell oppfølging av personer som trenger bistand for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak
- 2,5 mill. kroner til kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier

Det foreslås bevilget 98,4 mill. kroner for 2006.

Post 63 Rusmiddeltiltak og sosiale tjenester, kan overføres

Bevilgningen går til følgende formål:

- Tiltak for vanskeligstilte grupper på arbeidsmarkedet
- Forsøk med samordning av tjenestene mellom Aetat, trygdeetat og sosialtjenesten
- Tiltak for bostedsløse
- Annen kompetanse- og kvalitetsutvikling i sosialtjenesten
- Forebyggende rusmiddelarbeid
- Diverse enkelttiltak

Tiltak for vanskeligstilte grupper på arbeidsmarkedet

Som en oppfølging av St.meld. nr. 50 (1998-99) Utjamningsmeldinga, satte daværende Sosial- og helsedepartementet og Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2000 i gang et 4-årig forsøk, «Tiltaksforsøket», hvor åtte kommuner fikk et utvidet og mer helhetlig ansvar for å sikre aktive, arbeidsrettede tiltak overfor langtidsmottakere av sosialhjelp. I 2001 ble forsøket utvidet til å omfatte

tretten lokale prosjekter i til sammen 16 kommuner. Hovedmålet har vært å få flere sosialhjelpsmottakere ut i arbeidslivet gjennom å utnytte de tjenestene som Aetat kan tilby, aktivt samarbeid med det lokale næringsliv og ved å igangsette egne tiltak. Forsøket ble avsluttet i 2004.

En evaluering gjennomført av Høgskolen i Oslo (HiO) viser at forsøket som helhet har ført til økt samarbeid lokalt mellom sosialtjenesten og Aetat. Av om lag 1 000 deltakere hadde 23 pst. kommet i arbeid rett etter tiltaksdeltakelse. Denne andelen økte til 27 pst. ved måling i mai 2004. Tiden mellom disse tidspunktene varierer for ulike deltakere fra 0 måneder til 4 år avhengig av når den enkelte gikk ut av tiltaket. Det er to forhold som særlig virker inn på muligheten til å komme i arbeid. Jo lengre man har mottatt sosialhjelp og jo eldre man er, desto mindre er sannsynligheten for å komme i arbeid. Erfaringer fra de enkelte lokale prosjekter tyder på at det gjennom systematisk innsats er mulig å få i arbeid både personer med betydelig problembelastning og personer med mindre belastning.

Tiltaksforsøket er i 2005 fulgt opp med ulike tiltak som ble iverksatt i forbindelse med gjennomføringen av dette forsøket, blant annet utvikling og implementering av kartleggingsverktøyet KIS i sosialtjenesten for å vurdere funksjons- og arbeids-evne. Midlene videreføres i 2006 og skal benyttes til å utvikle tiltak som kan bidra til at flere sosialhjelpsmottakere kan komme i arbeid og i arbeidsrettede tiltak.

En erfaring fra Tiltaksforsøket og fra satsingen på arbeidsmarkedstiltak i forbindelse med tiltaksplan mot fattigdom er at enkelte har behov for tettere individuell oppfølging for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak. Det er på denne bakgrunn i Revidert nasjonalbudsjett for 2005 (St.prp. nr. 65 (2004-2005)) bevilget midler til tettere individuell oppfølging av personer som trenger særlig bistand for å kunne nyttiggjøre seg denne typen tiltak. Sosial- og helsedirektoratet har i samarbeid med Aetat Arbeidsdirektoratet ansvaret for gjennomføringen av tiltaket. Kommuner som ved utgangen av 2004 deltok i satsingen på arbeidsmarkedstiltak er høsten 2005 invitert til å søke om midler. Målsettingen for tiltaket er å styrke den enkeltes forutsetninger for å kunne nyttiggjøre seg Aetats tiltaksapparat, redusere antall personer som står i fare for å falle fra deltakelsen i arbeidsmarkedssatsingen og styrke og utvikle metoder for individuell oppfølging og samarbeid mellom involverte instanser. Tiltaket videreføres med totalt 30 mill. kroner, hvorav 27 mill. kroner på denne posten og 3 mill. kroner på kap. 621, post 21.

Forsøk med samordning av tjenestene mellom Aetat, trygdeetat og sosialtjenesten

Sosial- og helsedirektoratet har i 2005 gitt tilskudd til 15 lokale forsøk knyttet til utvikling av en ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV) lokalt. Forsøkene inngår som en del av Regjeringens arbeid med en ny arbeids- og velferdsforvaltning og etablering av effektive og brukervennlige arbeids- og velferdskontorer lokalt.

Forsøkene har blant annet hatt fokus på å utvikle bedre verktøy og metoder for kartlegging av arbeidsevne, individuelle planer, koordinatorfunksjonen, samarbeid med andre tjenester og brukermedvirkning. Det har også blitt lagt vekt på å dokumentere erfaringer når det gjelder fysisk og organisatorisk tilrettelegging ved de lokale kontorene. Det er lagt vekt på å oppsummere erfaringene bl.a. innenfor følgende områder:

- Organisering av publikumsmottak
- Organisering av det faglige samarbeidet
- Samarbeid mellom mottak og fagland
- Kompetanseutfordringer
- Ledelse

Forsøkene opphører ved utgangen av 2005. Videre utviklingsarbeid vil være knyttet til gjennomføringen av NAV-reformen.

Tiltak for bostedsløse

Prosjekt bostedsløse, som var et fireårig samarbeidsprosjekt mellom daværende Sosialdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Sosial- og helsedirektoratet og Husbanken, hadde som formål å utvikle metoder og modeller for bolig- og oppfølgingstiltak for bostedsløse. Syv av landets storbykommuner og organisasjonene Kirkens Bymisjon, Kirkens sosialtjeneste, Frelsesarmeen og Aktbo, ble invitert til å delta i prosjektet.

Ved utgangen av 2004, da prosjektet ble avsluttet, var det etablert i alt 412 boenheter tilknyttet ulike typer oppfølgingstjenester. Tiltakene retter seg mot ulike grupper bostedsløse, bl.a. personer med rusmiddelproblemer i kombinasjon med psykiske lidelser, unge, kvinner med rusmiddelproblemer og barnefamilier med innvandrerbakgrunn. Byggforsk evaluerer prosjektet og peker i sluttevalueringen fra prosjektet på en holdningsendring i kommunene og en ny tilnærming i arbeidet med de vanskeligst stilte bostedsløse med rusmiddelproblemer evt. i kombinasjon med psykiske lidelser som et viktig resultat av prosjektet. Flertallet av bolig- og tjenestetilbudene som er etablert er rettet mot disse gruppene. En viktig og nødvendig forut-

setning for en ny tilnærming i arbeidet har vært kompetansebygging og utviklingsarbeid.

Midlene fra Prosjekt bostedsløse videreføres til fortsatt satsing på tiltak for bostedsløse i forbindelse med den nasjonale strategien for å forebygge og bekjempe bostedsløshet «På vei til egen bolig». Sosial- og helsedirektoratet er sammen med fylkesmennene viktige samarbeidspartnere for Husbanken nasjonalt og regionalt i gjennomføringen av denne strategien som setter fem konkrete resultatmål som skal nås innen utgangen av 2007.

Forskningsstiftelsen Fafo har i 2005 på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet gjennomført en kartlegging av kommunenes ivaretagelse av plikten til å finne midlertidig husvære. I rapporten pekes det på flere viktige problemstillinger og utfordringer knyttet til å redusere kommunenes bruk av midlertidig husvære og sikre nødvendig kvalitet på de tilbudene som benyttes. Rapporten vil sammen med resultater fra andre kartlegginger for å bedre kunnskapen om bostedsløshet inngå som en del av grunnlaget for videre oppfølging av kommunenes arbeid.

Som ledd i gjennomføringen av tiltaksplan mot fattigdom ble det i 2003 etablert en tilskuddsordning til oppfølgingstjenester i bolig for bostedsløse og rusmiddelmissbrukere. Ordningen er senere styrket både i 2004 og 2005. Ved utgangen av juni 2005 mottok 58 kommuner og bydeler tilskudd gjennom ordningen. Dette er 13 flere enn ved årsskiftet 2004/2005. Anslagsvis 1 600 personer mottok ved utgangen av juni 2005 bistand som følge av tiltaket. Det er iverksatt et bredt spekter av tiltak, herunder også tiltak for å forebygge og redusere antall begjæringer og utkastelser fra bolig. Kommunene har gitt tilbakemeldinger om at tilskuddsordningen er av betydning for å kunne tilby bolig og egnet oppfølging til målgruppen. Ordningen er i Revidert nasjonalbudsjett for 2005 (St.prp. nr. 65 (2004-2005), jf. Innst. S. nr. 240 (2004-2005)) vedtatt videreført ut 2007, dvs. perioden for den nasjonale strategien «På vei til egen bolig». Tilskuddsordningen skal evalueres.

Oslo kommune har i 2003, 2004 og 2005 mottatt tilskudd til tiltak i forbindelse med kommunens tiltaksplan for alternativer til rusmiljøene i sentrum. Tilskuddet videreføres i 2006.

Annen kompetanse- og kvalitetsutvikling i sosialtjenesten

Sosialtjenesten er et siste sikkerhetsnett i velferdsordningene. Personer som henvender seg til denne tjenesten har i mange tilfelle sammensatte problemer. Det kan være økonomiske problemer, vansker på arbeidsmarkedet, rusmiddelproblemer,

vansker med å skaffe seg et sted å bo og bli boende der. Det er i løpet av de siste årene gjennomført en rekke kompetansehevende tiltak overfor ansatte i sosialtjenesten blant annet knyttet til innsats overfor rusmiddelmisbrukere, bostedsløse og personer med økonomi- og gjeldsproblemer. Et annet eksempel er ledelsesutviklingsprogrammet «Flink med folk» (jf kap.761, post 60 i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet) som også er rettet inn mot ledere i sosialtjenesten. Det er samtidig fra flere hold blitt påpekt at avstanden i dag er for stor, både mellom utdanningsinstitusjonene og sosialtjenesten, og mellom sosialtjenesten og forskningsmiljøene. Gjennomføring av reformen med en ny arbeids- og velferdsforvaltning stiller i tillegg sosialtjenesten overfor nye utfordringer.

Regjeringen vil i 2006, på bakgrunn av dette, igangsette forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten (Universitetssosialkontor). Formålet med forsøket er å bidra til en styrking av kompetanse og kvalitet i sosialtjenesten. Forsøket skal omfatte hele spekteret av oppgaver etter sosialtjenesteloven som forvaltes av sosialkontortjenesten med vekt på forvaltning av økonomisk sosialhjelp og arbeidsrettede tiltak samt rehabiliteringsoppgaver og råd og veiledning overfor personer med helsemessige og sosiale problemer. Forsøket vil inngå som et element både i den nasjonale strategien for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten og i satsingen på kompetansehevende tiltak i forbindelse med gjennomføring av reformen med en ny arbeids- og velferdsforvaltning. Sosial- og helsedirektoratet skal ha ansvar for gjennomføring av tiltaket. Det vises for øvrig til omtale under kap. 761, post 77 i St.prp. nr. 1 (2005-2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Som ledd i gjennomføringen av tiltaksplan mot fattigdom er i det 2004 og 2005 gjennomført ulike kompetansehevende tiltak overfor kommunene i forbindelse med arbeidet med en ny arbeids- og velferdsforvaltning. Midlene skal i 2006 benyttes til gjennomføring av ovennevnte forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten.

I 2. halvår 2005 er det som et ledd i tiltaksplan mot fattigdom igangsatt kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier som er i kontakt med sosialtjenesten. Et utvalg kommuner er invitert til å søke om midler for å styrke kunnskap og kompetanse om barnefattigdom, og utvikle tiltak og samarbeid lokalt. Det vil også bli gjennomført landsomfattende kompetansehevende tiltak. Sosial- og helsedirektoratet følger opp tiltaket i

et nært samarbeid med Barne- og familiedepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Tiltaket videreføres i 2006 med 8 mill. kroner, hvorav 5,5 mill. kroner på denne posten og 2,5 mill. kroner på kap. 621, post 21.

Som et ledd i gjennomføringen av Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008) og innsatsen mot fattigdom foreslås det bevilget 1 mill. kroner til tiltak for å forebygge og hjelpe kvinner i og ut av prostitusjon, hvorav 0,3 mill. kroner under kap. 621, post 63 og 0,7 mill. kroner under kap. 621, post 21.

Forebyggende rusmiddelarbeid

Som ledd i Handlingsplanen mot rusmiddelproblemer (2003–2005) satte Sosial- og helsedirektoratet i 2004 i gang et forsøksprosjekt for å oppnå en mer målrettet og bedre samordnet forebyggende innsats på kommunenivå. Hensikten er å styrke det lokale og regionale arbeidet med forebyggende tiltak, styrke lokal kunnskapsproduksjon og formidling, samt styrke det lokale politiske/strategiske arbeidet på forebyggingsområdet. Arbeidet pågår i ni kommuner. Prosjektet videreføres i 2006. Forsøkene evalueres av Statens institutt for rusmiddelforskning. I samarbeid med Oslo kommune ble det i desember 2002 etablert en landsdekkende RUStelefon. Tilskudd til RUStelefonen videreføres i 2006, jf. omtale under punkt 3 om rusmiddelproblemer i kategoriinnledningen. Det ble videre gitt tilskudd til Nordland fylkeskommune til videreføring og styrking av en interaktiv nettsjeneste (klaraklok.no) der barn og unge fra hele landet kan få kvalifiserte svar på spørsmål om bl.a. rusmidler.

Som et ledd i styrkingen av det forebyggende arbeidet utarbeider Sosial- og helsedirektoratet en ny veiledende mal for kommunale rusmiddelpolitiske handlingsplaner. Veilederen sendes ut i løpet av 2005. Direktoratet vil videre starte arbeidet med å utarbeide et interaktivt nettbasert skriveverktøy for arbeidet med kommunale rusmiddelpolitiske handlingsplaner.

Ytterligere satsing på forebyggende rusmiddelarbeid knyttet til Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelmisbruk (2006–2008) er omtalt foran under kap. 621, post 21.

Diverse enkelttiltak

Sosial- og helsedirektoratet iverksetter og yter også støtte til enkelttiltak med spesiell betydning for fag og tjenestefeltet. Utvikling av kompetanse i små kommuner i Nordland, prosjekt mellom Universitetet i Stavanger og Stavanger kommune og utviklingstiltak i Trondheim videreføres. I tillegg

har Sosial- og helsedirektoratet gitt støtte til opprettelse av effektiviseringsnettverk i regi av Kommunenes sentralforbund og støtte til metodeutviklingsprosjekt overfor langtids sosialhjelpsmottakere som et ledd i Forskningsrådets Velferdsprogram.

Budsjettforslag 2006

I alt 26,4 mill. kroner foreslås overført til kap. 621, post 21. Midlene går til dekning av utgifter til kompetanseutvikling i regi av fylkesmennene og ikke-kommunale utgifter knyttet til forebyggende rusmiddelarbeid, tiltak for å øke kompetansen i sosialtjenesten og diverse enkelttiltak.

Tiltakene nedenfor foreslås styrket med 33,8 mill. kroner inkludert videreføring av bevilgningsforslag i Revidert nasjonalbudsjett for 2005 (jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005)):

- 1 mill. kroner til forsøk med samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis
- 300 000 kroner til tiltak for kvinner i prostitusjon
- 27 mill. kroner til tettere individuell oppfølging av personer som trenger bistand for å kunne nyttiggjøre seg arbeidsrettede tiltak
- 5,5 mill. kroner til kompetanse- og utviklingstiltak i sosialtjenesten for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier

Det foreslås i alt bevilget 132,2 mill. kroner for 2006.

Post 70 Frivillig forebyggende arbeid m.v., kan overføres

Bevilgningen går til følgende formål:

- frivillige organisasjoner og private stiftelser som utfører arbeid for svakere stilte grupper
- drifts- og prosjekttilskudd til frivillig rusmiddel-forebyggende arbeid

Frivillige organisasjoner, foreninger og stiftelser utfører et betydelig arbeid for svakstilte grupper. De fungerer som talerør for personer som lever i fattigdom og er sosialt ekskludert, er tjenesteleverandører og utfører et viktig likemanns-/selvhjelpsarbeid. Som et ledd i Regjeringens tiltaksplan mot fattigdom er bevilgningen styrket med 5,5 mill. kroner for å styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner. Sosial- og helsedirektoratet arrangerer en årlig fattigdomshøring med de frivillige organisasjonene. Det ble i 2004 etablert et servicekontor for frivillige organisasjoner og selvhjelpsgrupper, «Batteriet», i regi av Kirkens Bymisjon.

Servicekontoret skal evalueres etter 2005 som grunnlag for vurdering av videre drift.

Prosjektstøtte er i 2004 etter søknad, gitt til Kirkens Bymisjon, Velferdsalliansen, Stiftelsen Rettferd for taperne, «Veien blir til», Fattighuset og Vardeteatret. Velferdsalliansen, som er et samarbeidsnettverk av brukerorganisasjoner m.v., vil i 2006 få et tilskudd på 1,5 mill. kroner til sitt arbeid for økonomisk og sosialt vanskeligstilte. Stiftelsen Rettferd for taperne vil i 2006 få et tilskudd på 2 mill. kroner.

Som et ledd i tiltaksplan mot fattigdom ble det i 2005 bevilget 10 mill. kroner for å styrke og prøve ut ulike modeller for aktivisering og arbeidstrening av personer med marginal eller ingen tilknytning til arbeidsmarkedet i regi av frivillige organisasjoner. Målgruppen er personer som står svært langt fra arbeidsmarkedet, og som i mange henseender er sosialt ekskludert. Siktemålet vil for enkelte være rehabilitering, inkludering og økt livskvalitet, mens andre vil kunne nyttiggjøre seg mer arbeidsrettede tiltak. Sosial- og helsedirektoratet har mottatt en rekke søknader, og har pr. første halvår 2005 tildelt tilskudd til 17 ulike tiltak i regi av frivillige organisasjoner. Tiltaket er i oppstartsfasen, og foreslås videreført i 2006.

Det ble i 2004 fordelt 73,7 mill. kroner til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid i form av drifts- og prosjekttilskudd til frivillige organisasjoner, foreninger og bedrifter. Formålet er å opprettholde og styrke oppslutningen om rusmiddelfrie arenaer og rusmiddelfrie soner knyttet til bl.a. oppvekst, graviditet, trafikk, idrett og arbeidsliv. Tilskudd fordeles etter søknad. Det ble gitt tilskudd til bl.a. Actis (Rusfeltets samarbeidsorgan), rusmiddelpolitiske organisasjoner, Arbeidslivets komite for alkohol og narkomani (AKAN) og AlkoKutt. Det ble også gitt tilskudd til enkeltprosjekter i regi av andre frivillige organisasjoner som ikke har rusmiddelforebyggende arbeid som hovedformål, bl.a. Norges Idrettsforbund og Olympiske Komite. Det ble videre gitt driftstilskudd til de fire organisasjonene tilknyttet Norsk senter for rusfri miljøutvikling (NSRM).

På bakgrunn av en ekstern evaluering av tilskuddsordningene, ble det foretatt endringer i regelverkene med virkning fra og med 2004. I 2004 er det også gitt midler til evaluering av tiltak. Regelverksendringene og evalueringene skal bidra til å styrke kvaliteten på det frivillige rusmiddelforebyggende arbeidet. Departementet vil påse at det nye regelverket bidrar til å utløse frivillig engasjement og at ikke krav til byråkrati og evaluering tar overhånd. Det legges vekt på å støtte kunnskapsbaserte strategier og tiltak med kontinuitet og lokal forankring innenfor rammene av Hand-

lingsplan mot rusmiddelproblemer 2006–2008. Tilskuddsordningen skal også inkludere rusmiddel-frie kulturtilbud som driver primærforebyggende arbeid på rusmiddelfeltet.

Budsjettforslag 2006

Det foreslås bevilget 99,9 mill. kroner for 2006.

Post 71 Tilskudd til frivillig arbeid

Som følge av at Regjeringen besluttet at tilskudd til frivillighetssentraler skulle overføres Kultur- og kirkedepartementet fra 2005, ble midlene til tilskuddsordningen overført kap. 315, post 71 Tilskudd til frivillighetssentraler m.v. under program-kategori 08.10 Frivillighetsforvaltning.

Post 74 Tilskudd til pensjonistenes og funksjonshemmedes organisasjoner m.v.

Bevilgningen går til følgende formål:

- Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner (104,959 mill. kroner)
- Tilskudd til likemannsarbeid (23,407 mill. kroner)
- Tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne i regi av frivillige organisasjoner (5 mill. kroner)
- Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner (8,234 mill. kroner)

Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner

Formålet med tilskuddsordningen er å styrke organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne sine muligheter til å drive interessepolitisk arbeid, og til å gi service til egne medlemmer i form av bl.a. lokale velferdstiltak. Midlene fordeles av en fordelingsnemnd oppnevnt av departementet. Arbeids- og sosialdepartementet er klageinstans. 115 organisasjoner mottok tilskudd i 2005, mot 114 i 2004. Antall tilskuddsberettigede organisasjoner økte i 2004 fra 111 til 114 etter klagebehandling.

I St.meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer la Regjeringen fram flere forslag til endringer i tilskuddsordningen til organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne. På grunnlag av Stortingets behandling av St.meld. nr. 40, jf. Innst. S. nr. 162 (2003-2004), ble det foreslått flere endringer i tilskuddsordningene fra 2005. Nedre grense for å bli tilskuddsberettiget ble satt til 250 personer for nye organisasjoner. For de organisasjoner som allerede hadde driftstilskudd for 2004 ble tilskuddet opprettholdt.

Samlet har omleggingen i 2005 medført en markant økning av tilskuddene til organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne som mottar statlig tilskudd. Departementet legger opp til at det nye regelverket skal praktiseres på en slik måte at organisasjonene opplever likebehandling i forhold til fastsatte kriterier.

Sosial- og helsedirektoratet vil i løpet av høsten sette i verk en evaluering av endringene som ble foretatt i tilskuddsordningene i 2005. Evalueringen skal se på om målene for omleggingen er oppnådd. Det vil bli vurdert å foreta endringer i skjønns-tilskuddet i løpet høsten 2005. Eventuelle forslag til endringer vil bli sendt på høring og eventuelle endringer vil ikke bli satt i verk før i 2007.

Tilskudd til paraplysamarbeid – oppfølging av Stortingets vedtak

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) fikk i 2005 et tilskudd på 9,055 mill. kroner. Av dette var 5 mill. kroner et direkte tilskudd til paraplyorganisasjonen FFO. De øvrige 4,055 mill. kroner ble fordelt som driftstilskudd til organisasjoner som er medlem av FFO i dag. Disse midlene øremerkes ikke paraplysamarbeidet, og de organisasjonene som eventuelt går ut av FFO-paraplyen tar med seg tilskuddet. Samarbeidsforumet Av Funksjonshemmedes Organisasjoner (SAFO) fikk i 2005 et tilskudd på 0,6 mill. kroner. FFO og SAFO får et forholdsmessig like stort tilskudd. Tilskuddene er basert på antall medlemmer.

Denne tilskuddsordningen foreslås videreført i 2006 med et samlet tilskudd på 9,345 mill. kroner til FFO, hvorav 5,16 mill. kroner er direkte tilskudd til paraplyorganisasjonen FFO og 4,185 mill. kroner er driftstilskudd til de organisasjonene som er medlem av FFO. Det foreslås videre et tilskudd på 0,619 mill. kroner til paraplyorganisasjonen SAFO.

Tilskudd til likemannsarbeid

Likemannsarbeidet skal bl.a. etablere kontakt mellom foreldre som har erfaring med barn med nedsatt funksjonsevne og foreldre som nylig har fått barn med nedsatt funksjonsevne. Ordningen omfatter bl.a. besøkstjeneste, selvhjelpsgrupper, støttegrupper under yrkesmessig attføring og jobbsøkerklubber. Tilskuddsordningen skal støtte opp under organisasjonenes arbeid med å utvikle gode servicetilbud til medlemmene.

Tilskuddet gis etter søknad fra organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne og fordeles av samme nemnd som bl.a. fordeles midlene til organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne. Det er utarbeidet retningslinjer for tilde-

lingen, og organisasjonene har regnskaps- og rapporteringsplikt for disse midlene.

I 2005 er denne delen av bevilgningen på 22,687 mill. kroner, hvorav 5,672 mill. kroner er forbeholdt likemannsarbeid i forhold til yrkesrettet attføring og arbeid. 103 organisasjoner mottar likemannsmidler ordinært i 2005 og 31 mottar midler til likemannsarbeid i forhold til yrkesrettet attføring og arbeid.

Tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne i regi av frivillige organisasjoner

I forbindelse med statsbudsjettet for 2005 ble to tilskuddsordninger for velferds-, fritids- og ferietiltak i regi av funksjonshemmedes organisasjoner og andre frivillige organisasjoner lagt inn i det generelle driftstilskuddet til funksjonshemmedes organisasjoner, jf. St.prp. nr. 1 (2004-2005) og Budsjettinnst. S. nr. 11 (2004-2005). I forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble det bevilget 5 mill. kroner til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne i regi av frivillige organisasjoner, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst. S. nr. 240 (2004-2005). Dette er et tiltak i Strategiplan for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne. Regjeringen ønsker å videreføre dette tilbudet og foreslår derfor at bevilgningen på 5 mill. kroner til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne i regi av frivillige organisasjoner videreføres for 2006.

Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner

Formålet med tilskuddet til pensjonistenes organisasjoner er å styrke deres mulighet til å drive interessepolitisk arbeid, samt til å gi medlemmene service. Bevilgningen fordeles som tilskudd til Norsk Pensjonistforbund. Norsk Pensjonistforbund fordeler midlene til andre landsdekkende pensjonistorganisasjoner etter en nøkkel som organisasjonene er blitt enige om. Fordelingsnøkkelen består av et grunntilskudd til hver organisasjon og et beløp pr. betalende medlem. Sosial- og helsedirektoratet følger bruk av midlene gjennom årsmelding, budsjett og regnskap. Arbeids- og sosialdepartementet vil innen våren 2006 gjennomgå tilskuddsordningen og vurdere om ordningen er utformet slik at den tilfredsstiller de krav som bør settes bla. i forhold til rettferdighet, representativitet og enkelhet.

Budsjettforslag 2006

Det foreslås bevilget 141,6 mill. kroner for 2006.

Post 75 Kompetansesentra m.m.

Ordningen med funksjonsassistenter, som er en varig støtteordning for personer med sterkt redusert fysisk funksjonsevne, ble fra 2005 tilknyttet hjelpemiddelsentralene til trygdeetaten. Midlene til tilskudd til og administrasjon av ordningen ble derfor overført kap. 2600, post 01 Driftsutgifter fra 2005.

Kap. 0622 Statens institutt for rusmiddelforskning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	32 817	28 500	31 000
	Sum kap 0622	32 817	28 500	31 000

Overført fra 2004 til 2005:
Post 01: 526 000 kroner

Post 01 Driftsutgifter

Formål og hovedprioriteringer

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) har som formål å utføre forskning som kan bidra til økt kunnskap omkring bruk og misbruk av rusmidler og andre avhengighetsskapende stoffer, med særlig vekt på sosialvitenskapelige problem-

stillinger. Instituttet skal kartlegge sosiale og helsemessige skadevirkninger av bruk av rusmidler, årsakene til problemene og hvordan de skal kunne løses eller reduseres gjennom offentlig og privat innsats.

Virksomheten skal framskaffe kunnskap som kan danne grunnlag for planlegging og gjennomføring av rusmiddelpolitiske tiltak, og bidra til langsiktig kompetanseoppbygging på rusmiddelområdet.

Instituttets ansvarsområde skal omfatte:

- forskning og forskningsformidling
- dokumentasjon
- bibliotek tjenester

Forskningen kan deles i fem hovedområder: rusmiddelmarkedet, rusmiddelbruk og rusmiddelkultur, forebyggende tiltak, konsekvenser av rusmiddelbruk, og behandling og omsorg. Fra 1. januar 2002 omfatter instituttets virksomhetsområde tobakksforskning, i tillegg til alkohol- og narkotikaforskning.

Instituttet skal ha forskning som sin primæraktivitet. For å sikre kunnskapsspredning og tilgjengelighet til forskningsresultater, statistikk og fagmateriale for viktige målgrupper, herunder de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål, skal instituttet også ha dokumentasjon, formidling og faktainformasjon som viktige oppgaver. Instituttets bibliotek skal være et nasjonalt kompetansebibliotek for rusmiddelspørsmål.

Instituttet er nasjonalt kontaktpunkt for Norges deltagelse i EUs Narkotikaovervåkings-senter (EMCDDA), og samordner den norske rapporteringen om narkotikasituasjonen til FNs arbeid mot narkotika og kriminalitet (UNODC).

Instituttet skal arbeide for et tettere samarbeid med relevante universitets- og høyskolemiljøer, og andre fagmiljøer.

Resultatrapport 2004

Ansatte ved SIRUS publiserte i 2004 i alt 64 arbeider. Av disse er 32 klassifisert som vitenskapelige arbeider, hvorav 18 er publisert internasjonalt. En forsker tok doktorgraden i løpet av året. Det var i gang 52 ulike forskningsprosjekter ved SIRUS i 2004, hvorav 11 var nye. 9 prosjekter ble avsluttet.

Den årlige publikasjonen «Rusmidler i Norge» med statistikk over forbruk, tilgjengelighet, økonomi, skadevirkninger og kriminalitet knyttet til alkohol- og narkotikabruk ble utgitt. 2004-utgaven var spesielt viet temaet narkotika og behandling. Rapporten om narkotikasituasjonen i Norge, som er en årlig rapport til EUs narkotikaovervåkings-senter (EMCDDA), ble utgitt for fjerde gang. Det er etablert en database (www.rustiltak.no) som gir informasjon om de enkelte behandlings- og omsorgstiltak for rusmiddelmisbrukere.

I 2004 ble det gjennomført en ny landsomfattende datainnsamling om voksenbefolkningens bruk av rusmidler og tobakk, samt holdninger til ulike sider ved rusmiddelbruk og rusmiddelpolitikk. Dette er den ellefte datainnsamlingen i en serie som startet i 1956 og som gjennomføres

omtrent hvert femte år. Prosjektet gir data til en lang rekke av instituttets prosjekter.

Det er igangsatt en rekke større evalueringsprosjekter på forebyggingsfeltet. Dette gjelder blant annet evaluering av det såkalte Regionsprosjektet, et større lokalt basert forebyggingsprosjekt igangsatt av Sosial- og helsedirektoratet. Instituttet har også evaluert direktoratets alkoholkampanje «Alvorlig talt», og effekten av røykfrie serveringssteder.

SIRUS igangsatte i 2004 flere prosjekter knyttet til temaet barn og rusmiddelbrukende foreldre.

Det såkalte kost/nytte-prosjektet, som tok sikte på å finne ut om noen typer tiltak for narkotikamisbrukere gir bedre behandlingsresultater enn andre, sett i forhold til kostnadene, ble avsluttet i 2003. En oppfølgingsstudie av de samme klientene som inngikk i den primære undersøkelsen er igangsatt med tanke på å se om konklusjonene holder i et lengre perspektiv.

Tilstandsvurdering

SIRUS utfører viktig forskningsarbeid på sentrale deler av rusmiddelfeltet, og har et hovedansvar for forskningsformidling, dokumentasjon og informasjon, nasjonalt og internasjonalt. Departementet legger stor vekt på at SIRUS opprettholdes og videreutvikles som kunnskapsleverandør for planlegging og gjennomføring av rusmiddelpolitiske tiltak. Det er likevel behov for å styrke både SIRUS og rusmiddelforskningen for øvrig.

Satsingsområder og resultatmål for 2006

SIRUS skal videreføre og videreutvikle arbeidet med å holde oversikt over og fremskaffe kunnskap om forbruk, tilgjengelighet, økonomi, skadevirkninger og kriminalitet knyttet til alkohol-, narkotika- og tobakksbruk. SIRUS vil videreføre arbeidet med å utvikle en hyppigere publisering av en samordnet alkoholstatistikk, herunder et indikatorsystem som kan vise utviklingen i det uregistrerte alkoholforbruket med hyppigere mellomrom enn i dag.

I 2006 videreføres arbeidet med evaluering av Oslo kommunes tiltaksplan for alternativer til rusmiddelmisbruksmiljøene i Oslo sentrum og de forebyggende tiltakene som inngår i Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer (2003–2005). Instituttet skal dessuten evaluere prøveordningen med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyterom).

Satsingsområdene omfatter forskning og forskningsformidling, dokumentasjon og informasjon. Instituttet skal ha et hovedansvar for å videreutvi-

kle et nettverkssamarbeid, særlig med de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål, og med forskningsinstitusjoner i inn- og utland.

SIRUS inngår i departementets satsing på styrking av rusmiddelforskningen, se også omtale under kategoriinnledningen punkt 3 om rusmiddelproblemer og under kap. 620, post 50. Det er behov for å videreføre og utvikle den systematiske kartleggingen av rusmiddelbruk og rusmiddelrelaterte problemer og skader som SIRUS i dag driver. Dette både som grunnlag for å vurdere iverksetting av tiltak og for evaluering av igangsatte tiltak. Dette gjelder både i forhold til legale rusmidler og vanedannende medikamenter og i forhold til illegale rusmidler. Det er behov for mer inngående analyser av endringer i nasjonal og internasjonal alkoholpolitikk, først og fremst utviklingen i EU og Norden. Det er videre behov for å analysere hvordan ulike alkoholpolitiske tiltak virker på norske forhold og konsekvenser av mulige alkoholpolitiske veivalg for Norge. Det er også behov for å belyse mulige konsekvenser av alkoholpolitiske endringer i våre naboland med hensyn til alkoholkonsum og alkoholrelaterte skader i Norge. Det bør også vurderes hyppigere innsamling av data for å overvåke konsekvensene for Norge av endringer i våre naboland med økte importkvoter, reduksjon av avgifter og økt grensehandel.

SIRUS skal som ledd i Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006–2008 prioritere forskning på effekt av tiltak rettet mot barn og unge med særskilt risiko for å utvikle rusmiddelproblemer. Det er behov for systematisk identifisering av grupper som har høy risiko for å utvikle rusmiddelmisbruk og for å utvikle og evaluere til-

tak overfor disse gruppene innen skole, barnevern, barne- og ungdomspsykiatri mv., samt å analysere hvordan en kan få en bedre koordinering av ulike hjelpetiltak. Det er videre behov for kunnskap om konsekvensene av rusmiddelmisbruk for andre enn misbrukeren selv (konsekvenser for tredjepart, herunder pårørende). Det er behov for studier som kartlegger omfang og type rusmiddelmisbruk blant ansatte i norsk arbeidsliv og konsekvensene for arbeidslivet. Det er behov for mer forskning om forebyggingsstrategier, og det er behov for å styrke kunnskapen om omfang, bruksmåter og konsekvenser av rusmiddelbruk blant innvandrere.

Budsjettforslag 2006

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen, jf. omtale i Gul bok 2005. Merverdiavgift for varer og tjenester for SIRUS er beregnet til 924 000 kroner. Driftsbevilgningen for SIRUS er redusert med dette beløpet.

Det er innarbeidet 281 000 kroner i økning til dekning av merutgifter i forbindelse med lønnsoppgjøret for 2005.

Som ledd i Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006–2008 foreslås det bevilget 3 mill. kroner til styrking av rusmiddelforskningen ved SIRUS.

Det foreslås bevilget 31 mill. kroner for 2006.

Antall årsverk i SIRUS i følge det sentrale tjenestemannsregisteret var 40 pr. 1. mars 2005. SIRUS hadde pr. 1. januar 2005 4,5 vitenskapelige ansatte på eksterne midler.

Kap. 3622 Statens institutt for rusmiddelforskning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
02	Oppdragsinntekter	4 431	500	520
16	Refusjon fødselspenger	662		
18	Refusjon sykepenger	286		
	Sum kap 3622	5 379	500	520

Post 02 Oppdragsinntekter

Statens institutt for rusmiddelforskning kan øke utgiftene (kap. 622) mot tilsvarende merinntekter (kap. 3622) jf. romertallsvedtak II.

Kap. 5527 Vinmonopolavgiften m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
72	Gebyr på statlige skjenkebevillinger	252	300	300
73	Vinmonopolavgiften	12 043	18 400	28 200
	Sum kap 5527	12 295	18 700	28 500

Post 72 Gebyr på statlige skjenkebevillinger

Kontroll med utøvelsen av statlige bevillinger gitt for skjenking av alkoholholdig drikk på tog, fly og skip m.m. etter alkoholloven §§ 5-2 og 5-3 annet ledd, tilligger departementet. Bevillingsgebyrene tilfaller staten. Det foreslås bevilget 300 000 kroner.

Post 73 Vinmonopolavgiften

Vinmonopolavgiften utgjør i praksis det beløpet AS Vinmonopolet skulle ha betalt i kommuneskatt på bakgrunn av regnskapsåret 2004 og beregnes som 28 pst. av virksomhetens resultat. Avgiften skal innbetales til staten i januar 2006 og vil utgjøre 28,2 mill. kroner.

Kap. 5631 Aksjer i AS Vinmonopolet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
80	Statens overskuddsandel	30 412	37 200	28 800
81	Utbytte		2	2
	Sum kap 5631	30 412	37 202	28 802

Formål og hovedprioriteringer

AS Vinmonopolet er gjennom selskapets enerett til detalj salg av alkoholholdig drikk med høyere alkoholinnhold enn 4,7 volumprosent et viktig tilgjengelighetsbegrensende virkemiddel i alkoholpolitikken. Innenfor de alkoholpolitiske rammevilkårene skjer omsetningen i kontrollerte former. Selskapet bidrar på denne måten til å begrense alkoholkonsumet og derigjennom også alkoholens skadevirkninger. Selskapet er forpliktet til å sikre leverandørene og produktene markedsadgang på like vilkår og skal sikre forbrukerne god service og mest mulig rettferdig tilgjengelighet i hele landet.

For å sikre oppslutning om Vinmonopolet er det viktig å skape forståelse for ordningen som alkoholpolitisk virkemiddel og at Vinmonopolet framstår som en samfunnsansvarlig, landsdekkende og kostnadseffektiv butikkjede.

Resultatrapport 2004**Ansatte**

Ved utgangen av 2004 hadde AS Vinmonopolet 1 702 ansatte fordelt på 1 121 årsverk, en reduksjon på 6 årsverk fra 2003. Andelen kvinner og menn var henholdsvis 70,2 og 29,8 pst.

AS Vinmonopolets informasjonsvirksomhet

Informasjon om AS Vinmonopolets alkoholpolitiske rolle og risikoinformasjon er spredt gjennom bruk av brosjyremateriell og butikkampanjer. Informasjon er også lagt ut på selskapets nettsted. Selskapet har løpende fokus på alderskampanjer og alderskontroll, kampanjer mot langing og annen sosial kontroll.

Butikknett m.m.

I forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 86 (2003-2004) om lov om endringer i lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. og

enkelte andre lover ga Stortinget sin tilslutning til at ordningen med landsplan for etablering av vinmonopolbutikker avvikes, jf. Innst. O. nr. 19 (2004-2005). I 2004 åpnet det daværende Sosialdepartementet for etablering av inntil åtte nye butikker, hvorav inntil fire avlastningsbutikker og inntil fire butikker i nye kommuner, i tillegg til fullføring av resterende etableringer planlagt for 2003.

I tråd med Stortingets anmodningsvedtak nr. 314 (2001-2002) ble det i 2003 satt i gang prøvedrift av fire utvalg med begrenset driftskonsept. Forsøksordningen ble etablert med sikte på å oppnå en tilfredsstillende tilgjengelighet i utkantsområder. På bakgrunn av evalueringen etter ett års prøvedrift, vedtok AS Vinmonopolets styre i 2004 å opprette en ny butikkategori – «distriktsbutikk». Det antas at det er grunnlag for å opprette ca. ti distriktsbutikker med begrenset driftskonsept i nye kommuner de kommende tre år. Det er redegjort nærmere for evalueringen av prøvedriften og for videre utvikling av ordningen i St.prp. nr. 65 (2004-2005).

Det ble åpnet syv nye selvbetjente butikker i 2004. Antallet butikker ved utgangen av 2004 var 195, hvorav 142 var selvbetjente. Ved utgangen av 2005 forventes Vinmonopolets butikknett å omfatte 200 butikker.

Gjennomføring av innkjøpsforskriften og klagenemnd

Nemnd for prøving av AS Vinmonopolets beslutninger om innkjøp m.v. ble opprettet i 1997 som et ledd i å sikre leverandørene markedsadgang på like vilkår. I 2004 mottok nemnda syv klager. Vinmonopolet ble gitt medhold i fem av sakene.

Salgsvolum og innretning av salget

AS Vinmonopolet solgte totalt 63,3 mill. liter i 2004, en økning på 2,4 mill. liter eller 3,9 pst. fra 2003. Salget av svakvin økte med 5,3 pst. til 50,1 mill. liter. Salget av brennevin og brennevinsbaserte drikker ble redusert med 1,3 pst. til 11,4 mill. liter i 2004. Nedgangen skyldes bortfallet av rusbruskategorien (vin og brennevinsbaserte drikker med alkoholstyrke under 4,76 volumprosent). Salget av brennevin inneholdende mer enn 22 volumprosent økte med 5,1 pst. fra 9,9 mill. til 10,4 mill. liter. Salget av sterkvin gikk ned med 3,5 pst. til 1,1 mill. liter, mens det ble solgt 705 000 liter sterkøl, en økning på 1,2 pst. fra 2003. Alkoholsvake drikker økte med 3 pst. til 83 000 liter.

Omsetning/resultatregnskap

AS Vinmonopolets omsetning ekskl. mva var 8,27 milliarder kroner i 2004. Av dette var 4,6 milliarder kroner avgifter til staten. Dette er en omsetningsøkning på 550,2 mill. kroner fra 2003. Driftsresultatet var 30,4 mill. kroner høyere enn i 2003. Resultatforbedringen skyldes hovedsakelig økt salgsvolum som følge av nyetableringer og produktivitetsforbedringer. Av resultatet på 115,4 mill. kroner er det satt av 27,6 mill. kroner til vinmonopolavgift og 52,7 mill. kroner til utbytte til staten. De resterende 35,1 mill. kroner er tilført egenkapitalen.

Datterselskapet Nordpolet AS hadde i 2004 et resultat på 6,6 mill. kroner. Hele årsresultatet ble tilbakeført til lokalsamfunnet på Svalbard gjennom Longyearbyen lokalstyre.

Tilstandsvurdering

Omsetningsveksten i 2004 kan forklares ved åpning av nye butikker, omlegging til selvbetjening, nye beslag av metanolholdig smuglersprit, stadig økende interesse for vin, samt fortsatt høy kjøpekraft i befolkningen.

Satsingsområder og resultatmål for 2006

AS Vinmonopolet er gjennom selskapets enerett til detaljsalg av sterkøl, vin og brennevin med høyere alkoholinnhold enn 4,75 volumprosent et viktig instrument i alkoholpolitikken. Virksomheten bidrar til, gjennom omsetning i kontrollerte former og fravær av privatøkonomiske interesser, å begrense alkoholkonsumet og derigjennom alkoholenes skadevirkninger. Detaljmonopolets særlige kjennetegn og eksistensberettigelse er at det holder de privatøkonomiske interessene utenfor handelen med alkohol. Dermed blir det mulig å regulere og begrense tilgjengeligheten på en enkel måte, samtidig som kontrollen med at salget følger reglene i alkoholloven blir mer effektiv.

For å sikre fortsatt oppslutning og legitimitet i befolkningen for monopolordningen, er det viktig at Vinmonopolet innenfor en alkoholpolitisk ramme utvikler seg i takt med samfunnets forventninger og behov. Det skal fortsatt arbeides for en god tilgjengelighet til selskapets tjenester på landsbasis innen rammen av målet om å begrense alkoholkonsumet og derigjennom også alkoholenes skadevirkninger. Ved avgjørelser om butikketablering skal det legges vekt på å finne en rimelig balanse mellom økonomiske kriterier og ønsket om tilgjengelighet.

Som følge av avviklingen av ordningen med landsplan må Vinmonopolet sørge for tilfredsstillende rutiner for håndtering av kommunenes interesser og behov for informasjon om etableringskriteriene. Sosialkomiteens flertall uttalte i Innst. O. nr. 19 (2004-2005) at kommunene også etter avviklingen av ordningen med landsplan skal ha mulighet til å uttale seg om etablering av nye vinmonopolutsalg i sin kommune. I tråd med dette sendte AS Vinmonopolet 6. april 2005 et høringsbrev til alle landets kommuner hvor det ble redegjort for den videre utbygningstakten og kriteriene for nye etableringer i kommende treårsperiode. De kommunene som mener å fylle etableringskriteriene, ble invitert til å sende en skriftlig redegjørelse til AS Vinmonopolet innen 10. juli 2005.

Gjennom videreutvikling og effektivisering av ordningen med bestilling og salg over internett, vil AS Vinmonopolet bidra til en forenkling for kunder i distrikter med få butikker. På bakgrunn av merknadene til Sosialkomiteens flertall i Innst. O. nr. 19 (2004-2005) skal selskapet i løpet av 2005 utrede muligheten for å innføre mer fleksible bestillingsformer. Videre skal den nye butikkategorien «distriktbutikk» iverksettes og videreutvikles.

Investeringer knyttet til utvidelser av butikknett, omlegging til selvbetjening, generell modernisering og oppgradering av IT-infrastruktur har belastet selskapets resultatutvikling de senere år. Selskapet skal videreføre arbeidet med å kostnads-effektivisere alle deler av virksomheten.

Forskrift 30. november 1995 nr. 938 om A/S Vinmonopolets innkjøpsvirksomhet m.v. er under revisjon, og endret forskrift skal etter planen tre i kraft 1. januar 2006. Formålet med revisjonen er å effektivisere innkjøpsordningen, samtidig som kravet til likebehandling av produkter og leverandører skal ivaretas.

Post 80 Statens overskuddsandel

Stortinget har vedtatt at statens andel i 2005 av driftsoverskuddet i AS Vinmonopolet fastsettes til 60 pst. av resultatet i 2004, før ekstraordinære poster og etter vinmonopolavgiften. Det foreslås at statens andel av overskuddet som tas som inntekt under denne posten i 2006 – ved eget vedtak – fastsettes til 40 pst. av resultatet i 2005, før ekstraordinære poster og etter vinmonopolavgift, jf. romertallsvedtak V. Statens andel av overskuddet i AS Vinmonopolet er på bakgrunn av budsjettert resultat i 2005 og en andel av overskuddet på 40 pst., anslått til 28,8 mill. kroner. Dersom resultatutviklingen for 2005 blir bedre enn anslått, blir inntektene under post 80 for 2006 høyere enn 28,8 mill. kroner. Tilsvarende blir inntektene lavere dersom utviklingen blir dårligere enn antatt. Dette følger av romertallsvedtaket om at statens andel av overskuddet fastsettes med en bestemt prosentsats.

Forslaget til statens andel i overskuddet for 2005 bygger på vurderinger av selskapets framtidige kapitalbehov, blant annet i forbindelse med utvidelse av butikknett, og ønsket kapitalstruktur. Gjennom en positiv omsetnings- og resultatutvikling, samt en moderat utbyttepolitikk overfor selskapet siden 1996, er egenkapitalen i selskapet styrket. Ved utgangen av 2004 utgjorde egenkapitalen 31,3 pst. mot 18,9 pst. i 1996. AS Vinmonopolets styre har hatt som uttalt mål at egenkapitalen bør være om lag 35 pst.

Post 81 Utbytte

AS Vinmonopolets aksjekapital utgjør 50 000 kroner. Utbyttet er i vinmonopolloven fastsatt til 5 pst. av aksjekapitalen og utgjør kroner 2 500.

Programkategori 09.30 Arbeidsmarked

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0630	Aetat (jf. kap. 3630)	2 237 823	2 164 300	2 120 800	-2,0
0634	Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 3634)	5 127 861	4 917 700	5 034 500	2,4
0635	Ventelønn (jf. kap. 3635)	450 474	435 000	415 000	-4,6
	Sum kategori 09.30	7 816 158	7 517 000	7 570 300	0,7

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Statens egne driftsutgifter	2 657 557	2 576 600	2 517 800	-2,3
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	54 736	50 600	45 000	-11,1
70-89	Andre overføringer	5 103 865	4 889 800	5 007 500	2,4
	Sum kategori 09.30	7 816 158	7 517 000	7 570 300	0,7

Utviklingstrekk innenfor arbeidsmarkedet (tilstandsvurdering)

Arbeidskraften er samfunnets viktigste ressurs. Høy yrkesdeltakelse og god bruk av arbeidskraft

ten er viktig for å kunne opprettholde og videreutvikle velferdssamfunnet. Deltakelse i arbeidslivet er også den viktigste sikringen for sosial inkludering og mot fattigdom.

Arbeidsstyrke og sysselsetting

Boks 6.1 Norge gjør det godt sammenliknet med mange andre land

Norge har et bedre fungerende arbeidsmarked enn mange av OECD-landene, med høyere sysselsetting og lavere ledighet. Noen hovedtall er gjengitt i tabell nedenfor. I 2004 var sysselsettingsraten 75,6 pst. målt ved OECDs standardiserte mål, mens det var 61,5 pst. i gjennomsnitt for de europeiske OECD-landene. Deltidssysselsettingen har økt i mange land. Fortsatt har imidlertid Norge en høyere andel deltidssysselsatte (21 pst.) enn OECD-gjennomsnittet (15 pst.). Sysselsatte i Norge har gjennomsnittlig nest korteste årlig antall timer i arbeid ifølge OECD-statistikken, når antall utførte timer divideres på antall sysselsatte. Det har i noen grad sammenheng med mange i deltidsarbeid, bedre permi-

sjonsordninger enn i mange land, høyere sykefravær mv. Målt i utførte timer per innbygger er derfor forskjellen i forhold til de øvrige OECD-landene mindre. Den standardiserte ledighetsprosenten slik OECD måler den var 4,4 pst i Norge i 2004 mot 8,8 pst. i de europeiske OECD-landene. Norge er blant OECD-landene med lavest langtidsledighet. Andelen av de arbeidsledige som har søkt arbeid i mer enn 6 og 12 måneder var hhv. 25 pst. og 9 pst. i Norge i 2004, mens gjennomsnittet i OECD-Europa var hhv. 62 og 43 pst. Lav langtidsledighet blant kvinner i Norge bidrar til å forsterke forskjellene i forhold til mange andre europeiske land.

Sysselsettings- og ledighetsrater, samlet, for kvinner, unge og eldre. Norge, EU-15 og OECD-Europa for 2004

	Norge	EU-15	OECD-Europa
Helt ledige i pst. av arbeidstyrken	4,4	8,0	8,8
- menn	4,9	7,5	8,6
- kvinner	3,9	9,1	9,9
- 15-24 år	11,7	15,6	18,0
- 25-54 år	3,8	7,3	8,1
- 55-64 år	1,1	6,3	6,2
Andel ledige som har vært ledige over 6 mnd	25,3	60,4	61,6
Andel ledige som har vært ledige over 12 mnd	9,2	42,4	43,2
Sysselsettingsrate ¹	75,6	65,0	61,5
- menn	78,4	72,9	71,0
- kvinner	72,7	57,1	52,1

¹ Andelen sysselsatte 15-64 år. (Norge 16-64 år)

Kilde: OECD Employment Outlook 2005

Moderat sysselsettingsvekst

Norsk økonomi er inne i en høykonjunktur. Lave renter, økt privat forbruk, økt byggeaktivitet og et høyt nivå på oljeinvesteringene er viktige drivkrefter for den økonomiske utviklingen. Konjunktur-

oppgangen siden 2003 har foreløpig gitt moderat bedring i arbeidsmarkedet. Sysselsettingen økte med 0,2 pst. i 2004. Ifølge AKU-tall var det i gjennomsnitt 2 276 500 sysselsatte i 1. halvår 2005. Dette er 7 500 flere enn i 1. halvår i 2004.

Boks 6.2 Begreper knyttet til arbeidsstyrken

Arbeidsstyrken defineres ut fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) til Statistisk sentralbyrå (SSB). I denne undersøkelsen grupperes personene i ulike kategorier, avhengig av hva de har svart med hensyn til sin aktivitet i undersøkelsesuken.

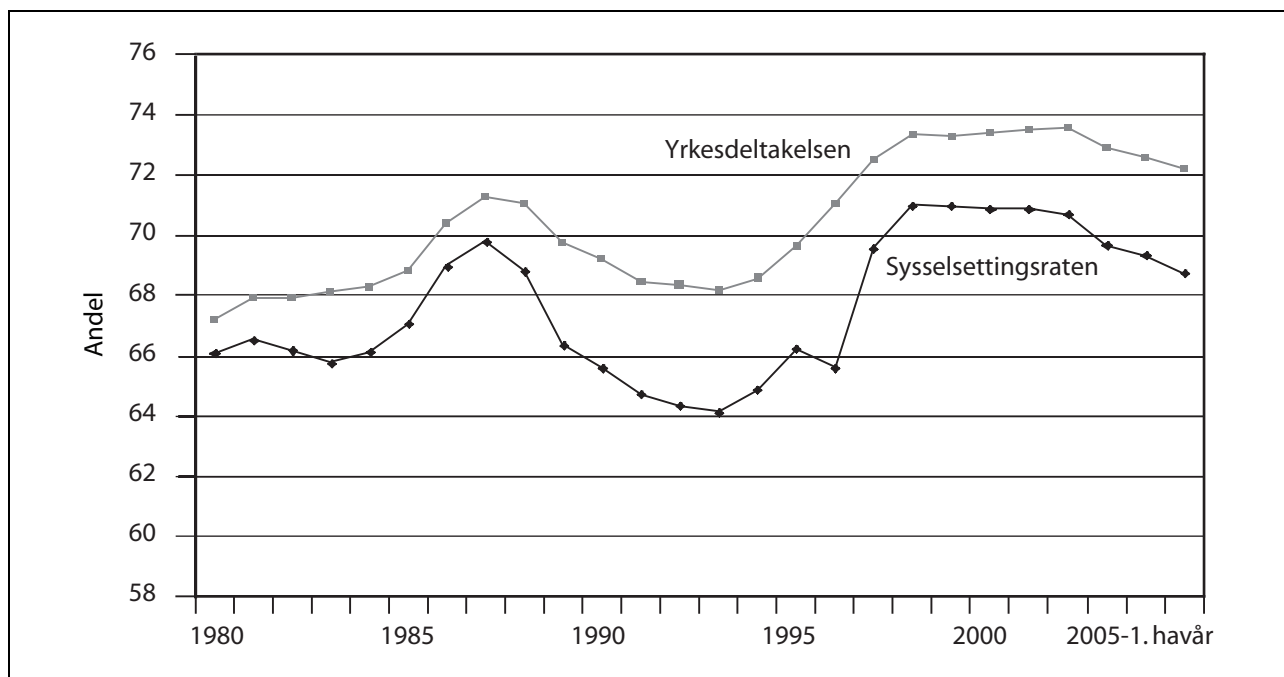
Sysselsatte er personer i alderen 16-74 år som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i undersøkelsesuka, samt personer som var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon mv. Personer som er inne til førstegangs militær- eller sivilteneste samt deltakere på sysselsettningstiltak (med lønn fra arbeidsgiver) regnes også som sysselsatte. Personer som deltar på kvalifiseringstiltak (uten lønn fra arbeidsgiver) regnes ikke som sysselsatte. Sysselsettingsraten

regnes som andel sysselsatte i pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder (dvs. 16-74 år).

Arbeidsledige er personer uten inntektsgivende arbeid som forsøkte å skaffe seg slikt arbeid i løpet av de siste fire ukene, og som kunne ha påtatt seg arbeid i løpet av de neste to ukene etter intervju tidspunktet. Arbeidsledighetsraten regnes som andel arbeidsledige i pst. av arbeidsstyrken.

Arbeidsstyrken er summen av de sysselsatte og de arbeidsledige, dvs. personer med tilknytning til arbeidsmarkedet. Yrkesdeltakelsen regnes som arbeidsstyrken i pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder.

Personer *utenfor arbeidsstyrken* er personer som verken var sysselsatte eller arbeidsledige i undersøkelsesuka.

Figur 6.4 Utviklingen i yrkesdeltakelsen og sysselsettingsraten 1980 – 1. halvår 2005.

Kilde: SSBs Arbeidskraftundersøkelse

Sysselsettingsraten var 69,3 pst. i 2004 målt som andelen 16-74 år som er sysselsatt, jf. boks ovenfor. Sysselsettingsveksten de senere årene har vært svakere enn veksten i befolkningen i yrkesaktiv alder. Det har gitt fall i sysselsettingsraten som vist i figuren. Sysselsettingsraten samlet for gruppen 16-74 år falt med 0,3 prosentpoeng fra 2003 til 2004. Det var et tilsvarende fall om en avgrenser seg til

aldersgruppen 16-66 år. Det var særlig sysselsettingsraten for personer i alderen 50-59 år som bidro til nedgangen i sysselsettingsraten. Fallet i sysselsettingsraten var noe sterkere for menn enn for kvinner. Nedgangen i sysselsettingsrate har dels sammenheng med konjunkturutviklingen, men avgangen til ulike trygdeordninger og aldringen av arbeidsstyrken kan også ha bidratt. Over de senere

årene har nedgang i sysselsettingen blant eldre menn blitt motsvart av økt sysselsetting blant eldre kvinner. Utviklingen det siste året har vist nedgang i yrkesprosenten både for menn og kvinner.

Det er først og fremst utviklingen innenfor privat tjenesteyting som har bidratt til oppgangen i den samlede sysselsettingen. Sysselsettingen i vareproduserende næringer som industri og primærnæringer har falt. Det må ses i sammenheng med bedriftenes konkurransesituasjon overfor bedrifter i utlandet. Konkurransesituasjonen påvirkes særlig av lønnskostnadene, men utviklingen i kronekursen og andre kostnadskomponenter som bl.a. energi og råvarer, kan også være viktige. I norsk industri har lønnskostnadene som andel av verdiskapningen utgjort om lag 70 pst. de siste 10 årene. Lønnsutviklingen er dermed av stor betydning for utviklingen i sysselsetting og ledighet. Lønnskostnadsnivået for norske industriarbeidere lå i 2004 om lag 25 pst. høyere enn hos våre handelspartnere. Når funksjonærene inkluderes i sammenlikningen, er lønnskostnadsforskjellen noe mindre. Svakere konkurranseevne enn handelspartnere over mange år har bidratt til at norske bedrifter har tapt markedsandeler både på eksport- og hjemmemarkedet. Det har bidratt til fall i sysselsettingen innen industrien. Sysselsettingen i industrien falt med om lag 8000 personer fra 2003 til 2004, men ventes å falle mindre i 2005. Tjenestesektoren blir derfor stadig viktigere for samlet norsk sysselsetting. Om lag 77 pst. av de sysselsatte var ansatt i tjenesteytende næringer i 2004. Dette er to prosentpoeng flere enn i 2000. Veksten i sysselsettingen i tjenesteytende næringer har særlig kommet i forretningsmessig tjenesteyting, varehandel og helse, sosiale og personlige tjenester. Sysselsettingen i offentlig forvaltning har endret seg lite de siste årene. Nedgang i sysselsettingen i bl.a. forsvaret, er blitt motvirket av vekst på andre områder.

Den moderate utviklingen i sysselsettingen må ses i sammenheng med at en unngikk nedgang i sysselsettingen i forrige nedgangskonjunktur (2001-2003). Utførte timeverk økte dessuten ifølge nasjonalregnskapstall, sterkere enn sysselsettingen målt i personer i 2004. Dette kan bl.a. ha sammenheng med at sykefraværet falt etter flere år med økning og noe økt omfang av overtid. Dette kan ha bidratt til å dempe behovet for nyansettelser. Det vises til nærmere omtale av sykefraværet under kap. 2650 Sykepenges. Utviklingen i antall sysselsatte personer i 1. halvår 2005 er også i noen grad påvirket av at antallet i fulltidsstillinger har økt, mens antallet i deltidsjobb har blitt redusert.

Sysselsettingsstatistikken fanger i liten grad opp personer som kommer til Norge for å arbeide i en kortere periode. Dette gjelder bl.a. personer fra de nye EU-landene for sesongarbeid eller på tjenes-

teoppdrag i Norge. Det kan ha bidratt til at samlet faktisk sysselsetting bl.a. i bygg og anlegg, primærnæringen og enkelte tjenesteytende sektorer har vært noe høyere enn angitt i sysselsettingsstatistikken. SSB anslår at det var 26 000. lønnstakere i landet i 4. kvartal 2004 som ikke var bosatt her. Det var en økning på 14 pst. fra samme periode året før.

I en begynnende konjunkturoppgang vil konjunkturutsatte bedrifter ofte være forsiktige med å ansette nye personer. Alternativet kan være bruk av mertid/overtid eller midlertidige ansettelser. Tallene fra AKU indikerer ikke økt bruk av midlertidige ansettelser. 9,2 pst. av de sysselsatte var midlertidig ansatt i 1. halvår 2005. Det var lavere omfang enn i 1. halvår i fjor (9,7 pst.). Innslaget av midlertidige ansettelser var relativt sett høyest innenfor helse- og sosialtjenester, undervisning, samt hotell- og restaurantvirksomhet. Lavest var innslaget innenfor transport og kommunikasjon, industrien, samt bygge- og anleggsvirksomhet. Erfaringsmessig avløses forsiktighet med ansettelser i en begynnende konjunkturoppgang etter hvert av at bedriftene igjen begynner å ansette. Det kan gi sterkere vekst i sysselsettingen i tiden framover.

Flere undersysselsatte

Undersysselsatte er delvis sysselsatte som ønsker mer arbeid. Ifølge AKU var det om lag 100 000 delvis sysselsatte som ønsket mer arbeid i 2004. Deres tilbud om arbeidstid målt i årsverk var en tredjedel av dette.

Tall fra 1. halvår 2005 viser at antallet undersysselsatte fortsetter å vokse. Antallet undersysselsatte økte med 4 500 fra 1. halvår 2004 til 1. halvår 2005. Kvinner sto for hele økningen. Siden AKU startet å måle undersysselsatte i 1989, har antallet aldri vært høyere. Som andel av alle deltids-sysselsatte utgjorde undersysselsatte 16,7 pst. i 1. halvår 2005, mot 15,8 pst. året før. Over 60 pst. av de undersysselsatte jobber innenfor helse- og sosialtjenester, samt varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet. Høyt omfang av undersysselsatte indikerer at det kan være et betydelig arbeidskraftpotensial blant de sysselsatte i mange næringer.

I følge SSB Rapport 2004/29 er 1 av 10 ansatte med grunnskole undersysselsatt eller ufrivillig deltidsarbeidende. Samtidig er ufrivillig deltid nesten fraværende blant de med høyest utdanning. Hele 14 pst. av kvinnene med bare grunnskole er undersysselsatt. Den tilsvarende andelen blant kvinner med den høyeste utdannelsen er 3 pst. Tilsvarende andeler undersysselsatte blant menn er hhv. 6 og 1 pst. Antall arbeidstakere som arbeider deltid men som ønsker å arbeide mer kan ha betydning for fremtidig sysselsettingsvekst.

Forventning om økt etterspørsel etter arbeidskraft

Aetats bedriftsundersøkelse fra 2005 viser at bedriftene forventer å øke sin etterspørsel etter arbeidskraft det nærmeste året. I flertallet av fylkene har bedriftenes forventninger til vekst i sysselsettingen økt de to siste årene. Samlet er likevel bedriftenes forventninger om sysselsettingsvekst det nærmeste året relativt moderat. Næringer som spesielt har oppjustert sine forventninger til sysselsettingen fra i fjor er i første rekke bedrifter innenfor finansiell tjenesteyting og forsikring, industri, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting og utvinning av olje.

Bedriftenes vurdering er at situasjonen i arbeidsmarkedet har endret seg lite det siste året. Uendret andel bedrifter som melder om mangel på arbeidskraft i en situasjon med vekst i sysselsettingen og redusert ledighet, indikerer at tilgangen på arbeidskraft generelt er god. Aetats vurdering er at mangel på arbeidskraft i liten grad vil være dempende for veksten i sysselsettingen det kommende året.

Aetats statistikk viser at antall utlyste ledige stillinger annonsert i media har økt med 9 pst. i 1.halvår 2005 i forhold til samme periode i fjor. I tillegg kommer en økning i antallet stillinger meldt direkte til Aetat (5 pst.). Dette underbygger forventningene om vekst i sysselsettingen.

Høy vekst i arbeidsinnvandringen fra nye EU-land (EU-tillatelser)

Om lag 25 000 personer fra de nye EØS-landene fikk førstegangs arbeidstillatelse i 2004. Det var en vekst på om lag 40 pst. i forhold til 2003. Nær 90 pst. av tillatelsene ble gitt til personer fra Polen eller Litauen. Om lag 30 pst. av tillatelsene hadde varighet over tre måneder. I tillegg kommer knappe 3000 fornyelser. Veksten i nye tillatelser har fortsatt i 2005, men med vesentlig lavere veksttakt. Omfanget av fornyelser

har imidlertid økt og var i perioden januar-juli nær halvparten av alle gitte tillatelser. Det indikerer at færre nye kommer og at mange av de som får midlertidig arbeid etter hvert får mer langvarig arbeid. Arbeidsinnvandring fra land utenom EØS, er meget beskjeden. Bare om lag 600 personer fikk innvilget tillatelse innenfor ordningen for faglært arbeidskraft («spesialisttillatelse») i 2004. Ifølge tall fra Utlendingsdirektoratet utgjorde antall utledninger i Norge med gyldig arbeidstillatelse om lag 33000 personer ved inngangen til august. Det var om lag samme antall som ett år tidligere.

*Arbeidsledigheten**Den registrerte ledigheten avtar gradvis*

Utviklingen i arbeidsledigheten påvirkes både av utviklingen i sysselsettingen og i arbeidsstyrken. Moderat vekst både i sysselsetting og arbeidsstyrke har bidratt til at antall helt ledige arbeidssøkere holdt seg om lag uendret gjennom 2004. I 1. halvår 2005 har arbeidsstyrken hatt sterkere vekst enn sysselsettingen. Det har gitt noe økende arbeidsledighet sammenliknet med samme periode i 2004 ifølge arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Ledigheten i følge AKU, utgjorde 4,7 pst. av arbeidsstyrken i 1. halvår i år.

Aetats registerbaserte ledighetstall viser en mer positiv utvikling i 2005 enn AKU-tallene. Den registrerte arbeidsledigheten falt med 6 pst. i 1. halvår 2005 til 3,6 pst. sammenliknet med samme periode i 2004. Dette tilsvarer om lag 86 800 personer i gjennomsnitt for 1. halvår 2005. Pr. utgangen av september var det registrert vel 80 500 helt ledige personer i følge Aetats statistikk, tilsvarende 3,4 pst. av arbeidsstyrken. Figuren til høyre viser at det over tid er godt samsvar i ledighetsutviklingen målt ved AKU og Aetats registrerte ledige.

Boks 6.3 AKU og registrert ledighet

I Norge er det to offisielle mål på arbeidsledigheten:

Registrert arbeidsledighet: Aetats tall over registrert helt ledige arbeidssøkere som har meldt seg til arbeidskontoret. Personer som deltar i tiltak telles ikke med blant de helt arbeidsledige.

Arbeidsledighet ifølge AKU: Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) er en utvalgsbasert undersøkelse hvor et utvalg personer i yrkesaktiv alder (16-74 år) blir spurt om sin status i forhold til arbeidsmarkedet. For å bli kategorisert som helt ledig må personen vært aktiv arbeidssøker de 4 siste ukene og må kunne begynne i arbeid i løpet av en to-ukersperiode.

De to målene for arbeidsledighet kan gi noe forskjellige resultater, fordi:

–Dataene er samlet inn på forskjellige måter. Aetats tall er en totaltelling basert på deres register, mens AKU kan ha tilfeldige utslag på grunn av at den er en utvalgsundersøkelse. Arbeidsledige som ikke har rett til dagpenger kan ha liten interesse i å melde seg ledig ved arbeidskontoret. Typisk vil der-

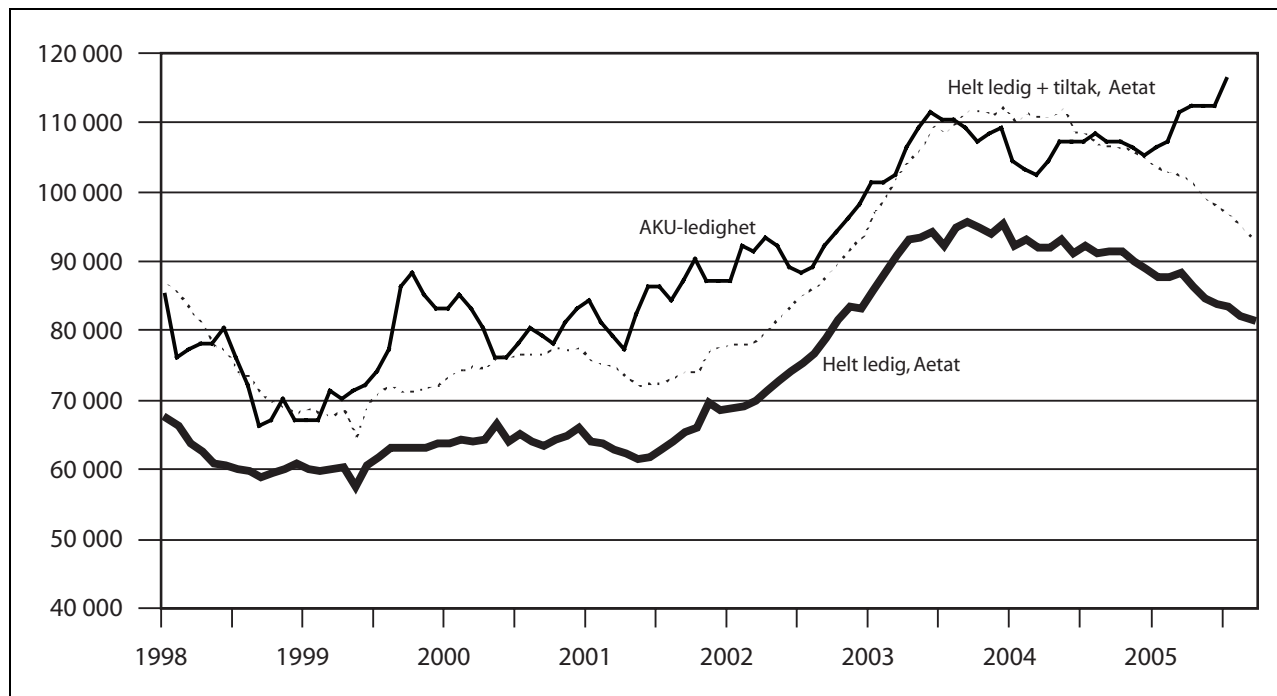
for AKU inneholde flere unge arbeidssøkere enn Aetats register. Det motsatte vil være tilfellet for de eldste arbeidsledige, som selv om de mottar dagpenger ofte er lite aktive arbeidssøkere.

–Definisjonen er noe forskjellig. Deltakere på arbeidsmarkedstiltak regnes for eksempel ikke som registrerte arbeidsledige i Aetats statistikk, mens noen av disse kan regnes som arbeidsledige ifølge AKU, avhengig av at de svarer at de er aktive arbeidssøkere.

–Bedre oppfølging av arbeidssøkerne registrert i Aetat de senere årene kan ha bidratt til at flere er mer aktive på arbeidsmarkedet og følgelig også blir regnet som helt ledige arbeidssøkere i AKU.

–Flere yrkeshemmede registrert ved arbeidskontorene og bedre oppfølging av yrkeshemmede kan ha bidratt til at flere yrkeshemmede enn tidligere svarer positivt på at de er aktive arbeidssøkere i AKU.

Det er AKU-tall som brukes ved internasjonale sammenlikninger.

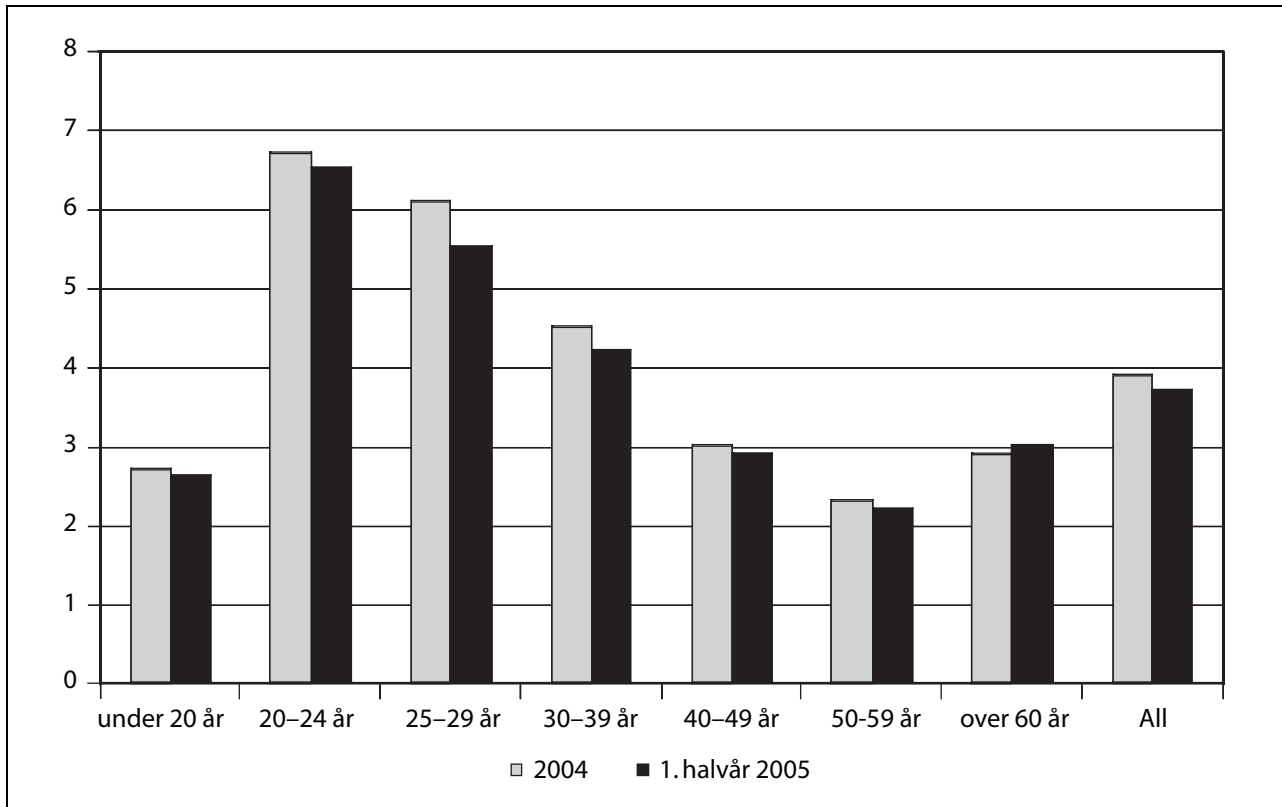

Figur 6.5 Utviklingen i antall helt ledige og summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere registrert i Aetat (januar 1998–juli 2005), samt ledighetsutviklingen ifølge AKU-tall (januar 1998–juli 2005). Sesongkorrigerte tall.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet og SSB.

Nedgangen i registrert ledighet var sterkere for menn enn for kvinner. Likevel var ledighetsnivået for menn fremdeles høyere enn for kvinner, henholdsvis 3,9 og 3,4 pst. Reduksjonen i ledighet i 1. halvår 2005 har vært sterkest i aldersgruppen

25-29 år, jf. figur 6.6. Bare blant aldersgruppen 60 år og over var det en liten økning i ledigheten. For kvinner er det bare blant aldersgruppene 25-39 år at det har vært en registrert nedgang.

Figur 6.6 Registrert ledighet i Aetat fordelt på alder. 2004 og 1. halvår 2005.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

Arbeidsledige som slutter å melde seg hos Aetat blir bedt om å svare på et enkelt spørreskjema, sluttmeldekortet. Kortet kartlegger situasjonen for tidligere arbeidsledige om lag 3 måneder etter siste registrering i Aetat. Informasjon fra sluttmeldekortene viser at vel 70 pst. gikk til jobb i 1. halvår 2005. De fleste gikk til fulltidsjobb (knappe 60 pst.). Andelen til jobb har vist stor stabilitet de siste par årene.

Permitteringene reduseres mer enn samlet ledighet

Omfanget av permitteringer er blitt redusert de siste par årene. Både endringer i permitteringsreglene og konjunkturutviklingen har bidratt til dette. Fra 1. januar 2005 ble antall dager med lønnsplikt for arbeidsgiverne i starten på en permitteringsperiode halvert. Det kan bidra til å forklare at permitteringsomfanget har endret seg lite i 2005 til tross for en positiv konjunkturutvikling.

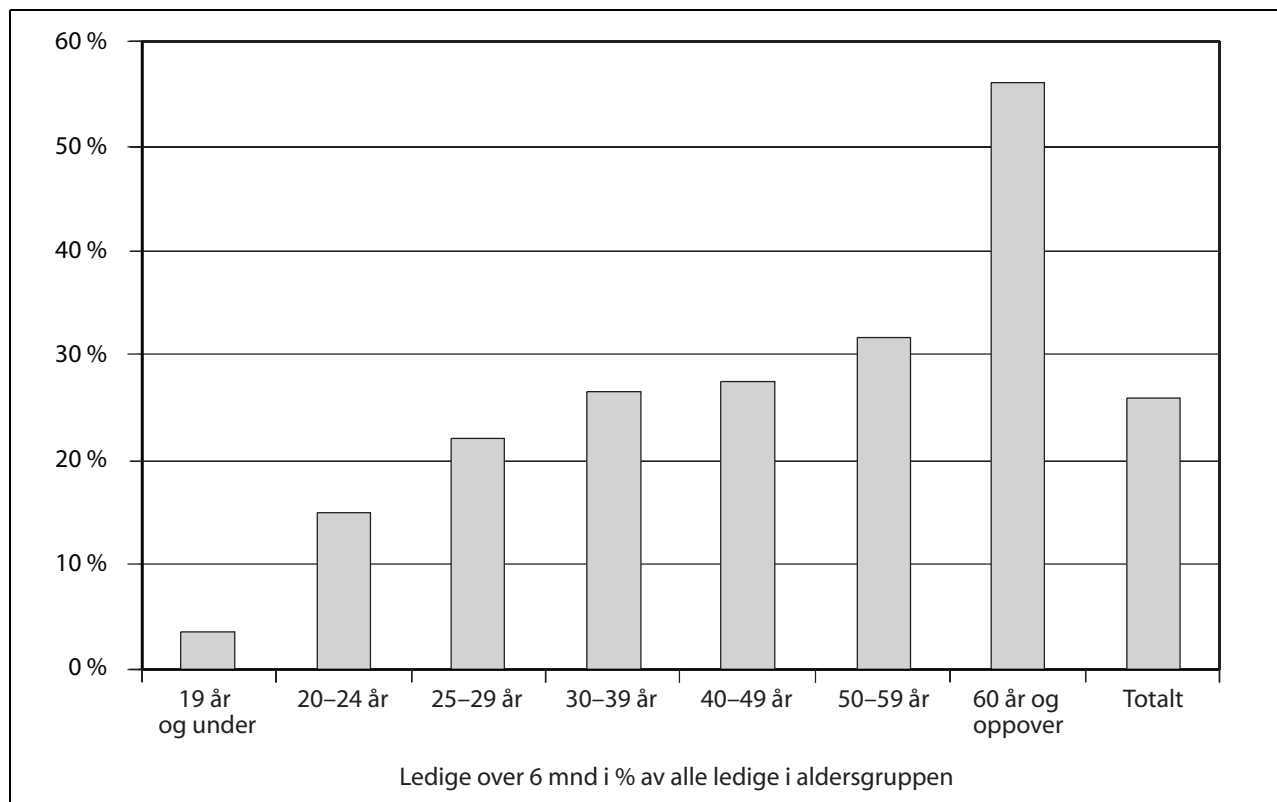
Den betydelige nedgangen i 2004 har likevel bidratt til at antall helt og delvis permitterte har blitt redusert med knappe 4 000 fra 1. halvår 2004 til 1. halvår 2005. Det var en nedgang på om lag 35 pst. Det vises til nærmere omtale om permitteringsregelverket under utfordringer, hovedmål og strategier for arbeidsmarkedspolitikken.

Antallet registrerte langtidslidende er redusert

I 1. halvår 2005 var det registrert om lag 22 550 langtidslidende, dvs. personer som har vært sammenhengende helt ledig i 6 måneder eller mer. Dette er en nedgang på 11 pst. i forhold til samme perioden i fjor. Ved utgangen av september 2005 var omlag 20 200 personer registrert som langtidslidende i Aetat. Dette tilsvarer en nedgang på omlag 20 pst. fra samme måned i fjor. Langtidsledigheten har falt mer enn den samlede ledigheten og utgjorde om lag 26 pst. av den totale registrerte

ledigheten i 1. halvår 2005. Om lag 11 pst. av de ledige hadde en ledighetsperiode på ett år eller mer. Reduksjonen i denne gruppen var 16 pst. Det er generelt en økende andel langtidsledighet dess

eldre arbeidssøkerne er, jf. figur 6.7. Selv om ledigheten er høyest blant aldersgruppene 20-24 år og 25-29 år, er andelen langtidsledige i disse aldersgruppene under gjennomsnittet.

Figur 6.7 Andel langtidsledige i ulike aldersgrupper 1.halvår 2005 (Ledighet over 6 mnd i pst. av alle ledige i aldersgruppen)

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

Omfanget påvirkes også av tiltaksnivået, da deltakelse i tiltak bryter opp ledighetsperioden. Langtidsledige er en prioritert gruppe ved deltakelse på arbeidsmarkedstiltak. AKU-tallene er i mindre grad påvirket av slike administrative kategoriseringer. Tallene for 1. halvår fra AKU viser at andelen langtidsledige også var 26 pst. Andelen var noe høyere enn året før. Ifølge tall fra AKU vil en arbeidssøker i gjennomsnitt være arbeidsledig i 21 uker.

Nedgang i ledigheten for de fleste yrker og alle utdanningsnivå

Konjunkturoppgangen har bidratt til nedgang i ledigheten i industriyrker og bygg- og anleggsyrker. Etter hvert som konjunkturoppgangen har vart ved, har ledigheten falt innenfor alle brede yrkesgrupper. Ettersom de konjunkturutsatte yrkene gjennomgående har betydelig høyere ledighetsnivå enn andre yrker, har ledighetsutviklingen

de siste par årene bidratt til en utjevning av ledighetsnivåene over yrker.

Ledighetsnivået faller normalt med økt utdanning. Ifølge statistikk fra Aetat er den registrerte ledigheten høyest blant personer med grunnskole og ett til to år med videregående skole. Svekkelsen på arbeidsmarkedet i perioden 2001-2003 rammet alle utdanningsgruppene. Et økende utdanningsnivå vil over tid påvirke utdanningssammensetningen av de ledige. Ledighet etter utdanning viser at om lag halvparten av de registrerte arbeidsledige har lavere utdanning enn fullført videregående opplæring. 23 pst. av de ledige hadde fullført høyskole eller universitet i 1.halvår 2005. Den registrerte ledigheten har gått mest ned blant personer uten fullført videregående utdanning i samme periode. Nedgangen i den registrerte ledigheten blant personer med lav utdanning skyldes særlig bedringen det siste året i industrien, bygg/anlegg og en del tjenesteytende næringer. Svak sysselsettingsvekst bl.a. i offentlig sektor har gitt mindre ledig-

hetsreduksjon blant personer med høyskole- eller universitetsbakgrunn.

Små regionale variasjoner i arbeidsledighet

Sysselsettingsrater og ledighetsrater varierer noe over fylkene. Det er en tendens til at forskjellen mellom fylkene opprettholdes over tid. Det har betydning for gjennomføringen av arbeidsmarkedspolitikken. Til tross for god sysselsettingsvekst i Oslo er Oslo blant fylkene med høyest ledighetsnivå. Det kan forklares både med høy flytting til Oslo og at en høy andel av befolkningen i Oslo har innvandrerbakgrunn. De regionale forskjellene er imidlertid mindre enn i mange andre land. Tall fra OECD viser at Norge er blant OECD-landene med minst regionale forskjeller både vedrørende sysselsettingsrater og ledighetsrater.

Ledighetsratene var lavest i Oppland (2,7 pst.) og Akershus (2,9 pst.) i 2004 og høyest i Finnmark (5,7 pst.) og Oslo (5,1 pst.). Den registrerte ledigheten har gått mest ned i fylkene på Sør-Vestlandet i 2005, noe som blant annet har sammenheng med økningen i oljeinvesteringene og positiv utvikling i industrien.

Høy ledighet blant innvandrere men positiv virkning av konjunkturoppgangen

Innvandrere deltar i mindre grad i arbeidslivet og har høyere arbeidsledighet enn befolkningen samlet. Andelen sysselsatte førstegenerasjonsinnvandrere var 56,6 pst. i 4. kvartal 2004. I befolkningen totalt var 69,3 pst. i arbeid. Yrkesdeltakelsen blant innvandrere varierer avhengig av landbakgrunn og botid i Norge.

Den registrerte arbeidsledigheten blant førstegenerasjonsinnvandrere var på 9,4 pst. i 4. kvartal 2004. Sammenlignet med 4.kvartal 2003, innebærer dette en nedgang på 0,2 prosentpoeng. Nedgangen har fortsatt i 2005 og ledigheten i denne gruppen var i 2.kvartal 2005 på 9 pst. Også blant innvandrere

er nedgangen vesentlig sterkere for menn enn for kvinner. Ledighetsnivået blant innvandrere var 2,7 ganger høyere enn for hele befolkningen. Innvandrere fra Afrika har fortsatt høyest registrert arbeidsledighet med 17,5 pst. Innvandrere fra Asia, Sør- og Mellom-Amerika hadde et ledighetsnivå på over 10 pst. Nordiske innvandrere og innvandrere fra Vest-Europa hadde et ledighetsnivå om lag som gjennomsnittet for alle. Innvandrere fra de nye EU-landene i Øst Europa, hadde samlet en registrert ledighet på 4,7 pst. i 2. kvartal 2005. Ledigheten for denne gruppen nærmer seg ledigheten blant innvandrere fra vestlige land.

Etterkommere¹ har noe lavere ledighet enn førstegenerasjonsinnvandrerne. Differansen var på 1,5 prosentpoeng i 4. kvartal 2004. Arbeidsledigheten blant etterkommere regnes som andel av personer i alderen 16-74 år. Dette gir andre tall enn om man tar utgangspunkt i arbeidsstyrken. Gitt disse forutsetningene var ledigheten blant etterkommere 4,3 pst., mens den for befolkningen i alt var på 2,5 pst. Andelen sysselsatte etterkommere er om lag 57 pst. i 4. kvartal 2004, og ligger dermed litt over foreldregenerasjonen. Etterkommerne er imidlertid en svært ung befolkningsgruppe, og mange vil være under utdanning og utenfor arbeidsmarkedet. Av sysselsatte etterkommere i alderen 25-39 år var hele 71 pst. i arbeid.

Utviklingen i antall yrkeshemmede arbeidssøkere i Aetat

Utflating i nivået på antall yrkeshemmede etter en periode med betydelig vekst

Mens antall ordinære arbeidssøkere i stor grad har fulgt konjunkturutviklingen, har det vært en vedvarende økning i antallet registrerte yrkeshemmede i Aetat gjennom flere år.

¹ Personer født i Norge av utenlandsfødte foreldre.

Boks 6.4 Statistisk begrepsavklaring – yrkeshemmede versus funksjonshemmede

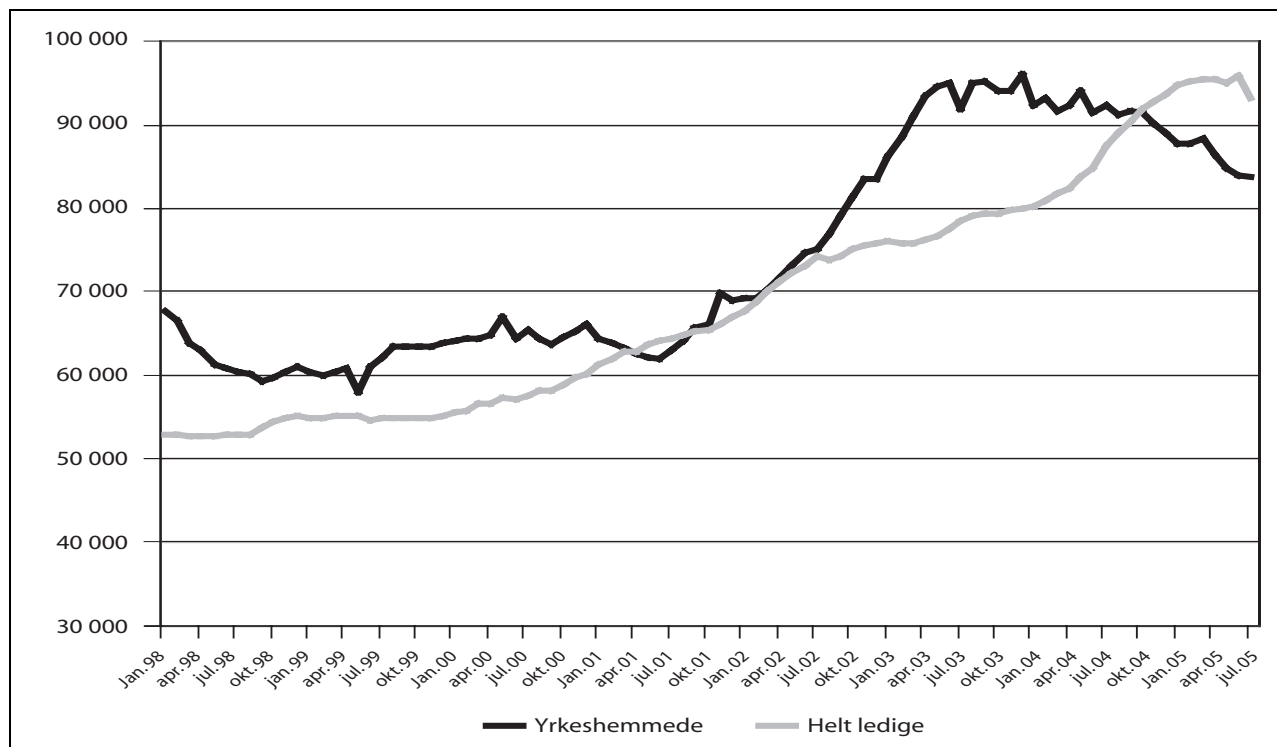
Begrepene yrkeshemmet og funksjonshemmet blir ofte brukt om hverandre. I omtalen i dette avsnittet er disse begrepene koblet til følgende forståelse:

Som *yrkeshemmede* regnes arbeidssøkere som er registrert i Aetat og som har fått sin evne til å utføre inntektsgivende arbeid nedsatt, eller fått sine muligheter til å velge yrke eller arbeidsplass vesentlig innskrenket. Årsaken kan være enten sykdom, skade eller lyte eller sosial mistilpasning.

Som *funksjonshemmede* regnes personer som selv oppfatter at de har en funksjonshemming – definert som fysiske eller psykiske helseproblemer av mer varig karakter som kan medføre begrensninger i det daglige liv. Denne definisjo-

nen er brukt i en utvalgsundersøkelse utført av Statistisk Sentralbyrå (tilleggsundersøkelse til arbeidskraftundersøkelsen) som omfatter befolkningen i alderen 16 til 66 år.

Undersøkelsen til SSB baserer seg på hva folk selv oppfatter som funksjonshemming og tar dermed utgangspunkt i subjektive vurderinger. Det er på denne bakgrunn viktig å skille de to statistiske begrepene – «funksjonshemmede» og «yrkeshemmede» fra hverandre. At arbeidskraftundersøkelsen er en utvalgsundersøkelse og at den baserer seg på subjektive vurderinger vil kunne bidra til usikkerhet knyttet til målingene og variasjoner i sysselsettings- og ledighetsutviklingen fra en undersøkelse til neste.

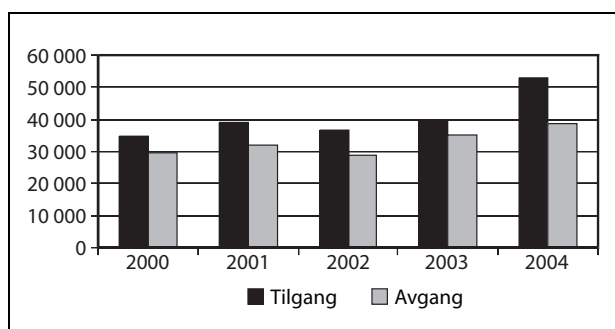
Figur 6.8 Utviklingen i registrert antall helt ledige og yrkeshemmede arbeidssøkere registrert i Aetat fra januar 1998 til juli 2005.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

I 1994 var det registrert knappe 49 000 yrkeshemmede i Aetat, mens antallet vokste til drøye 86 000 yrkeshemmede i gjennomsnitt i 2004. I denne tiårsperioden økte antallet yrkeshemmede med over 75 pst. Veksten var særlig stor i 2004 bl.a. som følge av at Aetat overtok større del av ansvaret for vurderingene om yrkesmessig attføring fra trygdeataten. Ved utgangen av 2004 var det i

underkant av 95 000 yrkeshemmede registrert i Aetat. Som følge av denne utviklingen utgjør antall yrkeshemmede i dag den største brukergruppen i Aetat, jf. figuren over. Siden årsskiftet har det vært en utflating i nivået på antall yrkeshemmede. Ved utgangen av september 2005 var det registrert knappe 92 000 yrkeshemmede i Aetat.

Antall yrkeshemmede registrert i Aetat avhenger av størrelsen på tilgangen av yrkeshemmede, varigheten av et attføringsløpet og hvor mange som slutter å melde seg hos Aetat. Antall yrkeshemmede har økt de siste årene hovedsakelig som følge av økt tilgang. Figur 6.9 viser at tilstrømmingen av yrkeshemmede arbeidssøkere til Aetat har vært større enn avgangen de siste årene. I 2004 var tilstrømmingen rekordstor med om lag 53 000 personer. Dette var knappe 14 000 flere enn i 2003. Til sammenligning har tilstrømmingen av yrkeshemmede til Aetat ligget relativt stabilt på 35 000-39 000 i perioden 2000 til 2003. I første halvår 2005 er tilstrømmingen på om lag 25 000 personer.

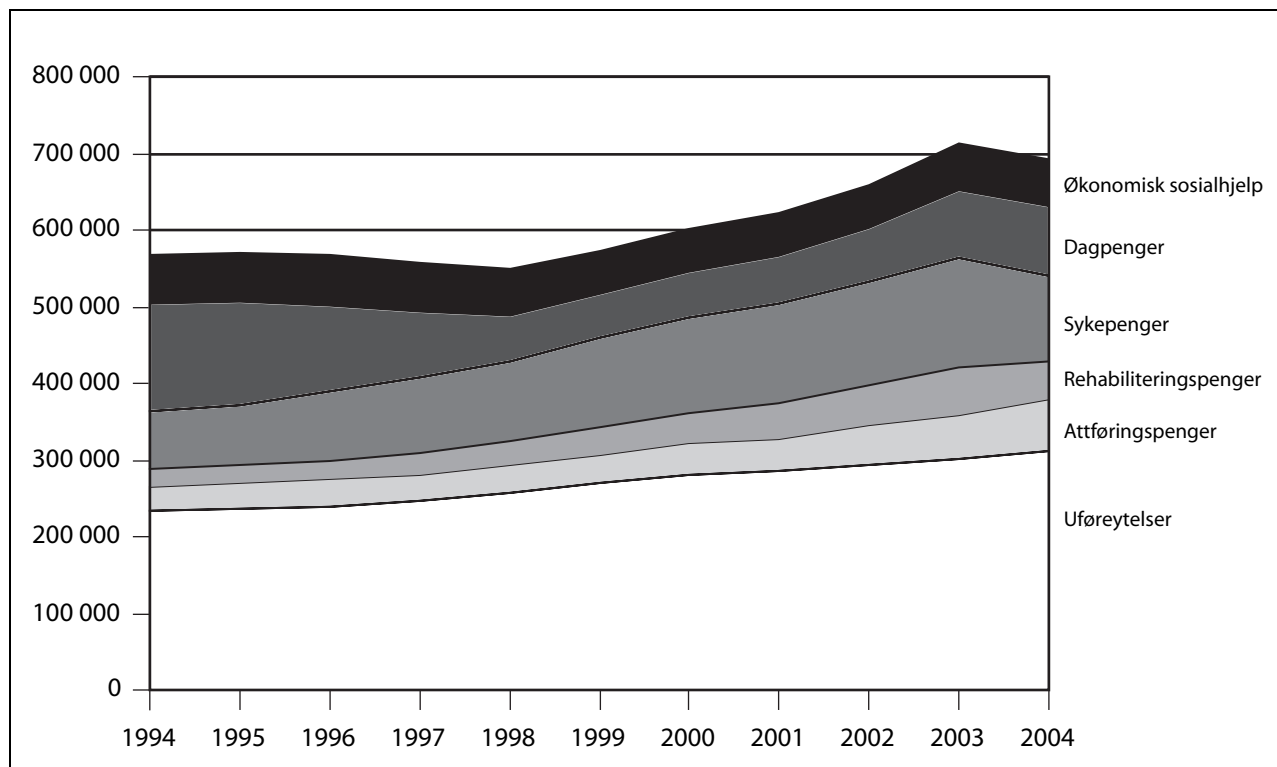

Figur 6.9 Tilgang og avgang av yrkeshemmede i Aetat i perioden 2000-2004.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

Utviklingen i antall yrkeshemmede de siste årene har sammenheng med utviklingen i antall personer som mottar ulike helserelaterte ytelser fra folketrygden som sykepenger, rehabiliteringspenger og uførepensjon. Selv om Norge har en av de høyeste yrkesfrekvensene i verden, er det en

voksende andel som mottar overføringer fra trygde- og stønadsapparatet uten å være i arbeid. Det er nå over 700 000 personer i yrkesaktiv alder som er borte fra arbeidslivet og mottar livsoppholdsytelser fra det offentlige på grunn av problemer knyttet til sykdom, arbeidsledighet eller sosiale problemer. Veksten i tallet på stønadsmottakere krever betydelige utbetalinger fra offentlige budsjetter og representerer en dårlig bruk av menneskelige ressurser. En helt sentral utfordring for arbeidsmarkedspolitikken framover blir å unngå at det oppstår knapphet på arbeidskraft. Det vil derfor være viktig å bidra til at flere kommer i arbeid og motvirke varig avgang fra arbeidsmarkedet. Figur 6.10 viser utviklingen i mottakere av folketrygdens stønader, samt økonomisk sosialhjelp i perioden 1994-2004.

Figur 6.10 Utviklingen i mottakere av folketrygdens stønader og økonomisk sosialhjelp 1994-2004.¹

¹ Personer med økonomisk sosialhjelp omfatter bare personer med sosialhjelp som hovedinntektskilde. Tallene er beholdningstall per 31.12. Siste tall er fra 2003 og samme nivå er lagt inn for 2004. Tallene for dagpenger er gjennomsnittstall for året. Tallene for sykepenger er for 2004 beholdningstall per 30.09, for øvrig per 31.12. Tallene for rehabiliteringspenger er antall mottakere per desember. Tallene for attføringspenger er beholdningstall per 30.09 for perioden 1994-1998 og 31.12 for perioden 1999-2004. Tallene for uføreytelser (uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad) er beholdningstall per 31.12. Personer med individstønad ved tiltaksdeltakelse, personer som er borte fra arbeidslivet med familiestønader, og person som mottar avtalefestet pensjon, er ikke inkludert i figuren. En del mottakere av ulike offentlige ytelser vil kunne være delvis sysselsatt.

Kilde: Rikstrygdeverket, Aetat Arbeidsdirektoratet og SSB

For å stimulere til økt yrkesdeltakelse og forhindre lange passive stønadsforløp med varig utstøting fra arbeidslivet, har regjeringen de siste årene iverksatt flere omfattende endringer i regelverket og i innretningen av de helserelaterte ytelsene, jf. boks nedenfor. Formålet med endringene har vært å foreta en dreining fra passive ytelser som sykepenger og rehabilitering, til aktive tiltak som yrkesrettet attføring. Den store tilstrømmingen av personer registrert som yrkeshemmede i Aetat de siste årene har dermed delvis sammenheng med et politisk ønske om at flere skal få mulighet til å delta i arbeidslivet.

Yrkesrettet attføring er samtidig et viktig virkemiddel knyttet til regjeringens satsinger tiltaksplan mot fattigdom, opptrappingen av Varig tilrettelagt arbeid og satsingen på å bygge ned barrierene som personer med nedsatt funksjonsevne møter i arbeidslivet.

Uendret varighet på et attføringsforløp

Yrkeshemmede har ofte behov for omfattende bistand for å kunne tilbakeføres til arbeid. Et attføringsløp er derfor ofte av lengre varighet enn et ordinært ledighetsforløp. Varigheten på attføringsløpet skyldes også at saksbehandlingsprosessen mht rettigheter og ytelser er mer omfattende for et stort antall yrkeshemmede. Aetat er på denne bakgrunn styrket med betydelige personellressurser til avklaring og oppfølging av yrkeshemmede for å redusere flaskehalser i attføringsprosessen.

I løpet av attføringsforløpet i Aetat vil den enkelte begynne seg i flere faser. Først skal søknad om yrkesrettet attføring behandles etter de inngangsvilkår som gjelder for yrkesrettet attføring. De fleste yrkeshemmede har rettigheter etter kap 11 i folketrygden. Deretter blir bistandsbehovet vedkommende måtte ha for å komme i høvelig arbeid kartlagt og avklart i dialog med den enkelte arbeidssøker. Når Aetat har funnet et egnet tilbud/tiltaksarrangør starter ved-

Boks 6.5 Iverksatte regelverksendringer på trygde- og attføringsområdet i løpet av de siste par årene:

Fra 1. januar 2005 er kravet om at attføring skal prøves før evt. tilståelse av uførepensjon skjerpet (med mindre åpenbare grunner tilsier noe annet). Kravet ble første gang fremsatt i 2000. Endringen har medført at kravet til dokumentasjon for avklaring av den enkeltes arbeidsevne i denne forbindelse er blitt mer omfattende.

Fra 1. juli 2004 er ansvaret for yrkesrettet attføring samlet i Aetat, etter som vedtaksmyndigheten for de medisinske inngangsvilkårene (frtl § 11-5) ble overført fra trygdeetaten til Aetat. Formålet er å forenkle saksbehandlingen ved at den enkelte forholder seg til én etat i attføringsvurderingen, samt å redusere ventetiden før yrkesrettede attføringstiltak iverksettes.

Fra 1. januar 2004 er det innført en tidsbegrensning for rehabilitering som innebærer at det bare unntaksvis kan gis rehabiliteringspenger i en lengre periode enn to år. Tidligere var det mange som mottok rehabiliteringspenger i 6-7 år. En syke- og rehabiliteringspengeperiode kan dermed som hovedregel ikke overstige 3 år.

Fra 1. januar 2004 er det innført et krav i folketryktdloven om at trygdeetaten skal vurdere

behovet for yrkesrettet attføring så tidlig som mulig (senest ved utløpet av sykepengeperioden), samt foreta en ny vurdering innen vedkommende har mottatt rehabiliteringspenger i seks måneder. Dette skal bl.a. bidra til mer motiverte attføringsbrukere for yrkesrettet attføring.

Fra 1. januar 2004 er det foretatt flere endringer i attføringsregelverket for å bidra til å skape incentiver til aktiv jobbsøking på et tidligere tidspunkt og unngå finansiering av langvarige attføringsløp over folketrygden.¹ Dette gjelder bl.a.:

Heving av aldersgrense for skolegang som attføringstiltak fra 22 til 26 år.

Innføring av varighetsbegrensning på skolegang som attføringstiltak til 3 år.

Redusert maksimal periode med rett på attføringspenger i ventetid på høvelig arbeid etter endt attføring fra 12 måneder til 6 måneder.

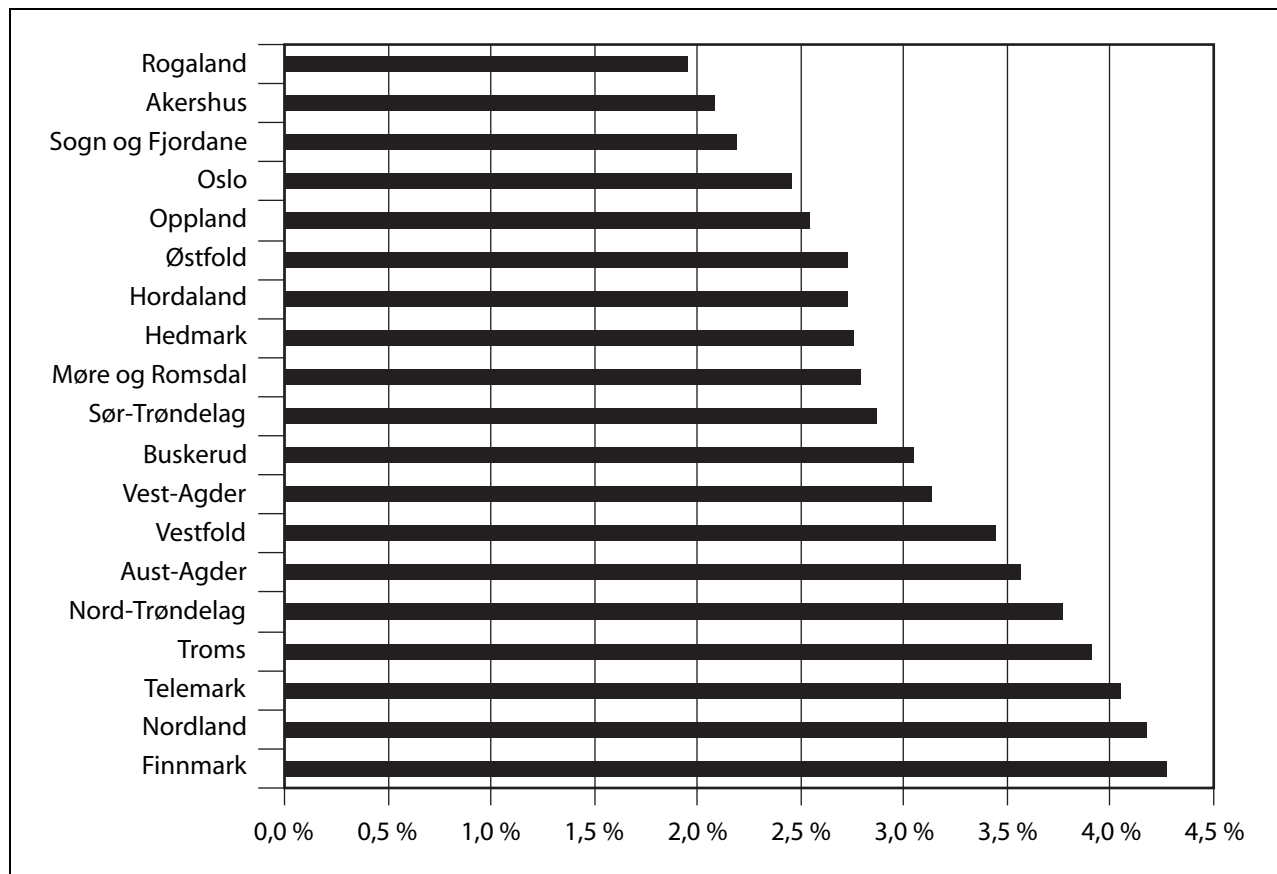
¹ For bestemmelsene vedrørende aldersgrense og varighet for skolegang som attføringstiltak er det imidlertid fastsatt unntaksbestemmelser enkelte grupper av yrkeshemmede.

kommende tiltaksfasen. Ved enkelte tilfeller vil det være behov for kjeding av flere ulike tiltak for at vedkommende kommer i høvelig arbeid.

Det ser ikke ut til at økt tilgang av yrkeshemmede har svekket gjennomstrømningen i attføringssystemet. Antall yrkeshemmede registrert i løpet av 2004 i overkant av 131 000 personer. Dette var 15 pst. flere enn i 2003. Opplysninger innhentet fra Aetat Arbeidsdirektoratet viser at vente- og kartleggingstiden i Aetat har vært relativt stabil i 2004 sammenlignet med 2003. Som hovedregel vil yrkeshemmede arbeidssøkere tibringe mesteparten av sin tid i aktive tiltak mens de er registrert i Aetat.

Betydelige geografiske variasjoner

Antallet yrkeshemmede varierer betydelig fra fylke til fylke. Det kan være flere årsaker til de geografiske forskjellene, men det er grunn til å tro at de i stor grad henger sammen med lokale forhold på arbeidsmarkedet. Rogaland og Akershus hadde i 2004 færrest yrkeshemmede registrert i Aetat som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (om lag 2 pst), jf figur 6.11. Telemark, Nordland og Finnmark hadde flest yrkeshemmede som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (vel 4 pst.). Landsgjennomsnittet var 2,9 pst. Den prosentvise endringen i antall yrkeshemmede fra 2000 til 2004 har samtidig vært minst i Sør-Trøndelag (27 pst.) og størst i Akershus (83 pst).

Figur 6.11 Yrkeshemmede registrert i Aetat som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder i de ulike fylkene i 2004

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

Yrkeshemmede etter enkelte kjennetegn

En stor andel av de yrkeshemmede har bakgrunn fra industrien. Denne gruppens andel av det samlede antallet yrkeshemmede har imidlertid blitt redusert fra 26 pst. i 2000 til 19 pst. i 2004. Det er også en stor andel yrkeshemmede som har bakgrunn fra helse, pleie og omsorg og annet servicearbeid. I 2004 utgjorde disse to gruppene henholdsvis 16 og 17 pst. av alle yrkeshemmede.

Yrkeshemmede har i gjennomsnitt lavere utdanning sammenlignet med ordinære arbeidssøkere. Bare 41 pst. av alle yrkeshemmede har utdanning på videregående skole eller høyere. Tilsvarende andel blant ordinære arbeidssøkere er 52 pst. Et sentralt element i attføringspolitikken vil derfor være tilbud av kompetansehevende tiltak.

Andelen registrerte yrkeshemmede i Aetat er omtrent likt fordelt mellom kvinner og menn. Om lag 33 pst. av alle yrkeshemmede i 2004 var mellom 30-39 år, og 27 pst. var mellom 40-49 år. I overkant av 20 pst. var mellom 20-29 år, mens vel 14 pst. var mellom 50-59 år. I underkant av 2 pst. var under 20 år.

Muskel- og skjelettlidelser er den største diagnosegruppen, og psykiske lidelser er den nest største diagnosegruppen. Disse to gruppene utgjorde henholdsvis 38 og 23 pst. av alle yrkeshemmede i 2004.

Yrkeshemmede etter livsoppholdsyttelse

Yrkeshemmede arbeidssøkere omfatter både personer med rett til folketrygdtytelser under attføring og andre yrkeshemmede uten slike rettigheter. For å kunne motta attføringspenger må en ha fått varig nedsatt evne til å skaffe seg inntekt, eller vesentlig innskrenket sin mulighet til å velge yrke eller arbeidsplass med minst halvparten som følge av sykdom, skade eller lyte. Antallet attføringspengemottakere har økt med 55 pst. fra 2000 til 2004. Dette er noe mer enn veksten i antall yrkeshemmede i samme periode.

En betydelig andel av de yrkeshemmede registrert i Aetat mottar andre livsoppholdsyttelser fra folketrygden som sykepenger, rehabiliteringspenger, uførepensjon og dagpenger. Videre vil en noe mindre andel til enhver tid være i tiltak der de får

lønn fra arbeidsgiver, og der arbeidsgiver får kompensert hele eller deler av lønnen fra Aetat.

Stabil overgang til arbeid etter avsluttet attføring

Om lag 40 pst. av alle yrkeshemmede som avsluttet yrkesrettet attføring i 2004 kom i arbeid ifølge statistikk fra Aetat Arbeidsdirektoratet.² Denne andelen har vært relativt stabil de siste årene. Ifølge en oppfølgingsundersøkelse gjennomført av Aetat Arbeidsdirektoratet ligger andelen som er i arbeid *ett år etter* avsluttet attføring også stabilt rundt 40 pst.

Det var 25 pst. som gikk tilbake til sykemelding eller medisinsk rehabilitering, og ytterligere 17 pst. som ble overført til trygdeetaten med tanke på uførepensjon i 2004.

Undersøkelser viser at sjansene for å komme i jobb øker jo tidligere attføringsprosessen starter. Overgangen til jobb er større for yrkeshemmede som har deltatt på tiltak enn den er for yrkeshemmede som ikke har vært i tiltak. Det er videre betydelige variasjoner i overgang til arbeid avhengig av hvilke arbeidsmarkedstiltak yrkeshemmede har deltatt på. Noen av disse variasjonene henger sammen med at formålene med de ulike tiltakene er forskjellig. Yrkeshemmede som deltar på tiltak som retter seg mot å avklare den enkeltes arbeidsevne eller som tar sikte på tidsubestemt sysselsetting i skjermet virksomhet vil gjennomgående ha

lavere overgang til ordinært arbeid enn yrkeshemmede som deltar på tiltak som ligger nært opp til det ordinære arbeidsmarkedet, eller som tar sikte på å formidle vedkommende til arbeid.

I tillegg vil yrkeshemmede generelt ha ulike forutsetninger for å lykkes på arbeidsmarkedet. Dersom deltakerne på en bestemt tiltakstype i større grad har andre forutsetninger for å komme i jobb enn deltakerne på en annen tiltakstype, vil dette bidra til å forklare variasjoner i overgang til arbeid mellom de ulike tiltakene.

Funksjonshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet

Stortinget har bedt om å få utarbeidet årlige rapporter som viser funksjonshemmedes vilkår og situasjon på arbeidsmarkedet, jf anmodningsvedtak nr. 168 av 15.12.2003 og Budsjett-innst. S. nr. 5 (2003-2004).

Tilgjengelige data viser at arbeidsmarkedssituasjonen generelt er vanskeligere for personer med nedsatt funksjonsevne enn for den øvrige befolkningen. Hovedkilden for denne konklusjonen er tilleggsundersøkelsene Statistisk Sentralbyrå foretar til arbeidskraftundersøkelsene, der de kartlegger funksjonshemmede i befolkningen og i arbeidsstyrken, jf. også boks om statistisk begrepsavklaring – yrkeshemmede vs funksjonshemmede. Statistisk Sentralbyrå foretok den siste tilleggsundersøkelsen om funksjonshemmede i arbeidskraftundersøkelsen for 2. kvartal 2005.

² Sluttmeldekortstatistikk

Personer i alderen 16-66 år med funksjonshemning etter arbeidsstyrkestatus. Antall i 1000 og pst.

	2. kvartal 2002	2. kvartal 2003	2. kvartal 2004	2. kvartal 2005
Funksjonshemmede:				
- Antall	438	433	476	471
- Andel av personer i alt	14,7	14,4	15,7	15,4
Sysselsatte funksjonshemmede:				
- Antall	204	184	220	209
- Andel av funksjonshemmede	46,6	42,5	46,3	44,3
Arbeidsledige funksjonshemmede:				
- Antall	13	17	12	17
- Andel av funksjonshemmede	3,1	3,9	2,4	3,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Rundt 15 pst. av befolkningen i alderen 16-66 år har oppgitt å ha en funksjonshemning ifølge

arbeidskraftundersøkelsen. Som det fremgår av tabellen har både antallet og andelen sysselsatte

blant de funksjonshemmede holdt seg relativt stabil fra 2. kvartal 2002 til 2. kvartal 2005, selv om det har vært noen svingninger i de mellomliggende år. Antall sysselsatte personer med funksjonshemninger er økt med 5 000 personer fra 2. kvartal 2002 til 2. kvartal 2005, men redusert med 11 000 sammenliknet med 2. kvartal 2004.

I alt 44,3 pst. av personer med funksjonshemninger i alderen 16-66 år oppga at de var sysselsatt i 2. kvartal 2005. Forskjellen i sysselsettingsrater mellom funksjonshemmede og befolkningen totalt har også holdt seg om lag uendret i undersøkelsene som har vært gjennomført etter 2000. For befolkningen totalt var sysselsettingsraten på 74 pst. i 2. kvartal 2005.

Arbeidsledigheten blant personer med funksjonshemninger er lav. Andelen er om lag som eller noe lavere enn blant befolkningen i alt. Av personer med funksjonshemninger (16-66 år) oppgav i alt 3,7 pst. å være arbeidsledige.

Undersøkelsen viser at andelen som arbeider deltid er større blant funksjonshemmede (42 pst.), enn i befolkningen totalt (26 pst.). 64 pst. av alle personer med funksjonshemning mottok én eller flere stønader som følge av funksjonshemningen, noe som var en andel omtrent på samme nivå som i 2. kvartal i fjor. Av de sysselsatte med funksjonshemning var 41 pst. stønadsmottakere.

Det vil bli foretatt en mer grundig gjennomgang av de funksjonshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet i stortingsmeldingen om arbeid og velferd. Meldingen skal gjennomgå virkemidler og strategier for personer i yrkesaktiv alder som har problemer med å få eller beholde arbeid. Moderniseringsdepartementet er blant annet i ferd med å innhente data for å skaffe økt kunnskap om oppfølgingen av handlingsplanen. Regjeringen har iverksatt for å rekruttere flere funksjonshemmede til statlig sektor. Målsettingen er at minst 5 pst. av antall nyansatte i staten i perioden 2004-2006 skal være personer med redusert funksjonsevne. For å øke kunnskapsgrunnlaget om arbeidet med delmål to i Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv om å ansette flere personer med redusert funksjonsevne, har Institutt for samfunnsforskning høsten 2005 gjort en evaluering av arbeidet med delmål 2. Denne evalueringen indikerer at det er fremgang i arbeidet med delmål 2, men at det fremdeles ikke er mulig å se effekter på nasjonalt nivå når det gjelder sysselsetting av personer med nedsatt funksjonsevne. Arbeidet med delmål 2 er prioritert i de drøftingene som departementet nå har med partene i arbeidslivet.

Utfordringer, hovedmål og strategier for arbeidsmarkedspolitikken. Rapport om ressursbruken.

Utfordringer

Utfordringene for arbeidsmarkedspolitikken i 2006 vil særlig være knyttet til følgende forhold:

- Bidra til god tilgang på arbeidskraft i en oppgangstid
- Motvirke avgangen fra arbeidsstyrken til varige trygdeytelser
- Redusere arbeidsledigheten, særlig for spesielt utsatte grupper på arbeidsmarkedet som for eksempel langtidsledige og innvandrere

Hovedmål og strategier

I lys av utfordringene vil hovedmålene for arbeidsmarkedspolitikken være å videreutvikle og sikre et velfungerende arbeidsmarked og et inkluderende samfunn med høy yrkesdeltakelse. For å realisere disse målene vektlegges i hovedsak en videreføring av strategiene for arbeidsmarkedspolitikken.

Gjennom hele ledighetsfasen legges det vekt på aktiv jobbsøking, slik at arbeidssøkere raskest mulig kan komme i ordinært arbeid. Aktiv jobbsøking har vist seg å være den aktiviteten som er mest effektiv for å få arbeidssøkere over i ledige jobber. Det vil bli lagt til rette for at flest mulig av arbeidssøkerne skal kunne skaffe seg jobb på egen hånd. I tråd med en strategi der det legges vekt på egenaktivitet i jobbsøkingen, tilrettelegger Aetat for aktiv jobbsøking gjennom jobbsentre og tjenester på aetat.no.

I neste omgang kan det være aktuelt å gi mer omfattende bistand, kvalifisering og arbeidstrening til arbeidssøkere som ikke kommer i arbeid på egen hånd. Mange som i dag står utenfor arbeidsmarkedet og som ikke kommer i arbeid gjennom egen jobbsøking, representerer en betydelig arbeidskraftsreserve for samfunnet. Det er viktig at utsatte grupper på arbeidsmarkedet som for eksempel yrkeshemmede, langtidsledige og innvandrere raskest mulig får nødvendig bistand og kommer i ordinært arbeid. Deltakelse i ordinært arbeidsliv er også viktig for at enkeltmennesket skal kunne få utnyttet sine evner og nå sine ambisjoner.

Aetat spiller en sentral rolle i gjennomføringen av arbeidsmarkedspolitikken. Departementet legger vekt på at Aetat videreutvikles som en brukerrettet og effektiv etat. Dette innebærer bl.a. at tjenestene som ytes skal være tilpasset den enkelte situasjon på arbeidsmarkedet. En god og bred kontakt med potensielle arbeidsgivere er en viktig forutsetning for arbeidet med å få integrert arbeidssø-

kere i ordinært arbeidsliv, spesielt arbeidssøkere med et særskilt bistandsbehov. God kontakt med arbeidsgivere er også viktig for å fremskaffe tiltaksplasser.

31. mai 2005 behandlet Stortinget St.prp. nr. 46 (2004-2005) Ny arbeids- og velferdsforvaltning. Stortinget gav sin tilslutning til Regjeringens forslag om å etablere en ny statlig etat med ansvar for de oppgaver som i dag ivaretas av Aetat og trygde-etaten. Det skal etableres en førstelinjetjeneste med et arbeids- og velferdskontor i hver kommune. Dette skal være brukernes kontaktsted for alle de statlige tjenestene og som et minimum økonomisk sosialhjelp. Førstelinjetjenesten skal baseres på et forpliktende samarbeid mellom stat og kommune nedfelt i lokale samarbeidsavtaler. Samarbeidsavtaler og samlokalisering skal ha en lov-messig forankring. Det statlige ansvaret, som i dag ivaretas av Aetat og trygdeetaten, samles i én ny arbeids- og velferdsetat. Det vises til nærmere omtale av reformen under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning.

Den nye arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) vil være et viktig virkemiddel for å tilby et mer helhetlig, effektivt og brukerrettet tilbud til personer som av ulike årsaker står utenfor arbeidsmarkedet. Målet er å få flere i arbeid og aktivitet, og færre på passive stønader. Den nye etaten vil kunne bidra til at personer med redusert arbeidsevne raskere kommer i arbeid. Samtidig vil en sikre at det også ytes gode tjenester/service overfor ordinære arbeidssøkere etter individuelle behov. Det vises for øvrig til omtale av NAV under kap. 604.

Samlet vil dette medvirke til å forebygge langtidsledighet og bidra til god tilgang på arbeidskraft.

Utfordringene på arbeidsmarkedet tilsier et særlig fokus mot:

- *Attføringsarbeidet.* Attføringsinnsatsen styrkes ytterligere i 2006. Det legges økt vekt på å sikre et aktivt tilbud tidlig i attføringsløpet for å kunne bidra til rask overgang til ordinært arbeid. For 2006 gir bevilgningen rom for gjennomsnittlig i alt 26 300 tiltaksplasser. Dette er 1 200 flere plasser sammenlignet med hva bevilgningen for 2005 samlet sett gir rom for. I tillegg vil mange yrkeshemmede få finansiert tiltaksdeltakelsen over attføringsstønadene. Som et ledd i denne opptrappingen vil en også legge til rette for tett individuell oppfølging av personer som trenger særlig bistand.
- *Forebygge og motvirke langtidsledighet.* Måltrettet bruk av arbeidsmarkedstiltak og tett oppfølging vil bidra til å forebygge ytterligere marginalisering og utstøting av grupper på arbeidsmarkedet.

- *Fattigdomsbekjempelse.* Regjeringens mål er at alle som kan arbeide, skal få tilbud om arbeid eller arbeidsforberedende tiltak slik at flest mulig i yrkesaktiv alder kan forsørge seg selv gjennom eget arbeid. Det legges derfor opp til å gjøre den arbeidsrettede innsatsen mot fattigdom landsomfattende i 2006. I forhold til Stortingets budsjettvedtak høsten 2004 for 2005, vil det i løpet av 2006 være etablert 1 500 nye plasser under arbeidsmarkedstiltakene for å bekjempe fattigdom. I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble det under de ordinære arbeidsmarkedstiltakene satt av midler til etablering av 400 nye plasser (150 i gjennomsnitt) i løpet av 2. halvår 2005. Disse videreføres i 2006. Ytterligere 500 nye plasser til ordinære arbeidsmarkedstiltak og 600 nye plasser (300 i gjennomsnitt) til arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede vil bli etablert i løpet av 2006. Totalt vil det med dette være etablert 3 700 plasser samlet til denne satsingen ved utgangen av 2006.

Motvirke avgangen fra arbeidsstyrken til varige trygdeytelser

De siste årene har antall personer som mottar ulike ytelser fra folketrygden vokst betydelig. Veksten i tallet på stønadsmottakere krever betydelige utbetalinger fra offentlige budsjetter og representerer en dårlig utnyttelse av menneskelige ressurser. Parallelt med at det har vært innført strengere inngangsvilkår til uførepensjon med bl.a. krav om at yrkesrettet attføring skal være prøvd, begrensninger av tiden på rehabiliteringspenger og tidligere intervensjon i sykepengeperioder, har tilbudet til yrkeshemmede arbeidssøkere registrert i Aetat blitt styrket. Formålet har vært å stimulere til økt yrkesdeltakelse ved å vri den offentlige ressursinnsatsen over mot oppfølging og aktiviserende opplegg for å hindre lange passive stønadsforløp som ofte ender med varig utstøting fra arbeidslivet gjennom uførepensjonering. Dette har medført flere personellressurser til Aetat og flere arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede arbeidssøkere.

Personellressurser til oppfølging av utsatte grupper Rapport om innsatsen i Aetat i 2004 og 2005

Erfaring viser at egenaktivitet og tett oppfølging øker sjansen for overgang til arbeid. Aetat har derfor hatt fokus på mulighetene for overgang til arbeid gjennom hele attføringsforløpet. Også overfor ordinære arbeidssøkere har Aetats innsats vært rettet inn mot oppfølging der dette har vært nødvendig. I tråd med dette har bemanningen i Aetat blitt styrket betydelig de siste årene. Styrkingen

må særlig ses i sammenheng med økningen i antall yrkeshemmede registrert i Aetat og økt innsats for rask avklaring av yrkeshemmede arbeidssøkere.

Personellressurser til arbeidet med avklaring av yrkeshemmede i Aetat ble videre styrket etter at vedtaksmyndigheten for attføringsvurdering ble samlet i Aetat og da kravet om at attføring skal prøves før evt. uførepensjonering ble skjerpet. I 2004 ble det bevilget midler til tilsvarende 300 nye stillinger i Aetat. For 2005 er det hittil bevilget midler til en ytterligere styrking av Aetat på tilsvarende knappe 100 nye stillinger.

Styrking av personellressursene i Aetat i 2006

For 2006 legges det opp til fortsatt tett oppfølging av arbeidssøkere som er registrert i Aetat. Personellressursene i Aetat skal i særlig grad rettes inn mot å gi et bedre tilbud til å følge opp yrkeshemmede arbeidssøkere. Dette vil bidra til å redusere ventetiden blant yrkeshemmede som søker yrkesrettet attføring og som skal avklares for tiltak eller arbeid. Det vil også være fokus på individuell oppfølging av arbeidssøkere som omfattes av utvidelsen av den arbeidsrettede delen av regjeringens tiltaksplan mot fattigdom.

Det er satt av midler for å styrke den målrettede arbeidsrelaterte innsatsen for personer med psykiske lidelser i 2006. Styrkingen skal sikre forankring, konsolidering, oppfølging, opplæring og videre metodeutvikling i Aetat.

Arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede arbeidssøkere

Behovet for tiltaksplasser til yrkeshemmede må ses i lys av en aktiv attføringspolitikk hvor formålet er rask tilbakeføring av yrkeshemmede til ordinært arbeidsliv. Analyser fra bl.a. Frisch-senteret viser at en periode i tiltak ofte øker mulighetene for å komme inn i arbeidslivet, særlig dersom attføringsprosessen kommer raskt i gang.

I tilfeller der tiltak er hensiktsmessig, er det viktig at disse settes inn på et tidligst mulig stadium, og at en unngår unødig ventetid i Aetat. Ved å opprette flere tiltaksplasser i Aetats regi, gis mange mennesker en mulighet til å komme i arbeid og utnytte sine evner og anlegg til beste for seg selv og samfunnet.

Rapport om innsatsen overfor yrkeshemmede arbeidssøkere i 2004 og 2005

Tiltaksinnsatsen overfor yrkeshemmede blir finansiert over to budsjettkapitler. Dette gjelder arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede (kap. 634, post 71/73) og kap. 2543 Ytelser til yrkesrettet attføring. Det har vært en betydelig økning i gjennomsnittlig antall tiltaksdeltakere de siste årene. Tabellen nedenfor viser denne utviklingen og fordelingen i antall personer som har fått finansiert tiltaksdeltakelsen over de respektive budsjettkapitlene. I 1. halvår 2005 var det i alt om lag 62 800 yrkeshemmede i gjennomsnitt på ulike attførings tiltak. Størst omfang hadde opplæringstiltakene, herunder skolegang, med om lag 28 300 deltakere i gjennomsnitt.

Antall gjennomførte tiltaksplasser for yrkeshemmede arbeidssøkere (gjennomsnittlig månedsverk) og antall yrkeshemmede på tiltak fordelt på kap. 634 og kap. 2543 (gjennomsnitt i antall personer). Årsgjennomsnitt 2000-2004 og 1. halvår 2005.

Budsjettkapittel	2000	2001	2002	2003	2004	1. halvår 2005
Antall gjennomførte tiltaksplasser for yrkeshemmede (kap 634) ¹	19 450	20 650	20 350	20 900	22 000	24 500
Antall yrkeshemmede på arbeidsmarkedstiltak (kap 634)	20 500	21 600	19 550	21 950	23 250	25 700
Antall yrkeshemmede på tiltak finansiert av attføringsstønadene (kap 2543)	24 800	26 700	31 100	33 150	33 750	37 100
Sum antall yrkeshemmede i tiltak	45 300	48 300	50 650	55 100	57 000	62 800

¹ Tiltaksplasser gjennomført under Kap 634.74 Lønnssubsidium for reaktivisering av uførepensjonister som ble innført som forsøk fra 1.1.2002 er ikke tatt med i tabellen.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

Boks 6.6 Tiltaksgjennomføringen for yrkeshemmede – antall personer og antall plasser.

Gjennomføringen av arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede kan måles på følgende to måter:

- Gjennomsnittlig antall personer viser antall yrkeshemmede arbeidssøkere som er i tiltak basert på arbeidsmarkedsstatus på ett bestemt tidspunkt (utgangen av hver måned).
- Gjennomsnittlig antall månedverk (plasser) er et uttrykk for den månedlige aktiviteten under de ulike tiltakene under kap 634 Arbeidsmarkedstiltak.

Det vil forekomme avvik i rapportering av gjennomføringen på dette området. Ifølge Aetat Arbeidsdirektoratet skyldes dette i hovedsak ulikt telletidspunkt for de to målemetodene og at ikke alle utgiftene til tiltaksgjennomføringen under kap 634 blir belastet post 70/71. Dette vil medføre et noe lavere nivå under antall gjennomførte tiltaksplasser for yrkeshemmede enn antall yrkeshemmede (personer) på arbeidsmarkedstiltak.

Valg av utførelsesløp og tiltak skal i størst mulig grad reflektere situasjonen på arbeidsmarkedet og den enkeltes muligheter for innpassing i arbeidslivet. Aetat disponerer et bredt spekter av tiltak for å bistå den enkelte. Dette omfatter tiltak som benyttes i forbindelse med avklaring av arbeidsevne, kvalifiseringstiltak som har som mål å integrere den enkelte i ordinært arbeidsliv eller bidra til opplæring/omskolering. En har også oppfølgings- og formidlingstiltak, samt ulike tiltak i skjermet virksomhet av mer tidsubestemt varighet som for eksempel tiltaket Varig tilrettelagt arbeid.

De siste årene har bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede (kap 634.71) økt betydelig. Dette har gitt rom for flere tiltaksplasser for å følge opp regjeringens tiltaksplan mot fattigdom og opptrappingsplanen for psykisk helse. I tillegg har tiltaket Varig tilrettelagt arbeid blitt styrket.

I 2004 ble det i gjennomsnitt gjennomført om lag 22 000 tiltaksplasser for yrkeshemmede under kap 634 Arbeidsmarkedstiltak. Dette er noe mindre enn planlagt nivå på om lag 22 500 plasser. I forbindelse med statsbudsjettet for 2005 ble det vedtatt en styrking på 2 150 plasser i forhold til planlagt nivå for 2004. Styrkingen omfattet en ørmerket økning i Varig tilrettelagt arbeid på 450 plasser. I 1. halvår 2005 ble det gjennomført om lag 24 500 tiltaksplasser. Dette er om lag på linje med planlagt nivå for perioden. I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble bevilgningen økt tilsvarende 800 nye plasser for 2. halvår 2005. Dette gir rom for et tiltaksnivå på om lag 25 500 plasser i gjennomsnitt under arbeidsmarkedstiltakene for yrkeshemmede i 2. halvår 2005.

Styrking av tiltaksinnsatsen overfor yrkeshemmede i 2006

Regjeringens forslag for 2006 gir rom for gjennomsnittlig om lag 26 300 tiltaksplasser under arbeids-

markedstiltakene for yrkeshemmede (kap 634.71). Dette er i gjennomsnitt om lag 1 200 flere tiltaksplasser enn hva bevilgningen for 2005 samlet sett gir rom for.

Forslaget inkluderer etablering av 600 nye tiltaksplasser (300 i gjennomsnitt) i løpet av 2006 som et ledd i å gjøre den arbeidsrettede innsatsen mot fattigdom landsomfattende. Dette tilsvarer en bevilgningsøkning på omlag 36 mill. kroner i 2006. De resterende 900 plassene vil gi en økning i bevilgningen tilsvarende omlag 129 mill. kroner i 2006.

For 2006 skal tiltak som bidrar til avklaring og utprøving av den enkeltes arbeidsevne prioriteres.

På bakgrunn av Stortingets vedtak om å foreta en samlet vurdering av behovet for tiltaksplasser for yrkeshemmede, jf. anmodningsvedtak nr. 160 av 15.12.2003 og Budsjett-innst. S. nr 5 (2003-2004) foreslås det enkelte endringer i tiltaksregelverket som skal sikre at arbeidsmarkedstjenestene får et omfang og en innretning som er mer tilpasset brukernes behov for tjenester. Endringene vil gjelde fra 1.1.2006. Ytterligere arbeid med å finne fram til bedre og mer effektive virkemidler for å få stønadsmottakere og arbeidssøkere ut i jobb vil bli fulgt opp i en egen stortingsmelding om arbeid og velferd som planlegges lagt fram våren 2006.

Ved endringene som nå finner sted, legges det til rette for å styrke avklaringsarbeidet som skjer i forkant av utførelsesløpet ved å utvide antall tilbydere av avklarings tjenester. Målet er å redusere ventetiden på deltakelse i arbeidsmarkedstiltak. Det gis også rom for å utvide varigheten av avklarings tiltaket.

For å bedre utsatte arbeidssøkeres muligheter for jobb innenfor ordinært arbeidsliv, foreslås det å opprette en langvarig lønnstilskuddsordning rettet mot arbeidssøkere med mer omfattende yrkeshindre. Formålet med ordningen er å styrke formidlingsarbeidet overfor grupper med usikre yrkesmessige forutsetninger.

En vil også øke og effektivisere bruken av oppfølgingstiltaket Arbeid med bistand. Målgruppen for ordningen utvides til å omfatte alle arbeidssøkere med medisinske eller sosiale yrkeshindre. Det vil også bli prøvd ut nye måter å finansiere kjøp av oppfølgingstjenester.

Det vil bli gitt mulighet for å opprette varig rettellede arbeidsplasser innenfor ordinært arbeidsliv. Formålet er bl.a. å kunne gi tilbud om dette på steder i landet hvor det ikke er etablert skjermede virksomheter, samt å gi flere uførepensjonister mulighet for å komme i jobb.

Videreføring av enkelte forsøk med nye finansieringsformer

Fra 2. halvår 2002 ble det iverksatt ulike forsøk knyttet til interne og eksterne finansieringsordninger i arbeidsmarkedspolitikken. Telemarksforskning har foretatt en evaluering av ordningene, jf også omtale nedenfor.

På bakgrunn av evalueringsrapportene og Aetatserfaringer legger departementet til grunn at en fleksibel og målrettet bruk av interne finansieringsordninger kan bidra på en positiv måte til gjennomføring av arbeidsmarkedspolitikken. God effekt av bonusordninger i Aetat forutsetter at etaten raskt kan sette inn interne ordninger på områder der behovene oppstår. Det er også viktig at ordningene kan avvikles hurtig når behovet ikke lenger er til stede. Departementet vil videreføre forsøket med stykkpris for avklaring av yrkeshemmede i 2006. Ordningen har ført til økt antall avklaringer. Antall yrkeshemmede er høyt selv om tilstrømmingen har avtatt. Det er viktig å sikre fortsatt høyt nivå på antall avklaringer for å motvirke ventetid i Aetat.

De øvrige forsøkene med finansieringsordninger rettet mot eksterne leverandører avsluttes i 2005. Dette gjelder ordningene med bonus ved formidling av langtidsledige og yrkeshemmede (KAT-forsøket) og ventelønnsinntakere (VALS-forsøket). Det vil ikke bli tatt inn nye deltakere under disse forsøkene.

Uførepensjon som lønnstilskudd

Regjeringens mål om et arbeidsliv med plass til alle omfatter også tiltak for å få flere uførepensjonister tilbake i arbeidslivet. Regjeringen fortsetter innsatsen for å få flere uførepensjonister tilbake i arbeid og styrker ordningen med uførepensjon som lønnstilskudd som regjeringen iverksatte i 2005. Ordning innebærer at uførepensjonen i en periode på inntil tre år kan nyttes som et tilskudd til arbeidsgivere som ansetter uførepensjonister på

ordinære lønns- og arbeidsvilkår med sikte på et varig arbeidsforhold.

Redusere arbeidsledigheten

Arbeidssøkere har ulike forutsetninger for å lykkes på arbeidsmarkedet, og enkelte grupper arbeidssøkere har større problemer på arbeidsmarkedet enn andre. I hele ledighetsfasen har Aetat fokus på aktiv jobbsøking, egenaktivisering og motivering for arbeid. Der dette alene ikke fører frem, vil arbeidssøkere som trenger mer omfattende bistand fra Aetat få tilbud om individuell oppfølging og veiledning i jobbsøkingen. Videre er langtidsledige, innvandrere og ungdom prioriterte grupper ved inntak til ordinære arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsmarkedstiltak for ordinære arbeidssøkere

Rapport om innsatsen overfor ordinære arbeidssøkere i 2004 og 2005

I 2004 ble det i gjennomsnitt gjennomført knappe 17 000 tiltaksplasser for ordinære arbeidssøkere. Dette var om lag på linje med planlagt nivå på 16 750 plasser. I 1. halvår 2005 ble det i gjennomsnitt gjennomført drøye 17 200 plasser i regi av Aetat, om lag 5 000 flere plasser enn planlagt. I tillegg kommer 500 plasser i regi av Oslo kommune som et ledd i forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltakene. Den høye tiltaksgjennomføringen i 1. halvår 2005 har bl.a. sammenheng med at Aetat har lagt opp til en mindre kostnadskrevende tiltakssammensetning og forhandlet fram gunstigere priser på enkelte tiltak enn lagt til grunn for budsjettet. Det har vært et stort innslag av tiltak som Arbeidspraksis, Jobbklubb og jobbsøkingskurs.

I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble bevilgningen til ordinære arbeidsmarkedstiltak styrket slik at den ga grunnlag for 12 700 plasser videreført for 2. halvår 2005.

Av de om lag 17 000 tiltaksdeltakerne i 2004 var det knappe 11 000 (om lag 64 pst.) som hadde vært sammenhengende registrert som arbeidssøker i mer enn 6 måneder. Dette nivået er om lag uforandret i 1. halvår 2005.

Samtidig var det knappe 2 400 personer under 20 år (om lag 14 pst.) som deltok på ordinære arbeidsmarkedstiltak i 2004. I første halvår 2005 steg denne andelen til rundt 17 pst. Ledige i aldersgruppen 20–24 år utgjorde drøye 16 pst. av alle deltakere på ordinære arbeidsmarkedstiltak i 2004 og i 1. halvår 2005.

Innvandrere er en utsatt gruppe på arbeidsmarkedet, og det er et mål at de i større grad skal ha

tilknytning til arbeidslivet. Mens førstegenerasjonsinnvandrerne utgjorde om lag 18 pst. av de arbeidsledige i 4. kvartal 2004, viser tall fra Statistisk sentralbyrå at de utgjorde nær 30 pst. av alle tiltaksdeltakerne. Tall for 2. kvartal 2005 viser at andelen innvandrere på tiltak er stabil.

Det vil kunne være noe overlapp mellom målgruppene bl.a. vil noen innvandrere være langtidsledige.

Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (Introduksjonsloven) ble obligatorisk fra 1. september 2004. Hensikten med introduksjonsprogrammet er å tilby den enkelte innvandrers grunnleggende kvalifisering som skal øke overgangen til jobb/utdanning og bidra til at den enkelte blir i stand til å forsørge seg selv. I følge rapportering fra Aetat fungerer samarbeidet med kommunene bra de fleste steder. Dette samsvarer langt på vei også med hovedfunnene FAFO har gjort i evalueringen av samarbeidet mellom Aetat og kommunene om introduksjonsordningen.

Når det gjelder rapport om arbeidsrettede tiltak i tiltaksplan mot fattigdom, vises det til omtale under øvrig rapportering.

Det pågår et forsøk i fire bydeler i Oslo for å prøve ut kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak rettet mot personer som har sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold og personer på introduksjonsstønad. For 2005 er det i alt overført 67,2 mill. kroner til arbeidsmarkedstiltak og perso-

nellressurser for prosjektet. Rapporteringen for 2004 viser at det var gjennomført 375 tiltaksplasser i de to bydelene Sagene og Gamle Oslo. Dette er noe mer enn de 300 plassene som var planlagt for forsøket i 2004. I 1. kvartal 2005 ble det gjennomført 429 tiltaksplasser. Prosjektet vil bli evaluert.

Den vanskelige ledighetssituasjonen i en del Finnmarkskommuner har gitt grunnlag for en ekstraordinær innsats for å understøtte kompetanse- og næringsutvikling i utvalgte kommuner og for å bidra til varige arbeidsplasser. Høsten 2004 ble det bl.a. bevilget midler for å dekke kommunenes utgifter for å gjennomføre arbeidsmarkedstiltak.

De senere årene har antallet personer som mottar ventestønad økt. Ordningen fanger opp personer som har hatt en god tilknytning til arbeidslivet før de ble arbeidsledige, og som fortsatt er ledige når de går ut maksimal dagpengeperiode (to år). Ventestønnen er først og fremst ment som en stønad under tiltaksdeltakelse etter utløpet av en to års dagpengeperiode. Samtidig gir ordningen adgang til ytelser i påvente av arbeid eller tiltak. Etter hvert som flere har kommet inn på ordningen har en stadig mindre andel deltatt på tiltak. Mottakere av ventestønad som ikke har deltatt på tiltak, har likevel vært regnet med som tiltaksdeltakere. Samtidig inngår ressurser brukt på ventestønmottakere som ikke deltar på tiltak, i beregningen av tiltaksplasser.

Oversikt over ventestønadmottakere og antall ventestønadmottakere som deltar på arbeidsmarkedstiltak (i gjennomsnitt per år).¹

	2001	2002	2003	2004	1. halvår 2005
Antall ventestønadmottakere	375	448	741	1 227	1 794
Antall ventestønadmottakere i tiltak	-	-	91	197	345
Utbetalt ventestønad (i mill. kroner)	37	50	84	156,1	171

¹ På grunn av brudd i statistikken ved overgangen fra TOTAL-systemet til det nye saksbehandlingssystemet ARENA i 2002 er det ikke mulig å fremskaffe sammenlignbare tall for 2001 og 2002.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

Tiltaksinnsatsen overfor ordinære arbeidssøkere i 2006

Utsiktene på arbeidsmarkedet er gode for 2006 med en nedgang i arbeidsledigheten. Regjeringen foreslår et samlet tiltaksnivå på 10 400 plasser i 2006, fordelt med 12 700 plasser i 1. halvår og 8000 plasser i 2. halvår. Det foreslåtte nivået 1. halvår er en videreføring av planlagt nivå i 2. halvår 2005.

Det legges til grunn at tiltaksomfanget for 2. halvår 2006 vurderes på nytt i Revidert nasjonalbudsjett 2006 i lys av situasjonen på arbeidsmarkedet.

Ventestønadmottakere som ikke deltar på tiltak er inkludert i disse tallene.

Arbeidssøkere med særskilt bistandsbehov, herunder langtidsledige, innvandrere og ungdom under 20 år vil bli prioritert ved inntak på tiltak.

Det vil bli iverksatt en særlig tiltaksinnsats rettet mot langtidsmottakere av dagpenger og personer som mottar ventestønad. Dette er særlig viktig ettersom sannsynligheten for varig avgang fra arbeidslivet øker med varigheten av ledighetsperioden.

Et tiltaksnivå på 12 700 plasser inkluderer også en videreføring av midler tilført i Revidert nasjonalbudsjett 2005 for å gjøre den arbeidsrettede innsatsen mot fattigdom landsomfattende i 2006. I løpet av 2. halvår 2005 vil det bli etablert 400 nye plasser (150 i gjennomsnitt) i nye kommuner til dette formålet. Innenfor bevilgningen for 2006 legges det opp til i gjennomsnitt ytterligere 500 plasser til ordinære arbeidsmarkedstiltak.

Forslaget til tiltaksplasser for ordinære arbeidssøkere omfatter også plasser for nyankomne innvandrere som deltar på introduksjonsprogrammet.

Ungdom under 20 år som er uten skoleplass eller arbeid, vil bli gitt tilbud om arbeidsmarkedstiltak. Vurderingen av behov for tiltak skjer i samarbeid med ungdommen selv og eventuelt i samarbeid med oppfølgingstjenesten eller opplæringsmyndighetene.

Ordningen med forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltakene i enkelte bydeler i Oslo kommune videreføres med 400 plasser i 2006.

Det settes videre av et mindre beløp til forsøk i Aetats regi med finansiering av utgifter til næringsfaglig vurdering for arbeidssøkere som ønsker å etablere egen virksomhet. Forsøket vil gjelde fra 1.1.2006 i et utvalg av kommuner.

Det settes av 15 mill. kroner på Utdannings- og forskningsdepartementets budsjett for 2006 til et nytt program, «Ny Sjanse». Formålet med programmet er å styrke voksnes grunnleggende ferdigheter i skriving, lesing, regning og IKT. Målgruppen er personer som har sviktende kunnskaper og ferdigheter innenfor disse områdene. Det legges opp til at det også kan søkes om støtte fra programmet for opplæring av arbeidssøkere.

Permitteringsregelverket

I anmodningsvedtak nr 570 av 17. juni 2005 ber Stortinget Regjeringen om å:

«utarbeide et forslag til permanent regelverk for permitteringsreglene som fanger opp både konjunktur- og sesonghensyn, og legge dette frem i forbindelse med statsbudsjettet for 2006.»

Permitteringer innebærer at arbeidstakeren midlertidig blir løst fra sin arbeidsplicht i forbindelse med driftsinnskrenkninger eller driftsstans. Som hovedregel fordeles kostnadene ved permittering mellom bedriften, de ansatte og folketrygden

på følgende måte: De første fem dagene opprettholdes bedriftens lønnsplikt (arbeidsgiverperiode). Deretter påløper en periode på nye fem dager hvor det ikke utbetales lønn og den permitterte ikke mottar stønad (venteperiode). Etter ti dager er det folketrygden som utbetaler arbeidsledighetstrygd (dagpenger) til den permitterte (trygdeperiode). Unntakene fra denne hovedregelen er først og fremst to: Hvis driftsstansen skyldes *brann, ulykker* eller *naturomstendigheter* er det ingen lønnsplikt for bedriftene. Videre er *fiskeforedlingsbedrifter* fritatt for lønnsplikt.

Omfanget av permitteringer er konjunkturfølsomt og det er tydelige variasjoner gjennom året. I gjennomsnitt er om lag 50 pst. av de permitterte sysselsatt i *industrien* eller i *bygg/anlegg*. De fleste permitteringer er kortvarige. I mai 2005 hadde 46 pst. av permitteringene en varighet under to måneder og 10 pst. en varighet ut over 26 uker. Omfanget av permitteringer har falt de siste årene som følge av bedre konjunkturer. I mai i år var omfanget av helt og delvis permitterte 6 300 personer. Det er 40 pst. lavere enn ett år tidligere. Det er et visst omfang av «gjengangere» blant de permitterte. Blant de som var permittert i mai 2005, hadde 34 pst. vært permittert mer enn én gang i perioden mai 2003 – mai 2005. Det er særlig personer innen *vei- og anleggsarbeid* som benytter permitteringer systematisk: Hele 81 pst. av de som var permittert i disse bransjene i mai 2005 hadde opplevd permitteringer mer enn én gang de senest to år.

Dagens permitteringsordning gir bedrifter store muligheter til å overvelte normale lønnskostnader og normal bedriftsrisiko til folketrygden. Kostnaden ved et for sjenerøst regelverk er at arbeidskraften ikke utnyttes på en effektiv måte og at ansatte i enkelte næringer i for stor grad blir gående uvirksomme. Det gir et dårligere fungerende arbeidsmarked med lavere sysselsetting og høyere arbeidsledighet enn nødvendig. De negative konsekvensene er større i høykonjunkturer enn i lavkonjunkturer.

Et godt permitteringsregelverk bør ivareta flere ulike hensyn. Det skal for det ene bidra til et godt fungerende arbeidsmarked, for det annet til at bedrifter får økt fleksibilitet og redusert risiko, både i forhold til konjunkturer, sesongsvingninger og uforutsette hendelser mv., og for det tredje til at ansatte har god jobbsikkerhet og inntektssikring. Det vil kunne være krevende å lage et regelverk som fanger opp ulike konjunktursituasjoner på en god måte. En gjennomsnittlig trygdeperiode vil kunne vurderes for lang i høykonjunktursituasjoner og for kort i lavkonjunktursituasjoner. Et annet alternativ kan være å knytte trygdeperioden til

ledighetsnivået samlet eller til ledigheten i konjunkturfølsomme yrkesgrupper. Det vil også kunne bli noe tilfeldig både pga kortsiktige svingninger i ledighetsnivået, ulik ledighetssituasjon i ulike deler av landet og ikke minst at et gitt ledighetsnivå kan være sammensatt forskjellig bl.a. avhengig av hvilke yrker som blir definert som konjunkturfølsomme. Departementet vil foreta en nærmere forskningsmessig analyse av permitteringsregelverket bl.a. for å belyse virkningene av de senere års endringer, og vil komme tilbake til Stortinget med vurderingen av dagpengeordningen i statsbudsjettet 2007, med grunnlag i en slik analyse.

Ved årsskiftet 2005/2006 utløper den midlertidige forlengelsen av permitteringer med dagpenger på 42 uker og den lovbestemte dagpengeperioden på 26 uker vil igjen tre i kraft. Etter regjeringens vurdering av de økonomiske utsiktene er 26 ukers trygdeperiode (i en 18-måneders-periode) godt tilpasset næringslivets behov for fleksibilitet i 2006. Når det gjelder arbeidsgivers lønnsplikt, vises det til omtalen under kap. 2541, post 70 Dagpenger.

Økt brukerorientering i Aetat

Brukerundersøkelsene blant arbeidssøkere i 2004 viser en økende tilfredshet med Aetat sammenlignet med 2003 og tidligere år. 72 pst. av arbeidssøkerne oppgir at de er fornøyd med Aetats service helhetlig sett. Dette er en økning på 3 prosentpoeng sammenlignet med brukerundersøkelsene i 2003. 75 pst. av arbeidsgiverne oppgir at de er fornøyd med Aetats samlede tjenestetilbud. Dette er imidlertid en nedgang på 4 prosentpoeng fra 2003.

Den nye arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) vil bidra til at organiseringen av tjenestetilbudet rettet mot ordinære og yrkeshemmede arbeidssøkere i større grad enn i dag setter den enkelte bruker i sentrum og målretter innsatsen på tvers av det som tidligere har vært Aetat og trygdeetatens ansvar. Det vil bli enklere å kunne henvende seg ett sted – en dør for hver kommune, jf også omtale om NAV under kapittel 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning.

Det tilrettelegges for aktiv jobbsøking i jobbsentrene og gjennom tjenestene på aetat.no. Aetat.no inneholder oversikt over tilnærmet alle offentlig utlyste stillinger, og arbeidssøkerne kan her legge inn informasjon om seg selv og sin kompetanse.

Aetat mottar positive tilbakemeldinger fra både arbeidssøkere og arbeidsgivere som bruker selvbetjeningstjenestene på Aetat.no hvor arbeidssøkere skal kunne registrere seg uten oppmøte på Aetat lokal Formålet med innføring av selvbetjeningsløsning er å yte bedre service overfor arbeidssøkere og arbeidsgivere samt bidra til å fri-

gjøre ressurser i Aetat til økt oppfølging og veiledning av etatens brukere. Det har vært en jevn økende andel selvregistrerte arbeidssøkere på aetat.no siden etableringen av de nye selvbetjeningstjenestene i 2004.

Inneværende år er det etablert en ny meldekortløsning som innebærer at det nå er ett felles meldekort for alle Aetats brukere. Andelen som sender meldekort over internett er stigende. Etter ny meldekortløsning kan brukerne av elektronisk meldekort følge med på om meldekortet er mottatt og hvilken bruttoytelse som er beregnet.

Lov om arbeidsmarkeds tjenester av 10. desember 2004 nr. 76 (arbeidsmarkedsloven) trådte i kraft fra 1. juli 2005 og erstatter lov om tiltak til å fremme sysselsetting av 27. juni nr. 9 (sysselsettingsloven). Den nye arbeidsmarkedsloven vektlegger brukerperspektivet, bl.a. ved å gi den enkelte bruker av Aetat rett til en formell vurdering av sitt behov for arbeidsmarkeds tjenester (behovsvurdering). Vurderingen skal angi om bistand utover Aetats ordinære formidlings- og oppfølgingsbistand anses nødvendig og hensiktsmessig for at arbeidssøkeren skal få bedret sine muligheter på arbeidsmarkedet. Loven inneholder videre en bestemmelse som skal sikre at brukerne gis medvirkning ved planlegging og evaluering av Aetats tjenester (brukermedvirkning). Dette er en videreføring og styrking av dagens praksis med systematisk brukermedvirkning gjennom et sentralt og lokale brukerfora i alle fylker i landet. På bakgrunn av lovendringen har Aetat innført en ordning med individuell serviceerklæring overfor arbeidssøkere som melder seg hos Aetat.

Endringene i tiltaksregelverket som er omtalt under arbeidsmarkeds tiltakene for yrkeshemmede ovenfor har også som formål å gjøre tjenestetilbudet til yrkeshemmede mer fleksibelt, mangfoldig og tilpasset brukernes individuelle behov.

Øvrig rapportering

Tiltaksplan mot fattigdom – arbeidsrettede tiltak

Bruk av arbeidsmarkeds tiltak er et viktig virkemiddel i regjeringens tiltaksplan for å bekjempe fattigdom. Hittil har flere personer fått et arbeidsrettet tilbud gjennom deltakelse på arbeidsmarkeds tiltak og erfaringene har vært gode. Målgruppene for denne satsningen er langtidsmottakere av sosialhjelp, ungdom i alderen 20-24 år og enslige forsørgere som mottar sosialhjelp, samt innvandrere.

Som ledd i regjeringens fattigdomssatsing ble det satt av midler til knappe 1 600 tiltaksplasser i 2004. Av disse var 400 plasser øremerket innvandrere. I tillegg ble det over fattigdomssatsingen satt av midler til 85 tiltaksplasser til personer som

er under legemiddelbasert rehabilitering (LAR-plasser). I gjennomsnitt ble det gjennomført knappe 1 900 plasser, eller om lag 300 flere plasser enn planlagt. I alt om lag 9 000 personer har i løpet av 2004 vært registrert i prosjekt Tiltaksplan, dvs. arbeidsmarkedssatsingen i Tiltaksplan mot fattigdom. Av disse har 77 pst. deltatt på arbeidsmarkedstiltak. Det har vært benyttet både ordinære arbeidsmarkedstiltak og tiltak for yrkeshemmede under prosjektet. Mest benyttet er tiltakene arbeidspraksis og arbeidsmarkedopplæring, men hele tiltaksspekteret har vært tatt i bruk.

Av de som deltok på arbeidsmarkedstiltak ved utgangen av desember 2004, var 66 pst. langtidsmottakere av sosialhjelp, 29 pst. var ungdom 20-24 år og 5 pst. var enslig forsørger. Personer med innvandrerbakgrunn utgjorde om lag 35 pst. av det totale antall deltakere. I følge Arbeidsforskningsinstituttets 2. delrapport fra evalueringen av satsingen fungerer samarbeidet mellom den kommunale sosialtjenesten og Aetat godt, og brukerne gis nå et mer helhetlig og koordinert tilbud enn tidligere.

I 1. halvår 2005 er det opprettet ytterligere 550 plasser, hvorav 20 plasser til styrking av LAR-satsingen. I løet av 2. halvår 2005 skal det i tillegg opprettes i alt 400 nye tiltaksplasser (150 i gjennomsnitt) i nye kommuner. Opptrappingen skjer med sikte på å gjøre satsingen landsomfattende fra 2006. I første halvår 2005 har i underkant av 6 400 personer vært registrert i satsingen, herunder om lag 2 700 personer som nye deltakere. Av de som har vært registrert i satsingen, har 74 pst. deltatt på arbeidsmarkedstiltak.

Sluttevaluering av forsøket med nye finansieringsformer

Høsten 2002 ble det satt i verk ulike forsøk med finansieringsformer. Målet var å bedre kvaliteten på tjenestene overfor den enkelte arbeidssøker gjennom økt fokus på brukerreting og tilbud tilpasset den enkelte arbeidssøker. Interne ordninger i Aetat har i hovedsak omfattet stykkpris ved avklaring av yrkeshemmede og bonus ved behandling av dagpengesøknader. Ordninger overfor eksterne leverandører har i hovedsak omfattet bonus ved formidling av langtidsledige og yrkeshemmede (KAT-forsøket) og ventelønns-mottakere (VALS-forsøket).

Telemarksforskning har evaluert forsøkene og la i juni 2005 frem en sluttevaluering. Evalueringen viser at ordningen med stykkpris ved avklaring av yrkeshemmede har ført til økt antall avklaringer. Ordningen vil bli videreført for å sikre kontinuitet og god resultatoppnåelse. Når det gjelder behandlingstiden for dagpengesøknader, er måloppnåel-

sen på dette området meget god i de fleste fylkene. Imidlertid var måloppnåelsen i mange fylker høy også forut for bonusordningen.

Evalueringen av forsøk med økt bruk av eksterne tiltaksleverandører viser at kjøp av formidlingsrettede arbeidssøkertjenester (KAT) gir svært god jobbeffekt de første ukene i tiltaket. Jobbsannsynligheten avtar imidlertid desto lenger man oppholder seg i forsøket. KAT kan pågå inntil et år og gir derfor samlet sett høye kostnader.

Forsøk med bonus ved formidling av ventelønns-mottakere (VALS) skulle forsterke innsatsen overfor mottakere av ventelønn som ofte er en vanskelig gruppe å formidle. Evalueringen viser at en noe høyere andel av VALS-deltakere har kommet i jobb enn ventelønns-mottakere for øvrig, men effekten er ikke signifikant. VALS-forsøket har imidlertid gitt økt fokus på gruppen og bidratt til en rekke avklaringer av deltakernes arbeidsevne og bistandsbehov.

Evaluering av forsøket med differensierte satser for driftstilskuddet til VTA

Forsøket med differensierte satser for driftsstøtte til VTA-bedrifter ble avsluttet i 1. halvår 2005. Forsøket har vært evaluert av Møreforskning. Evalueringen vil bli omtalt i stortingsmeldingen om arbeid og velferd.

Utbetaling av lønn og trygdeytelser til VTA-deltakere

Det er lagt til rette for en samlet utbetaling av uførepensjon og bonuslønn for personer som deltar i arbeidsmarkedstiltaket *Varig tilrettelagt arbeid* ved at uførepensjonen kan overføres til den enkelte bedrift som dernest utbetaler uførepensjon og bonuslønn samlet.

Aetats innsats overfor personer med psykiske lidelser

Flere regelverksendringer og økt fokus på yrkesrettet attføring har medført at antall registrerte yrkeshemmede i Aetat har økt sterkt de senere årene. Bortsett fra muskel- og skjelettlidelser er psykiske lidelser de mest vanlige diagnoser blant yrkeshemmede. Andelen med psykiske lidelser blant yrkeshemmede ligger på rundt 20 pst. i 2004. Gjennomsnittlig antall yrkeshemmede med psykiske lidelser som deltar i arbeidsmarkedstiltak, har økt fra rundt 7 000 i 1998 til 13 700 i 2004.

Aetat gjennomfører en betydelig innsats overfor attføringssøkere med psykiske lidelser. Innsatsen for attføringssøkere med psykiske lidelser er en integrert del av det ordinære attføringsarbeidet, og hele spekteret av tiltak tilbys. Det er den enkeltes behov som danner grunnlaget for formidling,

tiltak og andre virkemidler. I 2004 ble rundt 24 pst. av alle Aetats tiltaksressurser innrettet mot personer med psykiske lidelser.

I tillegg til Aetats ordinære innsats er det over en særskilt opptrappingsplan for psykisk helse fra 1999 til i dag stilt til rådighet 83 mill. kroner til arbeidsmarkedstiltak. I 2004 ga midler fra Opptrappingsplanen rom for knappe 700 tiltaksplasser. Ytterligere 20 mill. kroner som ble stilt til rådighet i 2005, er i sin helhet kanalisert til de fire store byene: Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Dette har gitt rom for drøye 150 nye tiltaksplasser og gir også mulighet for å prøve ut ny metodikk.

Som et ledd i gjennomføringen av Opptrappingsplanen 1999 – 2008 er det satt av midler til et praktisk rettet metodearbeid basert på erfaringsinnhenting, utprøving og spredning. Formålet med prosjektet *Vilje Viser Vei – en systematisk tilnærming til livet* er å skape økt bevissthet og systematikk i arbeidet overfor arbeidssøkere med psykiske lidelser.

Arbeids- og velferdsmeldingen

Det er satt i gang et arbeid med en melding om arbeid og velferd. Meldingen skal ta for seg inkluderingspolitikken for de som har problemer på arbeidsmarkedet og som vil kunne trenge bistand til å komme ut i ordinært arbeid. Meldingen skal konkretisere og utdype regjeringens videre politikk for et mer inkluderende arbeidsliv og vil samordnes med meldingen om seniorpolitikk og et utvalg som skal se på uførepensjonsordningen som ledd i pensjonsreformen. En tar sikte på å legge fram meldingen for Stortinget i løpet av våren 2006.

Oppfølging av delmål 2 i IA-avtalen – arbeidet i Aetat

Aetats attføringsvirksomhet har som hovedmål å få flere yrkeshemmede arbeidssøkere i arbeid. Dette målet faller i stor grad sammen med IA-avtalens delmål 2 – tilsetning av flere arbeidssøkere med redusert funksjonsevne. Statistikk fra Aetat viser at om lag 40 pst. av personer som tidligere har vært registrert som yrkeshemmet i Aetat har overgang til arbeid etter avsluttet attføring. Andelen har holdt seg stabil over flere år. Samtidig har antall registrerte yrkeshemmede arbeidssøkere økt sterkt de senere år.

For å oppfylle delmål 2 i IA-avtalen samarbeider Aetat med andre instanser, spesielt trygdeetatens arbeidslivssentre. Det er i mange fylker lagt planer for tettere samarbeid med arbeidslivssentrene med sikte på å øke overgangen til arbeid for yrkeshem-

mede og styrke arbeidet med hele IA-avtalen. Omfang av samarbeid etatene i mellom varierer mellom fylkene. Som et ledd i arbeidet med å få flere yrkeshemmede inn i ordinært arbeidsliv vil Aetat vurdere hvordan samarbeidet rundt IA-avtalen kan utnyttes på en bedre og mer systematisk måte.

Tilbakemeldinger fra Aetat indikerer at en betydelig del av bedriftene med IA-avtale har hatt personer som har deltatt på arbeidsmarkedstiltak. En del har også foretatt rekruttering av yrkeshemmede fra Aetat. Erfaringene viser imidlertid at mange bedrifter fortsatt synes å mangle klare mål/rutiner i forhold til delmål 2.

Nasjonalt krafttak for seniorer

Nasjonalt krafttak for seniorer har pågått i perioden 2001-2005 og er administrert av Senter for seniorpolitikk. Krafttaket finansieres av Arbeids- og sosialdepartementet som deltar i prosjektet i samarbeid med blant annet Moderniseringsdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. Det overordnede mål for Nasjonalt Krafttak for seniorer er å stimulere til et godt arbeidsmiljø og en god personalpolitikk i virksomhetene for å gjøre det attraktivt for den enkelte arbeidstaker og den enkelte virksomhet å forlenge yrkeskarrierene. Krafttaket skal også medvirke til å øke den seniorpolitiske bevisstheten i samfunnet, i arbeidslivet og hos den enkelte. Senter for seniorpolitikk har siste år hatt en viktig rolle som samarbeidspartner og rådgiver for Arbeidslivssentrene i forhold til delmål 3 i IA-avtalen. Dette har bidratt til å forsterke Arbeidslivssentrenes seniorpolitiske innsats.

Seniorpolitikkmeldingen

Departementet arbeider med en stortingsmelding om seniorpolitikk i tråd med merknadene i Budsjett-innst S. nr. 11 for 2004-2005. Meldingen vil blant annet trekke på resultater og analyser i forbindelse med evalueringen av IA-avtalen, Nasjonalt krafttak fra seniorer og utredning om moderne seniorpolitikk fra Statens seniorråd, samt OECDs gjennomgang av norsk og andre lands politikk overfor eldre arbeidstakere. Den demografiske utviklingen med økende andel eldre i arbeidsstyrken og i befolkningen, innebærer et økende press på arbeidskraftressursene. Meldingen vil drøfte gjennomførte tiltak og vurdere nye tiltak som kan bidra til å fremme yrkesdeltakelsen til den eldre delen av befolkningen i yrkesaktiv alder.

«Fritt Fram»-forsøket i Oppland

Aetat Oppland deltar i forsøket «Fritt Fram» under området Kompetanse, omstilling og nyskaping i fylkesplanen 2005-2008. For å prøve ut samordning av offentlige virkemidler, er en del av Aetats tiltaksmidler i Oppland lagt inn under fylkeskommunens ansvar. Målgrupper for forsøket er fremmedspråklige, langtidsledige, sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som hovedinntekt, personer under yrkesrettet attføring eller medisinsk rehabilitering, enslig forsørgere eller uføretrygdde. I inneværende år er det også forsøk med ungdom og innvandrere ved flere arbeidsmarkedsbedrifter. Forsøket foreslås videreført i 2006 med samme omfang som i 2005, jf. St. prp. nr. 1 (2003-2004) Tillegg nr. 3, Forsøk med oppgavedifferensiering mv.

Forsøk med helhetlig kommunalt ansvar for aktivisering av langtidsmottakere av sosialhjelp (Omtale av rapport fra Tiltaksprosjektet (tiltak.no))

Som oppfølging av Utjamningsmeldinga (St.meld.nr. 50 (1998-99)) ble det i samarbeid mellom daværende Sosial- og helsedepartementet og Arbeids- og administrasjonsdepartementet igangsatt et 4-årig forsøk hvor i alt 16 kommuner fikk et utvidet og mer helhetlig ansvar for å sikre aktive arbeidsrettede tiltak overfor langtidsmottakere av sosialhjelp. Hovedmålet har vært å få flere sosialhjelpsmottakere ut i arbeid gjennom å utnytte tjenestene som Aetat kan tilby, aktivt samarbeid med det lokale næringsliv og ved å igangsette egne tiltak. Forsøket ble avsluttet i 2004.

En evaluering gjennomført av Høgskolen i Oslo (HiO) viser at forsøket som helhet har ført til økt samarbeid lokalt mellom sosialtjenesten og Aetat. Av om lag 1 000 deltakere hadde 23 pst. kommet i arbeid rett etter tiltaksdeltakelse. Denne andelen økte til 27 pst. ved målingen i mai 2004. Tiden mellom disse tidspunktene varierer for ulike deltakere fra 0 måneder til 4 år avhengig av når den enkelte gikk ut av tiltaket. Muligheten til å komme i arbeid avhenger særlig av alder og antall måneder som mottaker av sosialhjelp før man ble deltaker i prosjektet. Resultater fra enkelte av de lokale prosjektene tyder på at det gjennom systematisk innsats også er mulig å få i arbeid personer med en betydelig problembelastning.

Oppfølging av St. meld 40 – rundskriv om overgang utdanning/arbeid

St. meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer ble lagt fram våren 2003. I meldingen, som ble behandlet i Stortinget våren 2004, jf. Inst. S. nr. 162 (2003-2004), løftes

utdanning frem som et tiltaksområde som kan bidra til å heve funksjonshemmedes livsvilkår. Det heter i meldingen

«at personer med nedsatt funksjonsevne ofte har dårligere samlet økonomi, svakere arbeidstilknytning og lavere utdanning enn gjennomsnittet»

Videre at

«utdanning generelt og høyere utdanning spesielt har en langt større betydning for om personer med funksjonsnedsettelse kommer i arbeid enn for andre»

På denne bakgrunn har Utdannings- og forskningsdepartementet i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet fått i oppdrag å utarbeide et rundskriv som nærmere utdyper ordninger og muligheter som i dag eksisterer for å lette overgangen mellom utdanning og arbeid. Rundskrivet vil bli sendt ut høsten 2005.

Pilotforsøk om forbedring av grenseflatene mellom arbeidsmarkeds- og utdanningspolitikk

Utdannings- og forskningsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet har i fellesskap vurdert hvordan utdannings- og arbeidsmarkedspolitikken kan ses i sammenheng for å få flere i arbeid og færre på passive stønader. Det kan være aktuelt med følgende pilotforsøk: Sette realkompetanse i system overfor arbeidssøkere, fremme grunnleggende ferdigheter, særlig når det gjelder lese- og skrivevaner og dataferdigheter, lage oversikt over eksisterende kartleggingsverktøy og tilbydere med kompetanse på lese- og skrivevaner, utvikle kompetanse som er relevant i arbeidslivet, opplæring på tvers av grunnopplæring og videregående opplæring, og lette overgangen fra utdanning til arbeid for funksjonshemmede, samt styrke innsatsen for å utvikle regionale partnerskap for karriereveiledning.

Oppfølgingsundersøkelse av Arbeid med bistand.

En tidligere registerbasert undersøkelse om langtidsvirkningene av deltakelse i tiltaket Arbeid med bistand (AB) viste at en relativt lav andel deltakere gikk over i jobb etter tiltakets slutt. På bakgrunn av disse resultatene har ECON Analyse gjennomført en kvalitativ oppfølgingsundersøkelse i 2004-2005. Undersøkelsen viser at det var flere årsaker til den lave andelen som gikk over i jobb. Blant annet er det ikke noen enhetlig standard for hva tiltaket skal inneholde, og både innhold og grad av oppføl-

ging er derfor varierende. Videre er deltakernes forutsetninger ofte svake som følge av store helseproblemer og/eller sosiale problemer, og arbeidsgivernes vilje og evne til å inkludere tiltaksdeltakeren varierer. Departementet har for 2006 foreslått enkelte endringer i regelverket for Arbeid med Bistand for å styrke oppfølgingstilbudet som ligger i dette tiltaket, jf. omtale under forslag til styrket innsats overfor yrkeshemmede ovenfor.

Deltidsutvalget

Daværende Arbeids- og administrasjonsdepartementet oppnevnte i 2003 et utvalg med representanter fra partene i arbeidslivet og staten til å utrede hvordan deltidsarbeid påvirker den samlede yrkesdeltakelsen og fleksibiliteten i arbeidsmarkedet, omfanget av uønsket deltid og vurdere tiltak for å redusere uønsket deltid. Utredning³ ble levert 6. desember 2004.

³ Kan flere jobbe mer? – deltid og undersysselsetting i norsk arbeidsliv (NOU 2004: 29)

Utredningen gjennomgår omfang, varighet og årsaker til deltidsarbeid og undersysselsetting i Norge. Utvalget drøftet rettsstillingen til deltidsansatte, særlig spørsmålet om lovfestet fortrinnsrett for deltidsansatte ved utlysning av ny stilling, endret organisering av arbeidstid og virkemidler i regi av Aetat. Et flertall i utvalget vurderte dagens rettstilstand for deltidsansatte som tilfredsstillende, mens et mindretall foreslo fortrinnsrett for deltidsansatte ved nytilsetting.

Lovfesting av fortrinnsrett for deltidsansatte ved nyansettelser ble fulgt opp i regjeringens forslag til ny arbeidsmiljølov som ble vedtatt av Stortinget i juni 2005. Fra 1. juli 2005 har delvis ledige krav på en behovsvurdering på lik linje med helt arbeidsledige som registrerer seg hos Aetat. Dette vil gi et bedre grunnlag for å styrke oppfølgingen av undersysselsatte som søker arbeid gjennom Aetat.

Kap. 0630 Aetat (jf. kap. 3630)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	2 170 733	2 111 800	2 074 200
21	Spesielle driftsutgifter	12 354	1 900	1 600
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	54 736	50 600	45 000
Sum kap 0630		2 237 823	2 164 300	2 120 800

Overført fra 2004 til 2005:

Post 21: 92 000 kroner

Post 45: 7 336 kroner

valtning, kap. 630 Aetat og kap. 2600 Trygdeetaten, jf. forslag til vedtak.

Allmenn omtale

Stortinget vedtok den 31. mai 2005 å etablere en ny statlig etat med ansvar for de oppgaver som i dag ivaretas av Aetat og trygdeetaten, jf. St.prp. nr. 46 og Innst.S. nr. 198 (2004-2005) og nærmere omtale under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning. Det tas sikte på at den nye etaten skal etableres i 2. halvår 2006. Regjeringen foreslår i den forbindelse i eget romertallsvedtak at Arbeids- og sosialdepartementet kan omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsfor-

Rapport

Det er lagt ned et betydelig arbeid i Aetat i 2004 for å redusere sykefraværet. Etaten har jobbet aktivt for å finne gode tiltak for å forhindre sykemeldinger og legge til rette for å få sykemeldte tilbake i arbeid. Fokus på tettere oppfølging av sykemeldte samt styrket HMS-arbeid har gitt resultater. Sammenlignet med 2003 ble sykefraværet i Aetat i 2004 redusert fra 8,4 pst. til 7,6 pst. ved utgangen av desember.

Rekruttering av flere kvinner inn i etatens toppledergruppe har vært et viktig mål i likestillingsar-

beidet i Aetat de siste årene. Målet om minst 40 pst. kvinneandel i denne gruppen ble nådd i 2004. Kvinneandelen i lederstillinger er på 43 pst. Kvinner er i flertall blant de ansatte i Aetat med 64 pst. av alle ansatte. Dette er også kjønnsfordelingen i Aetats saksbehandlergruppe, som er den største gruppen i etaten. Det er liten lønnsmessig forskjell mellom kvinner og menn innen de ulike stillingsgruppene. Totalt 80 pst. av alle ansatte i Aetat jobber heltid. Blant menn er det 93 pst. som jobber heltid, mens 73 pst. av kvinnene jobber heltid.

Alle statlige etater og virksomheter skal innen utgangen av 2005 ha innført miljøledelse som en integrert del av organisasjonens styringssystemer. Arbeidet med innføring av miljøledelse er ansvarsfestet i Aetat Arbeidsdirektoratet. Det er et mål for etaten at det skal arbeides aktivt for å redusere miljøbelastningene innenfor områder som innkjøp, avfallshåndtering, transport og energibruk.

Budsjettforslag for 2006

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være ca. 103,6 mill. kroner som fordeler seg med 96,7 mill. kroner under post 01 Driftsutgifter, 400 000 kroner under post 21 Spesielle driftsutgifter og 6,5 mill. kroner under post 45 Store utstyrsanskaffelser. Bevilgningsforslaget er redusert med dette beløp.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under post 01 Driftsutgifter skal dekke lønns- og driftsutgifter i Aetat. Aetat hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister en bemanning per 01.03.2005 tilsvarende 3 940 årsverk.

Forslaget til bevilgning under kap. 630 Aetat rettes i særlig grad inn mot å gi et bedre tilbud til å følge opp yrkeshemmede arbeidssøkere. Videre vil det være fokus på individuell oppfølging av arbeidssøkere som omfattes av utvidelsen av den arbeidsrettede delen av regjeringens tiltaksplan mot fattigdom. Det vises til nærmere omtale under utfordringer, hovedmål og strategier for arbeidsmarkedspolitikken.

I forbindelse med gjennomføringen av NAV-reformen i 2006 foreslås det å redusere kap. 630 Aetat med 40 mill. kroner mot en tilsvarende økning under kap. 604 Ny Arbeids- og velferdsforvaltning, jf. omtale under kap. 604 Ny Arbeids- og velferdsforvaltning.

Forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak i Oslo kommune foreslås videreført i

2005, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) Tillegg nr. 3 Forsøk med oppgavedifferensiering mv. Det vises videre til omtale under utfordringer, hovedmål og strategier for arbeidsmarkedspolitikken under programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Det foreslås å sette av inntil 180 mill. kroner innenfor rammen for å kunne videreføre forsøket med stykkpris for avklaring av yrkeshemmede i 2006 og at fullmakten til omdisponere inntil 40 mill. kroner fra kap. 634 Arbeidsmarkедstiltak, post 71 spesielle arbeidsmarkедstiltak til kap. 630 Aetat, post 01 Driftsutgifter videreføres i 2006, jf. forslag til vedtak.

Den målrettede arbeidsrelaterte innsatsen på personer med psykiske lidelser foreslås styrket med 20 mill. kroner i 2006. Midlene vil bli benyttet til en personellmessig styrking av Aetat, samt til prosjektstøtte, utviklingstiltak og metodearbeid og opplæring av ansatte i førstelinjetjenesten.

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være ca. 96,7 mill. kroner. Bevilgningsforslaget er redusert med dette beløp.

Det foreslås bevilget 2 074,2 mill. kroner for 2006.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen nyttes bl.a. til konsulentbistand i forbindelse med videreutvikling av etatens IT-systemer. Posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3630 Aetat, post 02 Refusjoner mm. For 2006 foreslås en merinntektsfullmakt som gir anledning til å overskride bevilgningen under kap. 630 Aetat, post 21 Spesielle driftsutgifter mot tilsvarende merinntekter under kap. 3630 Aetat, post 02 i 2006, jf. forslag til vedtak. Merinntektsfullmakten har sammenheng med prosjekter Aetat er involvert i sammen med andre etater/organisasjoner.

Det foreslås bevilget 1,6 mill. kroner for 2006.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen nyttes til ordinære IT-investeringer i Aetat, bl.a. til utskifting og oppgradering av utstyr som ikke lenger tilfredsstiller gjeldende krav til funksjonalitet og driftssikkerhet, samt til utskifting av programvare.

Det foreslås bevilget 45 mill. kroner for 2006.

Kap. 3630 Aetat (jf. kap. 630)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
02	Refusjoner m.m.	10 815		
04	Salgsinntekter m.m.	10 070	400	400
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	10 257		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	22 835		
17	Refusjon lærlinger	69		
18	Refusjon sykepenger	59 019		
80	Innfordret misbruk av dagpenger	48 003	35 600	35 600
81	Innfordret misbruk av attføringsytelser	12 257	11 100	11 100
	Sum kap 3630	173 325	47 100	47 100

Budsjettforslag for 2006**Post 02 Refusjoner mm.**

På post 02 inntektsføres refusjoner fra EU, fra forskningsinstitusjoner som får utarbeidet spesielle dataleveranser fra etaten mv. Kap. 630, post 21 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Salgsinntekter mm.

Under posten inntektsføres bl.a. fremleie og kanti-nesalg.

Post 80 Innfordret misbruk av dagpenger

Det vises til omtale under kap. 2541 Dagpenger.

Post 81 Innfordret feilutbetalte attføringsytelser

Det vises til omtale under kap. 2543 Ytelser til yrkesrettet attføring.

Kap. 0634 Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 3634)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Evaluerings- og utviklingstiltak m.v., <i>kan overføres</i>	23 996	27 900	27 000
70	Ordinære arbeidsmarkedstiltak, <i>kan overføres</i>	2 206 993	1 525 000	1 267 000
71	Spesielle arbeidsmarkedstiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	2 819 648	3 262 000	3 622 000
73	Investeringer i skjermede tiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 71</i>	66 507	69 400	28 500
74	Lønnssubsidium ved reaktivisering, <i>overslagsbevilgning</i>	10 717	33 400	90 000
	Sum kap 0634	5 127 861	4 917 700	5 034 500

Overført fra 2004 til 2005:
Post 21 9 021 000 kroner

Post 73: 57 343 000 kroner

Allmenn omtale

Forslaget til bevilgning som det er redegjort for under Hovedmål og strategier for programkategori 09.30 Arbeidsmarked, gir rom for et gjennomsnittlig tiltaksnivå på om lag 26 300 plasser for yrkeshemmede i 2006 og om lag 10 400 ordinære tiltaksplasser samlet i 2006, fordelt med 12 700 plasser i 1. halvår og 8000 plasser i 2. halvår. Det legges til

grunn at tiltaksomfanget for 2. halvår 2006 vurderes på nytt i Revidert nasjonalbudsjett 2006 i lys av situasjonen på arbeidsmarkedet. Det vises til nærmere omtale under post 70 Ordinære arbeidsmarkedstiltak og post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak nedenfor.

Tabellen nedenfor oppsummerer totalt behov for bevilgning og tilsagnsfullmakt for 2006.

Totalt bevilgningsbehov og tilsagnsfullmakt under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak

	(i 1 000 kr)
Totalt ressursbehov i 2006	5 039 210
- Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2006, med utbetaling i 2007.	397 610
+ Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2005, med utbetaling i 2006	392 900
= Totalt bevilgningsbehov i 2006	5 034 500
Behovet for tilsagnsfullmakt for å opprettholde tiltaksnivået over årsskiftet 2006/2007, tilsagnsgivning for budsjettåret 2007 i 4. kvartal 2006.s	687 890
+ Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2006, med utbetaling i 2007	397 610
= Totalt behov for tilsagnsfullmakt	1 085 500

Budsjettforslag for 2006**Post 21 Evaluering, utviklingstiltak mv., kan overføres**

Forslaget til bevilgning vil bli benyttet til evalueringer av arbeidsmarkedstiltak og andre deler av arbeidsmarkedspolitikken, samt finansiering av forsøksvirksomhet på arbeidsmarkedsområdet. En vil også finansiere mindre utredninger om virkninger av ulike deler av arbeidsmarkedspolitikken og foreta analyser av arbeidsmarkedstilpasning for ulike grupper. Bevilgningen vil finansiere spredning av informasjon om resultatene. Den kan også nyttes til fellesprosjekt med andre, der dette kan bidra til å fremme arbeidsmarkedspolitiske mål, samt til finansiering av deltakelse i internasjonale programmer og prosjekter.

Bevilgningen delfinansierer et strategisk instituttprogram ved Frisch-senteret for å øke kunnskapen om effekter av arbeidsmarkedspolitikken. Innefor programmet legges det stor vekt på attføringspolitikken. Gjennom å trekke inn kjennetegn på virksomhetsnivå, tar analysene i programmet bl.a. sikte på å bedre forståelsen av den økte tilstrømmingen til ulike offentlige stønadsordninger.

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være ca. 1,8 mill. kroner. Bevilgningsforslaget under post 21 er redusert med dette beløp.

Det foreslås bevilget 27 mill. kroner for 2006.

Post 70 Ordinære arbeidsmarkedstiltak, kan overføres

Forslaget til bevilgning må ses i sammenheng med omtalen av innsatsen overfor ordinære arbeidssøkere under utfordringer, hovedmål og strategier for arbeidsmarkedspolitikken under programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Samlet foreslås det et gjennomsnittlig nivå på om lag 10 400 plasser i 2006, fordelt med 12 700 plasser i 1. halvår og 8000 plasser i 2. halvår. Det foreslåtte nivået 1. halvår er en videreføring av nivået i 2. halvår 2005. Det legges til grunn at tiltaksomfanget for 2. halvår 2006 vurderes på nytt i Revidert nasjonalbudsjett 2006 i lys av situasjonen på arbeidsmarkedet. Tiltaksnivået omfatter også videreføring og etablering av nye plasser for å bekjempe og forebygge fattigdom, jf. omtale under

hovedmål og strategier ovenfor. Det legges opp til å gjøre den arbeidsrettede innsatsen mot fattigdom landsomfattende i 2006.

Forsøket «Fritt Fram» i Oppland fylkeskommune videreføres i 2006 med samme omfang som i 2005, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) Tillegg nr. 3 Forsøk med oppgavedifferensiering mv. Formålet med forsøket er bl.a. å fornye det regionale utviklingsarbeidet ved å bedre treffsikkerheten og fleksibiliteten av regionale virkemidler for å øke regionenes bidrag til verdiskaping og velferd.

Forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak i Oslo kommune videreføres i 2006, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) Tillegg nr. 3 Forsøk med oppgavedifferensiering mv. Midler overført til forsøket gir rom for om lag 400 tiltaksplasser. Det vises også til omtale under kap. 630 Aetat, post 01 Driftsutgifter og omtale under utfordringer, hovedmål og strategier for arbeidsmarkedspolitikken under programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Det er avsatt midler til jobbskapingssjekter. Disse skal tilby veiledning og opplæring til arbeidssøkere som har planer om å etablere egen virksomhet. Midlene skal bidra til etablering av egen virksomhet og bedre sysselsettingsmulighetene for arbeidsledige og yrkeshemmede. Ungdom mellom 20 og 24 år er en prioritert målgruppe. I 2005 har det vært tildelt cirka 13 mill. kroner som tilskudd til arrangører av jobbskapingstiltak på landsbasis. For 2006 vil det bli avsatt tilsvarende beløp til ordningen. Rapportering om bruk av jobbskapingssjekter vil først foreligge ved utgangen av 2005.

Det foreslås bevilget 1 267 mill. kroner for 2006.

Post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak, kan overføres, kan nyttes under post 70

Forslaget til bevilgning under denne posten må ses i sammenheng med omtalen av innsatsen overfor yrkeshemmede arbeidssøkere under utfordringer, hovedmål og strategier for arbeidsmarkedspolitikken under programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Det vises også til omtale under kap. 630 Aetat, post 01 Driftsutgifter.

Bevilgningen gir grunnlag for et gjennomsnittlig tiltaksnivå på om lag 26 300 plasser i 2006. Dette omfatter også etablering av nye plasser for å bekjempe og forebygge fattigdom, jf. omtale under hovedmål og strategier ovenfor. Det legges opp til å gjøre den arbeidsrettede innsatsen mot fattigdom landsomfattende i 2006.

Forsøket «Fritt fram» i Oppland fylkeskommune videreføres i 2006, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) Tillegg nr. 3 Forsøk med oppgavedifferensiering mv. Det vises også til omtale under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 70 Ordinære arbeidsmarkedstiltak.

Det foreslås bevilget 3 622 mill. kroner for 2006.

Post 73 Investeringer i skjermede tiltak, kan overføres, kan nyttes under post 71

Bevilgningen nyttes til investeringer i nye tiltak i skjermet virksomhet.

Det foreslås bevilget 28,5 mill. kroner for 2006.

Post 74 Lønnssubsidium ved reaktivisering, overslagsbevilgning

Forsøksordningen med bruk av lønnstilskudd ved reaktivisering av uførepensjonister som startet opp 1. januar 2002, vil bli videreført i 2006. I 2004 deltok om lag 100 personer i ordningen. Hittil i 2005 har også om lag 100 personer deltatt. Det legges til grunn et tilsvarende tiltaksomfang i 2006. Det foreslås avsatt om lag 14 mill. kroner til dette formålet.

Det foreslås avsatt 76,2 mill. kroner til forsøket uførepensjon som lønnstilskudd. Det er lagt til grunn at 1 100 personer vil delta i forsøket ved utgangen av 2006. I den forbindelse foreslås det å øke kap. 634, post 74 med 55,5 mill. kroner mot å redusere bevilgningen over kap. 2655 Uførehet, postene 70 Grunnpensjon og 71 Tilleggpensjon med henholdsvis 22,2 mill. kroner og 33,3 mill. kroner.

I alt foreslås bevilget 90 mill. kroner for 2006.

Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 634)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
02	Opplæringstjenester	18 842	1 900	1 950
60	Refusjon, forsøk dagpenger		1 500	1 250
	Sum kap 3634	18 842	3 400	3 200

Budsjettforslag for 2006**Post 02 Opplæringstjenester**

Inntektene under post 02 Opplæringstjenester har sammenheng med salg av kursplasser fra Aetat ved ledig kapasitet på kurs.

Post 60 Refusjon, forsøk dagpenger

Forsøk med dagpengebasert livsoppholdsytelse til deltakere i prosjektet «Arbeid og velferd» i Verdal kommune videreføres i 2006. Refusjonsbeløpet fra Verdal kommune for kjøp av arbeidsmarkedstiltak anslås til 1,25 mill. kroner, jf. også omtale under kap. 2541 Dagpenger.

Kap. 0635 Ventelønn (jf. kap. 3635)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	450 474	435 000	415 000
	Sum kap 0635	450 474	435 000	415 000

Allmenn omtale

Ventelønnsordningen er hjemlet i lov av 4. mars 1983 nr. 3 (tjenestemannsloven), og gir oppsagte tjenestemenn rett til ventelønn og fortrinnsrett til annet statlig arbeid. I tillegg er oppsagte arbeidstakere fra utskilte virksomheter gitt midlertidige rettigheter til den statlige fortrinnsretts og ventelønnsordning, vanligvis i en periode på tre år fra omdanningstidspunktet. Med virkning fra 1. juli 2002 skal eventuelle ventelønnskostnader som utløses både av statlige virksomheter og etter omdanning til aksjeselskap, dekkes av virksomhetene/selskapene selv gjennom refusjonsplikt. Aetat skal beregne og utbetale ventelønn. De enkelte virksomhetene/selskapene vil motta refusjonskrav.

Ordningen med ventelønn avvikles når ny lov om statens embets- og tjenestemenn 17. juni 2005 nr. 103 trer i kraft 1. januar 2006, jf. Ot.prp. nr. 67 (2004-2005). Avviklingen gjennomføres med overgangsregler jf. loven § 20, slik at personer som ved lovens ikrafttredelse har rett til ventelønn, beholder denne retten etter de regler som gjelder ved opphevelse av lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m.

Det vil også være en begrenset adgang til å tilstå ventelønn til nye tilfeller etter 1.1.2006.

Rapport

Ved utgangen av august 2005 fikk om lag 2 591 personer utbetalt ventelønn. 868 personer hadde midlertidig stans i utbetaling av ventelønn; 534 på grunn av midlertidig arbeid og 334 på grunn av sykemelding. Hoveddelen av ventelønnsmottagerne kommer fra samferdselssektoren, flest fra Telenor, men også et betydelig antall fra Posten og NSB. Kvinner utgjør 58 pst. av ventelønnsmottagerne. 90 pst. av ventelønnsmottagerne er over 50 år. Av en samlet tilgang på 178 ventelønnsmottagere i 2. tertial 2005 kom 75 fra Posten. I løpet av 2. tertial 2005 mistet 101 personer retten til ventelønn.

Budsjettforslag for 2005**Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning**

For å dekke utbetalinger til ventelønn foreslås for 2006 en bevilgning på 415 mill. kroner.

Kap. 3635 Ventelønn m.v. (jf. kap. 635)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Refusjon statlig virksomhet m.v. (Jf. kap. 635)	74 366	100 000	100 000
	Sum kap 3635	74 366	100 000	100 000

Post 01 Refusjon statlig virksomhet mv.

Under posten føres refusjonspliktige inntekter.

Det foreslås bevilget 100 mill. kroner for 2006.

Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0640	Arbeidstilsynet (jf. kap. 3640)	293 302	329 700	339 800	3,1
0642	Petroleumstilsynet (jf. kap. 3642)	140 321	139 500	147 800	5,9
0643	Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 3643)	75 221	75 700	78 800	4,1
0646	Pionerdykkere i Nordsjøen	260 088	152 000	13 400	-91,2
0648	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.			13 400	
	Sum kategori 09.40	768 932	696 900	593 200	-14,9

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Statens egne driftsutgifter	502 121	465 900	497 700	6,8
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	7 364	5 300	4 300	-18,9
50-59	Overføringer til andre statsregnskap		75 700	78 800	4,1
70-89	Andre overføringer	259 447	150 000	12 400	-91,7
	Sum kategori 09.40	768 932	696 900	593 200	-14,9

Tilstandsvurdering – utfordringer

Regjeringens mål med arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken er et arbeidsliv med plass for alle, som sikrer arbeidstakernes behov for vern og trygghet, og som gir en hensiktsmessig tilpasning til utviklingen i næringslivet.

Det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet skal hindre at forhold ved arbeidet og arbeidsplassen forårsaker sykdom eller skade og fremme arbeidstakernes evne og vilje til å stå i arbeid til normal pensjonsalder. Ved å forebygge utstøting fra arbeidslivet er dette arbeidet således et helt sentralt element i Regjeringens arbeid for et inkluderende arbeidsliv.

Store deler av norsk arbeidsliv har etter hvert opparbeidet en god standard på arbeidsmiljø og sikkerhet. Imidlertid er det fremdeles store utfordringer knyttet til utstøting fra arbeidslivet. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene må ha et sentralt fokus på de største diagnosegruppene for langtidsfravær og uføretrygding, det vil si muskel- og skjelettlidelser samt psykiske og organisatoriske forhold. Samtidig er det fortsatt utfordringer innen tradisjonelle yrkesskader og sykdommer som yrkesbetinget kreft, allergier, støyskader og ulykker mv. I den norske petroleumsindustrien må storulykkespotensialet ha et helt spesielt fokus. I tillegg står imidlertid virksomhetene og myndighe-

tene på sokkelen overfor svært mange av de samme utfordringer som på landsiden.

I dag arbeider over en million arbeidstakere i virksomheter som har inngått samarbeidsavtale med Trygdeetaten om et inkluderende arbeidsliv. Mange virksomheter har de siste årene gjort et godt arbeid med den delen av helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet som gjelder sykefraværsoppfølgning og tilrettelegging for arbeidstakere med redusert arbeidsevne. Det totale sykefraværet har i siste halvår av 2004 og første kvartal 2005 hatt en klar reduksjon. Det er grunn til å anta at sentrale faktorer bak sykefraværsreduksjonen har vært trepartssamarbeidet gjennom Intensjonsavtalen for et inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen), samt de reglendinger i retning aktivitet og individuell tilrettelegging, som det har vært enighet om i tilknytning til dette arbeidet. Det fokus som har vært på arbeidsplassene som arena for å redusere fraværet, spesielt under IA-avtalens siste periode har vært helt sentralt. I det videre arbeidet vil det være en utfordring å bidra til at målet om et inkluderende arbeidsliv og IA-arbeidet settes i sammenheng med virksomhetenes systematiske HMS-arbeid på en måte som gjør at IA-arbeidet og det generelle helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet gjensidig kan styrke hverandre. Dette vil kunne gi et vesentlig bidrag til arbeidet med å redusere langtids sykefravær og utstøtingen fra arbeidslivet.

Årsakssammenhengene bak sykefravær og utstøting for eksempel i form av uføretrygding kan være både sammensatte og komplekse. Det er imidlertid klart at arbeidsrelaterte belastninger i mange sammenhenger kan være årsak eller medvirkende årsak, og at arbeidsplassene kan og bør være en sentral arena for å forebygge utstøting. Kunnskap om disse arbeidsrelaterte forholdene er derfor viktig. Det finnes relativt mye data, dokumentasjon og kunnskap om helse og levekår. Det finnes også en god del data og dokumentasjon om norsk arbeidsliv, arbeidsmiljø og forholdene på arbeidsplassen. Eksisterende registre, data og undersøkelser om helse og utstøting på den ene siden og eksponeringer og arbeidsmiljøforholdene i norsk arbeidsliv, bransjer og virksomheter på den andre, er imidlertid i altfor liten grad koblet og sett i sammenheng. Utviklingen av et bedre nasjonalt overvåkings- og dokumentasjonssystem for arbeid og helse og arbeidsmiljø er en viktig oppgave i årene fremover. Systemet skal gi virksomhetene, partene og myndighetene et langt bedre kunnskapsgrunnlag for å vurdere utviklingen over tid og prioritere innsatsen.

Økende krav til lønnsomhet på kort sikt og skjerpet konkurranse, også internasjonalt, skaper behov for raskere omstillingstakt i næringslivet.

Slike omstillinger er stadig oftere nødvendige for at næringslivet skal kunne skape verdier og sikre arbeidsplasser over tid. Økende krav til ansattes kompetanse, kapasitet og omstillingsevne kan oppleves både positivt og negativt. Økt kompetanse i ledelsen, økt innsats for helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen og oppfyllelse av intensjonene i avtalen om et inkluderende arbeidsliv, er nødvendige forutsetninger for å gjøre virksomheter flinkere til både å omstille virksomheten og samtidig ivareta medarbeiderne.

Petroleumsvirksomheten gir særskilte utfordringer. Hendelser og ulykker kan få dramatiske følger både for mennesker, miljøet og materielle verdier. Det er etablert et system for å overvåke endringer i risikonivået på norsk sokkel slik at aktørene og myndighetene kan målrette innsatsen for å oppnå forbedringer. Tre alvorlige hendelser med store potensielle konsekvenser gav alene det største risikobidraget i 2004, slik at den samlede risiko for tap av liv ved storulykker dermed viste en negativ tendens. Disse hendelsene er blitt gransket både av myndighetene og av aktørene, og det er iverksatt tiltak med sikte på bedre styring av aktiviteter som har stort risikopotensial. Det positive er at det systematiske arbeidet med å redusere antall hendelser som kan utvikle seg til storulykker, har gitt positive resultater, slik at bidraget fra øvrige hendelser med storulykkespotensial viser en reduksjon eller et stabilt nivå.

Som et ledd i arbeidet med å beskrive utviklingen av risikobildet, vil også arbeidsulykker, arbeidsbetinget sykdom og utstøting bli sentrale tema. Utfordringen er å sikre at petroleumssektoren forblir en foregangsnæring som skaper verdier for samfunnet gjennom bevisst satsing på kvalitet, kunnskap og kreativitet, og som driver virksomheten basert på en målsetting om kontinuerlig forbedring.

Bevisste destruktive handlinger er også en trussel som må ha større oppmerksomhet fordi petroleumsvirksomheten er sårbar og har stor internasjonal betydning.

Undersøkelser viser at en høy andel av norske virksomhetsledere er interessert i og opptatt av arbeidsmiljø. En kvalitativ undersøkelse tyder på at flere ledere ikke har tilstrekkelig kunnskap, særlig om forhold som vedrører psykososiale faktorer ved arbeidsplassen.

Mange norske arbeidstakere oppgir at de blir utsatt for mobbing, trakassering, uønsket seksuell oppmerksomhet eller lignende et par ganger i måneden eller oftere. Det har i liten grad vært fokus på hva som skjer når det mellommenneskelige samspeillet på en arbeidsplass ikke fungerer støttende og beskyttende. Det er også en realitet at

man i for stor grad har manglet kunnskap og verktøy for å håndtere det. Konsekvensene er alvorlige og mobbing kan føre både til psykiske og fysiske plager, sosial isolering og i verste fall utstøting fra arbeidslivet.

Dette er alvorlig og regjeringen ønsker å bidra til bekjempelse av mobbing gjennom en egen satsing med fokus på dette. Utfordringen er å kunne forebygge mobbing gjennom å bevisstgjøre og ansvarliggjøre aktørene på den enkelte arbeidsplass i samarbeid med partene.

Boks 6.7 Tiltak mot mobbing

Satsingen «Jobbing uten Mobbing» har i 2005 etablert et eget nettsted med informasjon om tiltak og arrangement under kampanjeperioden. Som ledd i satsingen vil det høsten 2005 bli lansert en rekke publikasjoner om kunnskap på området, om hvordan virksomheter og hjelpere best kan arbeide for å forebygge og håndtere mobbing, om roller og ansvar, samt om hvordan man kan utarbeide en bedriftsintern anti-mobbestrategi. En egen video skal produseres til bruk i opplæringsøyemed, samt to kampanjefilmer/«reklamefilmer» om mobbing, bl.a. til bruk i en senere TV-kampanje. Et regionalt nettverk for mobbeproblematikk i arbeidslivet skal sikre samarbeid, koordinering av aktiviteter og gjensidig læring i de fylkeskommunale HMS-nettverkene. Et pilotprosjekt er også i gang for å hjelpe en gruppe utvalgte virksomheter med å sette mobbing på dagsorden i forbindelse med det systematiske HMS-arbeidet.

Planlagte tiltak under «Jobbing uten Mobbing» i 2006:

En TV-kampanje skal gjennomføres våren 2006 for å skape oppmerksomhet om mobbeproblemet, samt markedsføre nettstedet. En stor konferanse vil bli arrangert i juni 2006, som oppfølging av «kick off» i 2004. Etatsopplæring vil bli gjennomført i Arbeidstilsynet og trygdeetaten, og kurs om mobbing i arbeidslivet rettet mot verneombud, tillitsvalgte, personalansvarlige og ledere vil bli gjennomført. To nye publikasjoner vil bli lansert.

Økt arbeidsinnvandring etter EØS-utvidelsen har først og fremst gitt et positivt bidrag til norsk arbeidsliv. Regjeringen er opptatt av at alle som arbeider i Norge skal ha verdige og forsvarlige

lønns- og arbeidsvilkår. Regjeringen ser at det særlig i forhold til utsendte arbeidstakere, dvs. arbeidstakere som kommer til Norge som ledd i tjenesteyting, er utfordringer knyttet til såkalt sosial dumping, kanskje særlig innenfor enkelte bransjer.

Lov om allmenngjøring av tariffavtaler er et virkemiddel som står til disposisjon for arbeidslivets parter, dersom det avdekkes at utenlandske arbeidstakere har uakseptable lønns- og arbeidsvilkår. Bestemmelsene i arbeidsmiljølovgivningen om helse, miljø og sikkerhet samt arbeidstid gjelder for alle som arbeider i Norge, og Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet skal føre tilsyn med at reglene overholdes. I forbindelse med EØS-utvidelsen 1. mai 2004 fikk Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet også i oppgave å føre tilsyn med arbeidstakers lønns- og arbeidsvilkår når det er utstedt arbeids- eller oppholdstillatelse etter utlendingsloven og når det er fastsatt forskrift om allmenngjøring etter lov om allmenngjøring av tariffavtaler. I tråd med Regjeringens forslag er det blitt bevilget ekstra midler til ytterligere oppfølging av dette området i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2005.

Lov om allmenngjøring ble vedtatt i 1994 og ble tatt i bruk først i 2004 / 2005 da tariffnemnda fattet to allmenngjøringsvedtak hhv. for petroleumsvirksomheten på land og i bygg- og anleggsbransjen i Oslofjordregionen. I forbindelse med disse vedtakene og at Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet fikk et tilsynsansvar for vedtakene ble det varslet en evaluering av ordningen. Formålet med evalueringen er å se på hvordan ordningen kan gjøres mer effektiv. Etter innspill fra partene i arbeidslivet har Regjeringen vedtatt å sende forslag om bl.a. utvidet innsynsrett og utvidet byggherreansvar på bred høring.

Innen petroleumsvirksomheten er det viktig å styrke samarbeidet med andre olje/gass – nasjoners myndigheter. Spesielt er det viktig å få til et godt samarbeid med britiske myndigheter om like vilkår for drift i Nordsjøen.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene står således fremdeles overfor store utfordringer mht. å få virksomhetene til å arbeide systematisk og målrettet med forebyggende arbeidsmiljø- og sikkerhetsarbeid for å hindre utstøting og bidra til et mer inkluderende arbeidsliv. Myndighetene vil fortsette satsingen på de utfordringer og tema som står mest sentralt i denne sammenheng og legge særlig vekt på å få i gang/støtte opp under det engasjement og gode samarbeid som er etablert i virksomhetene. Myndighetene må kontinuerlig søke å finne den beste balansen ved bruk av både «gulrot og pisk» slik at det motiveres til den mest effektive innsatsen.

Mål og strategier

Med bakgrunn i ovennevnte tilstandsvurdering og utfordringer er det satt følgende overordnede mål på området:

- Bidra til et sikkert og inkluderende arbeidsliv for alle
- Bidra til trygge tilsettingsforhold og meningsfylt arbeid for den enkelte.

Dette innebærer blant annet å arbeide med å:

- Styrke innsatsen for å fremme et inkluderende arbeidsliv og forebygge utstøting fra arbeidslivet
- Forebygge og redusere ulykker, yrkesrelaterte sykdommer og skader
- Sikre arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse
- Forenkle og modernisere regelverk, tilsyn og andre virkemidler

Strategier og virkemidler

I arbeidet for å nå målene og møte aktuelle utfordringer, bruker arbeidsmiljømyndighetene virkemidlene tilsyn, informasjon/veiledning, regelverksutvikling, utvikling av kunnskap og dokumentasjon og samarbeid med partene i arbeidslivet.

Hovedstrategien for virkemiddelbruken er å sørge for at virksomhetene selv, gjennom systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, forebygger ulykker og helseskade. Det er arbeidsgiver som har plikt til å sørge for at arbeidsmiljøet og sikkerheten er forsvarlig og tilfredsstillende. Arbeidstaker har rett og plikt til å medvirke i dette arbeidet.

Tilsyn og informasjon/veiledning

Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet fører tilsyn med at virksomhetene etterlever arbeidsmiljø- og sikkerhetslovgivningen. Selve tilsynsaktiviteten tar først og fremst sikte på å kontrollere om virksomheten har egne systemer og rutiner som sikrer at myndighetenes krav etterleves.

Myndighetenes tilsyn er risikobasert, det vil si at utpekingen av virksomheter og sikkerhetsrelevante forhold for tilsyn skjer på grunnlag av en vurdering av hvor og når risikoen for helseskader og ulykker er størst.

I petroleumsvirksomheten vektlegges det særskilte ansvar operatørene og rettighetshaverne har for å styre alle sider ved virksomheten slik at helse, miljø og sikkerhet blir forsvarlig ivaretatt og kontinuerlig forbedret. De øvrige aktørene har imidlertid også klare plikter og ansvar i forhold til regel-

verket, og Petroleumstilsynet vil avveie tilsynsinn-satsen mot den samlede gruppen av aktører.

Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet er også myndighetenes hovedkanal for informasjon og veiledning til virksomhetene.

Regelverksutvikling

Arbeidsmiljø- og sikkerhetslovgivningen utgjør det sentrale virkemiddelet for regulering av arbeidsgivere og arbeidstakeres rettigheter, plikter og atferd. Målet om at lovgivningen skal sikre en god balanse mellom arbeidstakernes behov for beskyttelse og virksomhetenes behov for fleksible løsninger, står sentralt ved regelverksutviklingen.

Den nye arbeidsmiljøloven som ble fremmet i Ot.prp. nr. 49 (2004-2005) og vedtatt etter behandling i Stortinget 6. juni, skal tre i kraft 1. januar 2006. Et inkluderende arbeidsliv og vern av arbeidstakernes helse og trygghet er lovens overordnede hensyn. Loven skal bidra til at flest mulig kan delta i yrkeslivet fram til normal pensjonsalder og at færrest mulig støtes ut til uførepensjon eller lignende. Skal denne målsettingen nås må tersklene inn til arbeidslivet senkes og tersklene ut av arbeidslivet heves. Lovens utvidelse av adgangen til midlertidig ansettelse er et viktig element i denne sammenheng ettersom det gir arbeidstakere mulighet til å vise sin kompetanse og opparbeide erfaring samtidig som det gjør det enklere og mindre risikofyllt for virksomhetene å ansette nye medarbeidere. Målsettingen om å redusere utstøtningen gjenspeiles blant annet i lovens begrensning i adgangen til å arbeide svært lange arbeidsdager over lengre sammenhengende perioder, rett til fleksibel arbeidstid for alle arbeidstakere og økte krav til metode og systematikk i HMS-arbeidet. Likeverd, likestilling og vern mot diskriminering står videre sentralt, og dette gjenspeiles i flere nye bestemmelser, blant annet i bestemmelsen om fortrinnsrett for deltidsansatte til utvidet stilling.

Som en oppfølging av Ot.prp. nr. 49 (2004-2005) og Stortingets forutsetninger ved vedtakelsen av ny bestemmelse om varsling av kritikkverdige forhold på arbeidsplassen, har departementet iverksatt en utredning vedrørende ansattes yringsfrihet. Formålet med utredningen er å komme fram til mulige tiltak som kan styrke ansattes yringsfrihet og vern av varslere. Det tas sikte på å fremlegge forslag til lovendringer eller andre tiltak for Stortinget våren 2006.

Stortingets flertall ba i forbindelse med behandlingen av Ot. prp. nr. 49 (2004-2005) regjeringen ta initiativ til at partene i arbeidslivet setter seg sammen for å komme fram til en omforent defi-

nisjon av hvilke typer turnusordninger som er sammenliknbare med helkontinuerlige skiftordninger. Departementet har tatt initiativ til at det nedsettes en arbeidsgruppe med representanter fra de ulike berørte parter i arbeidslivet som sammen skal forsøke å komme fram til en omforent definisjon av sammenlignbart turnusarbeid.

«Regelhjelp.no» er en internettbasert regelverksveiviser som skal gjøre det enklere for små og mellomstore bedrifter å finne ut hvilke krav på HMS-området som er særlig viktig for dem. På bakgrunn av et pilotprosjekt i 2003 nedsatte Arbeids- og sosialdepartementet i 2004 et prosjekt med sikte på å gjøre veiviseren operativ for arbeidslivet. Prosjektet omfatter regelverket til etatene for næringslivsrettet tilsyn, dvs. Statens forurensningstilsyn, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Arbeidstilsynet, Næringslivets sikkerhetsorganisasjon og Mattilsynet. Veiviseren skal være etablert for 10 bransjer i løpet av høsten 2005, og skal innen utgangen av 2007 bygges ut til å omfatte ca. 50 bransjer.

Det har siden 2002 vært arbeidet med forenkling av forskriftene til Arbeidstilsynet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Målet for prosjektet har vært økt brukerorientering og forenkling i form av enklere regelverksstruktur og færre forskrifter på arbeidslivsområdet. I utgangspunktet har siktemålet vært et felles forskriftsverk for de to etatene, og det er utarbeidet et utkast til ny forskriftsstruktur, der ca. 100 forskrifter er redusert til seks. Justisdepartementet/DSB er etter en nærmere vurdering, kommet til at deres regelverk vil være vanskelig å innlemme i et felles forskriftsverk og samtidig nå målet om økt brukervennlighet. Arbeidet med enklere forskriftsstruktur og færre forskrifter vil derfor bli videreført som separate prosjekter innenfor de respektive etaters forvaltningsområde.

Petroleumstilsynets rolle som koordinerende myndighet også for enkelte anlegg på land, medfører behov, og legger til rette for, utarbeidelse av regler som regulerer petroleumsvirksomheten på sokkelen og på land som en helhet. Ved utviklingen av dette nye regelverket er det viktig å utnytte sokkelregelverket og erfaringene med utarbeidelsen og håndhevingen av dette. Regelverksutviklingen må ha særlig fokus på risikohåndtering og nytte/kostvurderinger. Samtidig må det tas hensyn til de eventuelt særskilte forhold som gjelder for regulering av den landbaserte delen av virksomheten og reguleringen av annen virksomhet på land for øvrig. Nytt regelverk planlegges å tre i kraft 1. januar 2007.

Lønnsoppgjørene er partenes ansvar. Regjeringens bidrag er å sikre et rasjonelt rammeverk og

en velfungerende organisasjon for håndteringen av tarifftvister i arbeidslivet. Dette omfatter for det første forvaltningsansvaret for arbeidstvistloven og lov om lønnsnemnd i arbeidstvister. Videre er det av sentral betydning å sørge for at Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen og Rikslønnsnemnda, som er organene som er tillagt oppgaven med å løse de ulike typer tvister som kan oppstå i tilknytning til lønnsoppgjør og tariffavtaler, fungerer på en tilfredsstillende måte.

Kravet i selskapslovgivningen til at begge kjønn skal være representert i statsaksjeselskapenes, statsallmennaksjeselskapenes og statsforetakenes styrende organer trådte i kraft 1. januar 2004. Reglene innebærer at det også stilles krav til at begge kjønn er representert blant styremedlemmene som velges av og blant de ansatte. Departementet har hatt på høring et forslag til nærmere regler for hvordan valg av de ansattes representanter skal foregå for å ivareta dette kravet. Høringen ble avsluttet i slutten av august 2005, og de nye valgreglene vil bli fastsatt så raskt som mulig høsten 2005.

Kunnskaps- og dokumentasjonsutvikling

Med bakgrunn i behovet for bedre dokumentasjon om den arbeidsrelaterte helsesituasjonen og arbeidsmiljøutviklingen, arbeider arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene med å bygge opp og nyttiggjøre seg kunnskap slik at aktørene på området får et godt grunnlag for utforming av politikk og strategi på området, samt bedre muligheter til måling og vurdering av oppnådde resultater. Planen er å utarbeide og etablere et nytt overvåkingssystem i regi av Statens arbeidsmiljøinstitutt og i samarbeid med Statistisk sentralbyrå, Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet. Dette helhetlige overvåkingssystemet utredes med sikte på oppstart i 2006. Videre skal det, som et ledd i Arbeidstilsynets nye organisering, etableres en egen dokumentasjons- og analyseenhet i det nye direktoratet i Trondheim. Denne enheten skal sette Arbeidstilsynet bedre i stand til å innhente, foredle og operasjonalisere kunnskap og erfaring fra interne og eksterne kilder, herunder det nye overvåkingssystemet ved Statens arbeidsmiljøinstitutt.

Arbeidet med å utvikle indikatorer som beskriver utviklingen av risikonivået i petroleumsvirksomheten på norsk sokkel skal videreføres. I tillegg skal arbeidet med å dokumentere arbeidsmiljøsituasjonen og utviklingen i den arbeidsrelaterte helsesituasjonen innen petroleumsvirksomheten videreutvikles som ledd i det ovennevnte nye overvåkings- og dokumentasjonssystemet i regi av Statens arbeidsmiljøinstitutt.

Samarbeid med partene i arbeidslivet

Samarbeid, informasjon og medvirkning i forhold til partene i arbeidslivet ses som en viktig forutsetning for å utvikle og forankre gode og balanserte løsninger på de utfordringer arbeidslivet står overfor. I tillegg til partenes deltakelse i offentlige utvalg, høringer og involvering i forbindelse med større satsinger og lignende, er det etablert faste møtearenaer, herunder Arbeidslivspolitisk råd for overordnede politiske spørsmål. Videre er det etablert faglige råd for Arbeidstilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt samt det partsammensatte Sikkerhetsforum for HMS og regelverk i petroleumsvirksomheten.

Samarbeid og modernisering på myndighetssiden

Det gjennomføres egne satsinger for bedre effektivitet og modernisering på myndighetssiden. Regjeringen har besluttet en ny organisering av Arbeidstilsynet for å skape en mer utadrettet etat som i sterkere grad skal bidra til et inkluderende arbeidsliv. Omorganiseringsprosessen pågår og skal sluttføres i løpet av høsten 2006. Direktoratet for arbeidstilsynet åpnet sine nye lokaler i Trondheim i august 2005. Dette markerer startpunktet for oppbyggingen av den nye etaten. Se nærmere om dette under kap. 0640 Arbeidstilsynet.

Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet er begge tildelt koordineringsroller i den samlede HMS-tilsynsvirksomheten. Arbeidet med å videreutvikle og synliggjøre disse rollene blir viktig.

Særskilte satsingsområder

Ved sin behandling av St. melding nr. 47 (2002-2003) om gransking av pionerdykkernes forhold i Nordsjøen, bad Stortinget regjeringen å komme tilbake med en gjennomgang av hvordan dykking organiseres på norsk sokkel i dag, jf. anmodningsvedtak nr. 256 (2003-2004) og Innst.S. nr. 238 (2004-2005).

Regjeringen tar sikte på en redegjørelse om dette i den kommende HMS-meldingen som Stortinget bad om i forbindelse med sin behandling av St.meld. nr. 7 (2001-2002) om helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten. Det tas sikte på å fremme den nye meldingen våren 2006 (jf. *stortingsbehandling 13. juni 2005, Innst.S. nr. 238 (2004-2005)*).

Som følge av Stortingets behandling av Innst.S. nr. 238 (2004-2005) 13. juni 2005 bad Arbeids- og sosialdepartementet Petroleumstilsynet om å invitere organisasjonene i Sikkerhetsforum til å utpeke representanter til deltakelse i en arbeidsgruppe som skal komme med innspill til arbeidet med stortingsmeldingen mht. spørsmålet om hvordan dykkingen organiseres på norsk sokkel i dag. Denne arbeidsgruppen ble opprettet sommeren 2005.

Fjerning, opphugging og gjenvinning av utrangerte oljeplattformer

Det har våren 2005 blitt satt fokus på arbeidsmiljørisiko i forbindelse med skroting av utrangerte oljeplattformer. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene vil prioritere oppfølgingen av denne virksomheten. Det er bl.a. etablert et samarbeid mellom Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet og Sjøfartsdirektoratet for å koordinere arbeidet med å skaffe oversikt over og ivareta de forskjellige problemstillingene knyttet til HMS-risiko som kan oppstå ved dette arbeidet.

Lønnsgarantiordningen

For å få til en mer effektiv og brukervennlig lønnsgarantiordning, har Regjeringen bestemt seg for å overføre dette området fra Direktoratet for arbeidstilsynet til Aetat fra 1. januar 2007. Sammen med forenklinger i regelverk og saksbehandling vil dette kunne føre til at arbeidstakere som rammes av konkurs, raskere kan få utbetalt lønnsgaranti midler enn i dag. Innenfor rammen av dette arbeidet legges det opp til at hovedtyngden av saksbehandlingen skal foregå i Vardø.

Miljøpolitikk for arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene har få egne mål knyttet til ytre miljø. Det legges imidlertid til grunn at innsatsen på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet i mange tilfeller vil kunne ha en positiv virkning. Særlig gjelder dette sikkerhetstiltakene i petroleumsvirksomheten som i høy grad bidrar til å forebygge skader på det ytre miljøet. Det er arbeidsgiver som har plikt til å sørge for at arbeidsmiljøet og sikkerheten er forsvarlig og tilfredsstillende. Arbeidstaker har rett og plikt til å medvirke i dette arbeidet. Myndighetene skal bidra til at virksomhetene ivaretar sitt ansvar. Det vises til nærmere omtale under de aktuelle kapitler.

Kap. 0640 Arbeidstilsynet (jf. kap. 3640)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	288 207	296 900	303 600
22	Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	1 594	29 000	33 100
45	Større utstørsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	3 501	3 800	3 100
	Sum kap 0640	293 302	329 700	339 800

Overført fra 2004 til 2005:

Post 01: 7 391 000 kroner

Post 22: 3 456 000 kroner

Post 45: 504 000 kroner

Allmenn omtale og hovedmål

Arbeidstilsynet er en forebyggende etat. Etatens overordnede mål er å bidra til å forebygge helse-skader og fremme et inkluderende arbeidsliv. Arbeidstilsynets rolle er å bidra til at arbeidsmiljø-lovens bestemmelser blir fulgt opp i virksomhe-tene. Hovedstrategien er å sørge for at virksomhe-tene, gjennom systematisk helse-, miljø- og sikker-hetsarbeid, selv forebygger ulykker og helseskader. Staten konsentrerer sin innsats om de arbeidsmiljøforholdene som vurderes som de viktigste når det gjelder å forebygge utstøtning fra arbeidslivet, det vil si påvirkning som fører til psy-kisk helseskade, helseskadelige ergonomiske for-hold, helseskadelig kjemisk og biologisk påvirk-ning samt alvorlig ulykkesrisiko.

Den store utfordringen for Arbeidstilsynet i årene fremover er å bidra til å mobilisere virksom-hetene i arbeidet for et godt og inkluderende arbeidsliv, og derigjennom bidra til å forebygge utstøting av arbeidstakerne. På denne måten vil Arbeidstilsynet aktivt medvirke til at målene i intensjonsavtalen mellom myndighetene og arbeidslivets parter om et mer inkluderende arbeidsliv kan bli nådd.

Rapport**Omstilling og omorganisering**

På bakgrunn av et omfattende evaluerings- og omstillingsprosjekt ble det våren 2004 besluttet å omorganisere Arbeidstilsynet. Ytre etats 11 distrik-ter er omdannet til 7 regioner, og alle operative res-surser overføres fra direktoratet til regionene for å styrke den utadrettede innsatsen. Den nye organi-seringen skal videre legge bedre til rette for opp-

bygging og deling av kunnskap. Staten har i 2004 og 2005 arbeidet med å forberede iverksettelsen av denne nye organiseringen.

Etatens nye strategiske plan for perioden 2004 – 2007 ble ferdigstilt høsten 2004, og innebærer blant annet økt fokus på utfordringer knyttet til muskel-, skjelett- og psykososiale lidelser; samt på de organisatoriske bakenforliggende årsaker til arbeidsmiljøproblemene. Det er også besluttet at etatens veiviser- og premissgiverroller skal gis høyere prioritet.

Ved behandling av St.meld. nr. 17 (2002–2003) Om statlige tilsyn gav Stortinget tilslutning til Regje-ringens forslag om å flytte Direktoratet for arbeids-tilsynet til Trondheim i løpet av 2004–2006. Ny assis-terende direktør ble tilsatt høsten 2004 og vil overta som direktør fra 1. januar 2006. Samtidig vil Arbeidstilsynet ledes fra Trondheim fra dette tids-punkt. Arbeidstilsynet har i tråd med etatens flytte-plan åpnet nytt kontor i Trondheim i august 2005. Høsten 2005 og i 2006 skal det etter planen arbeides med oppbemanning i Trondheim og regionskonto-rene samtidig som driften avvikles i Oslo.

Tema i tilsynet

Basert på vurderinger av hvilke arbeidsmiljøforhold som utgjør størst risiko mot arbeidstakeres helse har Arbeidstilsynet utpekt følgende satsingsområ-der: psykisk helse, ergonomiske forhold, kjemisk og biologisk påvirkning og alvorlig ulykkesrisiko.

Selve tilsynsvirksomheten organiseres som kampanjer og utvalgte satsinger samt enkelttilsyn og hendelsesbasert tilsyn (eksempelvis ulykker).

I 2004 var organisatoriske og psykososiale risi-koforhold tema i ca. 34 pst. av de gjennomførte til-synene, mens ergonomi inngikk som sentralt tema i ca. 21 pst. av tilsynsbesøkene. Tilsvarende var kje-miske risikoforhold hovedtema i ca. 17 pst. av tilsy-nene. Ca. 35 pst. av etatens tilsyn hadde teknisk sik-kerhet som hovedtema, og ulykker er registrert som tema for ca. 21 pst. av tilsynsbesøkene.

Det er gjennomført en landsdekkende tilsynskampanje, «Rett hjem», rettet mot hjemmetjenesten i kommunene der det ble fokusert på forhold knyttet til ergonomi og psykososialt arbeidsmiljø. Resultater fra tilsynet av kampanjen viste blant annet at tidspress, tunge løft, uheldige arbeidsstillinger og vold eller trusler om vold ble opplevd som et problem. Resultatene fra oppfølgingstilsyn i en senere fase av kampanjen viste imidlertid at andelen av enhetene som arbeidet systematisk for å redusere tidspress da var økt.

Resultatene fra oppfølging av tilsynskampanje rettet mot frisørbransjen viser at det siden forrige kampanje på 90- tallet, kan spores en viss forbedring i form av større bevissthet om tema som luftveisplager og hudproblemer, men fremdeles er det gjennomgående mangel på systematiske aktiviteter i virksomhetene.

Videre ble det gjennomført en kampanje rettet mot kjemisk helsefare i bilverksteder, grafisk industri, verkstedindustri, mekanisk industri og armert herdeplast industri.

I 2004 ble informasjon og veiledning med særlig relevans for arbeidet med å skape et mer inkluderende arbeidsliv (IA) integrert i et økende antall av etatens tilsyn, blant annet ble det informert om virksomhetenes plikt til oppfølging av sykemeldte og tilrettelegging for arbeidstakere med redusert funksjonsevne, om IA-samarbeidet generelt og fordelene ved å inngå IA-avtale.

Arbeidstilsynet har i samarbeid med partene, i 2004 utarbeidet en plan for forebygging og håndtering av mobbing i arbeidslivet. Prosjektet er utviklet som en del av innsatsen for inkluderende arbeidsliv, og skal gjennomføres i årene 2004-2007. Fokuset for satsingen er å gjøre aktørene på den enkelte arbeidsplass i stand til å forebygge og håndtere mobbing og trakassering.

Tilsynsomfang

I 2004 disponerte Arbeidstilsynet 5 218 ukeverk til tilsynsaktiviteter rettet mot virksomhetene. Staten gjennomførte 13 252 tilsyn i enkeltvirksomheter. Tilsvarende tall for 2003 var 4 977 ukeverk og 11 863 tilsyn. Tallene viser at en stadig større del av etatens ressurser rettes mot tilsyn og annen utadrettet virksomhet.

Regelverksutvikling

Det har siden 2002 vært arbeidet med forenkling av forskriftene til Arbeidstilsynet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Målet for prosjektet er økt brukerorientering og forenkling i form av enklere regelverksstruktur på arbeidslivs-

området, jf. omtale under programkategorien i avsnittet «Strategier og virkemidler – Regelverksutvikling».

Arbeidstilsynet deltar aktivt i prosjektet regelhjel.no som tar sikte på å styrke den bransjerettede informasjonen blant små og mellomstore virksomheter. I første omgang er prosjektet begrenset til 10 utvalgte bransjer, men skal deretter utvides til å omfatte 50 bransjer innen utgangen av 2007.

Arbeidstilsynets koordineringsrolle

Arbeidet med å legge til rette for koordinering av det virksomhetsrettede HMS-tilsynet har vært prioritert både mellom de ulike tilsynsetatene og internt i Arbeidstilsynet. Etatens felles tilsynsdatabase er videreutviklet.

Andre innsatsområder

Arbeidstilsynets tilsynsaktivitet i perioden etter røykelovens ikrafttredelse avdekket en del brudd på loven på serveringssteder. Etter den første innføringsfasen har tilsyn med denne loven blitt integrert i det ordinære risikobaserte tilsynet med bransjen.

Etaten har gjennomført noe tilsyn med universiteter og høyskoler i 2004. I tilsynene skjer både en oppfølging av arbeidsmiljølovens bestemmelser for de ansatte og de kravene som er stilt til studenters læringsmiljø.

Arbeidstilsynet har ansvar for å føre tilsyn med at vilkårene for arbeids-/oppholdstillatelse følges i virksomhetene og at lønns- og arbeidsvilkår som følger av forskrifter om allmenngjøring av tariffavtaler etterleves. Fra distriktene rapporteres det i økende grad om problemstillinger knyttet til arbeidsmiljø og arbeidsvilkår for arbeidstakere fra de nye EØS-landene. Dette gjelder særlig bygg- og anleggsbransjen, men også andre bransjer som landbruk, renhold, transport, hotell- og restaurant, samt deler av industrien. Arbeidstilsynet gjennomførte i begynnelsen av mai 2005 en landsomfattende kampanje rettet mot bygg- og anleggsbransjen der de særlig så på lønn, arbeidskontrakter og HMS for utenlandske arbeidstakere. Informasjonsvirksomheten overfor utenlandske arbeidstakere, samt norske arbeids- og oppdragsgivere som benytter utenlandsk arbeidskraft har også blitt betydelig styrket. For øvrig vises det til redegjørelsen i Nasjonalbudsjettet.

Lønnsgarantiordningen

I tråd med Regjeringens beslutning om overføring av statlige arbeidsplasser til Vardø, ble det i mars 2003 etablert et avdelingskontor for lønnsgarantibehandling med fem saksbehandlere i Vardø. Det ble

samtidig bestemt at det etter en evaluering av om man har klart å etablere en velfungerende enhet med kvalifisert fagpersonale i Vardø, skal legges til rette for at hele ordningen kan flyttes innen utgangen av 2006. På denne bakgrunn fikk departementet overlevert en evalueringsrapport fra ECON Analyse i januar 2005. Evaluering av hvordan ordningen har fungert viser at det kan være en utfordring å få tilstrekkelig stabil arbeidskraft med nødvendig juridisk kompetanse i Vardø. For å få en best mulig fungerende ordning med stor representasjon i Vardø mener ECON at det er nødvendig med en samhandling mellom enheten i Vardø og en annen enhet plassert i et område med et større arbeidsmarked for denne typen kompetanse.

Parallelt med ECON-rapporten har det vært arbeidet med en forbedring og forenkling av lønnsgarantiordningen, med sikte på at arbeidstakerne skal få dekket lønnskravene raskere enn i dag.

På bakgrunn av ECON-rapporten og de ovennevnte vurderinger vedr. regelverket har Regjeringen bestemt seg for å overføre lønnsgarantiordningen fra Direktoratet for arbeidstilsynet til Aetat fra 1. januar 2007. Hovedpoenget med å overføre lønnsgarantiordningen til, er at arbeidstakere som rammes av konkurs, raskere kan få utbetalt lønnsgarantimidler enn i dag. Dette kan skje gjennom en forenkling av regelverket og en forvaltning som ligger nær opp til de økonomiske ytelsene Aetat allerede forvalter. Regjeringens beslutning innebærer at hovedtyngden av saksbehandlingen skal foregå i Vardø, noe som vil kunne innebære en fordobling av bemanningen i forhold til dagens nivå. Behandlingen av lønnsgarantisaker vil ved overføringen til Aetat være samlet i en etat og bidra til mer brukervennlig saksbehandling, jf. for øvrig programkategoriomtalen. Forslag til regelverksforenklinger er beskrevet under programområde 33.30 Arbeidsliv, Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.

Resultatmål

Arbeidstilsynets prioriteringer med hensyn til arbeidsmiljøforhold og virkemiddelbruk skal, målt på lengre sikt, resultere i at:

- antall arbeidstakere som opplever at de er utsatt for et dårlig arbeidsmiljø skal være redusert
- antall virksomheter som etterlever regelverket skal være øket
- antall virksomheter som har et fungerende HMS-system skal være øket
- antall virksomheter som har knyttet til seg verne- og helsepersonell skal være øket
- kunnskapsnivået i virksomhetene om arbeidsmiljøspørsmål skal være hevet

Arbeidstilsynet har utviklet indikatorer knyttet til resultater av etatens arbeid, produktivitet, brukerservice og brukertilfredshet, læring og utvikling og medarbeidertilfredshet slik at det på lengre sikt i større grad kan måles om etaten når sine langsiktige mål.

For å nå hovedmålene og resultatmålene skal Arbeidstilsynet i 2006 blant annet gjøre følgende:

- Arbeide for å synliggjøre og forsterke sammenhengen mellom målet om et inkluderende arbeidsliv, praktisk IA-arbeid i betydningen sykefraværsoppfølging og tilrettelegging og det generelle systematiske HMS-arbeidet. Etatens egen rolle og samarbeidet med de andre aktørene i arbeidet for et inkluderende arbeidsliv skal styrkes og videreutvikles.
- Bidra til å forhindre sosial dumping i kjølvannet av EØS-utvidelsen. Arbeidstilsynets rolle er å bidra til at arbeidsforholdene for arbeidstakere fra de nye EU-landene er forsvarlige og i samsvar med de regler som gjelder på norske arbeidsplasser.
- Fortsette arbeidet med forenkling av forskriftene til arbeidsmiljøloven.
- Følge opp og oppsummere/evaluere de tilsynsaktivitetene som i 2005 ble gjennomført under kampanjen «God vakt – arbeidsmiljø i sykehus». Videre skal det, som en oppfølging av «Rett hjem-kampanjen», gjennomføres nye tilsyn i hjemmetjenesten for å se på utvikling i forhold til status ved tidligere tilsyn.
- Videreføre satsingen på forebygging og håndtering av mobbing i arbeidslivet, herunder å følge opp den prosjektplan som ble utarbeidet i 2005.
- Slutføre den vedtatte omstillingen av egen etat.

Budsjettforslag for 2006

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være ca. 16,1 mill. kroner som fordeler seg med 11,4 mill. kroner under post 01 Driftsutgifter, 3,9 mill. kroner under post 22 Flyttekostnader og 760 000 kroner under post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Bevilgningsforslagene er redusert med disse beløpene.

Post 01 Driftsutgifter

Arbeidstilsynet hadde pr. 1. mars 2005 en bemanning tilsvarende 482 årsverk, fordelt på direktorat og distriktskontor med henholdsvis 144 og 338 årsverk. Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til direktoratet og distriktskontorene og skal finansiere tilsyn, informasjon, behandling av søknader,

klager og dispensasjoner, forvaltning av lønnsgarantiordningen, regelverksarbeid og internasjonalt arbeid. Bevilgningen er foreslått styrket med 15 mill. kroner til ytterligere styrking av innsatsen mot sosial dumping og gjennomføring av etatens omstilling og regionalisering.

Bevilgningen er foreslått nedjustert med 0,5 mill. kroner som et resultat av en ny vurdering av behovet for overføring av ressurser til kap. 0642 Petroleumsstilsynet i forbindelse med overføring av ansvaret for tilsyn med landanlegg i Petroleumsvirksomheten fra Arbeidstilsynet til Petroleumsstilsynet fra 1. januar 2004. Det ble i statsbudsjettet for 2004 overført 0,6 mill. kroner fra Arbeidstilsynet til dette formålet.

Bevilgningen foreslås nedjustert med 1 mill. kroner for overføring til Barne- og familiedepartementet i forbindelse med opprettelse av Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Bevilgningen foreslås nedjustert som en konsekvens av nedjustert inntektsanslag for bladet Arbeidervern under kap. 3640, post 01 Diverse inntekter.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3640, postene 01, 06 og 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det er innarbeidet 3,5 mill. kroner i økning til dekning av merutgiftene i forbindelse med lønnsoppgjøret i 2005.

I alt foreslås bevilget 303,6 mill. kroner for 2006.

Post 22 Flyttekostnader, kan overføres

Ved behandling av St.meld. nr. 17 (2002-2003) Om statlige tilsyn gav Stortinget tilslutning til Regjeringens forslag om å flytte Arbeidstilsynet til Trondheim i løpet av 2004-2006. Stortingets beslutning var basert på at de berørte tilsynene skulle tilføres økonomiske ressurser som sikret opprettholdelse av ordinær virksomhet i flytte- og omstillingsperioden og ved at flytteutgiftene ble dekket av særskilte bevilgninger i tillegg til tilsynenes driftsbevilgninger.

Det foreslås bevilget 33,1 mill. kroner for 2006.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utstyrsanskaffelser.

Det foreslås bevilget 3,1 mill. kroner for 2006.

Kap. 3640 Arbeidstilsynet (jf. kap. 640)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Diverse inntekter	1 221	1 800	1 360
04	Kjemikaliekontroll, gebyrer		4 500	4 640
05	Tvangsmulkt	7 410	1 600	1 650
06	Refusjoner	5 036		
07	Byggesaksbehandling, gebyrer	12 115	14 000	14 450
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	108		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	2 532		
18	Refusjon sykepenger	8 246		
Sum kap 3640		36 668	21 900	22 100

Post 01 Diverse inntekter

Posten omfatter i hovedsak abonnements- og annonseinntekter knyttet til tidsskriftet Arbeidervern. Bevilgningen er foreslått redusert med 0,5 mill. kroner relatert til svikt i abonnementsinntek-

tene. Tilsvarende er bevilgning under kap. 0640, post 01 Driftsutgifter foreslått parallelt nedjustert.

Post 04 Kjemikaliekontroll, gebyrer

Posten omfatter inntekter fra gebyrer i forbindelse med kjemikaliekontroll.

Post 05 Tvangsmulkt

Inntektene under denne posten omfatter innkrevd tvangsmulkt som virksomheter er blitt ilagt pga. manglende oppfølging av pålegg fra Arbeidstilsynet.

Post 07 Byggesaksbehandling, gebyrer

De konkrete tjenester Arbeidstilsynet utfører for virksomhetene ved byggesaksbehandling etter arbeidsmiljølovens § 19, gebyrfinansieres og inntektene føres på denne posten.

Kap. 0642 Petroleumstilsynet (jf. kap. 3642)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	121 473	125 000	133 200
21	Spesielle driftsutgifter	17 354	13 000	13 400
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 494	1 500	1 200
	Sum kap 0642	140 321	139 500	147 800

Overført fra 2004 til 2005:

Post 01: 4 329 000 kroner

Post 45: 5 000 kroner

Allmenn omtale

Petroleumstilsynet ble opprettet 1. januar 2004 som følge av delingen av Oljedirektoratet. Petroleumstilsynet skal bl.a. koordinere tilsynet med petroleumsvirksomheten på norsk kontinental-sokkel og enkelte anlegg på land. Det nye ansvarsområdet omfatter anleggene på Kårstø, Sture, Kollsnes, Mongstad, Tjeldbergodden, Melkøya, raffineriet på Slagentangen, det integrerte landanlegget for Ormen-Lange, samt eventuelle nye anlegg av slik type. Petroleumstilsynet er lokalisert i Stavanger.

St.meld. nr. 7 (2001-2002) beskriver hvordan forbedringen på området helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten hadde vist en utflatende tendens frem mot 2002. På enkelte områder var utviklingen negativ. Myndighetenes overordnede mål er forbedring av helse, miljø og sikkerhet og at de som har ansvaret i virksomheten gjennomfører nødvendige tiltak. Dette målet har dannet den overordnede føring for Petroleumstilsynets prioriteringer og virksomhet i 2004.

Neste stortingsmelding om sikkerhet i petroleumsvirksomheten skal legges frem for Stortinget våren 2006.

Rapport

Den årlige rapporten om risikonivået på sokkelen viser at risikoen for storulykke økte i 2004. Den største enkelthendelsen som bidrar til denne konklusjonen er gassutblåsningen på Snorre-feltet i slutten av november. En rekke andre indikatorer i beregningen av risikoutviklingen viser imidlertid en bedring, slik at det samlet sett likevel er grunn til å tro at dette er begynnelsen på en positiv utvikling som resultat av flere år med systematisk innsats. Risikorapporten viser imidlertid også at det fortsatt er store utfordringer på helse-, miljø- og sikkerhetsområdet som krever videre innsats.

Det inntraff ingen dødsulykker innenfor Petroleumstilsynets myndighetsområde i 2004. Videre har det heller ikke skjedd ulykker som har ført til betydelig miljøskade. Det inntraff enkelte hendelser som utpeker seg ved at de med et litt annerledes forløp kunne fått fatale følger, og som til dels hadde betydelige økonomiske konsekvenser.

Petroleumstilsynet har gjennom en samlet, prioritert innsats lagt grunnlaget for å oppnå større bevissthet i industrien om nødvendigheten av å ha oppmerksomhet rettet mot de bakenforliggende prestasjoner og årsakssammenhenger som bidrar til sikker virksomhet.

Petroleumstilsynet har hatt følgende resultatmål og oppnådd følgende effekter på sikkerhetsområdet i 2004:

Resultatmål 1: Bidra til å redusere risikonivået i petroleumsvirksomheten til havs

Gjennom den årlige rapporten om risikonivået på norsk sokkel har Petroleumstilsynet etablert en metode for å beskrive utviklingen i risikonivået på en måte som arbeidsgivere, arbeidstakere og myndigheter er enige om. De årlige rapportene gir klare føringer for å gripe fatt i de kritiske utfordringer, som for 2004 har vært gasslekkasjer, brønnsplask og strukturskader på flyttbare innretninger.

I løpet av 2004 har Petroleumstilsynet gransket tolv hendelser som førte til, eller kunne ha ført til, alvorlige konsekvenser. Disse granskningene, sammen med annet tilsyn, har tilført Petroleumstilsynet betydelig kunnskap om årsakssammenhenger og om aktørenes etterlevelse av regelverkskrav.

Videre har Petroleumstilsynet i 2004 gjennomført over 300 tilsynsaktiviteter på en rekke faglige områder, på forskjellige organisatoriske nivåer og i ulike faser av virksomheten.

Resultatmål 2: Bidra til å ivareta HMS i endrings- og omstillingsprosesser

Petroleumstilsynet har i 2004 også ført tilsyn med selskaper som gjennomfører større organisasjonsendringsprosesser. Det kan konstateres at selskapene gjennom dette er kommet til en større grad av erkjennelse av viktigheten og nødvendigheten av å vurdere konsekvensene for helse-, miljø- og sikkerhet som en integrert del av endringsprosessene.

Resultatmål 3: Bidra til å skape en god HMS-kultur i industrien

Med utgangspunkt i en omfattende prosess med både næringen og forskningsmiljøer har Petroleumstilsynet fått fram en felles forståelse av hva HMS-kultur innebærer for sikker virksomhet i forhold til mennesker, miljø og økonomiske verdier, både på kort og lang sikt.

Resultatmål 4: Etablere hensiktsmessig regelverk og rammer for virksomheten

Petroleumstilsynet har i 2004 lagt grunnlaget for å utvikle et helhetlig regelverk som skal gjelde for petroleumsvirksomhet på land og på kontinental-sokkelen. Det er gjennomført en brukerundersø-

kelse som et viktig element i det forberedende arbeidet.

Ordningen med «Samsvarsuttalelse» for flyttbare boreinnretninger gir nå gode resultater i form av økt ansvarliggjøring av eier/reder. Petroleumstilsynet igangsatte i 2004 arbeidet med å utvikle ordningen til å omfatte flere typer flyttbare innretninger.

Resultatmål 5: Etablere og operasjonalisere tilsyn med petroleumsvirksomheten på land

I tilsynet med landanleggene har Petroleumstilsynet tatt utgangspunkt i og videreutviklet tidligere praksis fra Arbeidstilsynet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap blant annet for å unngå unødige ulemper for industrien som følge av endringen i myndighetsansvaret. I likhet med tilsynet på sokkelen har Petroleumstilsynet lagt til grunn et risikobasert tilsyn med anleggene på land. Det er lagt vekt på å synliggjøre bedriftenes ansvar for selv å påse samsvar med regelverkskrav som den grunnleggende forutsetningen for en myndighetsutøvelse basert på rammestyring av virksomheten.

Resultatmål 6: Videreutvikle en helhetlig tilnærming til utfordringene på sokkelen og på land

Petroleumstilsynet har i 2004 fått klarlagt forskjeller mellom virksomhet på land og på sokkel når det gjelder drift, kultur og teknologi, og har dermed fremskaffet et godt grunnlag for regelverksutvikling og tilsyn med tilhørende prioriteringer og disponering av ressurser. Samtidig er det blitt etablert et grunnlag for å se anlegg på sokkelen og på land i sammenheng.

Det er igangsatt et arbeid med å utvikle avtaler med relevante myndigheter for å avklare roller, ansvar og plikter dem imellom innenfor Petroleumstilsynets nye myndighetsområde på landanlegg.

Resultatmål 7: Bidra til å samarbeide om HMS nasjonalt og internasjonalt

Petroleumstilsynet har bidratt til å effektivisere nordsjølandenes myndighetsutøvelse på helse-, miljø- og sikkerhetsområdet gjennom samarbeidet i North Sea Offshore Authorities' Forum (NSOAF). Tilsynet har også deltatt i International Regulators' Forum (IRF), som er et globalt myndighetsforum hvor det utveksles synspunkter og drøftes mulige felles tiltak på viktige områder innenfor helse-, miljø- og sikkerhet. Videre deltar Petroleumstilsynet også i bilateralt samarbeid med

andre sokkelmyndigheter i Nord-Europa, og har i 2004 blant annet bidratt i gjensidig faglig utvikling på fagområdet bore- og brønnteologi.

Resultatmål 2006

Petroleumstilsynet skal:

- Gjennom tilsyn og prosjekter bidra til å frem-skaffe et realistisk bilde av risikoen og HMS-utfordringene i petroleumsvirksomheten for bedre å prioritere nødvendig innsats både i industrien og hos myndighetene. Arbeidet med å utvikle indikatorer som beskriver HMS-nivået og utviklingen av dette skal videreføres
- Med bakgrunn i risikobildet og andre føringer, gjennomføre tilsyn med at, og hvordan aktørene i petroleumsvirksomheten på sokkelen ivaretar sitt ansvar innenfor helse, miljø og sikkerhet
- Videreutvikle tilsynet med petroleumsvirksomheten på land. Petroleumstilsynet skal se til at de prinsipper og prioriteringer som er lagt til grunn for tilsyn på sokkelen også gjøres gjeldende for tilsyn med de ulike aktørenes virksomhet på landanlegg
- Iverksette tiltak mot sosial dumping bl.a. gjennom tilsyn med virksomhetenes etterlevelse av allmenngjorte tariffavtaler
- Ferdigstille et nytt, helhetlig ramme- og regelverk for den samlede petroleumsvirksomheten
- Utvikle videre sin koordinerende rolle i petroleumssektoren i samarbeid med berørte myndigheter, herunder videreutvikle en tilsynsordning som bidrar til helhetlig forståelse av roller, ansvar, plikter og oppgaver
- Følge opp føringer i ny stortingsmelding om HMS. Meldingen vil bli lagt frem for Stortinget våren 2006
- Bidra til å opprettholde sikkerheten uten å svekke konkurranseevnen gjennom samarbeid om HMS nasjonalt og internasjonalt

Budsjettforslag for 2006

Post 01 Driftsutgifter

Petroleumstilsynet hadde pr. 1. mars 2005 en bemanning tilsvarende 145 årsverk. Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter for etaten og skal finansiere tilsyn, regelverksarbeid, informasjon, internasjonalt arbeid m.m.

Bevilgningen foreslås økt med 10 mill. kroner til nye tilsynsoppgaver rettet mot sosial dumping, intensivert tilsyn med landanleggene, videreutvik-

ling av Petroleumstilsynets koordineringsrolle samt å etablere og utvikle et fagmiljø innen sikkerhetsøkonomi.

I tillegg er 0,5 mill. kroner foreslått overført fra Arbeidstilsynet jf. omtale under kap. 0640 Arbeidstilsynet, post 01 Driftsutgifter.

Bevilgningen foreslås redusert med 1 mill. kroner som følge av overføring av personell mellom Petroleumstilsynet og Oljedirektoratet i 2004. Oljedirektoratets bevilgning over kap. 1810 vil fra Olje- og energidepartementet foreslås økt tilsvarende.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3642, post 06 Refusjoner/ymse inntekter og post 07 Leieinntekter bedriftshytte, jf. forslag til vedtak.

Det er innarbeidet 1,773 mill. kroner i økning til dekning av merutgiftene i forbindelse med lønnsoppgjøret i 2005.

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være i overkant av 3,7 mill. kroner. Bevilgningsforslaget er redusert med dette beløp.

I alt foreslås bevilget 133,2 mill. kroner for 2006.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Forslaget omfatter særlige utgifter til tilsyn med petroleumssaktiviteter som Petroleumstilsynet vil utføre på egen hånd eller ved hjelp av eksterne konsulenter. Utgiftene refunderes i sin helhet av gebyrer som inntektsføres under kap. 3642, post 03 Refusjoner av tilsynsutgifter. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3642, post 02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås bevilget 13,4 mill. kroner for 2006.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgifter knyttet til IKT-relatert utstyr bl.a. i forbindelse med videreutvikling av elektronisk nettverk i samarbeid med industrien.

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være 300 000 kroner. Bevilgningsforslaget er redusert med dette beløp.

Det foreslås bevilget 1,2 mill. kroner for 2006.

Kap. 3642 Petroleumstilsynet (jf. kap. 642)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
02	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	270	1 300	1 350
03	Refusjon av tilsynsutgifter	51 966	54 000	55 700
06	Refusjoner/ymse inntekter	1 925	2 200	2 300
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	357		
17	Refusjon lærlinger	40		
18	Refusjon sykepenger	830		
	Sum kap 3642	55 388	57 500	59 350

Post 02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet

Bevilgningen skal dekke inntekter som refusjon av lønnsutgifter til bedriftslege og refunderbare timer som Petroleumstilsynets ansatte vil utføre innen NORADs og BORISS virksomhet (Bilateralt samarbeid mellom Norge og Russland om utvikling av sikkerhetsregler for petroleumsvirksomheten i Russland).

Bevilgningen under kap 642, post 21 Spesielle driftsutgifter kan overskrides mot merinntekter under kap. 3642, post 02. jf. romertallsvedtak

Post 03 Refusjon av tilsynsutgifter

Bevilgningen dekker rettighetshavernes refusjon til Petroleumstilsynet for utgifter som følge av tilsyn med petroleumsvirksomheten innenfor tilsynsområdet. Refusjonen dekker følgende utgifter: Lønns- og administrasjonsutgifter i forbindelse med tilsyn utført av Petroleumstilsynets eget personell, reiseutgifter ved tilsyn utført av tilsynets eget personell, utgifter til eksterne konsulent som

nyttes ved tilsyn og andre utgifter til bistand i forbindelse med tilsyn.

Det foreslås bevilget 55,7 mill. kroner for 2006.

Post 06 Refusjoner/ymse inntekter

Bevilgningen dekker inntekter fra kantinedrift.

Bevilgningen under kap 642, post 01 Driftsutgifter kan overskrides mot merinntekter under kap. 3642, post 06, jf. romertallsvedtak

Post 07 Leieinntekter bedriftshytte (ny)

Det foreslås at det opprettes en ny post for inntekter fra fremleie av bedriftshytte blant ansatte i Petroleumstilsynet og Oljedirektoratet. Inntektene vil gå til inndekning av kostnader ført under kap. 0642 Petroleumstilsynet, post 01 Driftsutgifter til vedlikehold m.m. av bedriftshytten.

Bevilgningen under kap 642, post 01 Driftsutgifter kan overskrides mot merinntekter under kap. 3642, post 07, jf. romertallsvedtak

Kap. 0643 Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 3643)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	63 841		
21	Spesielle driftsutgifter	9 011		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 369		
50	Statstilskudd		75 700	78 800
	Sum kap 0643	75 221	75 700	78 800

Overført fra 2004 til 2005:

Fra post 01 til post 50: 469 000 kroner

Fra post 21 til post 50: 5 862 000 kroner

Fra post 45 til post 50: 1 173 000 kroner

Allmenn omtale

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Virksomheten omfatter forskning, utredning, service, utdanning og formidling. STAMIs overordnede mål er å skape og formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. Instituttet vil i årene fremover fokusere på feltene kjemisk/biologisk yrkeseksponering og helseeffekter, arbeidsrelaterte muskelskjelettplager, samt psykososialt og organisatorisk betingede arbeidsmiljøforhold, og vil spesielt styrke forskningsinnsatsen på de to sistnevnte felter. Instituttet vil søke å utnytte sin unike erfaring på vekselvirkninger mellom disse faktorer ved flerfaglig integrering av kompetanse, for å bidra med kunnskap til arbeidet med et inkluderende arbeidsliv og til overvåking av arbeidsmiljøfaktorer av betydning for helse. Instituttet er en sentral samarbeidspartner for Arbeidstilsynet. Andre viktige målgrupper er ledere og ansatte i virksomhetene, verne- og helsepersonale, arbeidsgiver- og arbeidstagerorganisasjoner, helsevesenet, nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer, samt myndigheter og beslutningstagere.

Rapport

De sentrale forsknings- og utredningsfeltene for instituttet er:

- Kartlegging av eksponeringsforhold i norsk arbeidsliv
- Epidemiologiske studier av arbeidsforhold og helse:
 - Sykdommer i luftveier og nervesystem
 - Kreft og reproduksjonsskader
 - Muskel- og skjelettplager
- Årsaker til kroniske smertetilstander og muskel- og skjelettplager
- Psykososialt arbeidsmiljø, omstillinger og stress:
 - Epidemiologi og mekanismer for helseplager, sykdom og utstøting
- Arv og miljø ved utvikling av arbeidsrelatert sykdom

Instituttet har i 2004 oppnådd resultater på bl.a. følgende felter (utvalgte eksempler):

Forskning:

- Det er utviklet metoder for å kunne måle eksponering for organofosfater hos personell eksponert for hydraulikkoljer. Eksponeringsmålinger i relevante bransjer er initiert.
- Det er gjennomført eksponeringsmålinger og lungefunksjonstester hos personell i restaurantbransjen før og etter lovforbudet mot røyking på serveringssteder trådte i kraft.
- Det er gjennomført eksponeringsstudier og helseeffektmaalinger av toksiner og sopp i bioteknologiske bedrifter, i avfallsindustrien og ved norske gårdsbruk.
- Det er gjennomført eksponeringskartlegginger i 6 av de 7 aluminiumsverkene i Norge, samt bearbeiding av eksponeringsdata fra 3 silisiumkarbidverk.
- Det er påvist sammenheng mellom bestemte genvarianter involvert i betennelse i lungene og risiko for utvikling av lungekreft etter kjemisk eksponering. Det er også gjennomført en studie av genvarianter involvert i omsetningen av fremmedstoffer i lungene blant pasienter som har fått lungekreft i ung alder.
- Arbeidsrelaterte muskel- og skjelettplager er blitt kartlagt i delprosjekt under Helseundersøkelsen i Oslo, samt blant yrkesskoleelever og elektromontører utsatt for strømutykker. Arbeidskrav blant røykdykkere under redningsarbeid er undersøkt, og sammenhengen mellom psykisk og fysisk belastning hos hjelpepleiere er kartlagt.
- Det er etablert ny kunnskap om sammenhengen mellom psykologiske og psykososiale faktorer og utvikling av kroniske smerter. I undersøkelsen av arbeidstakere som i stor grad påvirkes av nye trender i arbeidslivet (prosjektet «Den nye arbeidsplassen») er metodeutvikling ferdigstilt og kartlegging av de over 5 000 rekrutterte arbeidstakerne initiert.
- I en undersøkelse av sosial ulikhet og helse i et livsløpsperspektiv er det påvist at fremtidig arbeidslivsdeltagelse i stor grad er påvirket av sosiale og helsemessige forhold i tidlige leveår. Det er videre initiert prosjekter hvor virkningene av avtalen om et inkluderende arbeidsliv på helseeffekter og sykefravær vil bli studert over tid.

Kommunikasjon:

- Det ble i 2004 publisert 37 vitenskapelige artikler i internasjonale tidsskrifter, og ca. 200 egenproduserte nyhetssaker på stami.no til over 1 800 abonnenter. Antall besøkende på

stami.no doblet seg fra 2003 til 2004, med et gjennomsnittlig antall besøkende på ca. 15 000 pr. måned. STAMI er flere ganger ukentlig omtalt i både lokal presse og riksdekkende medier, og var i 2004 omtalt i ca. 700 elektroniske medieoppslag i tillegg til presse og etermedier.

- Det ble avholdt sju flerdags kurs samt sju dags-seminarer/konferanser.

Resultatmål 2006

Instituttet har satt følgende hovedmål for sin virksomhet:

- Utvikle/skape kunnskap om sammenheng mellom arbeid, sykdom og helse.
- Kartlegge arbeidsmiljø- og helseforhold, vurdere risiko og foreslå forebyggende tiltak.
- Gjøre kunnskap om sammenhengen mellom arbeid, sykdom og helse kjent.

Det ligger i forskningens natur at langsiktig innsats ofte er nødvendig for å nå resultatmål på dette feltet, og tidshorisonter rundt kompliserte problemstillinger kan i enkelte tilfeller være vanskelig å fastslå i forkant. Forskningsinstitutter er i tillegg underlagt internasjonale etiske retningslinjer i forhold til at vitenskapelige resultater skal kvalitetssikres av oppnevnte fagfeller i forbindelse med vitenskapelig publisering før resultatene kan offentliggjøres for samfunnet for øvrig. Dette kompliserer i noen grad detaljeringsgrad og tidsforløp for instituttets resultatrapportering og -målformuleringer.

Utlagte temaer i 2006 skal være:

- Eksponering for kjemikalier/biologiske faktorer og helseeffekter. Her gjennomføres det særlig prosjekter knyttet til aluminiums- og silisiumkarbidindustrien, avfallsindustrien, landbruket, manganeksponering blant sveisere og hydraulikkolje-eksponering. Det skal også arbeides med studier av kjemiske miljøfaktorer på biologiske prosesser.
- Muskel- og skjelettlidelser og kroniske smerter.
- Psykososiale og organisatoriske forhold i arbeid som bidrar til plager og kronisk sykdom. Her skal det arbeides videre med prosjektet «Den nye arbeidsplassen», som søker å finne forklaringer på arbeidsrelaterte forhold som har betydning for helse og deltaking i arbeidslivet hos ansatte som påvirkes av nye trender i arbeidslivet.
- Utstøting og inkluderende arbeidsliv. Her skal instituttet fortsatt bidra med fagkunnskap til arbeidet med et inkluderende arbeidsliv.

- Skape ny kunnskap om samspill mellom arv og miljø.
- Samarbeid med Arbeidstilsynet. Her skal instituttet være en premissleverandør av kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse til Arbeidstilsynet.
- Synliggjøring av STAMI som sentral premissleverandør av kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse.

Særlig satsingsområde

Etablering av nasjonalt dokumentasjons-/overvåkingssystem av arbeidsmiljøfaktorer av betydning for helse. Det har gjennom flere år vært en økende erkjennelse både hos arbeidsmiljømyndighetene, partene og øvrige aktører i arbeidslivet av at vi i Norge har en altfor dårlig oversikt over data og dokumentasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterte helseskader. Det er derfor et sterkt behov for bedre dokumentasjon på arbeidsmiljøområdet i Norge. Dette bør først og fremst gjøres gjennom kartlegging, systematisering og forbedring/videutvikling av foreliggende data og kunnskap.

Dokumentasjons-/overvåkingssystemet skal bidra til:

- mer pålitelige opplysninger om hvor mye sykdom og plager i Norge som har sin bakgrunn i arbeidsmiljøet
- bedre oversikt over arbeidsskader, fordelt på bransjer og arbeidsoperasjoner
- bedre informasjon om aktuelle risikoforhold knyttet til påvirkninger i arbeid, for eksempel knyttet til kjemiske, fysiske og ergonomiske belastninger
- å gi informasjon om og følge utviklingen med hensyn til psykologisk, sosialt og organisatorisk arbeidsmiljø
- å kunne følge utviklingen over tid, både for eksponeringsforhold og for helseforhold.
- gi et saklig og godt dokumentasjonsgrunnlag for de sentrale aktørene på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet

Budsjettforslag for 2006

Post 50 Statstilskudd

Instituttet ble omdannet til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter fra 1. januar 2005. Bevilgningen over post 50 er derfor netto tilskudd til drift av Statens arbeidsmiljøinstitutt. Nettobudsjetteringen innebærer at instituttet selv disponerer eventuelt overskudd av drift og må selv dekke eventuelt underskudd. Instituttets inntekter fra oppdragsforskningen utgjør ca. 15 pst. av instituttet total-

budsjett og inntektskildene er i all hovedsak offentlige midler herunder Norges forskningsråd.

Tilskuddet for 2006 forelås redusert som følge av at det i statsbudsjettet for 2005 ble bevilget midler til ekstra feriepengeavsetning i 2005. Disse forelås justert ut fra og med 2006.

Bevilgningen foreslås økt med 6 mill. kroner til etablering av dokumentasjonssystem på arbeid og helse- og arbeidsmiljøområdet. Det er også innarbeidet forslag til justering som kompensasjon for pris- og lønnsvekst i 2005.

I alt foreslås bevilget 78,8 mill. kroner for 2006.

Kap. 3643 Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 643)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Laboratorievirksomhet	854		
02	Informasjon, kurs og tjenesteyting	1 350		
03	Oppdrag	14 528		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	494		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	343		
18	Refusjon sykepenger	828		
	Sum kap 3643	18 397		

Det vises til omtale av kap. 0643, post 50 Stats-tilskudd ovenfor.

Kap. 0646 Pionerdykkere i Nordsjøen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	641	2 000	1 000
70	Tilskudd til pionerdykkere, <i>overslagsbevilgning</i>	250 592	150 000	12 400
71	Tilskudd til nordsjødykkeralliansen m.v., <i>kan overføres</i>	8 355		
72	Tilskudd til Norsk Oljemuseum, <i>kan overføres</i>	500		
	Sum kap 0646	260 088	152 000	13 400

Overført fra 2004 til 2005:

Post 01: 3 359 000 kroner

Post 71: 2 145 000 kroner

Post 72: 9 500 000 kroner

Allmenn omtale

Stortinget bad i 2004 regjeringen etablere en kompensasjonsordning med maksimal utbetaling til den enkelte dykker på 40 ganger grunnbeløpet i folke-

trygden (G), jf. St.meld. nr. 47 (2002-2003), Innst.S. nr. 137 (2003-2004) og Innst.S. nr. 138 (2003-2004). Kompensasjon skulle også gis til etterlatte under nærmere bestemte vilkår, når det kunne godtgjøres at avdøde fylte vilkårene for å få kompensasjon. Regjeringen ble videre bedt om å komme med forslag til overslagsbevilgning på utbetaling av oppreisning til pionerdykkerne i Nordsjøen, samt etterlatte, på 200 000 kroner. Det fremgår av Innst.S. nr. 137 (2003-2004) at oppreisning skal gis til de som

fyller vilkårene i flertallets retningslinjer for kompensasjonsordning. I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2004, jf. St.prp. nr. 63 og Innst.S. nr. 250 (2003-2004) kom regjeringen tilbake med forslag til finansiering av kompensasjons- og oppreisningsordningen. For øvrig vises det til Revidert nasjonalbudsjett 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004-2005) og Innst.S. nr. 240 (2004-2005).

Det vises videre til Innst.S. nr. 238 (2004-2005) om pionerdykkerne i Nordsjøen. Departementet tar Stortingets vedtak om å nedsette en partssammensatt arbeidsgruppe som skal komme med innspill til arbeidet med stortingsmeldingen om organisering av helse, miljø og sikkerhetsiltak i petroleumssektoren, til etterretning. Det vises til programkategoriomtalen under «Særskilte satsingsområder», 3. avsnitt hvor det fremgår at arbeidsgruppen ble opprettet sommeren 2005.

Rapport

Kongen i Statsråd oppnevnte i 2004 en nemnd som skal administrere og behandle søknader om kompensasjons- og oppreisningsordningen for pionerdykkerne jf. Kgl.res. 4. juni 2004. Ordningen er søknadsbasert og nemnda skal vurdere hvorvidt den enkelte søker oppfyller vilkårene for utbetaling. Nemnda har i sitt arbeid kunnet legge til grunn medisinske vurderinger fra bl.a. Haukeland sykehus for de fleste dykkerne som har søkt. Nemnda behandlet i 2004 søknader som var ferdig medisinsk vurdert og dette har gjort nemndas arbeid mye lettere og spart mye tid. Det kom inn ca. 175 søknader fra dykkere og etterlatte i 2004. Av disse ble 104 søknader fra dykkere og 18 søknader fra etterlatte etter 7 dykkere behandlet i 2004. Hovedtyngden av søknadene ble således behandlet i 2004.

Stortinget bevilget totalt 10,5 mill. kroner, jf. Innst.S. nr. 75 (2004-2005) og Innst.S. nr. 77 (2004-2005) til dekning av dokumenterte utgifter til Nordsjødykkeralliansen og enkeltpersoner som har medvirket til at pionerdykkernes innsats er blitt kompensert og hedret. Finanskomiteen la i sin innstilling begrensninger på utbetalingen til den enkelte søker. Det kom inn totalt 75 søknader hvorav 63 søknader ble utbetalt i 2004. De resterende søknadene ble ikke utbetalt i 2004 da det manglet ubetalingsfullmakt fra den enkelte dykker.

Norsk oljemuseum har fått oppgaven med å etablere en permanent eller vandrende utstilling som dokumenterer og bevarer pionerdykkernes innsats, utarbeiding av en beretning i form av en bok som dokumenterer innsatsen til pionerdykkerne m.v. Dette er en oppgave som det vil ta noe tid å gjennomføre. Arbeidet startet opp i 2004 og prosjektarbeidet skal utføres i perioden 2004 – 2007.

I Budsjett-innst. S nr. 5 (2004-2005) Innstilling fra kommunalkomiteen om løyvingar på statsbudsjettet for 2005, ba flertallet i komiteen departementet vurdere muligheten for å tilføre Stiftelsen Kontakttelefonen for Pionerdykkere i Nordsjøen faglig medisinsk kompetanse gjennom å tilføre midler fra denne posten (kap. 0620, post 21). Stiftelsen ble i 2005 tildelt 2,25 mill. kroner i tråd med deres søknad hvor det bl.a. fremgår behov for å kjøpe tjenester til bl.a. helsefaglig kompetanse.

Budsjettforslag for 2006

Støtte til Stiftelsen Kontakttelefon for pionerdykkere er foreslått videreført i 2006 med bevilgning over kap. 0620 Utredningsvirksomhet, forskning m.v., post 21 Spesielle driftsutgifter.

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

Departementet har forutsatt at saksbehandlingen av søknader om kompensasjons- og oppreisningsordninger for pionerdykkerne bør kunne ferdigstilles innen 31. desember 2006. Fristen for å kunne sende inn søknader er innen 1. juli 2006, likevel slik at søknad om mulig også kan behandles senere under nærmere bestemte vilkår. Nemnda består av 5 medlemmer og innehar bl.a. juridisk og medisinsk kompetanse. Bevilgningen skal dekke godtgjørelse til medlemmene og driftsutgifter (sekretær, lokaler, telefon, pc, papir osv.).

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være ca. 20 000 kroner. Bevilgningsforslaget er redusert med dette beløp.

Det foreslås bevilget 1 mill. kroner for 2006.

Post 70 Tilskudd til Pionerdykkerne i Nordsjøen, overslagsbevilgning

Bevilgningen omfatter tilskudd til pionerdykkerne. De samlede utbetalinger, i perioden 2004–2006, til kompensasjon og oppreisning som følge av regjeringens forslag er anslått til om lag 430 mill. kroner. Beregningene er basert på antagelser. I beregningene er det lagt til grunn at det dreier seg om 150 dykkere som blir omfattet av ordningen, samt 30 tilfeller der etterlatte har krav på kompensasjon. Samlet antall berettigede settes dermed til 180 personer. I budsjettet for 2004 og 2005 ble det bevilget 418 mill. kroner til utbetalinger av kompensasjon og oppreisning til pionerdykkere.

Det foreslås på denne bakgrunn en bevilgning på 12 mill. kroner for 2006.

Kap. 0648 Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter			11 200
21	Spesieller driftsutgifter, kan overføres			2 200
	Sum kap 0648			13 400

Bevilgningsforslaget for 2005 var ført opp under kap. 603 under programkategori 09.00 Administrasjon m.v.

Arbeidsretten

Arbeidsretten behandler tvister om gyldighet og fortolkning av tariffavtaler og visse tvister om fortolkning av arbeidstvistlovens og tjenestetvistlovens regler, tvister om brudd på tariffavtaler og om sanksjoner ved slike avtalebrudd. Det stilles særlige krav til rask behandling av saker som kommer inn til Arbeidsretten, og til høy kompetanse i retten. Behandlingen er underlagt de krav som følger av lovgivningen om Arbeidsretten og de tvister som er lagt til retten.

I løpet av 2004 kom det inn 40 nye saker til Arbeidsretten, som er en økning fra året før, men på nivå med gjennomsnittet for de senere år. I tillegg var 37 uavgjorte saker overført fra 2003. Arbeidsretten behandlet 40 saker i 2004, dvs. like mange som i 2003. Av disse ble én sak henlagt og 18 saker trukket tilbake eller frafalt før hovedforhandling, mens to saker ble hevet etter rettsforlik eller annet forlik i rettsmøte. I løpet av året ble 19 saker avgjort ved dom. Antall uavgjorte saker ved årets slutt var 37, som året før.

Både antall innkomne saker og antall avviklede saker hittil i 2005 ligger på samme nivå som på samme tid i 2004. Nedgangen i antallet verserende saker ser derfor ut til å fortsette. Dette kan bidra til å bringe saksbehandlingstiden ned i 2005 og 2006.

Meklingsinstitusjonen

Meklingsinstitusjonen skal mekle i interessetvister mellom partene i arbeidslivet.

De fleste tariffavtaler har to års varighet. Arbeidsmengden i meklingsinstitusjonen varierer, med særlig hardt arbeidspress i de årene partene i arbeidslivet reviderer hele tariffavtalen, som i 2002 og 2004, og med færre arbeidsoppgaver i mellomårene, når partene bare forhandler om lønnsjuste-

ringer. For å illustrere dette kan nevnes at det i 2004 var 126 meklinger, mot 27 i 2003.

Målsettingen for meklingsinstitusjonen er å få de enkelte partene forlikt, og sørge for at partene kommer til mekling uten ventetid. Den varierende arbeidsmengden gjør at meklingsinstitusjonen trenger fleksible ordninger med hensyn til bemanning.

Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda

Rikslønnsnemnda behandler interessetvister som partene i arbeidslivet frivillig bringer inn til avgjørelse, og tvister som de lovgivende myndigheter vedtar at skal løses ved tvungen lønnsnemnd. Rikslønnsnemnda behandlet 2 saker i 2004.

Tariffnemnda behandler krav fra partene i arbeidslivet om at de lønns- og arbeidsvilkår som følger av en tariffavtale, skal gjøres gjeldende også overfor utenlandske arbeidstakere. Tariffnemnda fikk inn sin første sak til behandling i oktober 2004. Sakene for Tariffnemnda er svært arbeidskrevende, og nemnda ble først ferdig med behandlingen av den første saken i desember 2004.

Tariffnemnda fikk en ny sak i mars 2005 som ble ferdigbehandlet sommeren 2005.

Budsjettforslag for 2006**Post 01 Driftsutgifter**

Posten omfatter driftsutgiftene til Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen, Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda. Det er innarbeidet 0,1 mill. kroner i økning til dekning av merutgiftene i forbindelse med lønnsoppgjøret i 2005.

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være totalt 380 000 kroner. Bevilgningsforslaget er redusert med dette beløp.

Arbeidsretten og meklingsinstitusjonene hadde pr. 1. mars 2005 en bemanning tilsvarende 7 års-

verk, fordelt på Arbeidsretten og meklingsinstitusjonene med henholdsvis 4 og 3 årsverk.

Det foreslås en bevilgning for 2006 på 11,2 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Saksmengden og utgiftene til institusjonene på kapitlet varierer, særlig i forhold til hvordan lønnsoppgjørene forløper, om det er hoved- eller mel-

lomoppgjør og om oppgjørene er samordnet eller forbundsvise. Posten skal dekke økte utgifter ved institusjonene på kapitlet, samt kompetanseoppbygging og utredninger innen feltet kollektiv arbeidsrett. Posten skal videre dekke en andel av utgiftene til en professorstilling i arbeidsrett ved Universitetet i Oslo. Stillingen finansieres for øvrig av midler fra Moderniseringsdepartementet.

Det foreslås en bevilgning for 2006 på 2,2 mill. kroner.

Programkategori 09.60 Kontantytelser

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0660	Krigspensjon	904 531	870 000	822 000	-5,5
0664	Pensjonstrygden for sjømenn	580 000	621 000	663 000	6,8
0666	Avtalefestet pensjon (AFP)	753 393	788 000	800 000	1,5
0667	Supplerende stønad til personer over 67 år			157 000	
	Sum kategori 09.60	2 237 924	2 279 000	2 442 000	7,2

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
70-89	Andre overføringer	2 237 924	2 279 000	2 442 000	7,2
	Sum kategori 09.60	2 237 924	2 279 000	2 442 000	7,2

Kategorien omfatter kontantytelser/tilskudd til visse lovregulerte pensjonsordninger utenom folketrygden som helt eller delvis finansieres av staten. Det gjelder Krigspensjon, Pensjonstrygden for

sjømenn, Avtalefestet pensjon med statstilskudd (AFP) samt en ny ordning med supplerende stønad til personer med kort botid i Norge.

Kap. 0660 Krigspensjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>	267 817	255 000	240 000
71	Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>	636 714	615 000	582 000
	Sum kap 0660	904 531	870 000	822 000

Krigspensjonen har som hovedformål å gi uførepensjon til personer som har fått mén eller redusert arbeidsevne som følge av skade eller påkjenninger under krigsdeltakelse, motstandsvirksom-

het, politisk fangenskap eller sjøtjeneste. I tillegg ytes fri medisinsk behandling og tannbehandling samt tre ukers opphold pr. år på Krigsinvalidehjemmet Bæreia eller i godkjent opptreningsinsti-

tusjon. Pensjonsordningen gir også stønad til etterlatte.

Hovedtrekk ved regelverket

Krigspensjonen er primært en invalidepensjon som er hjemlet i fire lover:

- Lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærloven), som omfatter militærpersoner som har fått mén som følge av skade, sykdom eller påkjenninger under tjenestegjøring i andre verdenskrig.
- Lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven), som gjelder personer som er påført skade ved krigsulykke i Norge, på norske skip eller i fiendtlig politisk fangenskap.
- Tilleggslov 29. juni 1951 nr. 34, som gjelder sjømenn med en fartstid på minst seks måneder under andre verdenskrig som ikke var utsatt for krigsulykke som angitt i sivilloven, og personell ved det norske feltsykehuset i Korea.
- Lov 22. mars 1968 nr. 2 om tillegg til krigspensjoneringslovene av 1946, som omfatter seks kategorier av krigsdeltakere og politiske fanger som var utsatt for usedvanlig hard påkjenning.

Det avgjørende inngangskriteriet for rett til pensjon etter de to lovene av 1946 og tilleggsloven av 1951 er at det foreligger årsakssammenheng mellom krigsskaden/krigspåkjenningen og senere uførhet eller sykdom. I motsetning til disse lovene har tilleggsloven av 1968 ikke noe ordinært krav om slik årsakssammenheng. Tilleggsloven av 1968 krever derimot at ervervsevnen må være varig nedsatt med minst 50 pst.

Etter krigspensjonsloven kan ytelser nektes den som har utvist grovt uverdigg forhold under krigen. Enker som hadde forhold til tyske soldater kan nektes etterlattepensjon etter avdød krigspensjonist. Blant annet på bakgrunn av den tiden som har gått, har departementet bedt Rikstrygdeverket om å myke opp praksis slik disse kvinnene kan få etterlatteytelser dersom de ikke har gjort seg skyldig i andre forhold som regnes som grovt uverdigg.

Ytelsene i krigspensjoneringen ble opprinnelig gitt ut fra en rekke ulike pensjonsgrunnlag som skulle gjenspeile den enkeltes lønnsnivå i 1946 eller senere dersom krigsskaden ikke var inntruffet. Fra 1. september 1999 gjelder ett felles pensjonsgrunnlag for de såkalte innsats- og overgrepssgruppene. Pr. 1. mai 2005 utgjør årspensjonen for disse gruppene 269 088 kroner, mens tilfeldig krigsrammede har en pensjon på 149 844 kroner pr. år.

Resultatrapport 2004

Militære

Utgiftene til militære krigspensjonister i 2004 fordelte seg slik: invalidepensjon 130,9 mill. kroner og enkepensjon 130,3 mill. kroner. I faste priser er dette, i forhold til utgiftene i 2003, en nedgang på 11,9 pst. for invalidepensjonistene og en nedgang på 2,7 pst. for enkepensjonistene. I tillegg kommer utgifter til skadetur på 6,6 mill. kroner.

Pr. 31. desember 2004 var det 1 149 militære invalidepensjonister og 2 046 militære enkepensjonister. Antall invalidepensjonister har gått ned med 11,2 pst. fra 31. desember 2003. Antall enkepensjonister gikk ned med 1,8 pst. i samme tidsrom. I 2004 var avgangen 150 invalidepensjonister og 133 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 19 invalidepensjonister og 87 enkepensjonister.

Gjennomsnittlig pensjonspst. ved utgangen av 2004 var for invalidepensjonistene 79,2 og for enkepensjonistene 85,6. Gjennomsnittsalderen pr. 31. desember 2004 var 84,6 år for invalidepensjonistene og 81,2 år for enkepensjonistene.

Sivile

Utgiftene til sivile krigspensjonister i 2004 fordelte seg med 307,1 mill. kroner til invalidepensjon og 316,9 mill. kroner til enkepensjon. I faste priser er dette i forhold til utgiftene i 2003 en nedgang på 10,9 pst. for invalidepensjonistene og en nedgang på 3,5 pst. for enkepensjonistene. I tillegg kommer ca. 12,6 mill. kroner til skadetur.

Pr. 31. desember 2004 var det 2 721 sivile invalidepensjonister og 3 911 sivile enkepensjonister. Antall invalidepensjonister har gått ned med 8,7 pst. fra 31. desember 2003, mens antall enkepensjonister viste en nedgang på 4,3 pst. fra 2003 til 2004. Gjennomsnittsalderen pr. 31. desember 2004 var 81,8 år for invalidepensjonistene og 81,9 år for enkepensjonistene.

I 2004 var det en avgang på 289 invalidepensjonister og 308 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 53 invalidepensjonister og 107 enkepensjonister.

Utfordringer og hovedprioriteringer

De aktuelle pensjonslovene regulerer forhold som ligger mange år tilbake i tid, og antallet pensjonister er på retur. Hovedprioriteringen fremover er fortsatt å sikre de krigsskadede og deres etterlatte rett ytelse til rett tid.

Et rådgivende utvalg i krigspensjoneringssaker har som sin hovedoppgave å gi Rikstrygdeverket råd i visse typer krigspensjoneringssaker. Departe-

mentet vil fremme forslag om at ordningen med et slikt utvalg blir avvirket fra 1. januar 2006, og at

Rikstrygdeverket avgjør sakene etter den praksis som utvalget har fulgt.

Budsjettforslag for 2006

Post 70 Tilskudd, militære, overslagsbevilgning

Tabellen nedenfor viser budsjetterte utgifter for 2006

	(i 1 000 kr)
Invalidepensjoner, inklusive etterbetalinger	104 500
Enkepensjoner m.v. inklusive etterbetalinger	129 100
Skadetur, militærpersoner	6 500
Sum (avrundet)	240 000

Utgiftene til krigspensjon er generelt beregnet etter satser pr. 1. mai 2005, og utgjør nettobeløpet etter at det er gjort fradrag i krigspensjon på grunn av samordning med ytelser fra folketrygden og yrkesskadetrygd. Utgiftene til enkepensjoner med videre inkluderer også barne- og ascendentpensjoner (pensjoner til slektninger i rett oppadstigende

linje), men sistnevnte utgjør en svært beskjeden andel av utgiftene.

Det foreslås bevilget 240 mill. kroner for 2006

Post 71 Tilskudd, sivile, overslagsbevilgning

Antall invalidepensjonister viser en jevnt synkende tendens.

Tabellen nedenfor viser budsjetterte utgifter for 2006

	(i 1 000 kr)
Invalidepensjoner, inklusive etterbetalinger	262 200
Enkepensjoner m.v. inklusive etterbetalinger	306 200
Skadetur, sivilpersoner	13 500
Sum (avrundet)	582 000

Det foreslås bevilget 582 mill. kroner for 2006.

Kap. 0664 Pensjonstrygden for sjømenn

			(i 1 000 kr)
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005 Forslag 2006
70	Tilskudd	580 000	621 000
	Sum kap 0664	580 000	621 000

Anslag over antall pensjonister og normalpensjoner for 2006

Pensjonsart	Antall	Årlige normal- pensjoner (1 000 kr)	Gjennomsnittlig pensjon pr. år (kr)
Alderspensjon før 67 år	6 720	922 000	137 202
Alderspensjon etter 67 år	8 480	91 000	10 731
Enkepensjon m.m.	7 550	97 000	12 848
Samlet	22 750	1 111 000	48 791

Innledning

Formålet med Pensjonstrygden for sjømenn er å gi arbeidstakere på skip mv. førtids alderspensjon fra fylte 60 til 67 år.

Hovedtrekk ved regelverket

Lov om pensjonstrygd for sjømenn er av 3. desember 1948 nr. 7. Trygden omfatter som hovedregel norske statsborgere og personer med fast bopel i Norge, som er tilsatt som arbeidstakere på norsk-registrerte skip på 100 brutto registertonn eller mer.

Pensjonene*Fullt opptjent alderspensjon fra 1. mai 2005*

	Kroner pr. år
360 fartsmåneder opptjent som underordnet før 1. mai 1993	142 038
360 fartsmåneder opptjent som underordnet etter 30. april 1993	166 075
360 fartsmåneder opptjent som overordnet	198 853
Maksimalt inntektsprøvd pensjonstillegg	45 736

Det ytes et inntektsprøvd pensjonstillegg til personer som har vært i yrket fram til pensjonsalderen. Tillegget er midlertidig, og skal nedtrappes for framtidige årskull ettersom det bygges opp tariffestede suppleringspensjoner i størstedelen av næringen.

Staten skal dessuten gi et årlig tilskudd på 6,25 mill. kroner fra 1967 og 40 år framover, samt et årlig tilskudd på 8 mill. kroner fra og med 1983. Videre må staten dekke underskuddet i trygden på grunn av sin garanti.

Staten skal også dekke utgiftene til et informasjons- og veiledningskontor for krigsrammede etter andre verdenskrig.

Finansiering

Etter sjømannspensjonstrygdloven § 8 dekkes utgiftene til pensjoner ved avgift på arbeidstakere og rederier, tilskudd fra trygdens fond og lovbestemte tilskudd fra staten. Trygden er garantert av staten.

Etter § 15 skal staten dekke den beregnede del av pensjonsutgiftene som skyldes:

- tillegg for fartstid under andre verdenskrig,
- enkepensjoner etter arbeidstakere som sluttet i pensjonsgivende tjeneste før 1. september 1939, og
- utenlandsk hvalfangst.

Resultatrapport

I 2004 var avgangen av antall pensjonister 3 135 mens tilgangen var 2 216, det vil si en netto avgang på 919 pensjonister. Pr. 31. desember 2004 var det i alt 24 154 pensjonister.

Hovedprioriteringer for Pensjonstrygden for sjømenn i 2004 var løpende analyser av trygdens økonomiske situasjon, en kvalitativ og effektiv administrasjon samt forenkling og fornyelse, herunder prosjekt for registrering av fartstid før 1975. Prosjektet for registrering av fartstid før 1975 ble i all hovedsak ferdigstilt i 2004 og Pensjonstrygdens medlemsregister er nå oppdater.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Pensjonstrygden for sjømenn finansieres etter et utligningssystem, og har hatt underskudd siden 1994. Den viktigste årsaken til dette er at det er færre aktive sjøfolk nå enn i store deler av etterkrigstiden. I henhold til sjømannspensjonstrygdloven § 14 har de årlige underskuddene vært dekket av reguleringsfondet. Dette fondet ble brukt opp i løpet av 2003, og staten må dekke trygdens underskudd på grunn av sitt garantiansvar. Det er prioriterte oppgaver for Pensjonstrygden å foreta løpende analyser av den økonomiske situasjonen, og å fortsette arbeidet med å forenkle saksbehandlingen. Videre er det en prioritert oppgave å sikre de berettigede rett pensjon til rett tid.

Det er foretatt beregninger over kontantverdien av statens garantiansvar pr. 1. januar 2005 ut fra aktuelle data i Pensjonstrygdens pensjonsregis-

ter og medlemsregister. Beregningene viser at med uendret antall medlemmer, 3 pst. grunnbeløpsøkning pr. år og 3 pst. realrente, utgjør kontantverdien av statsgarantien rundt 3 876 mill. kroner for perioden 2005-2019. Med disse forutsetningene vil trygden være i økonomisk balanse fra 2019 og senere gå med et stadig økende overskudd.

Budsjettforslag for 2006

Bevilgningen skal dekke tilskudd til dekning av krigsfartstillegg med videre, etter lovens § 15 og tilskudd som skal dekke trygdens underskudd, i henhold til statsgarantien. Utgifter til informasjons- og veiledningskontoret for krigsrammede dekkes med 1,6 mill. kroner, og er inkludert bevilgningen.

I alt foreslås det bevilget 663 mill. kroner i 2006.

Kap. 0666 Avtalefestet pensjon (AFP)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Tilskudd	753 393	788 000	800 000
	Sum kap 0666	753 393	788 000	800 000

Innledning

I tilknytning til inntektsoppgjøret for 1988 ble det fra 1. januar 1989 etablert en ordning med avtalefestet pensjon (AFP) med statstilskudd i privat sektor. I tillegg er det inngått lignende avtaler for offentlig ansatte. Utgifter for statsansatte er budsjettet under Moderniseringsdepartementets kap. 1542 Tilskudd til Statens Pensjonskasse. Pensjonsalderen i AFP-ordningen er i dag 62 år.

Formålet med AFP-ordningen var opprinnelig å gi slitne arbeidstakere med lange yrkeskarrierer mulighet til å gå frivillig av med alderspensjon før de nådde pensjonsalderen i folketrygden. I dag er om lag 60 pst. av landets yrkesaktive omfattet av AFP-ordningen. Andelen i aldersgruppen 62-67 år er imidlertid noe høyere. De som omfattes arbeider innenfor områder der det er tariffavtaler og hvor AFP inngår i tariffavtalen. AFP-ordningen fremstår i dag som en generell tidligpensjonsordning for de gruppene som omfattes.

Etter lov 23. desember 1988 nr. 110 om statstilskudd til ordninger for avtalefestet pensjon (tilskuddsloven), dekker staten 40 pst. av de årlige

utgiftene til pensjoner, eksklusivt AFP-tillegget, for 64-, 65- og 66-åringer på kapittel 666 post 70. De øvrige utgiftene dekkes av arbeidsgiverne. For 62- og 63-åringer finansieres ordningen i privat sektor fullt ut av arbeidsgiverne. I tillegg bidrar staten indirekte til finansiering gjennom skattemessig gunstig behandling av pensjonen og ved godskrivning av pensjonspoeng i folketrygden etter uttak av AFP.

Hovedtrekk ved regelverket

AFP gir den enkelte rett til å gå av med pensjon på bestemte vilkår før fylte 67 år. Vedkommende må være i inntektsgivende arbeid på pensjonerings-tidspunktet. Pensjonering forutsetter opphør eller reduksjon av inntektsgivende arbeid. AFP beregnes stort sett som folketrygdens uførepensjon.

AFP-mottakere i NHO-LO og YS-området får i tillegg utbetalt 950 kroner pr. måned skattefritt fra sluttvederlagsordningen (AFP-tillegg). Avtalene innenfor finansnæringen og NAVO-området gir pensjonistene et skattepliktig AFP-tillegg på 1 700 kroner pr. måned, slik ordningen også er i offentlig

sektor. Tillegget finansieres i sin helhet av arbeidsgiverne.

AFP-pensjonen skal reduseres dersom pensjonisten har arbeidsinntekt. Pensjonen reduseres med samme prosentsats som den nye arbeidsinntekten utgjør av tidligere arbeidsinntekt.

AFP kan ikke gis i kombinasjon med uførepensjon, etterlattepensjon, rehabiliteringspenger eller attføringspenger fra folketrygden.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

Det er bare ordningene i privat sektor som får statstilskudd på kapittel 666 post 70. I kommunal og statlig sektor dekker arbeidsgiver utgiftene fullt ut.

Utgiftene til avtalefestet pensjon på kap. 666, var i 2004 på 753,4 mill. kroner, mot 679,1 mill. kroner i 2003. Dette er en økning på 74,3 mill. kroner, eller 10,9 pst. Til sammenligning økte utgiftene med 12,5 pst. fra 2002 til 2003.

Antall stønadsmottakere og kjennetegn ved disse

Antallet AFP-pensjonister er påvirket både av demografiske forhold og av endringer i regelverket. Ved utgangen av 2004 mottok i alt 35 613 pensjonister avtalefestet pensjon, hvorav 17 272 i privat sektor. Totalt kom det til 10 294 nye AFP-pensjonister i 2004, 4 696 av disse fra privat sektor. Av befolkningen totalt i alderen 62-67 år var 18,3 pst. AFP-pensjonister pr. 31. desember 2004.

Antall pensjonister med AFP i privat sektor, og gjennomsnittlig årlig pensjon (uten AFP-tillegg og ektefelletillegg) fordelt etter alder. Menn og kvinner, pr. 31. desember 2004 (tallene er med utgangspunkt i G=58 778).

Alder	Antall			Gjennomsnittlig pensjon		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	17 272	12 279	4 993	166 939	183 774	125 538
herav 64-67 år ¹	11 705	8 378	3 327	166 620	183 409	124 343

¹ Overgangen fra AFP til alderspensjon skjer måneden etter at pensjonisten fyller 67 år.

Antall AFP-pensjonister i privat sektor økte fra 16 627 til 17 272 fra 2003 til 2004. AFP-pensjonistene i 2004 fordelte seg med ca. 15 500 innen LO/NHO-ordningene, vel 1 100 innen finansnæringen, og om lag 650 personer fra NAVO.

I 2004 var gjennomsnittlig årlig pensjon for alle AFP-pensjonister i privat sektor om lag 166 900 kroner. Gjennomsnittlig pensjon er høyere for

menn enn for kvinner. Ved utgangen av 2004 var den gjennomsnittlige pensjonsgraden 95,5 pst. for aldersgruppen 62-67 år og 96,0 pst. for aldersgruppen 64-67 år. Omlag 14 pst. av alle AFP-pensjonistene hadde redusert pensjon på grunn av kombinasjon av arbeid og pensjon. Ved utgangen av 2003 var den samme andelen på omlag 15 pst.

Antall pensjonister med AFP under kap. 0666 AFP post 70 (privat sektor, 64-67 år). Statstilskudd pr. 31. desember 2004 og endring fra året før. Menn og kvinner 2000-2004

År	Antall			Endring i pst. fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	9 247	6 778	2 465	18,9	17,6	22,2
2003	11 476	8 236	3 240	3,9	2,8	6,8
2004	11 705	8 378	3 327	2,0	1,7	2,7

Fra 2003 til 2004 økte antallet AFP-pensjonister i alderen 64-67 år i privat sektor med 2,0 pst. til 11 705 personer. I tidligere år har det vært en sterkere økning i antallet AFP-pensjonister. Dette skyldes

bl.a. utbygging av ordningen og regelendringer som nedsettelse av pensjonsalderen (sist i 1998 til 62 år) og nye regler om kombinasjon av pensjon og arbeidsinntekt innført i 2000.

Antall nye pensjonister etter alder på pensjoneringstidspunktet, pr. år totalt (offentlig og privat sektor 62-67 år)

År	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	Totalt
2000	7 215	1 778	1 404	1 273	412	8	12 090
2003	5 543	1 315	868	922	287	4	8 939
2004	6 553	1 280	979	1 137	329	16	10 294

Fra og med 1998 kunne en ta ut AFP-pensjon ved fylte 62 år. I 2004 var om lag 64 pst. av de nye AFP-pensjonistene 62 år på pensjoneringstidspunktet. Antallet nye AFP-pensjonister er bl.a. påvirket

av at befolkningen i alderen 62-67 år økte i årene 2000-2004. Ved utgangen av 2004 var om lag 12 pst. av 62-åringene og om lag 24 pst. av 66-åringene AFP-pensjonister.

Antall nye AFP-pensjonister under kap. 666 AFP post 70 Statstilskudd i løpet av året og prosentvis endring fra året før. Menn og kvinner 2003-2004

År	Antall			Prosent		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	4 146	3 001	1 145	21,5	19,5	27,1
2003	4 038	2 867	1 171	-0,2	-2,4	5,4
2004	4 198	3 012	1 186	4,0	5,1	1,3

Utfordringer og hovedprioriteringer

Andelen av personer mellom 62 og 67 år (både privat og offentlig sektor) som tar ut AFP har ligget stabil på 18,2–18,3 pst. i årene etter 2000. Som følge av den demografiske utviklingen, med et økende antall eldre arbeidstakere i alderen 62-67 år, er det grunn til å forvente en sterk økning i antall AFP-pensjonister i årene framover. Ifølge SSBs befolkningsframskrivninger pr. 2002, vil antall personer i aldergruppen 62-67 år øke fra 194 400 ved utgangen i 2004 til 280 000 ved utgangen av 2010.

Samtidig peker den langsiktige trenden både for kvinner og menn i retning av tidligere avgang fra arbeidslivet, noe som bl.a. kan illustreres ved utviklingen i den forventede pensjoneringsalderen de siste årene. Den forventede pensjoneringsalderen basert på pensjoneringsmønsteret i 2004 var på 63,6 for 50-åringene. Utviklingen i forventet pensjoneringsalder er omtalt nærmere under kap. 2670 Alderdom. Samlet sett innebærer dette at det er grunn til å forvente en betydelig økning i antall AFP-pensjonister.

Pensjonsreformen

Regjeringen la 10. desember 2004 fram St. meld. nr. 12 (2004 – 2005) Pensjonsreform – trygghet for

pensjonene. Stortinget vedtok hovedprinsipper for en pensjonsreform 26. mai 2005, jf. Innst. S. nr. 195 (2004-2005).

I tråd med Stortingets vedtak skal det være en tidligpensjonsordning for alle arbeidstakere fra 62 år, også for de som har hatt lave inntekter, og skal bygge videre på AFP-ordningen.

Vedtaket innebærer også at det arbeides videre med en allmenn fleksibel tidligpensjonsordning i folketrygden, og det vil komme forslag til hvordan dette kan utformes. Arbeidet skal blant annet ta utgangspunkt i at:

- det skal lønne seg å jobbe for de som er over 62 år
- det skal være bedre muligheter til å kombinere pensjon og arbeid
- den øvre grensen for pensjonsopptjening på 70 år fjernes.

Budsjettforslag for 2006

For 2005 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig pensjonsnivå på 169 400 kroner (ekskl. AFP-tillegget). Gjennomsnittlig antall pensjonister som staten gir tilskudd for er beregnet til 11 790 personer.

Det foreslås bevilget 800 mill. kroner i statstilskudd til avtalefestet pensjon i privat sektor for 2006.

Kap. 0667 Supplerende stønad til personer over 67 år

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>			157 000
	Sum kap 0667			157 000

Innledning

En ny ordning med supplerende stønad for personer over 67 år med kort botid i Norge innføres fra 1. januar 2006. Ordningen er vedtatt i samsvar med Ot.prp. nr. 14 (2004-2005) og Innst. O. nr. 56 (2004-2005). Formålet med den nye ordningen er å sikre eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden en minsteinntekt på nivå med minstepensjon.

Hovedtrekk ved regelverket

Stønadens reguleres av egen lov og er ikke en folketrygdytelse, jf. lov om supplerende stønad til personar med kort butid i Norge, sanksjonert 29.april 2005.

Stønaden skal prøves mot alle typer inntekt hos stønadsmottakeren og eventuell ektefelle/samboer/registrert partner. Det er uten betydning om inntekten er fra Norge eller utlandet. Dersom det foreligger formue utover det vanlige, kan dette føre til avslag på supplerende stønad. Stønadsretten bortfaller ved opphold i utlandet i mer enn 90 dager, enten i sammenheng, eller til sammen i løpet av et kalenderår. Det kreves personlig fram møte for å sette fram krav om stønaden. Supplerende stønad gis for inntil et år av gangen. Det vil bli foreslått enkelte justeringer/presiseringer i ordningen i en odelstingsproposisjon i høst.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Formålet med den nye ordningen er å sikre eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden en minsteinntekt på nivå

med minstepensjon. Stortinget har bedt Regjeringen om å legge fram en vurdering av følgene av lov om supplerende stønad to år etter iverksetting. Trygdeetaten har ansvar for oppfølging av ordningen. Det er foreslått en styrking på 7 mill. kroner under trygdeetatens administrasjonsbudsjett, jf. omtale under kapittel 2600.

Budsjettforslag for 2006

Aktuell populasjon er i denne sammenhengen innvandrere over 67 år som kom til Norge da de var 27 år eller eldre og nordmenn som kommer hjem etter lange utenlandsopphold. Det vil da ikke være mulig å opptjene/bo seg til full ytelse fra folketrygden. Budsjettanslagene er basert på data fra SSB for perioden 2001-2003 og framskrivinger for den aktuelle populasjonen.

I budsjettanslaget er det korrigert for antall personer som har for høy egen ytelse fra folketrygden til å få supplerende stønad, og i tillegg er det korrigert for at en del ikke vil få supplerende stønad som følge av prøving mot ektefelles inntekt mv. Det påregnes at den aktuelle populasjonen blir på rundt 2 300 personer i 2006. Stønadsutgiftene er anslått til 157 mill. kroner i 2006.

Innføringen av ordningen vil medføre en reduksjon i utgifter til sosialhjelp. Kommunenes rammer til sosialhjelpsutbetalinger under Kommunal- og regionaldepartementets budsjett er foreslått redusert med et beløp tilsvarende stønadsutgiftene på 157 mill. kroner, samt utgifter til administrative ressurser i Trygdeetaten på 7 mill. kroner, i alt 164 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 157 mill. kroner på denne posten i 2006.

Programområde 29 Folketrygden

Programkategori 29.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 29.10 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
2600	Trygdeetaten	5 124 401	5 120 000	4 862 600	-5,0
2603	Trygderetten	49 838	50 200	47 400	-5,6
	Sum kategori 29.10	5 174 239	5 170 200	4 910 000	-5,0

Programkategori 29.10 består av administrasjonsutgifter for Trygdeetaten og Trygderetten. Det gjelder utgifter til lønn, varer/tjenester, spesi-

elle driftsutgifter og større nyanskaffelser. Videre omfattes tilskudd til Senter for seniorpolitikk.

Utgifter under programkategori 29.10 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Statens egne driftsutgifter	5 049 850	5 019 000	4 784 400	-4,7
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	120 889	147 600	121 900	-17,4
70-89	Andre overføringer	3 500	3 600	3 700	2,8
	Sum kategori 29.10	5 174 239	5 170 200	4 910 000	-5,0

Kap. 2600 Trygdeetaten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	4 986 779	4 954 000	4 722 700
21	Spesielle driftsutgifter	13 233	14 800	14 300
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	120 889	147 600	121 900
70	Tilskudd	3 500	3 600	3 700
	Sum kap 2600	5 124 401	5 120 000	4 862 600

Overført fra 2004 til 2005:
Post 01: 233 167 000 kroner
Post 21: 715 000 kroner
Post 45: 29 127 000 kroner

1. Formål og hovedfokus

Stortinget vedtok den 31. mai 2005 å etablere en ny statlig etat med ansvar for de oppgaver som i dag ivaretas av Aetat og trygdeetaten, jf. St.prp. nr. 46 (2004-2005) Ny arbeids- og velferdsforvaltning og Innst.S.nr.198 (2004-2005) og nærmere omtale under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning. Det tas sikte på at den nye etaten skal etableres i 2. halvår 2006. Regjeringen foreslår i den forbindelse i eget romertallsvedtak at Arbeids- og sosialdepartementet kan omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsetat, kap. 630 Aetat og kap. 2600 Trygdeetaten.

Trygdeetatens viktigste formål er å sikre enkeltmenneskers rettigheter gjennom forvaltning av trygdelovene og andre sosiale overføringsordninger som barnetrygd, kontantstøtte, krigspensjon og barnebidrag. Trygdeetaten har også ansvar for tjenester til enkeltpersoner med sikte på å gjøre brukeren mest mulig selvhjulpen, og til virksomheter for å støtte opp om arbeidet med et mer inkluderende arbeidsliv.

Trygdeetaten skal bidra til at flest mulig, med utgangspunkt i den enkeltes behov og forutsetninger, kan delta i arbeidslivet. Målet er både å bidra til å forhindre utstøting fra arbeidslivet og gjøre det lettere for trygdede personer å få en raskere overgang til ordinært arbeid. Samarbeid mellom Aetat, trygdeetat og sosialtjenesten er en forutsetning for å nå disse målene.

2. Resultatrapport 2004

- Trygdeetaten hadde i 2004 følgende resultatomål:
- Flere i arbeid og færre på trygd gjennom et inkluderende arbeidsliv
- Brukerorientering og serviceutvikling
- Forenkling, og modernisering
- Kvalitets- og kompetanseutvikling

2.1 Utvikling i saksmengde og svartid

Fra 2003 til 2004 var det en økning i saksmengden på i omlag 1 pst. til i overkant av 4,7 millioner saker. Saksprøduksjonen hadde i samme periode en noe større vekst, om lag 4,2 pst. til godt over 4,9 millioner saker. Dette skyldes økt satsing på effek-

tivitet og produktivitet i saksbehandlingen, og innebærer at etaten bygger restansene ytterligere ned. Når det gjelder saksbehandlingstider, hadde etaten utfordringer tilknyttet å oppfylle sine strenge krav til normtider og ytre tidsrammer for saksbehandling. Etaten har derfor forsterket resultatoppfølgingen på dette området.

2.2 Flere i arbeid og færre på trygd gjennom et inkluderende arbeidsliv

Nedgang i sykefraværet

Trygdeetatens hovedfokus har i 2004 vært knyttet til arbeidet med å få flere i aktivitet og arbeid og færre på passive trygdeytelser. I siste halvdel av 2004 var det for første gang på flere år en markant nedgang i sykefraværet. I 4. kvartal 2004 var det totale sykefraværet på 6,4 pst. Dette innebærer en reduksjon på 25 pst. fra samme kvartal året før. Fra 2003 til 2004 var det en nedgang i utgiftene til sykepenges på om lag åtte pst. Tendensen fortsetter i 2005. Det er flere og sammensatte årsaker til at sykefraværet synker. Regelverksendringer med innføring av aktivitetskrav overfor brukerne og arbeidet knyttet til IA-konseptet, kan blant annet ha bidratt til en positiv utvikling.

Innføring av aktivitetskrav – sykepenges

I forbindelse med videreføringen av Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv, ble det fra 01.07.04 innført et aktivitetskrav for å få rett til sykepenges utover åtte uker. Formålet med endringen var å forsterke fokuset på arbeidsplassen som den viktigste arena for arbeidet med sykefraværet, og å sikre at arbeidsgiver og arbeidstaker tar et mer forpliktende ansvar for å forebygge sykefravær og legge til rette for å få sykmeldte raskere tilbake i arbeid.

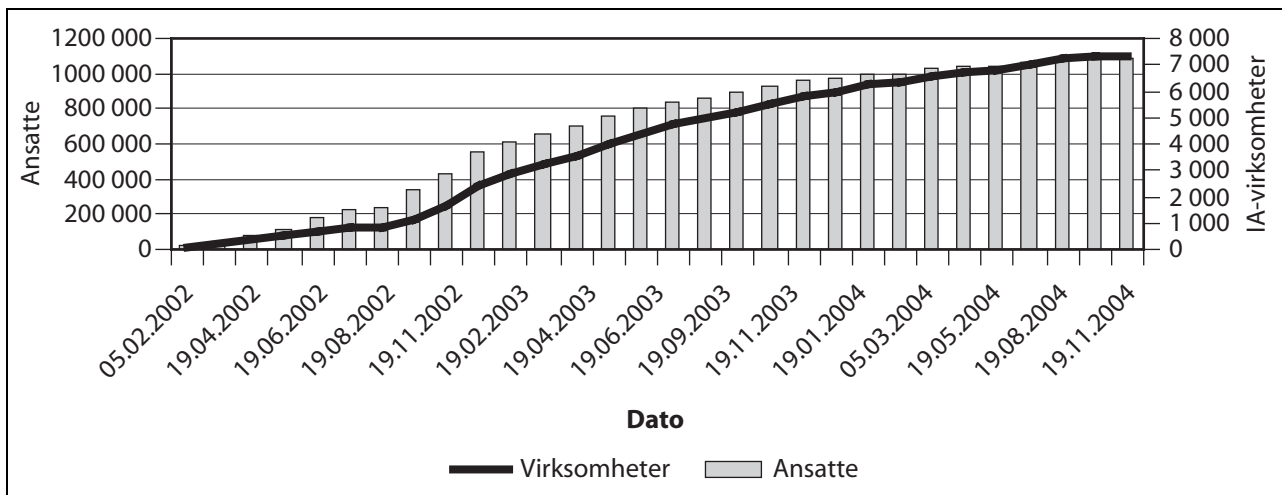
Endringene i regelverket for sykmelding innebærer videre at gradert sykmelding alltid skal vurderes, både som alternativ til aktiv sykmelding og til 100 pst. sykmelding. Sykefraværstatistikken for siste halvdel av 2004 viser en tydelig dreining mot økt bruk av gradert sykmelding, mens aktiv sykmelding utgjør en stadig mindre andel av fraværet. Denne tendensen fortsetter også i 2005.

Det ble høsten 2004 etablert et sykefraværsteam som skulle se på trygdekontorenes praktisering av aktivitetskravet for rett til sykepenges. Målet med sykefraværsteamets arbeid har vært å etablere læringsarenaer med diskusjon og fagutvikling, og å bidra til systematisk innsyn og utvikling av felles praksis.

Rekruttering av nye IA-virksomheter

Antall IA-virksomheter har hatt en rask og sterk utvikling fra første avtale ble undertegnet i februar 2002. Ved inngangen til 2004 var 966 000 arbeidstakere ansatt i en IA-virksomhet, dvs 51 pst. av landets arbeidstakere fordelt på 5 800 IA-virksomheter. I 2004 har trygdeetaten – i tråd med etatens mål og prioriteringer – konsentrert seg mer om kvalitativ oppfølging av IA-virksomhetene enn om avtaleinngåelser.

Veksten i nye IA-virksomheter har derfor vært lavere i 2004. I desember 2004 arbeidet om lag 1 090 000 arbeidstakere, i til sammen 7 351 IA-virksomheter. Som man ser av tabellen, har den gjennomsnittlige størrelsen på virksomhetene forandret seg. Mens det i 2003 generelt var store virksomheter som inngår IA-avtaler, ser vi at stadig flere mindre virksomheter signerer samarbeidsavtale.

Figur 6.12 Antall IA-virksomheter og ansatte

Sikring av kompetanseoverføring til bedriftene

Trygdeetatens arbeidslivssentre yter bistand til virksomhetene både på systemnivå med forebyggende arbeid og med veiledning i krevende enkelt saker. Arbeidslivssentrene har som basis for sin tjenesteutøvelse at IA-virksomhetene skal motta bistand og støtte til eget arbeid for et mer inkluderende arbeidsliv. Forankring og implementering av IA-arbeidet innad i virksomhetene står derfor sentralt, slik at virksomhetene selv oppnår nødvendig kompetanse i IA-arbeidet. I 2004 ble det også utarbeidet en egen IA-strategi overfor mindre virksomheter, for å imøtekomme disse virksomhetenes spesielle behov.

Forøvrig ble det i 2004 lagt vekt på følgende temaer av betydning for samfunnsperspektivet i IA-arbeidet: livsfasepolitikk/seniorpolitikk, funksjonsvurdering, tilrettelegging i arbeidslivet for gravide, tilrettelegging i arbeidslivet for funksjonshemmede, psykisk helse og arbeid og fleksibel arbeidstid.

Virksomhetsorientering

Virksomhetsorientering innebærer at virksomhetene skal møte koordinerte tjenester fra arbeidslivssentre, trygdekontor og hjelpemiddelsentral, og at trygdeetaten i sitt oppfølgingsarbeid må se den enkelte bruker i et arbeidsplassperspektiv. Dette forutsetter kunnskap om virksomheten.

Gjennom Aktivitetsprogrammet i 2004 fikk fylkene støtte til systematisk utprøving og utvikling av samhandling i noen utvalgte virksomhetsteam i hvert fylke.

Funksjonsvurderinger

På IA-området har arbeidet med funksjonsvurderinger vært videreført i 2004 gjennom forsøk der eksterne kompetansemiljøer, blant annet i Aetat, har bistått med tverrfaglige funksjonsvurderinger i komplekse saker som ikke kan løses i dialog mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.

Hjelpemidler på arbeidsplassen

Etatens satsing på endret arbeidsmetodikk, ved at bruker møtes av et tverrfaglig nettverk av hjelpemiddelsentral, trygdekontor og arbeidslivssenter, bidrar til at hjelpemidler på arbeidsplassen umiddelbart blir vurdert som et aktuelt tiltak.

Det fokuseres videre på at hjelpemiddelsentralens kompetanse skal benyttes når det gjelder tiltak for å forebygge sykdom eller skade, og dermed redusere sykefraværet.

Programmet «Legen i det inkluderende arbeidsliv»

Legen er en viktig premissleverandør ved sykmelding og det er en forutsetning at også legen forholder seg aktivt til IA-avtalens prinsipper om at arbeidsplassen er det sted hvor sykefraværsforebyggende arbeid og utprøving av funksjonsevne skal gjennomføres. For å videreutvikle legens rolle som medspiller i denne satsingen, ble det i 2004 gjennomført et program – Legen i det inkluderende arbeidsliv.

Programmet var en felles satsing av Legeforeningen og trygdeetaten, sentralt og lokalt. Totalt har om lag 1900 (48 pst.) av landets allmennleger deltatt. Programmet ble gjennomført regionvis i de enkelte fylker, og lagt opp som en prosess med to samlinger og mellomaktiviteter. Denne formen har stimulert til refleksjon og økt bevissthet omkring legerollen i sykmeldingsarbeidet.

Fafo har evaluert samarbeidet mellom etaten og Legeforeningen om selve programmet, og programmets betydning for å trekke legene inn i IA-arbeidet (Moland 2005). Ifølge Fafo framstår samarbeidet mellom RTV og Allmennpraktiserende lægers forening som «fornyende og særlig løfterikt med sikte på videre utvikling av et helhetlig tjenestetilbud til arbeidstakere (pasienter) og arbeidsgivere».

Rekruttere flere personer med redusert funksjonsevne til arbeidslivet

Rehabiliteringsprogrammet

Rehabiliteringsprogrammet er et eget program som tar sikte på å få personer med redusert funksjonsevne tilbake i arbeid. I 2004 ble programmet fulgt opp gjennom flere prosjekter og ulike innsatsområder; Tilrettelegging i arbeidslivet, Psykisk helse og arbeid og Holdningspåvirkning.

Fokus er å få unge funksjonshemmede i arbeid. Intensjonen var å stimulere til rask igangsetting av målrettede og konkrete tiltak. Et sentralt virkemiddel er å videreutvikle IA-virksomhetenes rolle i dette arbeidet.

Prosjekter – unge funksjonshemmede

Som en følge av rehabiliteringsprogrammet, ble det i 2004 startet flere prosjekter med vekt på at unge funksjonshemmede skal komme i arbeid. Intensjonen var å stimulere til igangsetting av målrettede og konkrete innsatsområder, der tiltak kunne settes i verk raskt. Målgruppene er personer med nedsatt funksjonsevne av fysisk og/eller psykisk art. Det ble gitt midler til avgrensede prosjekter i 12 fylker. Eksempelvis har to fylker tatt utgangspunkt i Telenors Handicapprogram der unge personer med nedsatt funksjonsevne rekrutteres og kvalifiseres med lønnsmidler fra Aetat. En søker i disse prosjektene å bearbeide Telenor-modellen til lokale forhold, basert på et samarbeid mellom trygdeetaten, Aetat og IA-virksomheter i den hensikt å videreutvikle IA-virksomhetenes rolle i dette arbeidet.

Kompetanse om tilrettelegging i arbeidslivet

Tilrettelegging av arbeidsplassen kan omfatte ulike virkemidler og tiltak, og kan gjelde både midlertidig og varig funksjonsnedsettelse. Det kan dreie seg om endring av arbeidstid, endring av arbeidsoppgaver, nye arbeidsrutiner eller endring av fysisk og sosialt miljø på arbeidsplassen. Målet med denne aktiviteten er å gi kunnskap til IA-virksomheter om tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet, slik at utestenging og utstøting kan unngås så langt det er mulig. Målgruppa er de ansatte i arbeidslivssentrene, IA-virksomheter og samhandlingsaktører.

Psykisk helse og arbeid

Målet for aktiviteten psykisk helse og arbeid, var å tilføre IA-virksomhetene kunnskap om psykisk helse og arbeid, for å øke virksomhetenes evne til å inkludere arbeidstakere med psykiske lidelser. Aktivitetene har dels vært rettet mot arbeidslivssentrene som aktører inn mot virksomhetene, dels handlet om generell opplysningsvirksomhet til virksomheter og samarbeidspartnere på området. Rikstrygdeverket har etablert et fagnettverk i alle fylker for å spre kunnskap om området. Nettverket har også ansvar for trygdeetatens del av satsingen på «Jobbing uten mobbing», som er et samarbeid med partene i arbeidslivet.

I samarbeid med Rådet for psykisk helse og et særtrykk fra heftet «Psykiske problemer på jobb – råd og fakta om oppfølging av medarbeidere» har Rikstrygdeverket utgitt en veileder med oversikt over psykiske sykdommer – konsekvenser på jobb.

Rikstrygdeverket deltar også i prosjektet «Vilje viser vei»

Holdningspåvirkning

I juni 2004 satte trygdeetaten søkelyset på holdninger til personer med nedsatt funksjonsevne arbeidsevne og deltakelse. Fem plakater ble hengt opp på busser i hele landet. De samme plakaten ble brukt som annonser i Ukeavisen Ledelse samme høst. I anledning den internasjonale verdenskonferansen Rehabilitation International (RI) som fant sted 21.–24. juni 2004, ble det også laget engelske versjoner. Disse plakaten ble hengt opp på togene som fraktet de omkring 1000 kongressdeltakerne, samt på selve konferansen. Interessen for disse plakaten var stor. Plakaten har senere blitt lagt ut på Web-stedet «Disability World».

Reaktivisering av uførepensjonister

Arbeidet med reaktivisering av uførepensjonister er en del av trygdeetatens og Aetats satsing for å nå Delmål 2 i IA-avtalen. Det samme er arbeidet med oppfølging av personer som har fått tidsbegrenset uførestønad. Det viktigste innsatsområdet i dette arbeidet er samtaler med uførepensjonister der muligheter, motivasjon og informasjon står sentralt. I løpet av 2004 har trygdeetaten snakket med nesten 7000 uførepensjonister om å komme tilbake til arbeid eller øke arbeidsinnsatsen. Av disse var det nesten 2400 som kom i arbeid/økte arbeidsinnsatsen. Rundt halvparten hadde så høy inntekt at uførepensjonen ble redusert. Reaktiviseringsprosjektet er evaluert av Agderforskning, jf. omtale under programkategori 29.50 (kap. 2655 Uførhet).

Trygdeetatens arbeid med reaktivisering av uførepensjonister er også relatert til Intensjonsavtalens Delmål 3, om å øke den reelle pensjonsalderen. I tilknytning til dette delmålet har etaten også gått inn på et tett samarbeid med Senter for Seniorpolitikk, med sikte på å øke etatens og IA-virksomhetenes kompetanse på å bistå seniorer i å stå lenger i arbeidslivet.

Tidsbegrenset uførestønad

Ordningen med tidsbegrenset uførestønad ble innført 01.01.04. Formålet med stønaden er å forebygge passivitet og varig uførepensjonering. Gjennom oppfølging i stønadsperioden er målet at flest mulig skal komme tilbake i arbeid. Se omtale under programkategori 29.50 (kap. 2655 Uførhet).

En god implementering av ordningen var et viktig satsingsområde for trygdeetaten i 2004. Det

har særlig vært lagt vekt på å utvikle kompetanse og etablere gode metoder for oppfølging av stønadmottakerne, blant annet gjennom individuelle planer. Et kvalitetsteam gjennomførte undersøkelser og bidro til å etablere læringsarenaer i samarbeid med fylkesttrygdekontor og trygdekontor. Hensikten var å få en bedre og mer enhetlig forståelse av intensjoner, regelverk og muligheter for tilbakeføring til arbeid.

Sammenheng i offentlige virkemidler i IA-arbeidet

I forbindelse med midtveisevalueringen av IA-avtalen 2003 ble det nedsatt en arbeidsgruppe bestående av myndighetene og partene i arbeidslivet, som skulle vurdere virkemiddelbruken i IA-arbeidet. Gruppens arbeid dannet blant annet grunnlaget for erklæringen av 3. desember 2003 mellom regjeringen og partene i arbeidslivet om videreføringen av IA-avtalen. Regjeringen har fulgt opp erklæringen gjennom endringer i sykemeldingsreglene fra 1. juli 2004

2.3 Brukerorientering og serviceutvikling

God service og kvalitet i saksbehandlingen

Brukerundersøkelser

Brukermedvirkning har stått sentralt i etatens arbeid i 2004. Etaten har gjennomført undersøkelser blant brukere av manuelle rullestoler, og blant brukere med stønad til bil. Undersøkelsen på bilområdet hadde som formål å undersøke om brukertilfredsheten har økt etter regelendring samt om arbeidsbelastning og arbeidsmetoder på hjelpemiddelsentralene har endret seg. Undersøkelsen viste at 90 pst. av gruppe 1-mottakerne (støtte til vanlige personbiler) var svært eller ganske fornøyd med at de fikk velge bil selv. 84 pst. mener at bilen inkludert spesialutstyr fungerer svært godt eller godt, og 60 pst. opplever i svært stor grad eller i stor grad den økonomiske støtten som rettferdig. Gruppe 2-mottakere (støtte til ombygde kassebiler) var også svært fornøyd med bil og utstyr (88 pst.), og er trygge på at den bilen de har fått er den beste for dem (80 pst.). 64 pst. opplever den økonomiske støtten som rettferdig. Undersøkelsen viste videre at bilkonsulentene nå bruker mer tid på gruppe 2-brukere, og at de opplever at deres kompetanse nå blir bedre utnyttet.

Videre har etaten gjennomført en større brukerundersøkelse om hvordan medvirkning kan motivere til økt aktivitet i oppfølgingsperioden. Et representativt utvalg av mottakere av sykepenges over 10 uker, av rehabiliteringspenges og av tidsbe-

grenset uførestønad er trukket ut. Undersøkelsen bygger på et utvalg med om lag 2000 personer fra hver stønadsgruppe.

Informasjonssikkerhet

Trygdeetaten behandler sensitive personopplysninger om en høy andel av landets innbyggere. Godt personvern og god informasjonssikkerhet er nødvendige forutsetninger for befolkningens tillit til etaten. Dette ivaretas gjennom systematiske tiltak basert på internkontrollprinsippet, og høye krav til sikkerheten i etatens IT-systemer. I løpet av høsten 2004 gjennomførte Datatilsynet et tilsynsprosjekt i trygdeetaten. Tilsynet fokuserte på internkontrollsystemet og implementeringen av dette. Datatilsynet uttaler i sin årsmelding at «rutinene for håndtering av personopplysninger i virksomheten virket totalt sett å være meget gode, og var tydelig forankret i beslutninger fra ledelsen».

Bedre tilgjengelighet

Telefoni – kundesentre

De fleste brukere som skal kontakte trygdeetaten henvender seg via telefon. Trygdeetaten mottar omkring 10 millioner telefonsamtaler hvert år. For at brukerne skal komme raskt gjennom på telefonen, har trygdeetaten etablert kundesentre i fem fylker og på folketrygdkontoret for utenlandssaker. Kundesentrene håndterer i dag omtrent en fjerdedel av innkomne telefonsamtaler til trygdeetaten.

Ved å kontakte et kundesenter treffer innringeren en person som kan avklare saken der og da i 75 pst. av tilfellene. Målene for kundesentrene er at gjennomsnittlig ventetid ikke skal overstige 30 sekunder. Kundesentrene bidrar til høyere brukertilfredshet og mer kostnadseffektiv forvaltning. Kundesentrene gjør videre at saksbehandlere i trygdekontorene får arbeide mer uforstyrret, noe som legger til rette for økt kvalitet i den mer tidkrevende oppgaveløsningen.

Offentlige servicekontorer

Som en del av trygdeetatens stadig sterkere fokus på samarbeid med andre forvaltningsinstitusjoner, spesielt i forhold til ny arbeids- og velferdsforvaltning, har etaten vært aktivt involvert i fylker og kommuner i forhold til initiering og deltakelse i offentlige servicekontorer. Etaten var per 01.01.05 samlokalisert med både Aetat og sosialtjenesten i 52 kommuner/bydeler, og hadde en samlokalisering med én av disse i ytterligere 100 kommuner/bydeler.

Utviklingen av løsning for autorisasjons- og tilgangskontroll, og en egen servicekontorrutine i etatens IT-systemer, øker informasjonssikkerheten, og tillater et tettere samarbeid også i forhold til IT-systemene.

Europeisk helsetrygdkort

Det ble innført et europeisk helsetrygdkort fra 1. juni 2004. Helsetrygdkortet brukes for å dokumentere rett til medisinsk behandling under opphold i andre EØS-land. Kortet erstatter blant annet blankett E 111. Norge var blant de første EØS-landene som tok i bruk det nye helsetrygdkortet.

Trygdeetaten har utviklet en elektronisk bestillingsløsning for Europeisk helsetrygdkort. Det ble bestilt om lag 950.000 helsetrygdkort i løpet av 2004. I overkant av 50 pst. av disse ble bestilt via Internett (www.trygdeetaten.no).

Tilgang på hjelpemidler

Oppgaveløsning og aktiv brukervedvirkning på hjelpemiddelområdet

Etatens mål med prosjektet Oppgaveløsning og aktiv brukervedvirkning på hjelpemiddelområdet har vært å øke brukertilfredsheten gjennom aktiv brukervedvirkning og fleksibel oppgaveløsning. Målgruppen for prosjektet har vært erfarne brukere, med god kompetanse om egne hjelpemiddelbehov og med ønske om en mer differensiert formidlingsprosess (fra behovet er meldt til behovet er dekket). Gjennom nye samhandlingsformer mellom brukerorganisasjonene, hjelpemiddelcentralene/trygdeetaten og kommunene ble det enighet om modeller, og det ble testet ut en mer differensiert formidlingsprosess. Brukerne har i modellforsøkene i større grad enn tidligere selv kunne bestemme hvilke tjenester de ønsker og hvem de ønsker skal utføre tjenestene. Blant annet har etaten gjennomført modellforsøk med brukerplass og kontaktperson for barn/unge og deres foreldre. Brukerplassordningen ga brukeren fullmakt til å kontakte fagfolk og benytte deres kompetanse i en egenstyrt prosess. I modellforsøket «kontaktperson for barn/unge og deres foreldre» ble det oppnevnt en personlig kontaktperson med vedtaksmyndighet for hvert enkelt barn. Kontaktpersonen skulle imøtekomme behovet for informasjon om rettigheter, forestå saksgang og gi informasjon om produkter/løsninger.

Brukerorganisasjonene og Rikstrygdeverket er enige om at prosjektet har bidratt med mange positive erfaringer i forhold til samordning av velferdsordninger som bidrar til god kvalitet på tjenesteytingen og som sikrer helhetlig ivaretagelse av

brukerne. SINTEF har evaluert modellforsøkene som viser at den viktigste erfaringen er økt bruker-tilfredshet gjennom en mer differensiert oppgaveløsning. Prosjektet har videre bidratt til nyttige erfaringer for å få til likeverdig og forpliktende samarbeid mellom brukere, trygdeetaten og kommunene. Prosjektet har også ført til økt innflytelse fra brukersiden når det gjelder kvaliteten på tjenestetilbudet. Modellforsøkene har gitt brukerne innflytelse på prosess og resultat, både på individnivå og systemnivå. Erfaringene fra samhandlingen på system- og individnivå bør brukes for å utvikle gode offentlige tjenester med brukerfokus.

2.4 Forenkling og modernisering

Gjennomgang av etatens oppgaveløsning og -fordeling

Trygdeetatens organisasjon har i løpet av 2004 blitt langt mer strømlinjeformet. De mer kompliserte saksområdene har blitt gjenstand for regionalisering og tettere oppfølging fra RTV. Opprettelsen av regionale klage- og ankeenheter, en ny oppgjørsorganisasjon med ansvar for kontroll knyttet til oppgjørsordningene og regionalisering av saksbehandlingen på legemidler er hovedeksemplene på dette. På legemiddelområdet er behandlingen av enkeltsaker lagt til ett trygdekontor i hvert fylke, «legemiddelkontoret», med støtte fra regionale fagkontorer med særskilt farmasøytisk kompetanse. Opprettelsen av kundesentrene i etaten har også innebåret en langt mer strømlinjeformet organisasjon i møtet med den enkelte bruker. Sammen med utviklingen av elektroniske tjenester på www.trygdeetaten.no, har dette lagt til rette for at trygdekontorene kan konsentrere seg om etatens viktigste arbeid, med å bidra med å få folk tilbake til, og holde folk i arbeid.

Trygdeetatens oppgjørsorganisasjon (TO)

Høsten 2004 ble oppgjørsfunksjonene med behandlere og tjenesteytere samlet i en egen resultatlinje; Trygdeetatens oppgjørsorganisasjon (TO). TO består av seks regionale oppgjørsenheter samt en nasjonal enhet som har ansvar for å utvikle bedre kontrollfunksjoner og tydeligere resultatstyring. Målsettingen med TO er å øke kvaliteten i oppgjørsarbeidet og utvikle en bedre analyse- og kontrollmetodikk. En egen oppgjørslinje gir muligheter for mer effektiv styring av ressurser og kompetanse, større fagmiljøer og mer enhetlig praksis på tvers av enheter, i tillegg til bedre styringsdata.

Regionalisering av klage- og ankebehandlingen

Etatens arbeid med klage- og ankebehandling, som tidligere ble gjort ved alle fylkestrygdekontorene, er nå blitt overført til seks regionale enheter. Intensjonen med denne regionaliseringen er å sikre kortere saksbehandlingstid og bedre kvalitet i saksbehandlingen.

Utteksling av statistikk

For å støtte opp om regjeringens arbeid med å få flere personer over i arbeid, undertegnet Aetat, Arbeidsdirektoratet og Rikstrygdeverket i 2004 en avtale om utveksling av data for analyseformål. Datautvekslingen er avgrenset til å omfatte «helseaksen», sykepenges, rehabilitering, yrkeshemmede, uførepensjonister og personer på tidsbegrenset uførestønad.

Datautvekslingen gir de to etatene et mer helhetlig bilde av brukernes vandring mellom etatene, og dermed et bedre grunnlag til å kunne avgjøre hvem som ikke kommer over i arbeid når behandlingen er avsluttet.

Trygdeetatens nettsider – www.trygdeetaten.no

Etter offensiv satsing på formidling av elektroniske tjenester, har bruken av etatens nettsider økt kraftig. Antallet månedlige besøk på [Trygdeetaten.no](http://www.trygdeetaten.no) er fordoblet i løpet av 2004 og øker fortsatt. Medio 2005 besøker mer enn en kvart million brukere hjemmesiden i måneden. Ved en undersøkelse som omfattet 700 ulike nettsted, ble [Trygdeetaten.no](http://www.trygdeetaten.no) kåret til det 17. beste nettstedet, det vil si blant de 2-3 pst. beste. Dette etter en bedømmelse av nettsidenes respektive brukere.

Ved å besøke [trygdeetaten.no](http://www.trygdeetaten.no) kan brukerne få inngående informasjon om de ordninger trygdeetaten forvalter. I tillegg kan de få utført følgende tjenester:

- Elektronisk innrapportering til arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret
- Bidragsveiledning
- Bestille helsetrygdkort
- Bytte fastlege
- Informasjon om fremtidig pensjonsinntekt
- Sykefravær i bedrift

Trygdeetaten vil fremover gjøre flere nye tjenester tilgjengelig fra sin hjemmeside. Videre har etaten samarbeidet tett med Moderniseringsdepartementet, i forhold til opprettelsen av MinSide.no, slik at våre Internett-tjenester skal kobles mot og bli en del av en felles offentlig nett-portal.

AA-registeret

Andelen arbeidsgivere som rapporterer elektronisk til A/A-registeret har økt kraftig, fra 38 til over 56 pst. av arbeidstakerne ved slutten av året. Trygdeetatens arbeid knyttet til administrasjon og utvikling av arbeidsgiver-/ arbeidstakerregisteret ble sentralisert, og oppgaven ble vedtatt lagt til Hedmark fylke i desember 2004. Den nye enheten på Hamar overtok ansvaret for arbeidet fra 1. mai 2005.

Ny IT-applikasjon på hjelpemiddelområdet

Rikstrygdeverket startet innføringen av et nytt logistikkverktøy på hjelpemiddelområdet i august 2004. Erfaringene fra innføringen i de første åtte fylkene gjorde at Rikstrygdeverket valgte å gjøre en stopp i implementeringen. Det er nå satt inn tiltak for å sikre en bedre implementering, og arbeidet vil bli fullført i løpet av 2005.

Pensjonsreformen

Pensjonsreformen vil innebære en betydelig utfordring for etaten fram mot 2010. Rikstrygdeverket bistår departementet med å utrede de administrative behovene og kostnader knyttet til gjennomføringen av en reform.

2.5 Kvalitets- og kompetanseutvikling

Kvalitetsutvikling

Det ble i 2004 opprettet egne «sykefraværsteam» og «uføreteam» som blant annet fikk i oppgave å vurdere kvaliteten og eventuelle risiki i forhold til fylkenes praksis på sykepengeområdet og uføreområdet. Herunder var det også sentralt å etablere læringsarenaer, med diskusjon og fagutvikling som mål, samt å bidra til systematisk innsyn.

Det ble også opprettet et kvalitetsteam som har hatt ansvaret for å lage læringsarenaer knyttet til tidsbegrenset uførestønad og rehabiliteringspenger. Når det gjelder tidsbegrenset uførestønad har fokus vært satt både på inngangsvilkår og på plan- og oppfølgingsarbeidet. Når det gjelder rehabiliteringspenger har fokus vært på målrettet oppfølging og på å forhindre unødvendig passivisering/ventetid.

Det er også gjennomført risikovurderinger på hjelpemiddelområdet. Det har vært fokus på lik forståelse av regelverkets rammevilkår og muligheter. Nødvendige tiltak for å forebygge og avdekke kvalitetssvikt er utviklet gjennom egne tiltaksplaner.

Det er videre gjennomført kvalitetsundersøkelser med vurdering av begrunnelser for vedtak. Dette er gjennomført på bilområdet og i forhold til grunnstønadssaker.

Det er utarbeidet nye nasjonale standarder for tolketjenesten og for akutt reparasjon av hjelpemidler. Det er foretatt løpende kvalitetsundersøkelser og oppfølging av kvalitet i saksbehandlingen på områdene bil og grunnstønad.

Etaten har i 2004 videreutviklet forslaget til kvalitetsstandard på fødsels- og adopsjonspengeområdet.

Nasjonal kvalitetsstandard for beregning og utbetaling av pensjoner ble revidert i 2003. I etterkant av revisjonen ble det nedlagt et stort arbeid i etaten for å implementere den. Rikstrygdeverket har imidlertid sett at bruken av standarden er en prosess som krever kontinuerlig oppfølging. Rikstrygdeverket har for å følge opp dette gjennomført en undersøkelse i 2004 og arbeidet med å implementere kvalitetsstandarden blir fulgt opp i styringsdialoger mellom Trygdedirektøren og fylkesdirektørene.

Konseptet med kvalitetsteam, som i 2004 ble opprettet i forbindelse med tidsbegrenset uførestønad, blir i 2005 videreført til pensjonsområdet.

Høsten 2004 ble det utviklet en løsning for elektroniske legeoppgjør. Dette la grunnlaget for automatiske oppgjørskontroller, noe som reduserer risikoen for feilutbetalinger.

For å legge til rette for bedre kvalitet i oppgjør med behandlere og leverandører av helsetjenester, ble det i 2004 opprettet en ny oppgjørorganisasjon med seks regionale og en nasjonal oppgjørsenhet, hvor den nasjonale enheten har et koordinerende ansvar. Rikstrygdeverket har i 2004 kartlagt poliklinisk virksomhet og privat og offentlig laboratorium- og røntgenvirksomhet. Det er foretatt besøk og intervjuer som vil forbedre innsikt i risiko som grunnlag for en bedre kontrollstrategi. Det er påbegynt et systematisk arbeid for utvikling av en avansert kontrollstrategi hvor både kompetanseutvikling og innføring av 3. generasjons kontrollprogram står sentralt. Det er i 2004 opprettet et takstutvalg for radiologi. Målet er å etablere et faglig råd som kan ta stilling til det medisinske behovet for takstbruk på de offentlige og private røntgeninstituttene.

Kompetanseutvikling

Kompetanseorganisasjon

Gjennom organisatoriske endringer har etaten lagt grunnlag for et mer målrettet kompetansearbeid i etaten. Opprettelsen av regionale klage- og ankeenheter, og opprettelsen av trygdekontorer med res-

surscenterfunksjon, har gitt grunnlag for en effektiv kvalitetsorganisasjon som vil gi bedre innsikt i etatens kompetanseutfordringer, på alle nivåer.

Fagutviklingsprogram

Prosjekt for inkluderende arbeidsliv har gjennomført flere tiltak for å utvikle kompetanse på dette området, både internt i etaten og i de ulike virksomhetene.

Fagutviklingsprogram er et kompetanseutviklingskonsept trygdeetaten har gode erfaringer med å ta i bruk ved komplekse og tidkrevende endrings- og utviklingsprosesser. Programmene tar opp i seg overordnede problemstillinger og tema, og gir mulighet for å bruke lang tid på forankrings- og utviklingsprosessene. I perioden mellom samlingene arbeides det lokalt med å konkretisere og utføre de endringsprosesser som initieres gjennom programmene. Fagutviklingsprogrammene gir også gode læringsarenaer for de ulike nivåene i etaten og danner grunnlaget for god dialog og felles forståelse på tvers av fylkes- og nivågrenser.

Trygdeetaten har utviklet og tatt i bruk et modulbasert e-læringsprogram på områdene pensjonsberegning og forsørgingstillegg. Bruk av disse programmene inngår som en del av det løpende arbeide med kvalitetsoppfølging og kompetanseutvikling på pensjonsområdet. E-læringsprogrammet inngår også som en integrert del av fagutviklingsprogrammet på pensjonsområdet.

Trygdeetaten har også utviklet et eget fagutviklingsprogram for fastlegene, der målet er å utvikle deres kompetanse på egen rolle i forhold til arbeidstakerses sykefravær. Arbeidet med kompetanseutvikling på helseaksen i trygdekontorene ble også videreført i 2004.

Fagnettverk

Trygdeetaten har videre etablert fagnettverk, blant annet på fødsels- og adopsjonspengeområdet. Nettverket har vært brukt i utarbeidelse av kvalitetsstandarden og av standardtekster på området. Nettverket har også vært brukt i faglige diskusjoner og har vært med ved faglige avklaringer. Dette har styrket og utviklet nettverket faglig sett.

2.6 Andre viktige satsingsområder i 2004

Legemiddelområdet

Tilsyn og kontroll med legenes forskrivning av legemidler på blå resept var et prioritert område for trygdeetaten i 2004. Målet har vært å gi leger

bedre kunnskap om refusjonsvilkår, og på den måten bidra til at legene etterlever reglene ved forskrivning av legemidler på blå resept.

Det ble i 2004 gjennomført kontroller av 3000 resepter og 1600 leger med etatens nye kontrollmetodikk. Kontroller av legemidler til behandling av spiserørsbetennelse og epilepsi avdekket en høy andel feilaktig forskrivning når reseptene ble sammenholdt med opplysninger i legens journal. Disse områdene ble plukket ut fordi det av ulike årsaker var mistanke om feil forskrivning. Det ble også gjennomført en informasjonskampanje rettet mot leger. I tillegg ble det igangsatt et arbeid med en spørreundersøkelse, i samarbeid med Legeforeningen. Rikstrygdeverket har avdekket uklarheter ved regelverket, og dette er tatt opp med Statens legemiddelverk. Oppbygging av kontrollteam ved oppgjørskontorene ble startet.

Rikstrygdeverket etablerte en ny produkt- og prisliste for dietetiske næringsmidler, med blant annet angivelse av maksimale refusjonspriser. Forhandlinger med aktørene (leverandører, grossister og detaljister) medførte en prisreduksjon på gjennomsnittlig om lag 25 pst. Innsparingen er anslått til mellom 20 og 25 mill. kroner per år.

På oppdrag fra Rikstrygdeverket gjennomførte Legemiddelinnkjøpssamarbeidet anbud på gråsonepreparater. Gråsonepreparater vil si preparater som delvis finansieres over folketrygdens blåresept-ordning, og delvis over sykehusenes legemiddelbudsjetter. Det er inngått avtale med legemiddelindustrien på 10 virkestoffer. Innsparingen er beregnet til 25 mill. kroner.

Forebygging og avdekking av trygdemisbruk

I 2004 ble 308 personer anmeldt for trygdemisbruk. 279 saker ble ferdigbehandlet hos påtalemyndigheten, og 88 personer ble straffet med betinget eller ubetinget fengsel. 35 personer fikk forelegg eller samfunnsstraff, mens 12 personer ble frifunnet.

Sykepengeordningen er mest utsatt for misbruk, og utgjorde en tredjedel av sakene i 2004, mens rehabiliteringspenger og uførepensjon utgjorde en noe mindre andel. Flere av sakene inneholder systematisk eller organisert misbruk, ved at arbeidsgivere bruker sykmeldte eller uføretrygdde personer som svart arbeidskraft, og at leger utsteder sykmeldinger og legeerklæringer på en fiktiv sykdomstilstand.

Erfaringer fra trygdemisbrukssakene brukes aktivt i utviklingen av IT-løsninger og kvalitetsstandarder, og for å forbedre rutiner og regelverk slik at risikoen for misbruk blir redusert.

Hjelpemidler til barn

Rikstrygdeverket startet høsten 2003 prosjektet «Hjelpemidler i barn/unges miljø». Målet med prosjektet var å designe et brukervennlig nettbasert informasjonssted som ga økt og samlet informasjon om hjelpemidler for barn/unge med funksjonshemninger. Informasjonen er rettet mot barn/unge med nedsatt funksjonsevne, deres foreldre og fagpersoner i kommunehelsetjenesten. Informasjonssidene er tilgjengelig på nettet sommeren 2005.

Det er også prøvd ut en ordning med kontaktpersoner til foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne. Ordningen har fungert, og skal nå utvides til alle hjelpemiddelsentralene.

Akuttreparasjoner

Alle hjelpemiddelsentralene har hatt et tilbud til brukerne om akuttreparasjoner ved behov siden 1999. Dette tilbudet var avtalebasert for en mindre gruppe hjelpemidler. I samarbeid med brukerorganisasjonene og hjelpemiddelsentralene ble det tidlig i 2004 utarbeidet en ny nasjonal standard for dette tilbudet. 1. oktober 2004 ble standarden innført ved sentralene. Ordningen med akuttreparasjoner er endret til å omfatte alle brukere som har fått hjelpemidler fra trygdeetaten. For å styrke ordningen etter arbeidstid på ukedager og i helger, ble det åpnet for å innføre hjemmevakt ved alle hjelpemiddelsentralene. Hjemmevakten bemannes med sentralenes eget personell, kjøpt vakttjeneste eller ved en kombinasjon. Nå kan brukerne henvende seg direkte til sentralenes vakttelefoner ved akutt behov og få løst akutte behov innen 24 timer, med noen forbehold. Ved årsskiftet 2004/2005 var den nye ordningen godt etablert ved alle sentralene. Den nye ordningen skal evalueres første kvartal 2006.

3. Hovedsatsingsområder 2006

31. mai 2005 behandlet Stortinget St.prp.nr. 46 (2004-2005) Ny arbeids- og velferdsforvaltning. Stortinget gav sin tilslutning til Regjeringens forslag om å etablere en ny statlig etat med ansvar for de oppgaver som i dag ivaretas av Aetat og trygdeetaten, jf. Innst.S.nr.198 (2004-2005). Se omtalen om Ny arbeids- og velferdsforvaltning under kap. 604.

Andre hovedsatsinger 2006

3.1 Flere i arbeid, færre på trygd

IA – videreføring av tiltakene

Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv er inngått for perioden 03.10.01-31.12.05. Trygdeetaten vil videreføre kjernepunkter i IA-arbeidet også etter denne perioden. Det innebærer at etaten fortsatt vil bidra aktivt for å forankre samhandlingsperspektiver og arbeidsmetoder for å nå målsettingen om et mer inkluderende arbeidsliv, både internt i trygdeetaten og i forhold til eksterne samarbeidsaktører. Forståelsen av arbeidsplassen som sentral arena, og aktivitetskravet knyttet til trygdeordningene, er her grunnleggende elementer.

I tillegg til økt fokus på arbeidslivet, vil etaten legge vekt på å ha et helhetlig perspektiv i forhold til den enkelte bruker, med økt fokus på brukermedvirkning og –innflytelse.

Et vedvarende sterkt fokus på arbeidsdeltaelse for personer med nedsatt funksjonsevne vil være spesielt viktig. Her er det avgjørende med et nært samarbeid med andre aktører som er bidragsytere i forhold til å oppnå konkrete resultater på området.

Økt fokus på virksomhetsorientering

I trygdeetatens arbeid med å bidra til redusert sykefravær vil det bli lagt stadig større vekt på å ansvarliggjøre den enkelte private og offentlige virksomhet, slik at disse både utvikler gode interne systemer og gode samarbeidsrelasjoner til trygdeetaten. Teamarbeidet mellom trygdekonto- rene, arbeidslivssentrene og hjelpemiddelsentralene vil videreføres i 2006.

Legen i det inkluderende arbeidsliv

Gjennom programmet «Legerollen i det inkluderende arbeidsliv» er det etablert relasjoner og arenaer sentralt og lokalt som må bygges videre på. Det satses videre på å etablere og vedlikeholde permanente, lokale møteplasser hvor allmennpraktiserende leger og trygdeetaten deltar. Etaten vil også arbeide videre for å nå andre legegrupper. Rikstrygdeverket har tatt initiativ til et tettere samarbeid med helseregionene, og spesielt sykehuslegene.

Funksjonsvurdering i samarbeid med Aetat

Funksjonsvurderinger gjennomført av lege vil bare unntaksvis være tilstrekkelig i forhold til å vurdere vedkommendes evne til å fungere i arbeidslivet. I tillegg til brukerens egen vurdering, vurdering fra

arbeidsgiver og eventuelt fra annet helsepersonell/annen helseinstitusjon, er funksjonsvurderinger fra Aetat nødvendig i mange saker.

Aktivitetskrav

Trygdeetaten vil fortsatt ha stort fokus på aktivitet og tilrettelegging av arbeidsplassene. Trygdeetaten vil fortsette å bistå arbeidsgiver og arbeidstaker for å legge forholdene til rette for å hindre langvarig fravær og utestenging, herunder jobbe for å synliggjøre de virkemidlene som finnes.

Hjelpemidler på arbeidsplass

Arbeidet med tilrettelegging på arbeidsplassen, med bruk av hjelpemidler for å holde personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid, vil også fokuseres på i 2006. Videre vil etaten benytte hjelpemiddelsentralenes kompetanse for å forebygge sykdom eller skade, og dermed redusere sykefraværet.

Hjelpemidler til barn

Barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres foreldre skal få nødvendig og koordinert informasjon, veiledning og rådgivning og tjenester som er koordinert og tilpasset familiens behov. Trygdeetaten ønsker også å samordne ulike kontaktpersonordninger for familier med barn med nedsatt funksjonsevne.

Tidsbegrenset uførestønad

Det er et mål at flest mulig mottakere av tidsbegrenset uførestønad skal komme tilbake til arbeid og unngå varig uførepensjonering. En god, individuell oppfølging i stønadsperioden er et viktig virkemiddel for å oppnå dette. Arbeidet med å videreutvikle trygdekontorenes kompetanse i veilednings- og oppfølgingsarbeid er fortsatt et av trygdeetatens prioriterte satsningsområder.

Departementet har planlagt en evaluering av ordningen med tidsbegrenset uførestønad i to faser. Rapport fra første fase foreligger. Det vises til omtale under kap. 2655 Uførhet. I fase 2 vil man kunne foreta en evaluering av måloppnåelsen for uførereformen, det vil si om man lykkes i å få stønadsmottakerne tilbake i arbeid, og hva som er suksesskriteriene.

Rehabilitering/yrkesrettet attføring

Trygdeetaten og Aetat har startet arbeidet med å utvikle felles mål og indikatorer for tidlig avklaring

av yrkesrettet attføring. For å fremme felles forståelse og praksis har det vært gjennomført felles kvalitetssamlinger i fem fylker, hvor kvaliteten i samarbeidet mellom etatene har vært tema. Arbeidet fortsetter i 2006.

Reaktivisering

Arbeidet med å bistå uførepensjonister som har mulighet til å gå tilbake til arbeid eller øke arbeidsinnsatsen, vil videreføres i 2006. En av utfordringene er å finne frem til arbeidsgivere som har behov for arbeidskraft, og som ønsker å gi uførepensjonister mulighet til å komme tilbake til arbeid. Trygdeetatens arbeidslivssenter har en viktig rolle her.

3.2 Brukerorientering og serviceutvikling

Brukermedvirkning og brukerorientering

Trygdeetaten vil iverksette flere aktiviteter som en følge av erfaringer fra prosjektene oppgaveløsning og aktiv brukermedvirkning på hjelpemiddelområdet og prosjektet for inkluderende arbeidsliv. Fokus settes på veiledning, rådgivning og god samhandling mellom brukere og etaten. Brukerne skal kunne forvente å møte rådgivere som har en helhetlig tilnærming, og som har god oversikt over relevante virkemidler, og som kan hente inn spesialistkompetanse når dette er nødvendig. Det skal legges stor vekt på å nyttiggjøre brukernes innsikt i egen situasjon.

Framtidens brukerportaler

Etaten vil arbeide for at brukerne skal få mer tilgjengelig informasjon og tjenester. Dette for å sikre en mer optimal samhandling mellom etat, brukere og samarbeidspartnere. For å få til dette, vil etaten vurdere kortsiktige tiltak ut fra en analyse av hvordan brukerne henvender seg til trygdeetaten i dag. Målet er å få brukerne til å benytte dagens kanaler på en mer hensiktsmessig måte enn i dag.

Etaten vil i 2006 videreføre sitt bidrag til MinSide.no, i forhold til å få koordinert etatens elektroniske tjenestetilbud med det øvrige offentlige tjenestetilbudet. Etablering av Public Key Infrastructure (PKI) og anskaffelse av løsninger for digitale signaturer vil gi store muligheter i dette arbeidet framover.

3.3 Forenkling, fornyelse og modernisering

Økt tilgjengelighet og automatisering

Trygdeetaten har som mål å øke tilgjengeligheten til etatens tjenester. Elektroniske tilbud vil være

åpne tilnærmet 24 timer i døgnet. Videre er det et mål å oppnå automatisert saksbehandling som innebærer forenklinger for brukeren, og som frigjør ressurser til andre oppgaver i etaten. Mange skranke-tjenester på trygdekontorene kan automatiseres, og vil dermed bli lettere tilgjengelig for brukerne.

Effektivitet og fleksibilitet

Trygdeetaten skal i 2006 videreføre arbeidet med å øke egen effektivitet og produktivitet, så vel som evnen til omstillinger. Det skal blant annet utvikles tekniske løsninger for å forenkle arbeid på tvers av fylkes- og kommunegrenser, arbeidet med sentralisering av etatens databehandling skal videreføres, det skal innføres en elektronisk journal- og arkiv-løsning, og styringsinformasjon skal legges ut på etatens intranett. Slike tiltak skal forenkle arbeidet i etaten, og tilpasse etaten til arbeidet innenfor ny arbeids- og velferdsforvaltning.

Elektroniske resepter

Trygdeetaten vil i 2006 delta i utviklingen av denne løsningen. Løsningen skal kunne dekke behov hos alle andre parter som har en hjemlet rett til å foreskrive eller et hjemlet behov for reseptinformasjon i sin oppgaveløsning. Trygdeetaten skal fokusere blant annet på legers mulighet for kvalitetssikring av resepter og etatens etterfølgende kontroll av legers foreskriving.

Informasjonssikkerhet

Etaten skal i løpet av 2006 fullføre forberedelsene for en sikker løsning for toveis kommunikasjon med enkeltbrukere som ivaretar etatens krav til datasikkerhet. Dette innebærer at etaten trygt kan spille en aktiv rolle i etableringen av blant annet MinSide.no og Altinn. Hensikten med dette er både at Internett skal fungere som et fullverdig supplement til etatens øvrige møtepunkter med brukerne, og at etaten, gjennom elektroniske tjenester, vil kunne omprioritere tidsbruken til mer tidkrevende veilednings- og rådgivningsoppgaver overfor enkeltbrukere.

Kontroll med utgifter

Trygdeetaten opprettet i 2004 en egen oppgjørsorganisasjon som fikk ansvar for etatens oppgjør med behandlere, leverandører og tjenesteytere. I 2006 vil trygdeetaten fortsatt fokusere på korrekte oppgjør, videreutvikling av kontrollstrategier på de ulike stønadsområdene og implementering av elektroniske oppgjør på nye områder.

Trygdeetaten vil i 2006 videreføre satsingen på legemiddelområdet. Blåreseptprosjektet skal ved utgangen av 2005 tilbakeføres til linjen, og det er viktig at erfaringene fra prosjektet blir brukt til å etablere faste rutiner for tilsyn og kontroll av legers forskrivningspraksis, samt innføring av hensiktsmessige sanksjoner overfor leger som ikke forskriver i tråd med gjeldende regelverk.

3.4 Supplerende stønad for personer over 67 år

I 2006 innføres en supplerende stønadsordning for personer som har fylt 67 år, men som har kort botid i Norge og som derfor får liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden. For nærmere omtale vises det til kapittel 667. Den nye ordningen vil gi trygdeetaten merarbeid fordi reglene om inntektsprøving og regelmessig oppfølging av mottakerne gjør hver enkelt sak arbeidskrevende. Det er foreslått en administrativ styrking av trygdeetaten, jf. omtale under Budsjettforslag for 2006.

3.5 Pensjonsreformen

Gjennomføring av en pensjonsreform i Norge vil være et av de største endringsprosjekter i offentlig sektor i årene fremover. Reformen vil kreve store endringer i trygdeetaten.

4. Budsjettforslag for 2006

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen. Merverdiavgift for kjøp av varer og tjenester er beregnet til å være ca. 295,8 mill. kroner som fordeler seg med 266,4 mill. kroner under post 01 Driftsutgifter, 1 mill. kroner under post 21 Spesielle driftsutgifter og 28,4 mill. kroner under post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Bevilgningsforslagene er redusert med disse beløpene.

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås bevilget 4 722 mill. kroner for 2006 under post 01. Dette er en reduksjon på 231,3 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2005, som var på 4 954 mill. kroner. De reelle endringene består av følgende forhold:

Overføring av midler til kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning

Det foreslås å overføre 80 mill. kroner til kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning, se omtale under kap 604.

Opptreningsinstitusjoner, helsesportsentra, overføring av midler fra Rikstrygdeverket

Opptreningsinstitusjoner vil fra 2006 få hele sin finansiering gjennom de regionale helseforetakene, jf. Budsjett-innst.S.nr.11 (2004-2005). Overføring av finansieringsansvaret til de regionale helseforetakene fra 2006 innebærer blant annet at trygdestaten ikke vil bruke ressurser i forhold til utbetaling av stønader og godkjenning av opphold i opptreningsinstitusjoner. Det foreslås å overføre 4,7 mill. kroner til Helse- og omsorgsdepartementet.

IKT-prosjekt pensjonsreformen

Det foreslås bevilget 53 mill. kroner til gjennomføring av en forstudie/forprosjekt vedrørende IKT-utvikling i trygdestaten som følge av Stortingets vedtak om pensjonsreformen.

Innføring av tidsbegrenset uførestønad, økning i administrative kostnader

Nye regler for uførepensjon trådte i kraft 1.1.2004. Det foreslås å øke bevilgningen med 25 mill. kroner i tråd med opptappingsplanen til 100 mill. kroner, jf. Ot.prp. nr. 102 (2001-2002) Om lov om endringer i folketrygdeloven og i enkelte andre lover.

Nytt bidragsregelverk

Arbeidet med gjennomføringsplanen for bidragsreformen trappes ned i 2006. Det foreslås en reduksjon i bevilgningen med 10 mill. kroner.

Kjøp av helsetjenester

På bakgrunn av at forbruket i 2004 var på 61,3 mill. kroner, et bedre tilbud i den ordinære helsetjenesten og reduksjonen i sykefraværet ble bevilgningen for 2005 til kjøp av helsetjenester redusert fra 120 mill. kroner til 65,2 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett for 2005, jf. St.prp. nr. 65 (2004–2005) og Innst.S. nr. 240 (2004–2005). Det foreslås å opprettholde det samme nivået i 2006.

Supplerende stønad – administrasjonsutgifter

Supplerende stønadsordning for eldre med kort botid i Norge er vedtatt innført i 2006. Trygdestaten har behov for midler til forberedelser, tilrettelegging og administrasjon av reformen. Det foreslås bevilget 7 mill. kroner for 2006, jf. omtale under nytt kap. 667 Supplerende stønad.

Prosjekt «Mer effektiv hjelpemiddelformidling»

For 2006 foreslås bevilgningen økt med 4 mill. kroner. Bevilgningen er pris- og lønnsjustert. Det foreslås satt av 427 mill. kroner.

Økt pensjonsinnskudd i Statens Pensjonskasse

Statens Pensjonskasse har fått økt premien/arbeidsgiverandelen med 0,8 prosentpoeng fra 9,5 pst. til 10,3 pst., i tillegg kommer 2 pst. medlemsandel. For 2006 foreslås det å øke bevilgningen med 15 mill. kroner.

Lønnsoppgjøret 2005

Merutgiftene i forbindelse med lønnsoppgjøret i 2005 utgjør vel 52 mill. kroner.

Antall årsverk var i følge det sentrale tjenestemannsregisteret 8 158 pr. 1. mars 2005.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen under posten omfatter utgifter til FoU-virksomhet knyttet til trygdesektoren. Formålet er: bedring av kunnskapsgrunnlaget for evaluering og politikkutforming, langsiktig oppbygging av kompetanse og miljøer som kan bidra til forskningsbasert kunnskap samt økonomisk støtte til gjennomføring og evaluering av konkrete tiltak/prosjekter.

Bevilgningen foreslås videreført med ca 14,3 mill. kroner for 2006, inkludert prisjustering og uten merverdiavgift.

Post 45 Større nyanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen foreslås videreført med 121,9 mill. kroner, inkludert prisjustering og uten merverdiavgift som er anslått til vel 28 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Formålet med bevilgningen til Senter for seniorpolitikk er primært å motvirke for tidlig avgang fra arbeidslivet. Midler som stilles til disposisjon for 2006 skal benyttes til administrative utgifter til senteret, finansiering av kurs og informasjonsarbeid, samt til forsknings- og utviklingsarbeid på feltet.

Det foreslås bevilget 3,7 mill. kroner for 2006.

Kap. 2603 Trygderetten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	48 001	48 100	47 400
21	Klagenemnd for utenlandsbehandling	1 837	2 100	
	Sum kap 2603	49 838	50 200	47 400

Det er overført fra 2004 til 2005:

Post 01: 2 296 000

Post 21: 103 000

Formål og hovedprioriteringer

Trygderetten er en uavhengig ankeinstans som skal treffe avgjørelser om enkeltpersoners rettigheter og plikter etter lov om folketrygd m.fl., jf. lov av 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten.

Trygderetten har følgende hovedmål:

- å avsi kjennelser som er i overensstemmelse med de lover og regler som gjelder
- å behandle og avgjøre sakene på en rettssikker måte slik at de vilkårene som stilles til behandlingen i lov om anke til Trygderetten oppfylles
- å avsi kjennelser som er retningsgivende for trygdeforvaltningen og andre rettsanvendere på trygde- og pensjonsrettens område
- å avgjøre sakene med en forsvarlig saksbehandlingstid
- å behandle og avgjøre sakene på en slik måte at det gir tillit både hos den ankende part og ankemotparten

Trygderetten er formelt sett ingen domstol, men har mange trekk til felles med de alminnelige domstolene. Trygderetten kan for eksempel ikke instrueres av noe annet organ om avgjørelsene og Trygderettens leder kan ikke gripe inn overfor retten i den enkelte sak. Lovligheten av Trygderettens kjennelser kan prøves ved lagmannsretten som første instans.

På basis av praksis ble Trygderettslovens § 21 endret fra 1. januar 2004 slik at det skal gis begrunnelse i alle saker. I saker der det er klart at anken ikke vil føre fram, kan det gis en forenklet begrunnelse. I øvrige saker gis det en kjennelse som er bygd opp som en dom tilsvarende de alminnelige domstoler.

Fra 1. januar 2004 ble også § 7 i Trygderettsloven endret slik at det i alle saker kan settes rett med to medlemmer, også i saker med forenklet begrunnelse.

Likeledes ble det fra 1. januar 2004 foretatt en endring i Trygderettslovens § 13 som setter krav til innholdet i ankemotpartens oversendelsesbrev.

Dispensasjons- og klagenemnd for behandling i utlandet og Statens helsepersonellnemnd, som er virksomheter underlagt Helse- og omsorgsdepartementet, er samlokalisert med Trygderetten. For nærmere omtale vises det til St.prp. nr. 1 (2005–2006) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Resultatrapport

Sakstilgangen til Trygderetten viste en sterkt stigende tendens fram til 2004, men flatet ut og gikk noe ned i 2004. I løpet av de siste syv årene har antall saker økt fra 3 861 i 1998 via 6 184 i 2001 til 5 280 i 2004. Økningen fra 1998 til 2004 tilsvarer ca. 37 pst. Saksbeholdningen pr. 1. januar 2005 var på 1 902 saker. Økningen i perioden sett under ett er særlig innenfor uførepensjonsområdet, men det er også dette området som i det alt vesentlige har bidratt til nedgangen i løpet av 2004. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2004 var på litt over 5 måneder, det samme som i 2003.

I de siste årene har det vært et hovedmål for Trygderetten å øke andelen kjennelser med full grunngiving. Andelen kjennelser med full grunngiving utgjorde i 2001 27,5 pst., mens den i 2003 økte til 40,7 pst. og videre til nesten 50 pst. i 2004. I alle andre saker gis det, i tråd med loveendringen fra 1. januar 2004, en forenklet grunngiving der det går fram hva retten særlig har lagt vekt på i sin avgjørelse. Alle saker avgjort i Trygderetten har dermed en eller annen form for selvstendig begrunnelse.

63 pst. av sakene ble behandlet innen 6 måneder. Saksbehandlingstiden varierer noe fra område til område. For uførepensjonssaker, som utgjorde ca. 42 pst. av sakene, var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 4,7 måneder. Ingen sakstyper hadde i 2004 en gjennomsnittlig saksbehandlingstid som oversteg seks måneder. Målet om at alle saker skal være avgjort innen 12 måneder ble i praksis nådd. Trygderetten har satset mye på å effektivisere saksbehandlingen for å kunne oppfylle målene i størst mulig grad.

Til og med 2003 opererte Trygderetten med begrepet «gunstprosent». Med dette mente en andelen saker som ble omgjort og andelen saker som ble opphevet og hjemsendt til ny behandling. For å få et mest mulig korrekt bilde av resultatet av saksbehandlingen, har en fra 2004 splittet denne «gunstprosenten» i hhv. saker som ble omgjort og saker som ble opphevet og hjemsendt til ny behandling.

Andelen omgjøringer til gunst for den ankende part varierer en del mellom de ulike saksområdene. I 2004 ble 15,8 pst. av sakene som gjaldt uførepensjon omgjort. Dette er en økning på 2,6 prosentpoeng sammenlignet med 2003. I 2004 ble 11,6 pst. av yrkesskadesakene omgjort og 8,9 pst. av sakene som gjaldt medisinsk rehabilitering. Samlet sett ble 13,3 pst. av sakene omgjort i 2004. Dette er 1,6 prosentpoeng mindre enn året før.

Om lag 10 pst. av sakene ble opphevet og hjemsendt til ny behandling, i hovedsak fordi sakene var for dårlig opplyst.

Etter forutgående utredning i 2002/2003 om innslag av muntlig behandling i Trygderetten, er det i 2004 gjennomført et prøveprosjekt der 10 saker har vært gjenstand for muntlig behandling etter et noe forenklet mønster sammenlignet med de alminnelige domstoler. En evalueringsrapport er utarbeidet, som vil danne grunnlag for Trygderettens videre vurdering av bruk av muntlig behandling. Behandlingen av ankesaker i Trygderetten er ellers skriftlig. Dette er en langt mindre ressurskrevende behandlingsform, og i de aller fleste tilfellene vil en skriftlig behandlingsform være tilstrekkelig og det eneste praktisk mulige med samme bemanning også i framtiden.

Sakstilgang, avgang og restanser 1.1.98 – 31.12.04

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Innkomne saker	3 861	5 257	5 589	6 184	5 447	5 995	5 280
Avgjorte saker	4 048	5 308	5 573	5 761	5 324	5 690	5 730
Restanser	1 535	1 444	1 500	1 943	2 077	2 392	1 902

Utfordringer og hovedprioriteringer

Det er knyttet usikkerhet til sakstilgangen i Trygderetten i 2006. Så langt i 2005 har det vært en ytterligere reduksjon i sakstilgangen, noe som kan skyldes ordningen med tidsbegrenset uførestønad og at flere saker enn tidligere blir klagebehandlet i trygdeetaten. Dette skyldes at trygdekontorene har fått større adgang til å avgjøre krav om uføretelse. Nedgangen henger muligens også sammen med reorganiseringen av klage- og ankearbeidet i trygdeetaten. På bakgrunn av statistikk fra Riks-trygdeverket over bl.a. søknadstilbøyelighet m.v. er det grunn til å regne med at sakstilgangen vil øke igjen. Det er foreløpig lagt til grunn en sakstilgangen i 2006 på ca. 5 000-5 500 saker. Restansene i Trygderetten ble betydelig redusert i 2004 og er ytterligere redusert i 2005. En hovedutfordring framover blir å holde saksbehandlingstiden på et akseptabelt nivå og bl.a. avsi flere prinsipielle kjennelser som er retningsgivende for forvaltningen og sørge for koordinering av praksisen i Trygderetten.

Når det gjelder Trygderettens rolle i forbindelse med ny arbeidsskedeforsikring må man avvente oppfølgingen av NOU 2004:3.

Satsingsområder og mål for 2006

På bakgrunn av ovennevnte har Trygderetten følgende satsningsområder og mål for 2006:

- 70 pst. av sakene skal være behandlet innen seks måneder
- Gjennomsnittlig saksbehandlingstid skal ikke overstige 5 måneder
- Ingen saker skal være eldre enn 12 måneder
- Andelen fullt grunngitte kjennelser skal være minst 55 pst.
- Arbeidet med retningsgivende kjennelser skal prioriteres
- Forsøk med innslag av muntlighet i saksbehandlingen videreføres
- Det skal gjennomføres tiltak for kvalitetsutvikling og praksiskoordinering, herunder utforming av kjennelser

Budsjettforslag for 2006

Post 01 Driftsutgifter

Prisomregning og lønnsjustering

Fra 2006 innføres en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen, jf. omtale i Gul bok 2005. Merverdiavgift for varer og tjenester for Trygderetten er

beregnet til 1,569 mill. kroner. Driftsbevilgningen til Trygderetten er redusert med dette beløpet.

Det er innarbeidet 857 000 kroner i økning til dekning av merutgifter i forbindelse med lønnsoppgjøret for 2005.

Det foreslås bevilget 47,4 mill. kroner for 2006.

Antall årsverk i Trygderetten i følge det sentrale tjenestemannsregisteret var 71 pr. 1. mars 2005.

Post 21 Klagenemnd for utenlandsbehandling

Administrative utgifter til Dispensasjons- og klagenemnd for behandling i utlandet er fra 2006 ført opp under Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Kap. 5702 Trygderetten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
16	Refusjon fødselspenger	685		
18	Refusjon av sykepenger	957		
	Sum kap 5702	1 642		

Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
2650	Sykepenges	26 867 930	29 114 100	25 189 000	-13,5
2652	Medisinsk rehabilitering m.v.	8 944 636	8 675 000	7 208 700	-16,9
2655	Uførhet	42 301 069	45 322 000	47 875 100	5,6
	Sum kategori 29.50	78 113 635	83 111 100	80 272 800	-3,4

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
70-89	Andre overføringer	78 113 635	83 111 100	80 272 800	-3,4
	Sum kategori 29.50	78 113 635	83 111 100	80 272 800	-3,4

Kategorien omfatter utgifter til sykepenges, medisinsk rehabilitering og ytelser til uføre. Under sykepenges inngår sykepenges ved egen sykdom, omsorgspenges ved barns og ved barnepassers sykdom, pleiepenges ved barns og nære pårørendes sykdom, og opplæringspenges. I sykepengekapitlet inngår også utgifter til tilretteleggingstilskudd og refusjon til bedriftshelsetjeneste i IA-virk-somheter, samt utgifter til feriepenges av sykepenges. Ytelsene gis til arbeidstakere, arbeidsledige, frilansere og selvstendig næringsdrivende (med unntak av omsorgspenges som ikke gis til frilansere og selvstendig næringsdrivende) etter reglene i folketrygdlovens kapitler 8 og 9. Under medisinsk rehabilitering inngår rehabiliteringspenges etter folketrygdlovens kapittel 10, og utgif-ter til legeerklæringer. Under ytelser til uføre inn-

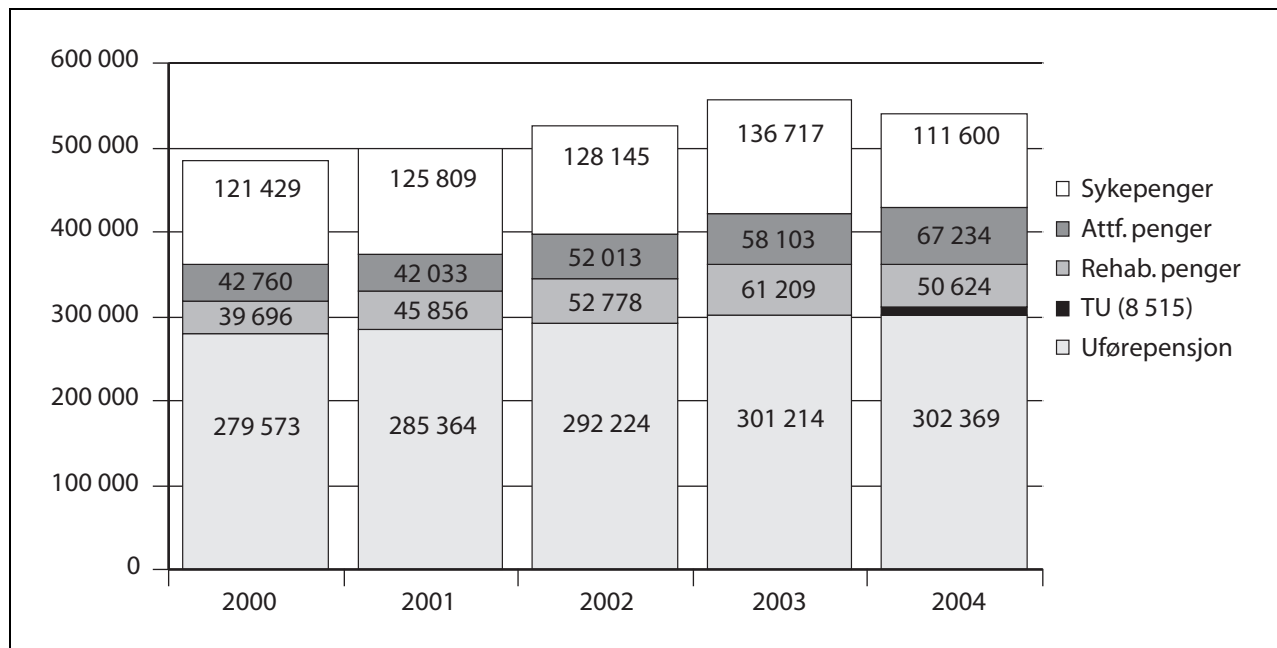
går tidsbegrenset uførestønad, uførepensjon, fore-løpig uførepensjon og menerstatning ved yrkesskade etter folketrygdlovens kapittel 12 og 13.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Utfordringer

Noen utviklingstrekk og strømninger mellom de helserelaterte stønadsordningene

Siden andre halvdel av 1990-tallet har det vært en betydelig vekst i antall mottakere av helserelaterte ytelser, men i løpet av 2004 ble denne trenden brutt. Figur 6.13 viser utviklingen på områdene sykepenges, rehabiliteringspenges, attføringspen-ger og uføreytelser i årene 2000-2004.

Figur 6.13 Antall mottakere av sykepenger¹, rehabiliteringspenger, attføringspenger², tidsbegrenset uførestønad og varig uførepensjon pr. 31.12.2000–2004

¹ Antall mottakere av sykepenger er antall mottakere i desember måned.

² Antall mottakere av attføringspenger i 2000 og 2001 er beregnede tall

Fra 4. kvartal 2003 til 4. kvartal 2004 gikk sykefraværet ned med om lag 25 pst. På årsbasis gikk sykefraværet ned med om lag 12 pst. fra 2003 til 2004. Statistikken viser at både antall sykmeldte og varigheten på sykmeldingsperioden er redusert i løpet av året. Denne utviklingen kan forklares med endringene i regelverket for sykmelding fra 1. juli 2004, og at arbeidet på den enkelte arbeidsplass for å forebygge sykefravær og følge opp sykmeldte arbeidstakere, jf. intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv, er blitt intensivert. Aktivitetskravet i regelverket fra 1. juli 2004 innebærer at man bare unntaksvis skal kunne være 100 pst. sykmeldt i mer enn 8 uker og at gradert sykmelding alltid skal vurderes. Økt bruk av gradert sykmelding er anslått til å forklare om lag 25 pst. av nedgangen i sykepengeutgiftene i 2004.

Nedgangen i sykefraværet fortsetter i 2005. Det totale sykefraværet ble redusert med 12 pst. i 2. kvartal 2005 sammenlignet med 2. kvartal 2004. Nedgangen fortsetter i 2. kvartal

Figuren over viser videre at det var en markant nedgang i antall mottakere av rehabiliteringspenger i 2004, samtidig som det var en betydelig økning i antall mottakere av attføringspenger. Den kraftige nedgangen i antall rehabiliteringspengemottakere i 2004 skyldes i hovedsak at det fra 1.

januar 2004 ble innført en tidsbegrensning på ett år for å motta rehabiliteringspenger etter unntaksbestemmelser (med unntak for alvorlig sykdom eller skade). Nedgangen i antall mottakere har også sammenheng med at det fra samme tidspunkt ble innført en lovbestemt plikt til å vurdere yrkesrettet attføring så tidlig som mulig og senest ved utløpet av sykepengeperioden, samt å foreta en ny vurdering etter seks måneder på rehabiliteringspenger. Som følge av disse regelendringene har det vært en økning i antall mottakere av attføringspenger.

Fra 1. januar 2004 er uførepensjonsordningen delt i en tidsbegrenset uførestønad og en varig uførepensjon. I 2004 utgjorde personer med tidsbegrenset uførestønad i underkant av 30 pst. av alle nye mottakere av uføreytelser. Relativt mange av de som har fått innvilget tidsbegrenset uførestønad har gradert ytelse i kombinasjon med inntektsgivende arbeid. Målet er at så mange som mulig av stønadsmottakerne skal komme tilbake i arbeid eller trappe opp arbeidsinnsatsen etter en tid med stønad.

Antall mottakere av uføreytelser fortsatte å øke i 2004. Denne økningen skyldes delvis endringer i rehabiliteringspengeordningen. I 1. halvår i 2005 har tilgangen på nye mottakere av uføreytelser stabilisert seg.

Overgang fra sykepenger til andre helserelaterte trygdeytelser

Antall personer som har brukt opp sykepengeretten har holdt seg stabilt i underkant av 60 000 i 2003 og 2004. Antall personer som etter utløpet av sykepengeperioden har gått direkte over til henholdsvis uførepensjon, rehabiliteringspenger og yrkesrettet attføring har også holdt seg stabilt. I 2. halvår 2004 har det vært en markert nedgang i antall påbegynte sykepengetilfeller. Dette vil trolig føre til en nedgang i avsluttede sykepengetilfeller utover i 2005 og dermed også færre personer som har overgang til andre helserelaterte ytelser. Det vises til tabell i avsnittet Oppbrukt sykepengerett under kap. 2650.

Overgang fra rehabiliteringspenger til andre helserelaterte trygdeytelser og arbeid

En stor andel av rehabiliteringspengemottakerne går over til andre helserelaterte ytelser. I 2004 var det totalt 24,5 pst. som mottok uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad tre måneder etter opphør av rehabiliteringspenger. Andelen som mottok attføringspenger var 38 pst., mens 1,5 pst. mottok rehabiliteringspenger igjen. Om lag 36 pst. mottok ikke trygdeytelser i 2004. Dette er personer som helt eller delvis er kommet tilbake i arbeid, mottar sosialhjelp eller er avhengig av privat forsørgelse. Det vises til tabell i avsnittet Overgangen fra rehabiliteringspengeordningen til alternative stønadsordninger i 2004 under kap. 2652.

Hovedprioriteringer

Et inkluderende arbeidsliv

Regjeringen vil legge forholdene til rette for at flest mulig får mulighet til å delta i arbeidslivet – veien inn til arbeidslivet skal bli bredere og veien ut av arbeidslivet skal bli smalere. Samtidig skal de som opplever svikt i arbeidsevnen sikres økonomisk og sosial trygghet.

Målet om flere i arbeid og færre på trygd er grunnleggende for å kunne møte det fremtidige behovet for arbeidskraft og de finansielle utfordringene som velferdsstaten står overfor. Deltaelse i arbeidslivet er viktig for den enkelte ved at det gir høyere inntekt, sosial tilhørighet og en opplevelse av å være til nytte. Det er dessuten den beste garantien mot fattigdom og store sosiale forskjeller.

Den store økningen i antall personer som er under yrkesrettet attføring samtidig som antall personer som mottar rehabiliteringspenger er redu-

sert, er en utvikling som er ønsket og et ledd i Regjeringens satsing på aktive arbeidsrettede tiltak fremfor passive trygdeytelser. Tidsbegrensningen av rehabiliteringspenger, skjerpet krav til at yrkesrettet attføring skal prøves og innføring av tidsbegrenset uførestønad er en del av denne strategien. Regjeringen er samtidig opptatt av at alle som mottar sykdomsrelaterte trygdeytelser får en god og målrettet oppfølging med sikte på å komme tilbake til arbeidslivet. Å få mottakere av tidsbegrenset uførestønad tilbake i arbeid vil være en hovedutfordring i årene framover. Det skal samtidig fortsatt arbeides aktivt med å få personer som er innvilget varig uførepensjon før 2004 tilbake i arbeid.

Utviklingen i de helserelaterte ytelsene kan være en indikasjon om at IA-arbeidet har gitt resultater i form av redusert sykefravær og påfølgende positive effekter innenfor de øvrige trygdeordningene. Nedgangen i sykefraværet i andre halvdel av 2004 medførte en noe redusert tilgang av nye mottakere av rehabiliteringspenger allerede før årsskiftet. En utvikling med færre personer som er sykmeldte og som har kortere perioder med fravær, har gitt tilsvarende positive effekter også i 1. halvår av 2005. Dette vil på sikt kunne gi en redusert tilgang til uføreytelsene.

Samarbeidet med partene i arbeidslivet om et inkluderende arbeidsliv bør videreføres. Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv (IA) utløper ved utgangen av 2005, og skal evalueres grundig. Evalueringen vil bestå av analyser basert på registerbasert statistikk fra SSB, RTV og Aetat, samt ulike forskningsbaserte evalueringsprosjekter. Disse skal blant annet se på resultater av IA arbeidet i ulike virksomheter og arbeid rettet mot å få flere personer med redusert funksjonsevne i arbeid.

Med utgangspunkt i evalueringen høsten 2005 vil departementet og partene i arbeidslivet diskutere hva man har oppnådd gjennom IA-avtalen og drøfte hvilken form og innhold samarbeidet skal ha fremover.

Regjeringen har satt i gang arbeid med en stortingsmelding om arbeid og velferd. En tar sikte på å legge fram meldingen for Stortinget i løpet av våren 2006. Meldingen skal konkretisere og utdype regjeringens videre politikk for et mer inkluderende arbeidsliv. Meldingen er en oppfølging av regjeringens forslag om en ny organisering av arbeids- og velferdsforvaltningen (St.prp. nr. 46 (2004-2005) og Innst. S. nr. 198 (2004-2005)) Meldingen vil bli samordnet med en egen melding om seniorpolitikken og et nytt utvalg som skal se på uførepensjonsordningen som ledd i pensjonsreformen.

Fokus på aktivitet

Tilknytning til arbeidslivet gjennom sykdomsperioden kan gjøre det enklere å komme tilbake til arbeid. Lovendringer innenfor de helserelaterte trygdeytelsene har de siste årene vært utformet med sikte på å fremme aktivitet fremfor passivitet. Aktivitetskravet var et klart førende prinsipp for regelverksendringene som ble gjort innenfor sykepenger, rehabiliterings- og attføringspenger og uføreytelsene i 2004.

Et økt fokus på legens rolle i oppfølgingen av sykmeldte har trolig bidratt til den positive utviklingen vi nå ser i sykefraværet. Legen skal være en aktiv medspiller for å se muligheter og motivere arbeidstaker og arbeidsgiver til å finne løsninger på arbeidsplassen. Ved sykmelding skal legen først og fremst bidra til å finne aktive løsninger, sykmelding fra arbeid skal kun nyttes når det er tungtveiende medisinske grunner for at arbeidstakeren skal være borte fra arbeidet. I 2004 ble det startet et samarbeid mellom legeföreningen og trygdeetaten for å styrke legenes rolle i IA-arbeidet, blant annet gjennom et fagutviklingsprogram som om lag 50 pst. av landets allmennleger til nå har gjennomført. Det er viktig å involvere legene også i arbeidet framover.

For sykmeldte arbeidstakere skal arbeidsgiveren utarbeide en oppfølgingsplan senest innen 8 uker. For mottakere av rehabiliteringspenger er det trygdekontoret som skal utarbeide en individuell oppfølgingsplan. For å sikre god kvalitet i oppfølgingsarbeid overfor den enkelte bruker er det i 2005 etablert kvalitetsteam i trygdeetaten som skal bidra til fagutvikling og systematisk innsyn. Videre

er det satt i gang et samarbeid mellom trygdeetaten og Aetat for å styrke brukerperspektiv og samhandling mellom de to etatene. Dette arbeidet vil bli videreført i 2006.

Trygdeetaten, Aetat og kommunene forvalter en rekke virkemidler og ordninger som skal bidra til å lette situasjonen i arbeidslivet for personer med helseproblemer og å stimulere arbeidsgivere til å inkludere arbeidstakere med helsemessige utfordringer.

Det viktigste oppfølgingsarbeidet skjer likevel på arbeidsplassen. Arbeidsgiver og arbeidstaker har fått et større ansvar, blant annet for å kartlegge arbeidstakerens funksjonsevne, muligheter og behov for tilrettelegging og oppfølging. Dette arbeidet må imidlertid kunne trekke på et helhetlig og koordinert støtteapparat, noe som krever innsats fra ulike aktører på tvers av etats- og fagskiller. Regjeringen mener at etableringen av den nye arbeids- og velferdsetaten vil være et viktig grep for å understøtte en slik bistand. Et velfungerende støtteapparat er helt sentralt også i arbeidet med å hjelpe personer som mottar rehabiliterings-/attføringspenger og uføreytelser tilbake til arbeid. Selv om det er en utvikling i retning av at færre personer bruker opp sykepengerrettighetene sine, er det nødvendig med forsterkede tiltak for å redusere langtidsfraværet. Etatene vil i større grad enn i dag være pådriver overfor arbeidsgiver, arbeidstaker og lege ved lengre fravær og i perioder med rehabiliteringspenger. Blant annet er det viktig at kravet om aktivitet følges opp i disse periodene og at behovet for yrkesrettet attføring vurderes så tidlig som mulig.

Kap. 2650 Sykepenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Sykepenger for arbeidstakere m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	23 566 704	25 415 000	22 090 000
71	Sykepenger for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>	1 626 241	1 810 000	1 590 000
72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	272 454	395 000	308 000
73	Tilretteleggingsstilskudd, <i>kan overføres</i>	42 883	91 400	42 700
74	Refusjon bedriftshelsetjenester, <i>kan overføres</i>	17 248	22 700	18 300
75	Feriepenger av sykepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	1 342 400	1 380 000	1 140 000
	Sum kap 2650	26 867 930	29 114 100	25 189 000

Overført fra 2004 til 2005:
Post 73: 49 817 000 kroner
Post 74: 4 752 000 kroner

Plantall – Sykepenges

Post		2004	2005 ²	2006
70	Antall sysselsatte ¹ lønnstakere (gj.snitt i året)	2 105 000	2 116 000	2 133 000
	Sykepengedager pr. sysselsatt refundert av folketrygden (5 dagers uke)	12,7	10,9	10,9
71	Antall selvstendig næringsdrivende (gjennomsnitt i året)	161 000	162 000	163 000

¹ Sysselsettingstillene er hentet fra Arbeidskraftundersøkelsen.

² Plantallene er de sist oppdaterte tall for 2005, og kan derfor avvike fra plantallene i St.prp. nr. 1 (2004-2005).

1. Innledning

Formålet med folketrygdens sykepengeordning er å sikre inntekt ved egen sykdom. I tillegg gis det stønad ved barns og nære pårørendes sykdom gjennom ordningene med omsorgspenger, pleiepenger og opplæringspenger.

2. Hovedtrekkene i regelverket

Sykepenges

Retten til sykepenges er betinget av at vedkommende er arbeidsufør, og at funksjonsnedsettelsen klart skyldes sykdom. Arbeidsuførhet som skyldes sosiale eller økonomiske problemer gir ikke rett til sykepenges.

Ved beregning av sykepenges for arbeidstakere legges vanligvis til grunn den gjennomsnittlige arbeidsinntekten de siste fire uker før arbeidsuførheten inntraff. Arbeidstakere får et kompensasjonsnivå på 100 pst. av inntektsgrunnlaget fra første dag, begrenset oppad til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp. Sykepenges i de første 16 kalenderdager ytes av arbeidsgiver (arbeidsgiverperioden).

Selvstendig næringsdrivende har rett til sykepenges fra 17. dag med et kompensasjonsnivå på 65 pst. av inntektsgrunnlaget på grunnlag av den pensjonsgivende årsinntekt. De har adgang til å tegne tilleggsforsikring i folketrygden etter ulike alternativer når det gjelder kompensasjonsnivå og ventetid.

Yrkesaktive som på sykmeldingstidspunktet midlertidig har vært ute av arbeid mindre enn en måned har rett til sykepenges med et kompensasjonsnivå på 65 pst. fra 15. dag på grunnlag av den pensjonsgivende årsinntekt. Sykepenges kan ytes i inntil 1 år.

Stønad ved barns og andre nære pårørendes sykdom

Stønad ved barns, og andre nære pårørendes, sykdom ytes etter folketrygdloven kapittel 9. Omsorgs-, pleie- og opplæringspenger beregnes på samme måte som sykepenges.

Trygdeetaten har praktisert regelverket om pleiepenger slik at det ikke har vært anledning til å tilstå graderte pleiepenger. Graderte pleiepenger er tidligere bare tilstått i slutfasen av en pleieperiode i inntil to måneder når barnet skal delta i barnehage/skole som ledd i rehabiliteringen. Denne restriktive graderingsmuligheten vil i mange tilfeller føre til at foreldre velger fulle pleiepenger i stedet for å benytte seg av spesialtilpassede ordninger for barnet. Barnet går dermed glipp av verdifull stimulans og foreldrene mister kontakten med arbeidslivet.

Regjeringen foreslår derfor for 2006 at det skal kunne ytes pleiepenger gradert ned til 50 pst. fra første dag, hvis barnet for eksempel pga. avlastningstiltak eller andre tilbud fra kommunen bare har behov for tilsyn og pleie fra foreldrene deler av dagen eller noen dager i uken.

Nye tiltak

1. juli 2004 ble det innført et aktivitetskrav for å få rett til sykepenges, jf. Ot.prp. nr. 48 (2003-2004) og Innst. O. nr. 81 (2003 – 2004). Kravet innebærer at den sykmeldte må være i arbeidsrelatert aktivitet innen åtte uker, med mindre medisinske grunner er til hinder for dette eller at det er dokumentert at aktivitet ikke kan gjennomføres på den sykmeldtes arbeidsplass.

Gjennom lovendringene har ordningen med aktiv sykmelding blitt mer målrettet. Graderte sykepenger skal benyttes dersom den sykmeldte kan utføre en del av sine vanlige oppgaver ved å arbeide redusert tid eller ved å bruke lengre tid for å utføre oppgavene, mens aktiv sykmelding skal forbeholdes personer der det er behov for å kartlegge funksjonsevne og/eller behov for tilrettelegging. Dessuten er perioden for aktiv sykmelding som hovedregel redusert fra tolv til fire uker.

Fra 1. juli 2005 er ordningen med omsorgspenger forbedret for familier med flere funksjonshemmede eller kronisk syke barn.

Trygderetten har i 2005 avsagt kjennelse som innebærer at foreldre med omsorg for barn som lider av svært alvorlig progredierende sykdom kan

få en varig rett til pleiepenger frem til barnet er 18 år. Kjennelsen er lagt til grunn for praktiseringen av pleiepengeordningen.

3. Resultatrapport 2004

Utgiftsutvikling

Folketrygdens totale utgifter til sykepenger (kap. 2650) var på 26 868 mill. kroner i 2004. Det utgjør en reduksjon på 7,7 pst. sammenlignet med 2003. For arbeidstakere (post 70) var nedgangen på 8,1 pst. (løpende kroner). Nedgangen i utgiftene skyldes reduksjon i antall tilfeller, nedgang i varigheten på sykepengetilfellene og økt bruk av gradert ytelse.

Arbeidstakere

Sykepengeutgifter på post 70 Arbeidstakere m.v. etter formål (mill. kroner)

	2003	2004	Endring i pst.
Sykepenger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden	24 569,9	22 407,5	-8,8
Sykepenger til frilansere m.m.	161,6	135,2	-16,3
Sykepenger til arbeidsledige	526,3	602,0	14,4
Refusjon for ordningene for			
- arbeidsgivere med få ansatte	28,6	25,4	-11,2
- langvarig, kronisk syke	266,4	298,5	12,0
- Tilskudd ved arbeidsreiser	3,7	4,1	10,8
- Gravide	41,3	56,5	36,8
Stønad ved barn og andre pårørendes sykdom			
- Pleie- og opplæringspenger ved barns sykdom	31,1	35,2	13,2
Pleiepenger ved pleie av nær pårørende	2,2	2,3	4,5
Sum	25 631,1	23 566,7	-8,1

Selvstendige næringsdrivende

Utgiftene til sykepenger til selvstendig næringsdrivende (post 71) ble på 1,626 milliarder kroner. Dette gir en reduksjon i utgiftene på 9,2 pst. i 2004. Utgifter til obligatorisk trygd gikk ned med rundt 4 pst. fra 360 mill. kroner til 345 mill. kroner. Av tilleggsforsikringer var det utbetalinger til fiskere og fangstmenn med kollektiv tilleggstrygd som gikk mest ned; rundt 15 pst fra 460 mill. kroner til 390 mill. kroner.

Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m.

Fra 2003 ble pleie- og omsorgspenger skilt ut i egen post (post 72). Utgiftene til pleie og omsorgspenger økte med 4,2 pst til 272 mill. kroner i 2004. I 2004 var det 9 135 tilfeller med pleiepenger fra folketrygden, som er en økning på om lag 6 pst. fra 2003.

Virkemidler i Intensjonsavtalen

I forbindelse med Intensjonsavtalen ble det igangsatt en rekke tiltak i løpet av 2002 for å oppnå målene i avtalen. De totale utgiftene på post 73 Tilretteleggingstilskudd og post 74 Honorartakst til bedriftshelsetjeneste var hhv. 43 og 17 mill. kroner i 2004.

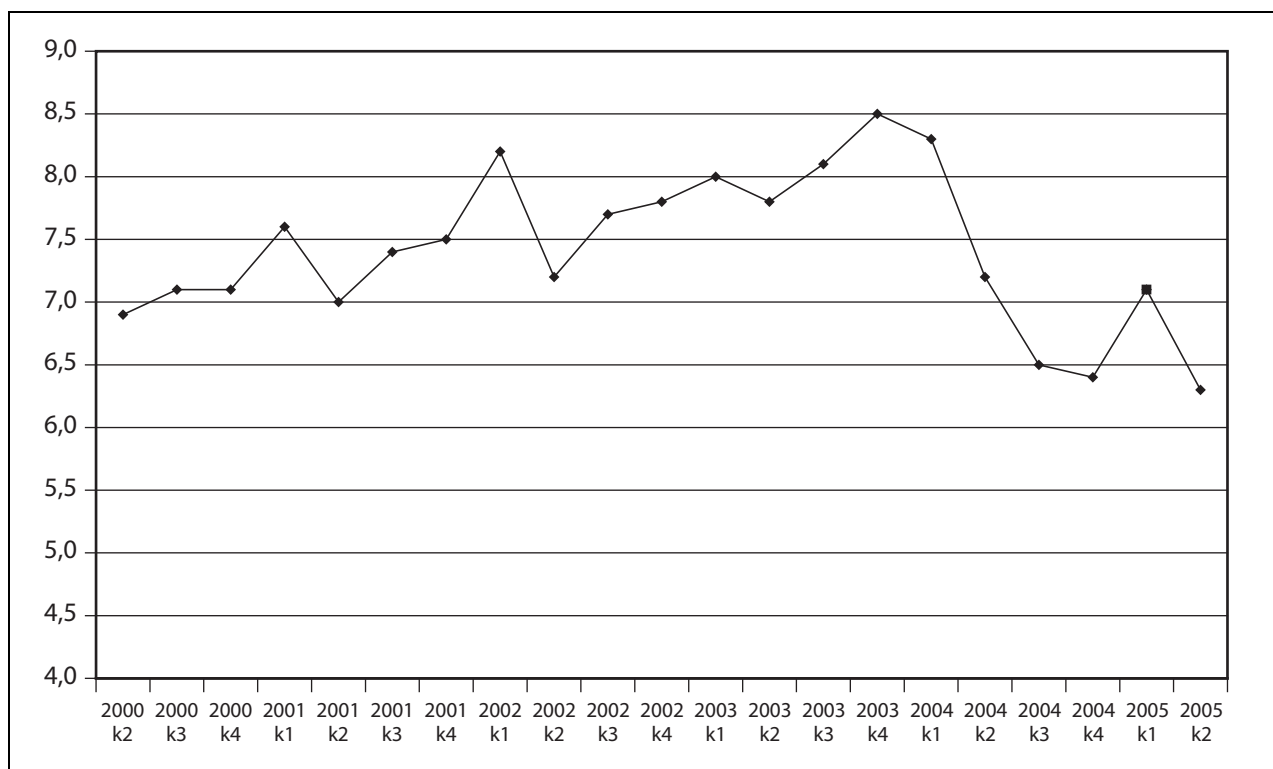
Rapportering på hovedmål og resultatindikatorer:

Hovedmål	Resultatindikatorer
Bidra til å redusere sykefraværet	– Sykefraværprosenten – Antall sykepengedager betalt av folketrygden pr. sysselsatt – Sykepengedager per tilfelle
Stimulere til inntektsgivende arbeid	– Andel sykmeldte på aktive tiltak – Kjøp av helsetjenester – Personer med oppbrukt sykepengerett – Andel sykmeldte med overgang til uføre og rehabilitering

Bidra til å redusere sykefraværet*Sykefraværprosenten*

Sykefraværprosenten måles som antall tapte dagsverk på grunn av sykdom, i pst. av alle avtalte dagsverk for arbeidstakere. I 2004 var sykefraværpro-

senten 7,1. Dette er en reduksjon på om lag 12 pst. fra 2003.

Figur 6.14 Utviklingen i sykefraværprosenten fra 2. kvartal 2000 til 2. kvartal 2005.

Kilde: Sentral sykefraværstatistikk, SSB/RTV.

Figuren ovenfor viser utviklingen i det totale sykefraværet i perioden 2. kvartal 2000 til 2. kvartal 2005. Målet i IA-avtalen var å redusere sykefraværet med minst 20 pst. for hele avtaleperioden i forhold til sykefraværsnivået i 2. kvartal i 2001. Det

totale sykefravær i 2. kvartal 2001 var 7 pst. Sykefraværprosenten for 2. kvartal 2005 er 6,3 pst. Dette tilsvarer en reduksjon i sykefraværprosenten for hele avtaleperioden på 10 pst.

Sykefraværsprosenten 2001-2004, årsprosent

	2001	2002	2003	2004
I alt	7,4	7,7	8,1	7,1
Egenmeldt sykefravær	0,8	0,9	0,9	0,9
Legemeldt sykefravær	6,6	6,9	7,2	6,2
Menn, i alt	6,1	6,4	6,7	5,8
Egenmeldt sykefravær	0,7	0,8	0,8	0,8
Legemeldt sykefravær	5,4	5,6	5,9	5,0
Kvinner, i alt	9,1	9,5	9,9	8,7
Egenmeldt sykefravær	0,9	1,0	1,0	1,0
Legemeldt sykefravær	8,2	8,5	8,9	7,7

Kilde: Sentral sykefraværstatistikk, SSB/RTV

Tabellen ovenfor viser at det totale fraværet har sunket det siste året fra 8,1 pst. i 2003 til 7,1 pst. i 2004. Det egenmeldte fraværet har vært stabilt de siste fire årene til tross for at egenmeldingsperioden har økt fra 3 til 8 dager for svært mange bedrifter som følge av at de har blitt IA-bedrifter.

Det legemeldte fraværet har siden 2. kvartal 2004 gått ned. Fra 4. kvartal 2003 til 4. kvartal 2004

har det vært nedgang i alle næringer, i alle aldersgrupper, for både menn og kvinner og i alle sektorer. Blant næringene har den største nedgangen fra 4. kvartal 2003 til 4. kvartal 2004 vært innenfor helse- og sosialtjenesten med en nedgang fra 11,1 til 8,5 pst. Blant sektorene er det kommunal forvaltning som har hatt den største nedgangen.

Varighet

Sykefraværsdagsverk fordelt etter varighet fra 4. kvartal 2003 til 4. kvartal 2004. Antall tapte dagsverk og antall tilfeller i alt og i pst. i varighetsintervall

Varighet	4. kvartal 2003				4. kvartal 2004			
	Dagsverk tapt pga sykefravær	Tilfeller	Pst. tilfeller	Pst. tapte dager	Dagsverk tapt pga sykefravær	Tilfeller	Pst. tilfeller	Pst. tapte dager
I alt	4 788 569	413 998	100,0	100,0	3 543 691	345 652	100,0	100,0
1-16 dager	1 044 633	255 397	61,7	21,8	826 150	210 686	61,0	23,3
17-56 dager	1 190 937	81 401	19,7	24,9	972 961	72 900	21,1	27,5
57-84 dager	548 105	19 686	4,8	11,4	393 871	16 279	4,7	11,1
85-182 dager	1 027 170	28 139	6,8	21,5	657 571	20 934	6,1	18,6
183 dager +	977 725	29 375	7,1	20,4	693 138	24 853	7,2	19,6

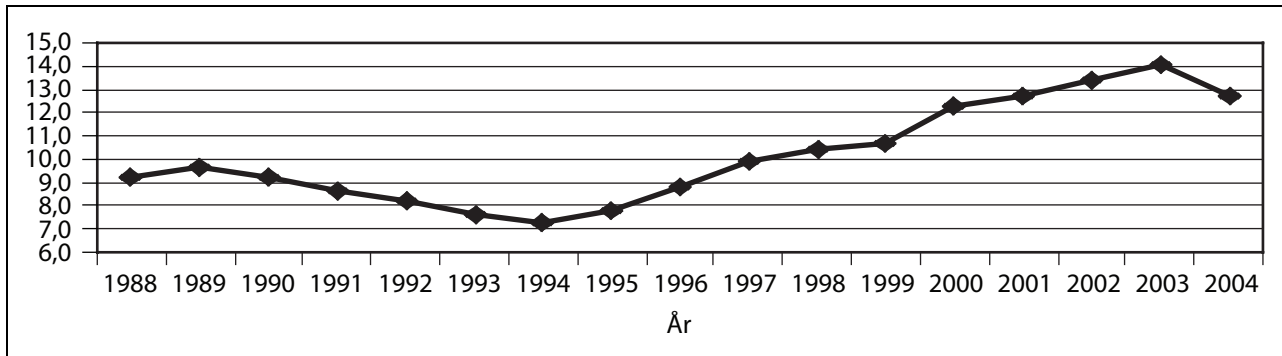
Tabellen ovenfor viser at andelen legemeldt sykefravær som varer gjennom mer enn 8 uker (56 dager) har gått noe ned.

Sykepengedager pr. tilfelle som mottok sykepenger fra folketrygden

I 2004 var det i gjennomsnitt 64,7 sykepengedager betalt av folketrygden pr. tilfelle. Det er en økning på 2,9 pst. i forhold til 2003. Kvinner har noen færre sykepengedager enn menn pr. tilfelle.

Det ble utbetalt 12,7 sykepengedager pr. sysselsatt totalt i 2004. Det er en reduksjon på 9,6 pst. fra 2003. Ved å også ta hensyn til gradert sykefravær i statistikken over antall sykepengedager, får man

en nedgang fra 12,74 pst i 2003 til 11,8 pst i 2004. Dette er en nedgang på 12,2 pst. Dette er første gang på 10 år at det trygdefinansierte fraværet viser nedgang.

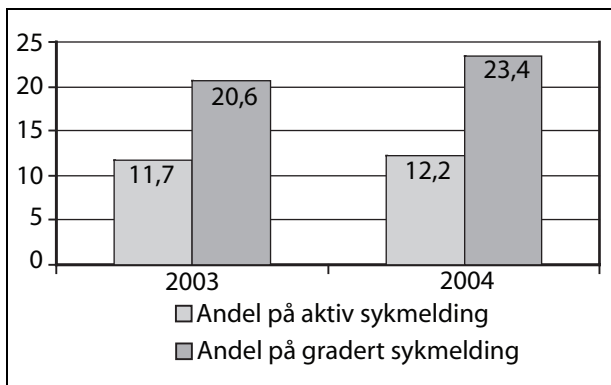
Figur 6.15 Antall sykepengedager betalt av folketrygden pr. sysselsatt lønnstaker

Kilde: Sysselsetting www.ssb.no/nr. Sykepengedager: Rikstrygdeverket. F.o.m. 2000 omfatter sykepengestatistikken også statsansatte.

Diagnose

Diagnosebildet er stabilt. Fordelingen av sykefraværet på diagnosegrupper i 4. kvartal 2001-2004 viser at vel en tredel av sykefraværstilfellene og rundt 45 pst. av tapte dagsverk skyldes muskel- og skjelettlidelser. Psykiske lidelser utgjør rundt 12 pst. av tilfellene og 17 pst. av tapte dagsverk.

Stimulere til inntektsgivende arbeid

Figur 6.16 Andel avsluttede sykepengetilfeller på aktive tiltak

I 2004 var 12,2 pst av avsluttede tilfeller innom aktiv sykmelding mot 11,7 pst. i 2003. Andel på gradert sykmelding gikk opp fra 20,6 pst. til 23,4 pst.

Fra og med 2. halvår 2004 har det vært en økning i bruk av gradert sykmelding samtidig som

bruk av aktiv sykmelding har gått ned. Den utviklingen fortsetter utover i 2005. Dette er i tråd med intensjonene bak de nye sykmeldingsreglene fra 1.juli 2004.

Kjøp av helsetjenester

Totalt mottok 5 800 sykmeldte et tilbud gjennom ordningen Kjøp av helsetjenester i 2004. Av disse var det om lag 4 000 som takket ja til tilbudet.

Oppbrukt sykepengerett

I 2004 var det i alt 59 776 personer som brukte opp sykepengeretten. Tallene for de siste årene tyder på at antall personer som bruker opp sykepenge- retten holder seg stabilt i underkant av 60 000. I 2. halvår 2004 så vi en markert nedgang i antall påbegynte tilfeller men det tar litt tid før statistikken for avsluttede tilfeller fanger dette opp. Dette vil trolig føre til en nedgang i avsluttede sykepengetilfeller utover i 2005.

Av de personene som brukte opp sykepenge- retten i 2004, gikk 18,3 pst. rett over til uførepensjon/tidsbegrenset uførestønad, mens 49,7 pst. hadde direkte overgang til rehabiliteringspenger og 15,2 pst til yrkesrettet attføring.

Andel sykmeldte med overgang til uførepensjon, rehabiliteringspenger og yrkesrettet attføring

	2003		2004	
Personer med oppbrukt sykepengerett	59 751		59 776	
Direkte overgang til uførepensjon (inkl. tidsbegrenset uførepensjon)	11 231	18,8 pst.	10 959	18,3 pst.
Direkte overgang til rehabiliteringspenger	30 220	50,6 pst.	29 693	49,7 pst.
Direkte overgang til yrkesrettet attføring	9 325	15,6 pst.	9 103	15,2 pst.

Utviklingen i sykefraværet i 2005

Det totale sykefraværet i 1. kvartal 2005 gikk ned med 15 pst. sammenlignet med 1. kvartal 2004. Det egenmeldte sykefraværet har tidligere ligget stabilt på rundt 1 pst., men økte til 1,3 pst. i 1. kvartal 2005 sammenlignet med 1. kvartal 2004. Det legeomeldte fraværet i 1. kvartal 2005 gikk ned med 21 pst. fra 1. kvartal 2004. Her har nedgangen vært størst blant de som har vært sykmeldt i mer enn et halvt år. Det betyr at flere holder seg i arbeid og færre går over på rehabilitering og attføring. På sikt kan dette også få positive utslag på antallet personer som mottar uføreytelser. Sykefraværet fortsetter å gå ned i 2. kvartal 2005. Sammenlignet med 2. kvartal 2004 var nedgangen 12,5 pst. Fokus på sykefraværarbeid i hele arbeidslivet i tråd med IA-avtalens mål og de nye sykmeldingsreglene innført fra 1. juli 2004, er årsaker til nedgangen i sykefraværet.

4. utfordringer og hovedprioriteringer

Selv om sykefraværet viser en positiv utvikling er sykefraværet fortsatt høyt i et historisk perspektiv, samtidig som det er store variasjoner mellom ulike bransjer og ulike regioner.

Det er avgjørende at sykefraværarbeidet i enda større grad forankres på den enkelte arbeidsplass og at fokuset på aktivitet og arbeidsrettede tiltak forsterkes ytterligere. Virksomhetene må utvikle gode systemer for fraværarbeidet. De bør videre jobbe målrettet med arbeidsmiljø og forebyggende tiltak slik at fremtidig utstøting kan hindres, og etablere gode samarbeidsrelasjoner med trygdeetaten og Aetat slik at de kan ta i bruk de virkemidler og tiltak som finnes i støtteapparatet. Regjeringen vil fortsette samarbeidet med partene i arbeidslivet om et mer inkluderende arbeidsliv.

I sammenheng med innføringen av den nye arbeids- og velferdsforvaltningen, vil det foretas en gjennomgang av de ulike regelverkene på området med sikte på samordning, målretting og omstrukturering.

Arbeids- og sosialdepartementet har i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Finansdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet satt i gang en utredning om strategier og tiltak for å kunne kombinere høy yrkesdeltaking med omsorg for pleie og omsorgstrengende familiemedlemmer. Utredningen omfatter både eventuelle nye bestemmelser om adgang til å få permisjon fra sitt vanlige arbeid for kortere eller lengre tid og muligheter til å få lønn eller annen økonomisk kompensasjon for omsorgsarbeidet. Bl.a. vil en mulig sammenslåing av den kommunale omsorgslønnen med folketrygdens ordninger med hjelpestønad og pleiepenger bli vurdert. Utredningen vil også omfatte økonomiske konsekvenser for staten, kommunene, private og offentlige arbeidsgivere samt pleietrengende og deres pårørende. Også mulige konsekvenser for likestilling mellom kjønnene vil bli vurdert.

5. Budsjettforslag for 2006**Post 70 Sykepenger for arbeidstakere mv.**

I budsjettforslaget for 2006 er det lagt til grunn en økning i sysselsettingen på 0,5 pst. i 2005 og en økning på 0,8 pst. i 2006. Videre er det lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget på 3,75 pst. i 2005 og 3,5 pst. i 2006. Sykefraværstilbøyeligheten forutsettes redusert med 14 pst. i 2005 og foreslås satt til 0 pst. i 2006.

Det foreslås bevilget 22 090 mill. kroner for 2006.

Post 71 Sykepenger for selvstendige

Det er lagt til grunn en økning i sysselsettingen på 0,5 pst. i 2005 og en økning på 0,8 pst. i 2006. Videre er det lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget på 3,75 pst. i 2005 og 3,5 pst. i 2006. Sykefraværstilbøyeligheten forutsettes redusert med 14 pst. i 2005 og uendret i 2006.

Det foreslås bevilget 1 590 mill. kroner for 2006.

Post 72 Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m.

Regjeringen foreslår at det skal kunne ytes pleiepenger gradert ned til 50 pst. fra første dag, hvis barnet for eksempel pga. avlastningstiltak eller andre tilbud fra kommunen bare har behov for tilsyn og pleie fra foreldrene deler av dagen eller noen dager i uken. Merutgiftene for 2006 anslås til 12 mill. kroner.

Fra 1. juli 2005 er ordningen med omsorgs- og pleiepenger forbedret for familier med flere funksjonshemmede eller kronisk syke barn. Merutgiftene for 2006 anslås til 1 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 308 mill. kroner for 2006.

Post 73 Tilretteleggingstilskudd

Bevilgningen foreslås redusert til nivået for faktisk forbruk i 2004.

Det foreslås bevilget 42,7 mill. kroner for 2006.

Post 74 Refusjon bedriftshelsetjenester

Bevilgningen foreslås redusert til nivået for faktisk forbruk i 2004.

Det foreslås bevilget 18,3 mill. kroner for 2006.

Post 75 Feriepenger av sykepenger

Det foreslås bevilget 1 140 mill. kroner for 2006.

Kap. 2652 Medisinsk rehabilitering m.v.

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Rehabiliteringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	8 713 374	8 400 000	6 968 700
71	Legeerklæringer	231 262	275 000	240 000
	Sum kap 2652	8 944 636	8 675 000	7 208 700

Plantall – rehabiliteringspenger

Post		2004	2005	2006
70	Middelbestanden for året	54 100	47 500	44 500

Innledning

Rehabiliteringspenger er regulert i folketrygdlovens kapittel 10 Medisinsk rehabilitering og skal sikre inntekt ved svikt i arbeids- og inntektsevnen. De andre stønadsordningene under det samme kapitlet i loven skal gi kompensasjon for ekstrautgifter og bidra til hjelp til selvhjelp, se kap. 2661.

Hovedtrekk ved regelverket

Rehabiliteringspenger under aktiv behandling

Etter utløpet av sykepengeperioden på ett år eller sammenhengende arbeidsuførhet på minst 50 pst. i 52 uker, kan det ytes rehabiliteringspenger. Som hovedregel kan rehabiliteringspenger bare gis sammenhengende i ett år. Det kan ytes rehabiliteringspenger utover et år etter nærmere vilkår fastsatt av departementet. Ved meget alvorlige sykdomstilstander eller skader hvor den medisinske behandlingen tar lengre tid kan det etter unntaks-

bestemmelser gis rehabiliteringspenger uten tidsbegrensning.

Rehabiliteringspenger ytes med 66 pst. av tidligere arbeidsinntekt.

Rehabiliteringspenger i påvente av attføring

Det ble fra 1. januar 2004 innført en lovfestet plikt for trygdeetaten til å vurdere yrkesrettet attføring så tidlig som mulig dersom bedriftsinterne tiltak ikke fører frem eller vedkommende ikke har et arbeidsforhold. Trygdeetaten skal foreta en slik vurdering senest ved utløpet av sykepengeperioden, og det skal foretas ny vurdering innen 6 måneder med rehabiliteringspenger.

Det kan gis rehabiliteringspenger i ventetid i inntil 8 uker når det er fremsatt krav om yrkesrettet attføring i Aetat. I en overgangsperiode ut 2005 kan rehabiliteringspenger i ventetid forlenges til inntil 16 uker (jf. Ot.prp. nr 57 (2003-2004)). Det foreslås at denne ordningen gjøres permanent fra

2006. Det vises også til omtale under kap. 2543 Ytelser til yrkesrettet attføring.

Resultatrapport 2004

Utgiftsutviklingen

Folketrygdens samlede utgifter til rehabiliteringspenger var om lag 8,714 milliarder kroner i 2004. Det var en økning i utgiftene på 5,2 pst. fra 2003 til 2004. Målt i fast G, det vil si utgiftstallene omregnet i grunnbeløpet for 2004, utgjorde dette en økning på 1,2 pst. Tekniske omposterings av utgifter i 2003 mellom rehabiliteringspenger og andre trygdeytelser gjør at tallene for 2003 og 2004 ikke er direkte sammenlignbare. Korrigert for disse for-

holdene, samt for at minsteytelsen økte fra 1,6 G i 2003 til 1,8 G i 2004, viser utgiftsutviklingen fra 2003 til 2004 en nedgang på 4,1 pst. målt i fast G.

Veksten i utgifter til rehabiliteringspenger ble vesentlig lavere i 2004 enn i de to foregående årene, og det forventes en betydelig nedgang i folketrygdens utgifter til rehabiliteringspenger i 2005. Gjennomsnittlig yttelse pr. mottaker har imidlertid økt. Dette har bl.a. sammenheng med at minsteytelsen i 2004 økte fra 1,6 G til 1,8 G. I 2004 ble det utbetalt en gjennomsnittlig årlig yttelse på om lag 161 000 kroner. Det ble iverksatt flere tiltak i 2004 som bidro til en nedgang i antall mottakere av rehabiliteringspenger og dermed til en redusert vekst i utgifter.

Utviklingen i antall rehabiliteringspengemottakere

Antall mottakere av rehabiliteringspenger i desember¹ 1999–2004

	Antall			Økning i pst.		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1999	33 968	13 689	20 279			
2000	39 696	16 138	23 558	16,9	17,9	16,2
2001 ²	45 856	18 300	27 556	15,5	13,4	17,0
2002	52 778	20 876	31 902	15,1	14,1	15,8
2003	61 209	24 572	36 637	16,0	17,7	14,8
2004	50 624	20 874	29 750	-17,3	-15,0	-18,8

¹ Fra og med 2002 omfatter antall mottakere alle som mottok rehabiliteringspenger i desember (løpende og avsluttede saker med utbetaling i desember). Tidligere omfattet tallene bare de som var løpende ved utgangen av måneden. Alle tall i tabellen er oppdatert i forhold til ny definisjon.

² Omfatter tall pr. november 2001.

Etter en nesten dobling i antall mottakere over femårsperioden 1998–2003 har utviklingen snudd, og fra og med januar 2004 har det vært en nedgang i antall mottakere. I desember 2004 mottok om lag 50 600 personer rehabiliteringspenger. Andelen kvinner og menn var om lag henholdsvis 60 og 40 pst. Det var en nedgang i antall mottakere fra 2003 til 2004 på 17,3 pst. Nedgangen var særlig høy i perioden april til mai 2004. I denne perioden ble antall mottakere redusert med 7 336 personer.

Den kraftige nedgangen i antall rehabiliteringspengemottakere i 2004 skyldes i hovedsak at det fra 1. januar 2004 ble innført en tidsbegrensning på ett år for å motta rehabiliteringspenger etter unntaksbestemmelsene (med unntak for alvorlig sykdom eller skade). Nedgangen i antall mottakere har også sammenheng med at det fra samme tids-

punkt ble innført en lovbestemt plikt til å vurdere yrkesrettet attføring så tidlig som mulig og senest ved utgangen av sykepengeperioden, samt foreta en ny vurdering senest etter seks måneder på rehabiliteringspenger.

De senere årene har det årlig vært en økning i veksten av nye rehabiliteringspengemottakere. Fra 2003 til 2004 har flere gått direkte fra sykepengeperioden over på yrkesrettet attføring etter utløp av sykepengeperioden (jf. kap. 2650). Dette har ført til en nedgang i antall nye rehabiliteringspengemottakere med overgang fra sykepenge til rehabiliteringspenger. Det har imidlertid vært en økning i antall mottakere som kommer fra attføring til rehabiliteringspenger. Totalt sett var det en svak vekst i antall nye mottakere i 2004.

Rehabiliteringspengemottakere i 2004 fordelt etter alder og kjønn

Alder	I alt		Kvinner		Menn	
	Antall	Pst.	Antall	Pst.	Antall	Pst.
I alt	50 624	100,0	29 750	100,0	20 874	100,0
under 25 år	3 001	5,9	1 694	5,7	1 307	6,3
25-29 år	3 691	7,3	2 049	6,9	1 642	7,9
30-39 år	12 234	24,2	7 449	25,0	4 785	22,9
40-49 år	14 101	27,9	8 686	29,2	5 415	25,9
50-59 år	14 121	27,9	8 041	27,0	6 080	29,1
60 år og over	3 476	6,9	1 831	6,2	1 645	7,9

Av gruppen som mottar rehabiliteringspenger er det klart flest kvinner. Andelen kvinner utgjør 58,8 pst., mens andelen menn utgjør 41,2 pst. Alderssammensetningen er noe annerledes enn den vi finner for sykepengemottakere, eller attførings-

pengemottakere (jf. omtalen for disse områdene). Av alle mottakere av rehabiliteringspenger utgjør gruppen i alderen 50 år og oppover 34,8 pst. Det er små variasjoner i alderssammensetningen mellom menn og kvinner.

Rapportering på mål og indikatorer:

Hovedmål	Resultatindikatorer
Sikre inntekt ved lengre arbeidsuførhet som følge av sykdom, skade eller lyte	– Andel rehabiliteringspengemottakere fordelt etter størrelsen på ytelsen
Stimulere til inntektsgivende arbeid	– Andel rehabiliteringspengemottakere med overgang til aktivt arbeidsforhold – Andel rehabiliteringspengemottakere med (direkte) overgang til uførepensjon – Andel rehabiliteringspengemottakere på «aktive tiltak». Aktivisering og arbeidstrening, i ventetid før yrkesrettet attføring. – Andel med graderte rehabiliteringspenger – Andel personer med avbrudd under yrkesrettet attføring og tilbakefall til rehabiliteringspenger

Sikre inntekt ved lengre arbeidsuførhet som følge av sykdom, skade eller lyte

Gjennomsnittlig utbetaling av rehabiliteringspenger på årsbasis var i 2004 på om lag 161 000 kroner, tallet omfatter både de som har full og de som har

gradert ytelse. Gjennomsnittlig ytelse for menn og kvinner var hhv. 182 400 og 146 400 kroner. Forskjellen skyldes at kvinner i større grad enn menn har vært i deltidsarbeid og derfor har et lavere beregningsgrunnlag.

Stimulere til inntektsgivende arbeid

*Utviklingen i antall rehabiliteringspengemottakere under «aktive tiltak» pr. 31.12.2004¹**(arbeidstrening, graderte rehabiliteringspenger og rehabiliteringspenger i ventetid før attførings tiltak)*

År	I alt	Antall med arbeidstrening	Pst.andel	Antall med gradert rehabilitering	Pst.andel	Antall med rehab. penger i ventetid før attføringstiltak	Pst.andel
1999	33 968	1 111	3,3	7 515	22,1	2 681	7,9
2000	39 696	1 475	3,7	8 820	22,2	3 336	8,4
2001 ²	45 856	1 878	4,1	10 377	22,6	3 841	8,4
2002	52 778	2 082	3,9	10 001	18,9 ³	2 769	5,2
2003	61 209	2 337	3,8	10 281	16,8	3 242	5,3
2004	50 624	1 582	3,1	10 085	19,9	3 646	7,2

¹ En person kan være registrert med flere aktive tiltak i tabellen. En kan derfor ikke summere andelen under ulike aktive tiltak.² Omfatter tall pr. november 2001.³ Tall for andel med graderte ytelser er ikke sammenlignbare med tidligere år. Etter nye beregningsregler fastsettes denne ytelsen i forhold til tidligere inntektsgrunnlag. En person som tidligere fikk graderte rehabiliteringspenger vil således etter nye beregningsregler kunne motta en 100 pst. rehabiliteringspengeytelse.

Andelen med «aktive tiltak under arbeidstrening» viser etter en økning i perioden 1999-2001, en nedgang i perioden 2002-2004. Fra et bunnpunkt i 2002 har det i 2003 og 2004 vært en økning

i andelen med rehabiliteringspenger i ventetid. Andelen med graderte ytelser har økt fra 16,8 pst. i 2003 til 19,9 pst. til 2004.

Utviklingen i antall rehabiliteringspengemottakere som har prøvd yrkesrettet attføring og kommet tilbake til rehabiliteringspenger 31.12¹

År	Avbrudd yrkesrettet attføring		Tilbakefall ²	
	Antall menn og kvinner	Pst.andel	Menn og kvinner	Pst.andel
1999	1 242	3,7	2 428	7,1
2000	1 906	4,8	2 621	6,6
2001	2 446	5,3	2 655	5,8
2002	3 628	6,9	2 097	4,0
2003	5 064	8,3	2 299	3,8
2004	4 363	8,6	1 593	3,1

¹ Fra og med 2002 omfatter antall mottakere alle som mottok rehabiliteringspenger i desember (løpende og avsluttede tilfeller med utbetaling i desember). Tidligere omfattet tallene bare de som var løpende ved utgangen av måneden. Alle tall i tabellen er oppdatert i forhold til ny definisjon.² Antall rehabiliteringspengemottakere som tidligere har mottatt rehabiliteringspenger og som blir syke igjen etter at de er kommet over i arbeid og som ikke har opparbeidet rett til sykepenger

Antall personer som tilbakeføres til rehabiliteringspenger etter å ha forsøkt yrkesrettet attføring har økt i perioden 1999-2004. Fra 2001 til 2004 økte andelen med avbrudd under yrkesrettet attføring fra 5,3 pst. til 8,6 pst. Økningen skyldes at flere saker ble sendt over til Aetat for utprøving av

yrkesrettet attføring i forbindelse med innskjerpingen av attføringskravet i 2000.

Det har i perioden 1999-2004 vært en nedgang i andelen som har tilbakefall fra arbeid. Fra 2003 til 2004 gikk andelen ned fra 3,8 pst. til 3,1 pst.

Overgangen fra rehabiliteringspengeordningen til alternative stønadsordninger i 2004

Iverksettingen av regelendringer i 2004 førte til en kraftig økning i antall mottakere som gikk ut av fra

rehabiliteringspengeordningen i 2004. Antall personer som gikk ut av ordningen økte fra om lag 51 300 i 2003 til om lag 66 800 personer i 2004. Det vil si en økning på om lag 15 400 personer, eller ca. 30 pst. sett i forhold til 2003.

Antall personer som avsluttet en periode med rehabiliteringspenger i 2004 og 2003. Status 3 måneder etter avgang på rehabiliteringspenger

Perioden	Avgang- antall personer	Uføre- pensjon i pst.	Tidsbe- grenset uførestø- nad i pst	Attfø- ringspen- ger i pst.	Rehab- penger i pst.	Sum trygde- ytelser i pst.	Annet i pst	I alt i pst	Andel motta- kere i A/ A regis- tret (med ett aktivt arbeid)
Avgang rehab i 2004	66 784	14,4	10,1	38,1	1,5	64,1	35,9	100,0	31,7
Herav andel med varighet utover 2 år	15 241	16,1	22,9	32,3	0,5	71,8	28,2	100,0	21,3
Avgang rehab i 2003	51 337	25,6	0,0	39,2	0,5	65,3	34,7	100,0	37,2

I arbeid omfatter alle som er gjenfunnet i Arbeidsgiver/Arbeidstakerregisteret med et aktivt arbeidsforhold.

Tabellen viser trygdestatus 3 måneder etter opphør av perioden med rehabiliteringspenger. I 2004 var det totalt 24,5 pst. som mottok uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad tre måneder etter opphør av rehabiliteringspenger. Andelen som mottok attføringspenger var 38 pst., mens 1,5 pst. mottok rehabiliteringspenger igjen. Samlet sett mottok om lag 64 pst. helserelaterte trygdeytelser 3 måneder etter opphør av rehabiliteringspengeperioden. Om lag 36 pst. mottok ikke trygdeytelser i 2004. Dette er personer som helt eller delvis er kommet tilbake i arbeid, mottar sosialhjelp eller er avhengig av privat forsørgelse.

Andelen personer som går over på *andre trygdeytelser*, er relativt stabil i perioden 2003-2004, men tallene må sees i sammenheng med den økte avgangen fra rehabiliteringspengeordningen. En del av mottakerne hadde vært relativt lenge på ordningen, og dette bidrar til å forklare en ekstraordinær avgang til andre trygdeordninger dette året. Det viser seg at de som har mottatt rehabiliteringspenger utover 2 år har en noe høyere overgang til uførepensjonsordningene og en noe lavere overgang til attføringspenger.

Av dem som avsluttet en periode med rehabiliteringspenger *med varighet utover 2 år i 2004*, har om lag 39 pst. status som uførepensjonister 3 måneder etter opphør av rehabiliteringspenger. Andelen med overgang til tidsbegrenset uførestønad er svært høy for denne gruppen. Andelen med attføringspenger er om lag 32 pst.

En kontroll mot Arbeidsgiver/Arbeidstakerregisteret viser at om lag 32 pst. av dem som avsluttet en rehabiliteringspengeperiode i 2004 fortsatt er registret med et aktivt arbeidsforhold. Gruppen omfatter alle med en kombinasjon av trygd/aktivt arbeidsforhold og alle som har overgang til et fullt arbeidsforhold. At andelen med et aktivt arbeidsforhold gikk noe ned fra 2003 til 2004 har sammenheng med at svært mange av dem som hadde mottatt rehabiliteringspenger i mer enn 2 år gikk ut av ordningen i 2004. I denne gruppen har en betydelig lavere andel et arbeidsforhold. I 2003 hadde 25,6 pst. av alle mottakerne av rehabiliteringspenger direkte overgang til uførepensjon mot 30,4 pst. i 1999. Utviklingen har bl.a. sammenheng med innskjerping av attføringsvilkåret i uføresaker, slik at flere henvises til Aetat for å få vurdert/prøvd yrkesrettet attføring. Liberalisering av bruken av unntaksbestemmelsene i 2001 som innebar at rehabiliteringspenger kunne gis over en lengre periode har også hatt betydning. Fra 2002-2003 ser vi en stagnasjon i nedgangen.

Utfordringer og hovedprioriteringer for 2006

Rehabiliteringspenger

Utviklingen på rehabiliteringspengeområdet har nær sammenheng med utviklingen på sykepengeområdet. Når flere kommer tilbake i arbeid i sykepengeperioden, vil tilstrømningen til rehabiliteringspenger gå ned. Et viktig tiltak for å forebygge at personer går over på rehabiliteringspenger er å bidra til at vedkommende kommer i en arbeidsrelatert aktivitet tidlig i sykepengefasen.

Det er viktig at den enkelte får individuell oppfølging og veiledning. Dersom den sykmeldte har en arbeidsgiver, skal tiltak på arbeidsplassen vurderes fortløpende. Hvis vedkommende ikke er i et arbeidsforhold eller bedriftsinterne tiltak ikke fører frem, skal det vurderes om Aetats virkemidler kan være aktuelle, som for eksempel yrkesrettet attføring.

Det er svært viktig at mottakerne av rehabiliteringspenger får et egnet behandlings- og rehabiliteringstilbud. Det må sørges for at attføring blir iverksatt på et riktig tidspunkt for den enkelte slik at flest mulig på sikt kan komme tilbake i arbeid.

Arbeids- og sosialdepartementet har iverksatt en evaluering av endringene i regelverket for rehabiliteringspenger. Evalueringen skal ha fokus på effekter av tidsbegrensningen for å motta rehabiliteringspenger etter unntaksbestemmelsene som trådte i kraft fra 1. januar 2004. Det gjelder bl.a. om tidsbegrensningen har hatt betydning for hvorvidt brukerne er kommet tilbake i arbeid, hvilken oppfølging brukerne har fått fra trygdeetaten og om tidsbegrensningen har ført til at flere har kommet i en vanskelig økonomisk situasjon. Evalueringen skal ferdigstilles 31. desember 2005.

Departementet har også iverksatt en undersøkelse for å kartlegge årsakene til at ikke flere stønadsmottakere med rehabiliteringspenger kommer tilbake i arbeid. Det skal kartlegges hvilke behandlings- og rehabiliteringstiltak denne gruppen får, og hvordan stønadsmottakerne blir fulgt opp av trygdeetat, helsetjeneste mv. Evalueringen vil bli omtalt i stortingsmeldingen om arbeid og velferd.

Budsjettforslag for 2006

Post 70 Rehabiliteringspenger, overslagsbevilgning

Det foreslås at overgangsordningen med overføringsvedtak i inntil seksten uker ved overføring fra trygdeetat til Aetat i forbindelse med oppstart av attføring, gjøres permanent. Dette vil føre til en merutgift for 2006 på om lag 3,7 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 6 968,7 mill. kroner for 2006.

Post 71 Legeerklæringer m.v.

Det foreslås bevilget 240 mill. kroner for 2006.

Kap. 2655 Uførhet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	16 011 135	16 819 000	16 679 000
71	Tilleggpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	23 651 793	24 543 000	25 262 000
72	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	1 397 052	1 380 000	1 360 000
73	Foreløpig uførepensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	333 739	250 000	355 000
74	Tidsbegrenset uførestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	732 845	2 155 000	4 034 100
75	Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	96 723	105 000	105 000
76	Yrkesskadetrygd gml. Lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	77 782	70 000	80 000
Sum kap 2655		42 301 069	45 322 000	47 875 100

Plantall – uførhet¹

	2004	2005	2006
Antall uførepensjonister med grunnpensjon pr. 31.12.	302 369	300 600	296 020
Antall uførepensjonister med tilleggspensjon pr. 31.12.	292 511	291 810	288 560
Antall uførepensjonister med sært tillegg pr. 31.12.	58 834	55 500	58 320
Antall stønadsmottakere med tidsbegrenset uførestønad pr. 31.12.	8 515	19 940	30 690
Gjennomsnittlig pensjon i alt, inkl. etterbet., kroner	144 580	152 370	158 090
Gjennomsnittlig grunnpensjon, inkl. etterbet., kroner	55 390	56 060	56 000
Gjennomsnittlig tilleggspensjon, inkl. etterbet., kroner	84 880	86 450	87 400
Gjennomsnittlig sært tillegg, inkl. etterbet., kroner	24 820	24 930	24 970
Gjennomsnittlig tidsbegrenset uførestønad	142 200	142 200	142 000

¹ Beløpene i tabellen er basert på G=60 699

Plantall – yrkesskadepensjoner (post 76 yrkesskadetrygd, gml. lovgivning)

	2004	2005	2006
Antall uførepensjonister pr. 31.12.	1 708	1 600	1 500
Antall enkepensjonister pr. 31.12.	711	670	630
Gjennomsnittlig pensjon uførepensjonister	28 074	29 600	30 500
Gjennomsnittlig pensjon enkepensjonister	31 304	33 000	34 000

1. Innledning

Formålet med tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon er å sikre inntekten for personer som har fått inntekts- og arbeidsevnen varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte. Menerstatning gjennom yrkesskadeordningen skal gi kompensasjon for ulemper av ikke-økonomisk art ved varig medisinsk invaliditet som skyldes yrkesskade.

Tidsbegrenset uførestønad ble innført som et alternativ til uførepensjon fra 1. januar 2004. Hensikten med ytelsen er å forebygge varig uførhet. Målet er at flest mulig av de som mottar tidsbegrenset uførestønad skal komme tilbake i arbeid gjennom oppfølging i stønadsperioden.

2. Hovedtrekkene ved regelverket**Tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon**

For å ha rett til tidsbegrenset uførestønad eller varig uførepensjon, må inntekts- eller arbeidsevnen være varig nedsatt med minst halvparten på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. I tillegg må søker ha gjennomgått hensiktsmessig behandling og attføring. Fra 1. januar 2005 ble et innskjerpet attføringskrav lovfestet. Samtidig ble det innført et krav om at det skal foreligge en funksjons-

vurdering fra lege eller annet fagpersonell før en uføreytelse kan gis.

Uføreytelsene graderes med 5 pst. intervaller. Hvis uførheten skyldes yrkesskade gjelder visse særregler.

Tidsbegrenset uførestønad beregnes på samme måte som rehabiliteringspenger. Ytelsen gis for en periode fra ett til fire år dersom det etter en helhetsvurdering er sannsynlig at inntektsevnen etter en tid kan bedres. Trygdekontoret skal, i samarbeid med brukeren, lage en individuell plan for oppfølging i stønadsperioden. I seks fylker er det iverksatt en forsøksordning der uføre kan få innvilget tidsbegrenset uførestønad etter en uføregrad på henholdsvis 30 pst. eller 40 pst.

Varig uførepensjon gis når det ikke er sannsynlig at arbeids- eller inntektsevnen vil bedres. Ytelsen beregnes etter folketrygdens regler for alderspensjon. I forbindelse med satsingen på reaktivisering av uførepensjonister ble det i september 2001 iverksatt en forsøksordning med avkortningsregler som gjør det mer lønnsomt å kombinere arbeid og pensjon. I 2005 ble det i fem fylker iverksatt en forsøksordning med uførepensjonen brukt som lønnstilskudd.

Boks 6.8 Forskjell på tidsbegrenset uførestønad og varig uførepensjon

Tidsbegrenset uførestønad beregnes på samme måte som rehabiliteringspenger, som dagytelse (5 dager pr. uke i 260 dager pr. år). Grunnlaget for beregningen fastsettes ut fra pensjonsgivende inntekt i året før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, eller ut fra gjennomsnittet av pensjonsgivende inntekt i de siste tre årene før, dersom dette gir et høyere grunnlag.

Tidsbegrenset uførestønad ytes med 66 pst. av grunnlaget for stønaden.

Hvis man for eksempel hadde 250 000 kroner i pensjonsgivende inntekt før arbeidsevnen ble nedsatt, vil tidsbegrenset uførestønad ytes med 165 000 kroner pr. år.

Uførepensjon blir i hovedsak beregnet på samme måte som alderspensjon. Uførepensjonen består av en grunnpensjon og en tilleggspensjon. Den som har liten eller ingen tilleggspensjon, får sært tillegg.

Tilleggspensjonen beregnes ut fra et sluttpoengtall som igjen avhenger av inntekten det enkelte år og av folketrygdens grunnbeløp. Sluttpoengtallet som et gjennomsnitt av de 20 beste inntektsårene legges til grunn ved beregningen av tilleggspensjon. Hvis en person hadde 250 000 kroner i pensjonsgivende inntekt før arbeidsevnen ble nedsatt, vil sluttpoengtallet være 3,12 basert på grunnbeløpet pr. 1. mai 2005. Hvis sluttpoengtallet som et gjennomsnitt av de 20 beste årene var 3,12 for en uførepensjonist med 40 års opptjeningstid vil samlet uførepensjon i 2006 være mellom 143 897 og 145 884 kroner avhengig av hvor mange av de yrkesaktive årene som var før og etter 1992. Grunnbeløpet pr. 1. mai 2005 er da lagt til grunn i beregningen av samlet pensjon.

Det ytes et barnetillegg på 17 kroner pr. barn pr. dag for mottakere av tidsbegrenset uførestønad. Dette tilsvarer 4420 kroner pr. år. Barnetillegget er ikke behovsprøvd mot inntekt.

Mottakere av varig uførepensjon gis et barnetillegg pr. barn på maksimalt 40 pst. av folketrygdens grunnbeløp, tilsvarende 24 280 kroner pr. 1.5.2005. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av manglende trygdetid, blir tillegget tilsvarende mindre. Tillegget er behovsprøvd mot begge foreldrenes inntekt dersom de bor sammen med barnet.

Med bakgrunn i den foreliggende evalueringen av uførereformen (fase 1) foreslås det at mottakere av tidsbegrenset uførestønad skal få behovsprøvd barnetillegg etter samme regler som for uførepensjonister. Mottakere av tidsbegrenset uførestønad får i dag et barnetillegg med 17 kroner per dag per barn. Dette tillegget gis til alle stønadmottakere uavhengig av inntekt. Barnetillegget til uførepensjonister er behovsprøvd og utgjør uavkortet 40 pst. av folketrygdens grunnbeløp per barn per år. Omleggingen vil innebære en inntektsøkning for stønadmottakere med lav inntekt som har forsøringsansvar for barn under 18 år. Alle mottakere av tidsbegrenset uførestønad med barn under 18 år skal få omregnet sin ytelse. Dagens stønadsmottakere som ikke vil ha krav på behovsprøvd barnetillegg får beholde det standardiserte tillegget på 17 kroner per dag. For nye tilfeller vil det standardiserte barnetillegget bli avviklet.

Uførepensjonister og mottakere av tidsbegrenset uførestønad har ett år etter innvilgelsen eller

forhøyelse av uføregraden rett til en friinntekt på inntil ett grunnbeløp (60 699 kroner) uten at uføregraden endres. For personer som mottar gradert ytelse kommer friinntekten i tillegg til den inntekten de kan ha ut fra innvilget uføregrad. For alle som mottar tidsbegrenset uførestønad gjelder at ytelse og arbeidsinntekt til sammen ikke kan overstige det inntektsnivået de hadde før uførhet. Det samme gjelder for personer som er innvilget uførepensjon etter 1. januar 2004.

Uførepensjonister som forsøker seg i arbeid eller øker arbeidsinnsatsen sin slik at uføregraden blir satt ned, har rett til å få tilbake den tidligere innvilgede ytelsen i en periode på 3 år, dersom arbeidsforsøket mislykkes (hvilende pensjonsrett). Det samme gjelder for mottakere av tidsbegrenset uførestønad, men retten til hvilende stønad bortfaller ved utløpet av stønadsperioden.

Regjeringen foreslår å utvide den hvilende pensjonsretten for uførepensjonister fra 3 til 5 år, jamfør omtale under Rapportering på hovedmål og indikatorer og under Budsjettforslag for 2006.

Foreløpig uførepensjon

Foreløpig uførepensjon er en midlertidig ytelse som trygdekontoret kan innvilge i ventetid på behandling av søknad om uførepensjon når det er sannsynlig at fylkestrygdekontoret vil innvilge søker varig uførepensjon. Ytelsen beregnes på samme måte som uførepensjon.

Menerstatning

Menerstatning gis når en yrkesskade fører til varig medisinsk invaliditet på minst 15 pst. og utmåles i forhold til graden av invaliditet etter 9 fastsatte invaliditetsgrupper. Menerstatningen løper så lenge den yrkesskadede lever, men kan utbetales som et engangsbeløp dersom den skadde ønsker det.

Yrkesskadetrygd, gammel lovgivning

Ytelser etter lov av 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, gis til skadetilfeller som er inntruffet før 1. januar 1971. Utgiftene dekkes av folketrygden – jf. lov om yrkesskadetrygd § 26. Pensjoner etter lov om yrkesskadetrygd blir samordnet med andre pensjons- og trygdeytelser som pensjonisten mottar.

3. Resultatrapport 2004

Utgiftsutviklingen

Utgiftene til uførepensjon, inkludert tidsbegrenset uførestønad, økte med 6,0 pst. fra 2003 til 2004,

eller 2,698 milliarder kroner. Økningen var på 5,0 pst. (1,965 milliarder kroner), ekskl. tidsbegrenset uførestønad. Totalt var utgiftene i 2004 på 41,793 milliarder kroner, hvorav tidsbegrenset uførestønad utgjorde 733 mill. kroner. Korrigert for endringen i grunnbeløpet økte utgiftene samlet med 2,9 pst., eksklusiv tidsbegrenset uførestønad var økningen på 1,1 pst.

Utgiftsveksten skyldes for en stor del økning i antall pensjonister som også henger sammen med den demografiske utviklingen. Pensjonsgrunnlaget er høyere for de nye uførepensjonistene enn for de som går ut av ordningen. Grunnbeløpet økte med 3,4 pst i 2004. Videre er tilgangen av nye uføre høyere i 2004 enn i 2003. Samtidig var avgangen også noe høyere i 2004 enn i 2003. Nettotilgangen i 2004 var likevel større enn i 2003. Dette skyldes i det vesentlige tidsbegrensingen i perioden man kan motta rehabiliteringspenger fra 1. januar 2004, som førte til at flere som fikk stoppet rehabiliteringspenger gikk over på uføreytelser, jf. tabell i avsnittet Overgangen fra rehabiliteringspengeordningen til alternative stønadsordninger i 2004 under kap. 2652.

Utvikling i antall uførepensjonister

Antall uførepensjonister ved utgangen av året og prosentvis endring fra året før. 2000, 2003 og 2004

År	Antall uførepensjonister			Prosentvis endring fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	279 573	119 160	160 413	3,6	3,3	3,8
2003	301 214	128 202	173 012	3,1	3,2	3,0
2004 ekskl TU	302 369	129 357	173 012	0,4	0,9	0,0
2004 inkl TU	310 884	132 280	178 797	3,2	3,2	3,3

Fra 2000 til 2004 økte antall uføre med vel 31 300 personer. Dette tilsvarer en økning på over 11 pst. Økningen er på vel 8 pst. eksklusiv tidsbegrenset uførestønad. Det har vært en økning for begge kjønn, men veksten har vært sterkest for kvinner. Andelen kvinner blant mottakerne var omlag 57 pst. ved utgangen av 2004. På tidsbegrenset uførestønad er det over 66 pst. kvinner. I løpet av 2004 har det kommet til omtrent 30 500 nye uføre. Disse fordeler seg med omlag 28 pst. på tidsbegrenset uførestønad og 72 pst. på varig uførepensjon. Den høye kvinneandelen på tidsbegrenset uførestønad har bl.a. sammenheng med at det har vært en opphopning av mottakere på rehabiliteringspenger som nå har fått innvilget tidsbegrenset uførestønad. Et flertall av rehabiliteringspengemottakerne er kvinner. Videre er det flere kvinner som får en gradert ytelse. Når det gjelder tilgang til varig uførepensjon har kjønnsfordelingen vært omtrent lik.

Utviklingen i 1. halvår 2005

Tilgangen av uføre har pr. første halvår 2005 fordelt seg med om lag 66 pst. på varig uførepensjon og de resterende på tidsbegrenset uførestønad. Av tilgangen til tidsbegrenset uførestønad har om lag 66 pst. blitt innvilget en uføregrad på 100, og 20 pst. en uføregrad i intervallet 50-69. Gjennomsnittlig varighet i de innvilgede sakene er 3,2 år. Det innebærer at nær 85 pst. er innvilget en varighet på over 3 år. 50 pst. av tilgangen er innvilget 4 års varighet. Den gjennomsnittlige ytelse for mottakere av tidsbegrenset uførestønad er på 142 220 kroner.

Utviklingen i første halvår 2005 kan tyde på at veksten i antallet uførepensjonister flater ut. Dette skjer i forkant av eventuelle reduksjoner i uføretilgangen som følge av den store reduksjonen i sykefraværet fra 2004. Når sykefraværet, og da spesielt det lange fraværet, går ned, vil det over tid bety at

færre går ut av arbeidslivet og over på varige trygdeytelser.

Sannsynligheten for å bli ufør øker med økende alder. De store etterkrigskullene er kommet i en

alder hvor sannsynligheten for å bli ufør øker betraktelig, samtidig som små mellomkrigskull går over til alderspensjon fra uførepensjon.

Andel uføre etter alder og kjønn i forhold til befolkningen i samme aldersgruppe 2000, 2003 og 2004 i pst.

Menn	I alt	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-59 år	60-64 år	65-66 år
2000	8,3	0,9	2,1	4,7	9,6	17,3	31,8	41,2
2003	8,8	0,9	2,1	4,6	9,8	17,9	30,7	39,9
2004 ekskl TU	8,8	0,9	2,1	4,4	9,6	18,0	29,7	40,1
2004 inkl TU	9,0	0,9	2,2	4,7	9,9	18,2	29,7	40,1
Kvinner	I alt	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-59 år	60-64 år	65-66 år
2000	11,5	0,7	2,2	6,3	15,1	26,2	39,3	45,7
2003	12,1	0,8	2,2	6,3	14,8	27,3	39,7	46,6
2004 ekskl TU	12,0	0,7	2,0	5,9	14,2	27,2	39,2	47,1
2004 inkl TU	12,4	0,8	2,3	6,5	14,9	27,5	39,2	47,1

Nær to tredjedeler av alle uførepensjonister har sykdommer i skjelett-/muskelsystemet og bindevev eller psykiske lidelser.

Antall nye uføre i løpet av året og prosentvis endring fra året før. 2000, 2003 og 2004

År	Antall nye uførepensjonister			Prosentvis endring fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	29 679	13 529	16 150	-11,5	-8,7	-13,8
2003	28 843	13 398	15 445	7,6	8,0	7,3
2004 ekskl TU	21 740	10 783	10 957	-24,6	-19,5	-29,1
2004 inkl TU	30 448	13 706	16 742	5,6	2,3	8,4

I perioden frem til 2000 var det en høy tilstrømning av nye uførepensjonister. Tilstrømningen gikk ned de neste to årene, for så å øke noe igjen,

da særlig i 2003 og 2004. Avslagsprosenten på nye søknader om uførepensjon, var 24,8 pst. i 2004, mot 22,1 pst. i 2003.

Søknader om uførepensjon og avslagsfrekvens. 2000, 2003 og 2004

År	Søknader registrert i trygdekontor ¹	Antall avslag	Avslagspst. ²
2000	37 836	8 943	23,3
2003	37 970	8 550	22,1
2004	41 971	10 752	24,8

¹ Antall søknader er her justert for antall søknader som er registrert som henlagt/bortfalt i trygdekontorene. Søknader henlegges/bortfalles bl.a. pga. feil eller at den trekkes tilbake.

² Avslagspst. beregnes på grunnlag av behandlede saker.

4. Rapportering på hovedmål og indikatorer:

Hovedmål	Resultatindikatorer
Sikre inntekt ved uførhet	– Andel mottakere av uføreytelser fordelt etter størrelse på ytelsen
Stimulere til inntektsgivende arbeid	– Andel med gradert ytelse – Antall som benytter seg av «frys-ordningen» – Antall reaktiviserte uførepensjonister – Antall uførepensjonister som går ned i uføregrad – Andel uførepensjonister med lønnsinntekt

Sikre inntekt ved uførhet

Andel mottakere av uføreytelser fordelt etter størrelse på ytelsen.

Uførepensjonister fordelt etter uføregrad og pensjonsutbetaling¹ 2004

Uførepensjon	Pensjonsutbetaling (kroner)				
Uføregrad	Pst.	Under 100 000	100 000-120 000	120 000-140 000	Over 140 000
Under 50	100,0	97,0	1,7	0,5	0,8
50	100,0	92,8	7,3	1,6	0,9
51-69	100,0	74,0	21,1	8,3	2,7
70-99	100,0	63,6	14,9	12,2	15,4
100	100,0	10,9	18,8	15,1	55,9
Alle	100,0	25,8	17,2	13,1	45,8

¹ Pensjonsutgifter innbefatter her grunnpensjon, tilleggspensjon og særtilllegg.

Av alle med uføregrad på 100 pst. mottar omtrent 10 pst. en pensjon på under 100 000 kroner. Disse utgjør om lag en tredjedel av alle som mottar uførepensjon på under 100 000 kroner. I overkant av en fjerdedel av uførepensjonistene,

uavhengig av grad, mottar en pensjon på under 100 000 kroner.

Nærmere 60 pst. av alle uførepensjonister mottar over 120 000 kroner i pensjon.

Tidsbegrenset uførestønad fordelt etter uføregrad og stønadsutbetaling

Uføregrad	Stønadsutbetaling (kroner)				
Uføregrad	Pst.	Under 100 000	100 000–120 000	120 000–140 000	Over 140 000
Under 50	100,0	94,5	5,5	0,0	0,0
50	100,0	67,8	32,2	0,0	0,0
51 – 69	100,0	37,1	26,5	31,1	5,3
70 – 99	100,0	21,6	12,0	14,3	52,1
100	100,0	0,0	26,9	7,0	66,1
Alle	100,0	18,4	26,7	8,1	46,7

Mindre enn 20 pst. av mottakerne av tidsbegrenset uførestønad mottar en stønad på under 100 000 kroner. Ingen med uføregrad lik 100 pst. mot-

tar en stønad på under 100 000 kroner. Omtrent 55 pst. av mottakerne ytes en stønad på over 120 000 kroner.

Stimulere til inntektsgivende arbeid

Andel uføre med gradert uføreytelse

Andel uføre med gradert ytelse, totalt og blant nye mottakere av uføreytelser, fordelt på kjønn. 2000, 2003 og 2004

År	Alle mottakere av uføreytelser			Nye mottakere av uføreytelser		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	21,1	13,6	26,6	33,0	23,0	41,4
2003	20,8	13,9	25,9	32,1	22,7	40,1
2004 ekskl TU	20,0	13,6	24,8	28,4	21,3	34,2
2004 inkl TU	20,4	13,9	25,2	38,0	26,9	47,1

Siden 2000 har det vært en svak reduksjon i andelen med gradert uførepensjon, men med noe forskjellig utvikling mellom kjønnene. Andelen med gradert pensjon blant menn har vært temmelig stabil, mens den er redusert blant kvinner. Reduksjonen i andel kvinner med gradert pensjon har blant annet sammenheng med at etter 2004 blir ikke lenger kvinner vurdert som kombinert yrkeskvinne og husmor. Blant alle med gradert uførepensjon utgjør kvinner 72 pst.

Blant de nye mottakerne av uføreytelser er gjennomsnittlig uføregrad 86 pst. Andelen med gradert ytelse er vesentlig høyere for de som mottar tidsbegrenset uførestønad.

*Reaktivisering av uførepensjonister**Antall reaktiviserte uførepensjonister*

Trygdeetaten og Aetat har siden 2001 samarbeidet om å få uførepensjonister tilbake i arbeid på heltid eller deltid. Uførepensjonister som forsøker seg i arbeid har en hvilende pensjonsrett, gunstig avkorting av pensjonen og arbeidsgivere som ansetter uførepensjonister kan få lønnstilskudd. Fra 2005 er det etablert en forsøksordning i fem fylker der den enkeltes uførepensjon kan utbetales direkte til arbeidsgiver som er villig til å prøve ut uførepensjonistens arbeidsevne med sikte på senere ansettelse.

I løpet av 2004 har omtrent 2 400 uførepensjonister kommet i arbeid på heltid, deltid, eller trappet opp arbeidsinnsatsen. Av disse har omlag 1 300 økt innsatsen i tilstrekkelig grad til at pensjonen er blitt redusert. Trygdekontorene har i 2004 vært i kontakt med 6 900 uførepensjonister for å drøfte muligheten for å komme tilbake i arbeid, eller øke arbeidsinnsatsen. Manuelle registreringer i trygdeetaten viser at over halvparten av disse, omtrent 4000, har sagt at de vil forsøke å komme ut i arbeid igjen. Arbeidet med å bistå uførepensjonister tilbake til arbeid må sees i sammenheng med arbeidet med delmål 2 i Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv.

De siste årene har ordningen med hvilende pensjonsrett vært benyttet av over 1 000 personer hvert år. Siden ordningen ble innført i 1997 har over 8 000 benyttet seg av ordningen.

Antall uførepensjonister som går ned i uføregrad

Sett i forhold til det totale antallet uførepensjonister er det en svært liten andel av uførepensjonistene som får redusert sin uføregrad i løpet av et år. I 2004 gjaldt dette om lag 1 300 personer, eller 0,4 pst. av det totale antallet uførepensjonister. Tilsvarende var det i 2002 og 2003 hhv. 0,4 pst. og 0,5 pst. av uførepensjonistene som fikk redusert sin uføregrad.

Antall uførepensjonister som har redusert sin uføregrad i løpet av 2004

Gammel uføregrad	Antall	Ny uføregrad		
		Under 50	50	51-99
Under 50	18	18		
50	85	85		
51-79	135	32	33	70
80-99	182	16	16	150
100	857	39	54	764
I alt	1277	190	103	984

Andel uførepensjonister med lønnsinntekt

Av uførepensjonistene med 100 pst. uførepensjon i 2003, hadde 24,6 pst. en lønnsinntekt ved siden av pensjonen. Dette er en nedgang fra 2002 på om lag

4 pst. Nedgangen registreres både blant menn og kvinner. Det er relativt sett flere menn enn kvinner med arbeidsinntekt. Av de som har inntekt har om lag 63 pst. en inntekt på inntil 0,5 G.

Andel av dem som har hatt hel uførepensjon hele året og som har hatt arbeidsinntekt i samme år. 1999, 2002 og 2003.

Inntektsintervall i G	Kvinner og menn			Kvinner			Menn		
	0<0,5	0,5<0,8	0,8<	0<0,5	0,5<0,8	0,8<	0<0,5	0,5<0,8	0,8<
1999	17,8	0,3	0,4	16,3	0,3	0,3	19,5	0,4	0,4
2002	16,4	0,3	0,6	15,6	0,3	0,5	17,4	0,4	0,7
2003	15,6	0,3	0,6	14,7	0,3	0,5	16,6	0,4	0,6

Evalueringsrapport om arbeid med å få uførepensjonister tilbake i arbeid

Agderforskning har evaluert etatenes samarbeid om å få uførepensjonister tilbake i arbeid. Ifølge evalueringsrapporten er interessen blant uførepensjonister for å prøve seg i arbeid relativt stor. Selv om resultatene er beskjedne, har satsingen ført til at flere uførepensjonister arbeider mer. Mange har imidlertid hatt behov for mye bistand. Det er vanskelig å vite om arbeidsforsøk/opptrapping av arbeidsinnsatsen har en varig karakter. Agderforskning påpeker at på kort sikt har ikke satsingen for å få uførepensjonister tilbake i arbeid vært samfunnsmessig lønnsomt. Evalueringsrapporten peker på at en av årsakene til at ikke flere uførepensjonister kommer tilbake i arbeid på varig basis, kan være at de er redde for å gi slipp på den tryggheten som trygden gir. Det antydes at den perioden som uførepensjonister har rett til «hvilende pensjon» (3 år) er for kort.

Erfaringene fra reaktiviseringen av uførepensjonister vil være viktig i arbeidet i årene framover med å få mottakere av tidsbegrenset uførestønad tilbake i jobb. Regjeringen foreslår å utvide den

hvilende pensjonsretten for uførepensjonister fra 3 til 5 år. Dette betyr at uførepensjonister kan prøve seg i arbeid i inntil 5 år uten å miste retten til å beholde sin tidligere uførepensjon dersom arbeidsforsøket skulle mislykkes. Dette vil gi flere uførepensjonister en trygghet og motivasjon til å forsøke seg i arbeidslivet igjen.

Foreløpig uførepensjon

Det har vært en nedgang i antall mottakere av foreløpig uførepensjon fram til og med 2003. I 2004 var det derimot en økning, til 2 078 mottakere tilsvarende en økning på 10,6 pst.

Utgiftene til foreløpig uførepensjon økte i 2004 med 8,5 pst., og med ca 4,4 pst. justert for endring i G.

Unge uføre

Med virkning fra 1. januar 1998 ble aldersgrensen for ung ufør garantien hevet fra 24 år til 26 år. Samtidig ble det stilt krav til alvorlig sykdomstilstand som er klart dokumentert. Unntaksvis kan det gis slik garanti til personer med mer diffuse og sam-

mensatte lidelser når dette gir en alvorlig og varig funksjonsnedsettelse allerede i meget ung alder.

I 2004 var det totalt 1 325 personer som ble innvilget uførepensjon med garantert minsteytelse som ung ufør. I perioden 2000–2004 har det vært en gradvis reduksjon i andelen som har fått ung ufør garantien på uførepensjonen.

Yrkesskadetrygd, gammel lovgivning

Ved utgangen av 2004 var det om lag 1 700 uførepensjonister og om lag 700 enkepensjonister. Yrkesskadetrygden har avtakende betydning fordi den bare omfatter skader som er inntruffet før 1971. I perioden 1990 til 2004 har avgangen vært omlag 200 personer pr. år. Utgiftene i yrkesskadetrygden for 2004 fordelte seg slik: Uførepensjon ca. 51 mill. kroner og enkepensjon ca. 24 mill. kroner.

Utfordringer og hovedprioriteringer for 2006

Forebygging

Uføretilbøyeligheten øker med alder. Den demografiske utviklingen vil derfor isolert sett gi en økning i antallet som mottar uføreytelser de nærmeste årene.

Hovedutfordringen er derfor å begrense utstøting fra arbeidslivet og forebygge varig uførhet. Dette er i samsvar med Intensjonsavtalens delmål 2. Oppfølging av den enkelte som står i fare for å falle ut av arbeidslivet må starte så tidlig som mulig. I denne sammenheng må det legges vekt på funksjon, muligheter og ressurser. Arbeidet som gjøres på arbeidsplassen er ett av de viktigste tiltakene for å redusere antall uføre på sikt.

Skjerpet krav til attføring

Med virkning fra 1. januar 2004 ble det lovfestet at attføring skal starte så tidlig som mulig.

Fra 1. januar 2005 ble kravet om at hensiktsmessig attføring skal være forsøkt før en uføreytelse innvilges, skjerpet. Etter dette skal alle som søker om en uføreytelse ha gjennomført eller forsøkt å gjennomføre et individuelt og hensiktsmessig attføringsopplegg, med mindre åpenbare grunner tilsier at det ikke er hensiktsmessig. Lovendringen understøtter kravet om en tidlig vurdering av behovet for attføringstiltak, slik at mulighetene for videre yrkesaktivitet kan være avklart før det søkes om uføreytelse. Det er en viktig utfordring å sikre at attføringsvilkåret praktiseres i samsvar med intensjonene.

Det forventes at disse tiltakene vil føre til at flere lykkes med attføringen.

Oppfølging av personer med tidsbegrenset uførestønad

Det foreslås at alle som får innvilget tidsbegrenset uførestønad skal ha et lovfestet krav på en individuell oppfølgingsplan. Trygdekontoret skal lage en oppfølgingsplan i samarbeid med stønadsmottakeren innen tre måneder etter at det er fattet vedtak om tidsbegrenset uførestønad. Målet er å finne fram til og gjennomføre tiltak og aktiviteter som vil bedre arbeidsevnen/funksjonsevnen i løpet av stønadsperioden, og bidra til eventuell tilbakeføring til arbeidslivet.

Utfordringene er også her å snu perspektivet i trygdeetatens samhandling med stønadsmottakeren, fra fokus på sykdom og begrensninger til å legge vekt på funksjon og muligheter.

Evaluerings av uførereformen

Delingen av tidligere uførepensjon i en tidsbegrenset og en varig stønad blir evaluert. Evalueringen vil foregå i to faser. Rikstrygdeverket har hatt ansvar for første fase av evalueringen. Det planlegges en mer omfattende evaluering etter at ordningen har fått virke i tre til fire år (fase 2).

Fase 1

Rikstrygdeverkets evalueringsrapport gir et bilde av status pr. første halvår 2005 (kjennetegn ved stønadsmottakerne) og den økonomiske situasjonen til utvalgte grupper. Videre redegjøres det for trygdekontorenes oppfølging av personer som har fått innvilget tidsbegrenset uførestønad.

Kjennetegn ved stønadsmottakerne

Av de vel 37 000 personene som er tilstått uføreytelser i perioden 1. januar 2004 til 1. kvartal 2005 har 30 pst. fått tidsbegrenset uførestønad. Andelen har vært økende. Dette er foreløpig lavere enn det som ble anslått ved innføringen av ordningen.

De som får innvilget tidsbegrenset uførestønad er gjennomgående yngre enn nye uførepensjonister. Flere kvinner enn menn får innvilget tidsbegrenset uførestønad og flere er ugift, skilt eller separert og flere har barn under 18 år. De som får innvilget tidsbegrenset uførestønad har en lengre trygdekarriere enn de som får uførepensjon. Gjennomsnittlig varighet fra sykepengestart til overgang til uføreordningene er hhv. 3,3 år og 2,5 år.

Mottakere av tidsbegrenset uførestønad har oftere mottatt rehabiliteringspenger og i større grad vært på yrkesrettet attføring enn nye uførepensjonister. En del av de som får tidsbegrenset

uførestønad har mottatt rehabiliteringspenger i lange perioder og gått over på tidsbegrenset uførestønad etter innstrammingen i rehabiliteringspengeordningen.

Diagnosebildet er også forskjellig. Andelen med muskel- og skjelettlidelser er omtrent den samme i begge ordningene, men det er flere med psykiske lidelser som får innvilget tidsbegrenset uførestønad.

Den økonomiske situasjonen til enkelte grupper

Tidsbegrenset uførestønad er generelt ingen lavere ytelse enn uførepensjonen. Kompensasjonsgraden er 66 pst. av tidligere inntekt, mens varig uførepensjon har en kompensasjonsgrad mellom 50 – 60 pst.

Blant mottakere av full ytelse (100 pst.) har 46 pst. av mottakerne av tidsbegrenset uførestønad og 52 pst. av de nye uførepensjonistene en ytelse under 150 000 kroner.

Enkelte grupper vil imidlertid få en lavere ytelse med tidsbegrenset uførestønad enn med varig uførepensjon. Dette gjelder blant annet for en del enslige forsørgere med barn under 18 år og har sammenheng med at barnetillegget er forskjellig i de to ordningene. Med bakgrunn i den foreliggende evalueringen av uførereformen (fase 1) foreslås det at mottakere av tidsbegrenset uførestønad fra 1. juni 2006 skal få behovsprøvd barnetillegg etter samme regler som for uførepensjonister.

Rikstrygdeverket har beregnet at 9 pst. av alle som er innvilget tidsbegrenset uførestønad ville fått fullt barnetillegg etter reglene for uførepensjonister. I tillegg ville noen ha fått redusert barnetillegg som følge av behovsprøvingen. Det er ikke tatt hensyn til hvordan ytelsene for øvrig blir beregnet. Det betyr at selv om enkelte taper ytelse når man ser på barnetillegget isolert, betyr dette ikke nødvendigvis at de kommer dårligere ut når samlede ytelser sammenlignes.

Blant gruppen enslige forsørgere med 100 pst. ytelse mottok 40 pst. av mottakere av tidsbegrenset uførestønad og 45 pst. av uførepensjonistene sosialhjelp i 2004. Det er ikke undersøkt om sosialhjelpen er mottatt samtidig med uføreytelsene eller i perioden før innvilgelse.

Det ytes et barnetillegg på 17 kroner pr. barn pr. dag for mottakere av tidsbegrenset uførestønad. Dette tilsvarer 4420 kroner pr. år. Barnetillegget er ikke behovsprøvd mot inntekt.

Mottakere av varig uførepensjon gis et barnetillegg pr. barn på maksimalt 40 pst. av folketrygdens grunnbeløp, tilsvarende 24 280 kroner pr. 1.5.2005. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av manglende trygdetid, blir tillegget tilsvarende min-

dre. Tillegget er behovsprøvd mot begge foreldrenes inntekt dersom de bor sammen med barnet.

Trygdekontorenes oppfølgingsarbeid

Høsten 2004 foretok Rikstrygdeverket en kvalitetsundersøkelse i enkelte fylker. Undersøkelsen viser at det forelå oppfølgingsplan i om lag 2/3 av sakene og at disse i hovedsak var utarbeidet innenfor tidsfristen. Planene var imidlertid ikke alltid individuelt tilpasset og godt nok målrettet i forhold til å få stønadsmottakeren tilbake i arbeid på sikt. Dette tyder på at det er et stort forbedringspotensial i trygdekontorenes oppfølging av denne gruppen stønadsmottakere.

Reaktivisering av uføre

Arbeidet med å bistå uførepensjonister som har mulighet til å gå tilbake til arbeid eller øke arbeidsinnsatsen videreføres. Arbeidet med reaktivisering av uførepensjonister er en del av den samlede innsatsen for å nå Intensjonsavtalenes delmål 2: «Å få tilsatt langt flere arbeidstakere med redusert funksjonsevne». Reaktiviseringen er et samarbeid mellom trygdetaten og Aetat. En av utfordringene er i samarbeid med stønadsmottakerne å finne fram til arbeidsgivere som har behov for arbeidskraft og som ønsker å gi uførepensjonister mulighet til å komme tilbake til arbeid. I det videre samarbeidet med partene om et inkluderende arbeidsliv blir det viktig å sikre at dette blir enklere enn i dag. Trygdeetatens arbeidslivssenter er en viktig samarbeidspart her.

På bakgrunn av Agderforsknings evaluering foreslås det å utvide den hvilende pensjonsretten fra tre til fem år. Uførepensjonister som er over 60 år når de begynner i arbeid foreslås å få beholde retten til å få tilbake uførepensjon i perioden fram til alderspensjon. Utvidelsen foreslås å gjelde fra og med 1. januar 2006.

Forsøk med ulike modeller for vurdering av søkerens funksjon og medisinske forhold

I dag er det i det vesentligste søkerens egen fastlege som står for den medisinske vurderingen i forbindelse med søknad om uføreytelser. For å sikre mer uavhengige vurderinger av søkerens funksjonsevne og helsetilstand er det etablert to ulike forsøk:

- Forsøk med bruk av legespesialister. Alle søknader om uføreytelser i et visst antall kommuner i et fylke vurderes av en uavhengig legespesialist fra et annet fylke. Forsøket startet sommeren 2005.

- Forsøk med systematisk bruk av rådgivende lege. Alle søknader om uføreytelser i et visst antall kommuner i et fylke vurderes av trygdeetatens rådgivende lege fra et annet fylke. Forsøket startet våren 2005.

Forsøk med uførepensjon som lønnstilskudd

Regjeringens mål om et arbeidsliv med plass til alle omfatter også tiltak for å få flere uførepensjonister tilbake i arbeidslivet. Departementet fortsetter innsatsen for å få flere uførepensjonister tilbake i arbeid, og styrker ordningen med uførepensjon som lønnstilskudd som regjeringen iverksatte i 2005. Ordning innebærer at uførepensjonen i en periode på inntil tre år kan nyttes som et tilskudd til arbeidsgivere som ansetter uførepensjonister på ordinære lønns- og arbeidsvilkår med sikte på et varig arbeidsforhold. For nærmere omtale av ordningen vises det til kap. 634, post 74.

Friinntekt og insentiver til arbeid

Folketrygdens stønadsordninger skal sikre rimelig inntekt til personer som av ulike grunner ikke kan delta i arbeidslivet. Samtidig skal stønadsordningene være utformet slik at de motiverer til arbeid.

Reglene om friinntekt og avkorting av stønad er forhold som har betydning for trygdemottakernes arbeidsinnsats. Andre forhold er skatteregler og regler om stønads/inntektstak og behovsprøvde tillegg. For en del trygdemottakere er det lite lønnsomt å prøve seg i arbeid eller øke arbeidsinnsatsen i deltidsstilling i kombinasjon med trygd.

Reglene om friinntekt/avkorting er forskjellige for ulike grupper trygdemottakere. Friinntekten er høyest for mottakere av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon, mens avkorting (når arbeidsinntekten overstiger friinntektsgrensen) er gunstigere for andre grupper.

Mottakere av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon kan tjene inntil ett grunnbeløp (friinntekt) uten at stønaden blir redusert når det har gått ett år etter at stønaden er innvilget. Friinntekten er ment som et insitament til å forsøke seg i arbeid. Høy friinntekt vil imidlertid kunne innebære at samlet inntekt vil kunne bli høy sammenliknet med inntekt før uførhet. Dette gjelder særlig for uførepensjonister med tidligere lav inntekt hvor uførepensjonen gir en høy kompensasjonsgrad. Uførepensjonister med gradert pensjon i kombinasjon med deltidsarbeid har mulighet til å ha friinntekt på linje med stønadsmottakere med full pensjon. I slike tilfeller vil pensjon + arbeidsinntekt kunne bli like høy eller høyere enn inntekt før uførhet. For å hindre slik overkompensasjon er det fra

1. januar 2004 innført et inntektstak som går ut på at pensjon + pensjongivende inntekt ikke skal kunne være høyere enn inntektsnivået før uførhet.

Når friinntekten overstiges skal uføregraden revurderes. Hovedregelen er at det ved fastsettelse av ny uføregrad skal tas hensyn til all inntekt. Dette innebærer at uførepensjonister som øker arbeidsinntekten utover friinntektsgrensen vil kunne få en samlet lavere inntekt (trygd + arbeidsinntekt) enn ved å tilpasse arbeidsinntekten til friinntekten. Uførepensjonister som etter revurdering får en uføregrad som er lavere enn 2/3, vil også kunne få en kraftig skatteskjerpelse.

Enkelte stønadsmottakere kan i tillegg til livsoppholdsyttelsen fra folketrygden ha rett til behovsprøvde ytelser for eksempel i form av barnetillegg eller bostøtte. Dette er stønader som vil falle bort helt eller delvis når trygdemottakeren skaffer seg inntekt.

Frisch-senteret har på oppdrag fra departementet kartlagt hvordan trygd og skatt samlet sett påvirker gevinsten av å jobbe. Undersøkelsen viser at personer med trygderettigheter gjennomgående står overfor vesentlig høyere totale skattesatser enn befolkningen generelt. Ved valg av full jobb framfor ingen jobb står personer med trygderettigheter overfor en gjennomsnitts total skattesats på rundt 70 pst. Uførepensjonister og AFP-pensjonister er de gruppene som har minst å tjene på begynne i fullt arbeid. De høyeste totale skattesatsene finner man blant personer med utsikt til lave arbeidsinntekter. For uførepensjonister som har inntekt like over friinntektsgrensen vil den totale skattesatsen kunne være over 100 pst. I Frisch-senterets utredning kommer ikke effekten av at friinntekten overstiges fram.

Problemstillinger som gjelder trygd og insentiver til arbeid, herunder regler om friinntekt og avkorting av trygdeytelser, vil være sentralt i stortingsmeldingen om arbeid og velferd som vil bli lagt fram våren 2006. Departementet vil foreslå endringer i regelverket i denne meldingen.

Uførepensjonsutvalget

Stortinget vedtok hovedprinsipper for en pensjonsreform 26. mai 2005, jf. Innst. S. nr. 195 (2004-2005). I forbindelse med det videre arbeidet med pensjonsreformen oppnevnte Regjeringen den 5. august 2005 et offentlig utvalg som skal vurdere og foreslå endringer i folketrygdens uførepensjon. En sentral oppgave for utvalget er å utrede og foreslå hvordan uførepensjonen skal innrettes i forhold til en framtidig allmenn tidligpensjonsordning. Utvalget skal vurdere og foreslå tiltak for å hindre at uføreordningen motvirker insentiver til arbeid. Det er

en forutsetning at uførepensjonsordningen skal sikre inntekt og et verdig livsopphold til personer som har varig nedsatt arbeidsevne på grunn av sykdom, skade, eller lyte, og som av den grunn må slutte i arbeid før de kan gå av med alderspensjon. Utvalget skal også komme med forslag til hvordan opptjening og utmåling av uførepensjon skal utformes med en ny opptjeningsmodell for alderspensjon i folketrygden. Utvalget skal avgi innstilling innen 1. november 2006.

Vurdering av yrkesskadesystemet

Et offentlig utvalg har i NOU 2004: 3 utredet hvordan yrkesskadesystemet bør organiseres og utformes. Et flertall foreslår at folketrygdlovens regler om yrkesskade og den private yrkesskadeforsikringsordningen slås sammen til en ny lov om arbeidsskadeforsikring. Flertallet ønsker blant annet at en eventuell ny lov om arbeidsskadeforsikring i sin helhet skal administreres av forsikrings-selskapene og at klagesaker skal behandles av en arbeidsskadeforsikringsnemnd. Saken har vært på høring. Det er delte meninger i utvalget og blant høringsinstansene på en rekke punkter. Saken er under vurdering i Arbeids- og sosialdepartementet.

6. Budsjettforslag for 2006

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

I forbindelse med utvidelse av forsøket med uførepensjon som lønnstilskudd, foreslås kap. 634, post 74 økt med 55,5 mill. kroner mot en reduksjon på kap. 2655 post 70 med 22,2 mill. kroner og en reduksjon på kap. 2655 post 71 med 33,3 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 16 679 mill. kroner for 2006.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

I forbindelse med utvidelse av forsøket med uførepensjon som lønnstilskudd, foreslås kap. 2655 post 71 redusert med 33,3. mill. kroner, jf. omtale under kap. 2655, post 70.

Det foreslås bevilget 25 262 mill. kroner for 2006.

Post 72 Sært tillegg, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 1 360 mill. kroner for 2006.

Post 73 Foreløpig uførestønad, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 355 mill. kroner for 2006.

Post 74 Tidsbegrenset uførestønad

Det foreslås det at mottakere av tidsbegrenset uførestønad skal få behovsprøvd barnetillegg etter samme regler som for uførepensjonister. Omleggingen foreslås å tre i kraft 1. juni 2006. Merutgiftene er anslått til 59,1 mill. kroner for 2006.

Det foreslås bevilget 4 034,1 mill. kroner for 2006.

Post 75 Menerstatning ved yrkesskade, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 105 mill. kroner for 2006.

Post 76 Yrkesskadetrygd gml. lovgivning, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 80 mill. kroner for 2006.

Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	7 415 296	8 116 900	8 284 500	2,1
	Sum kategori 29.60	7 415 296	8 116 900	8 284 500	2,1

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
70-89	Andre overføringer	7 415 296	8 116 900	8 284 500	2,1
	Sum kategori 29.60	7 415 296	8 116 900	8 284 500	2,1

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 440 418	1 490 000	1 525 000
71	Hjelpestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 514 426	1 564 600	1 580 000
73	Hjelpemidler m.v. under arbeid og utdanning	131 713	149 000	179 500
74	Tilskudd til biler	706 641	975 000	815 000
75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 523 455	2 756 000	2 843 500
76	Bedring av funksjonsevnen, andre formål	65 413	77 300	91 500
77	Ortopediske hjelpemidler	644 088	685 000	785 000
78	Høreapparater	389 142	420 000	465 000
	Sum kap 2661	7 415 296	8 116 900	8 284 500

Innledning

Kapitlet omhandler grunnstønad, hjelpestønad og hele hjelpemiddelområdet, dvs. stønad til alle typer hjelpemidler for personer med nedsatt funksjonsevne i dagliglivet, i arbeid og utdanning. Det omfat-

ter ulike tilpasninger og stønader på arbeidsplass, stønad til bil, ortopediske hjelpemidler, høreapparater og alle andre former for hjelpemidler.

Dagens formidlingssystem på hjelpemiddelområdet er desentralisert, der både trygdeetaten og kommunene har en viktig rolle i formidlingspro-

sessen. Hjelpemiddelsentralene har et overordnet og koordinerende ansvar for hjelpemiddelformidlingen til personer med nedsatt funksjonsevne og har trygdeetatens fagkompetanse på formidling av hjelpemidler og tilrettelegging i bruken av disse.

Hjelpemiddelsentralene skal bidra til likeverdig og helhetlig problemløsning for personer med nedsatt funksjonsevne og skal være faglige ressurs- og kompetansesentra for andre aktører (for eksempel kommuner, fylkeskommuner og IA-virksomheter) der hjelpemidler og ergonomiske tiltak er aktuelt. Hjelpemiddelsentralene skal bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne får løst sine praktiske behov i hjem, skole, arbeid og i dagliglivet.

Trygdeetaten legger vekt på aktiv brukermedvirkning på hjelpemiddelområdet. Brukernes behov og ønsker må være viktige premisser for valg av løsning. Dette stiller formidlingssystemet overfor store utfordringer i oppgaveløsningen. Brukerundersøkelser viser at om lag 80 pst. av brukerne er fornøyde med de tjenestene de får. Formidlingssystemet har imidlertid vist seg å være for lite tilpasset enkelte av brukerne. Dette er brukere med god kompetanse på egne hjelpemiddelbehov samt barn og ungdom med funksjonsnedsettelser og deres foreldre.

Grunnstønsordningen skal kompensere for nødvendige, varige og løpende ekstraavgifter til personer med nedsatt funksjonsevne og kronisk syke. I 2004 mottok i underkant av 134 000 personer grunnstønad, og det ble utbetalt nesten 1,5 milliarder kroner i støtte.

ECON Analyse A/S har i en rapport av august 2005 evaluert grunnstønsordningen på bakgrunn av ønsket om å få vurdert om ordningen er hensiktsmessig og effektiv i forhold til målet om å gi økonomisk kompensasjon til personer med nedsatt funksjonsevne og kronisk syke. Evalueringsrapporten konkluderer med at grunnstønsordningen er en rimelig god ordning for å kompensere for nødvendige og varige ekstraavgifter. For å gjøre ordningen mer treffsikker foreslår ECON mindre intervaller mellom satsene og hyppigere revurdering når grunnstønad er tilstått.

Hjelpstønad skal kompensere for utgifter til særskilt tilsyn eller pleie. Det kan gis forhøyet hjelpstønad til barn og unge under 18 år som har vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp. I 2004 mottok i overkant av 87 000 personer hjelpstønad, og det ble utbetalt i overkant av 1,5 milliarder kroner.

Arbeids- og sosialdepartementet foretar en gjennomgang av strategier og tiltak for å kunne kombinere høy yrkesdeltaking med omsorg for pleie- og omsorgstrengende familiemedlemmer. Det tas sikte på å sende ut høringsnotat og at saken legges fram for Stortinget.

På hjelpemiddelområdet foreslås følgende tiltak for 2006:

1. Billedtelefon som hjelpemiddel for tegnspråkbrukere i arbeidslivet (9,5 mill. kroner), jf. kap. 2661, post 73.
2. Skjermlesingsprogram til mobiltelefon for synshemmede (2,5 mill. kroner), jf. kap. 2661, post 75.
3. Programvare som gjør mobiltelefonbruk mulig for mennesker med kognitive funksjonsnedsettelser (1 mill. kroner), jf. kap. 2661, post 75.
4. Akutt tolkehjelp for hørselshemmede og døvblinde (1,8 mill. kroner), jf. kap. 2661, post 76.

Post 70 Grunnstønad, overslagsbevilgning

Formålet med grunnstønad er å gi økonomisk kompensasjon for visse ekstraavgifter på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Grunnstønad kan gis til ekstraavgifter til følgende formål:

- drift av tekniske hjelpemidler
- transport, herunder drift av brukerens bil
- hold av førerhund
- teksttelefon og i særlige tilfeller vanlig telefon
- bruk av proteser og støttebandasjer o.l.
- fordyret kosthold ved diett
- slitasje på klær og sengetøy

Stortinget fastsetter satsene for grunnstønad. Fra 1. januar 2005 er de årlige satsene for grunnstønad: Sats 1: 6 636 kroner, sats 2: 10 140 kroner, sats 3: 13 332 kroner, sats 4: 19 620 kroner, sats 5: 26 604 kroner og sats 6: 33 240 kroner.

Hovedtrekkene i regelverket

For å få rett til grunnstønad må personen ha varige, løpende ekstraavgifter på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Det er en forutsetning at størrelsen på ekstraavgiftene er minst like store som den satsen som blir gitt. Det gjelder ingen generell aldersgrense for grunnstønad, unntatt for grunnstønad til transport. Det gis ikke grunnstønad til transport hvis ekstrabehovet først oppstår etter fylte 70 år.

Resultatrapport**Antall grunnstønadmottakere***Antall grunnstønadmottakere etter alder og kjønn 2000, 2003 og 2004 pr. 31. desember*

Alder	Antall kvinner				Endring, pst			
	2000	2003	2004	2000–2004	2000	2003	2004	2000–2004
I alt	75 563	76 527	76 555	1,3	55 668	57 225	57 177	2,7
0-17 år	7 125	6 959	6 842	-4,0	10 080	10 495	10 380	3,0
18-66 år	45 717	47 814	48 227	5,5	33 555	35 065	35 304	5,2
67 år og eldre	22 721	21 754	21 486	-5,4	12 033	11 665	11 493	-4,5

Ved utgangen av 2004 mottok til sammen 133 732 personer grunnstønad. I perioden 2000 til 2004 økte antallet stønadmottakere med 1,9 pst., men fra 2003 til 2004 var antallet stabilt. Kvinnean-

delen blant stønadmottakerne ligger stabilt på 57 pst. De siste årene har ca. 40 pst. av grunnstønadmottakerne mottatt uførepensjon.

Antall grunnstønadmottakere etter alder og sats pr. 31. desember 2004

Alder	I alt	0-17 år	18-29 år	30-49 år	50-66 år	67-79 år	80 år og eldre
Antall i alt	133 732	17 222	10 658	33 187	39 686	23 844	9 135
Sats 1	74 067	10 544	5 327	16 154	20 438	14 731	6 873
Sats 2	11 773	1 801	970	2 905	3 600	1 921	576
Sats 3	25 184	1 219	1 396	7 055	9 639	4 781	1 094
Sats 4	18 889	3 177	2 421	5 743	4 918	2 079	551
Sats 5	2 739	336	377	926	789	276	35
Sats 6	1 080	145	167	404	302	56	6
Endring fra foregående år, pst	0,0	-1,3	0,0	0,0	1,6	-2,2	1,0
Sats 1	-2,3	-4,2	-2,9	-2,9	-0,3	-4,0	-0,1
Sats 2	0,1	0,3	-1,3	-1,4	2,1	-0,6	-0,5
Sats 3	2,0	1,6	1,9	2,1	2,9	-0,5	4,1
Sats 4	6,1	6,3	5,1	6,6	6,1	4,8	9,8
Sats 5	2,9	1,8	3,9	0,3	4,4	6,2	16,7
Sats 6	10,0	9,8	6,4	8,3	12,7	21,7	0,0

I løpet av 2004 ble i alt 6 301 nye personer tilkjent grunnstønad, hvorav 64 pst. ble tilkjent satsene 1 eller 2. Blant de nye stønadmottakerne ble i alt 39 pst. av kvinnene og 32 pst. av mennene tildeelt sats 3 eller høyere sats. De tilsvarende andelen blant nye stønadmottakere i 2000 var 27 pst. blant kvinner og 26 pst. blant menn. Denne utviklingen i retning av høyere satser har særlig hatt sammenheng med oppjusteringen av beregningsgrunnlaget for merutgifter til diett for personer med visse kostholdssykdommer.

Om lag 56 pst. av grunnstønadmottakerne mottok sats 1 ved utgangen av 2004. Dette var 2,3 pst. lavere enn året før. Den høyeste prosentvise

økningen forekom blant mottakerne av sats 4 og 6, hvor antall stønadmottakere økte med hhv. 6,1 og 10 pst.

Av grunnstønadmottakerne registrert med formålkode, er over halvparten tilkjent stønad til ekstrautgifter til transport, mens nær en tredjedel er tilkjent stønad på grunn av ekstrautgifter til slitasje på klær og sengetøy.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Dokumentasjon og kvalitet i saksbehandlingen

Trygdeetaten gjennomfører regelmessig undersøkelser av kvaliteten i saksbehandlingen, siste gang

i 2004. Denne undersøkelsen viste at kvaliteten i hovedsak er god, men at det fortsatt er noen utfordringer knyttet til innhenting av tilstrekkelig dokumentasjon og skjønnsutøvelse.

Et sentralt tiltak i denne sammenheng er deltakelse på lokale og regionale nettverksmøter. Det er videre fokusert på samtale med og veiledning av bruker for å oppnå raskere avgjørelser og sikre at brukers helhetssituasjon blir belyst. Bruker får tilbud om å bidra til dokumentasjonsinnhenting, for på den måten å bidra til kvalitetssikring og økt delaktighet i prosessen, samt raskere saksbehandling.

Budsjettforslag for 2006

Trygdeetaten pålegges å ha et noe sterkere fokus på revurdering generelt, og særlig ved de trygdekantorene der det i dag ikke skjer revurdering. Det er for å sikre at alle mottar den ytelsen de har krav på.

Tiltaket er anslått å gi en innsparing på 10 mill. kroner.

Det foreslås videre at satsene, fra 1. januar 2006, justeres med 1,7 pst. og økes til:

- Sats 1: 6 744 kroner
- Sats 2: 10 308 kroner
- Sats 3: 13 560 kroner
- Sats 4: 19 956 kroner
- Sats 5: 27 060 kroner
- Sats 6: 33 804 kroner

Det foreslås bevilget 1 525 mill. kroner for 2006.

Post 71 Hjelpetønad, overslagsbevilgning

Formålet med hjelpetønad er å gi økonomisk kompensasjon for særskilt tilsyn eller pleie på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Rett til hjelpetønad til tilsyn og pleie forutsetter at det foreligger et privat pleieforhold.

Hovedtrekkene i regelverket

Det er et vilkår for rett til hjelpetønad at hjelpebehovet er så stort at det svarer til et økonomisk vederlag tilsvarende den fastsatte hjelpetønadssatsen. Det er ikke noe krav om at det må foreligge utgifter til leid hjelp, fordi det som oftest er familiemedlemmer som utfører pleien i hjemmet. Det forutsettes imidlertid at familiemedlemmer i samme husstand yter noe hjelp uten økonomisk kompensasjon.

For blinde og sterkt svaksynte gis det hjelpetønad uten noen nærmere individuell prøving. Det er ingen aldersgrense for hjelpetønad til særskilt tilsyn og pleie. Hjelpetønad til barn gis dersom de har et pleie- og omsorgsbehov utover det friske barn på samme alder har.

Stortinget fastsetter satsene for hjelpetønad. Ordinær hjelpetønad sats 1 er fra 1. januar 2005 11 904 kroner pr. år. Hjelpetønad til hjelp i huset opphørte for nye søkere fra 1. januar 1992. De som fortsatt mottar denne ytelsen får 11 064 kroner pr. år fra 1. januar 2004.

Forhøyet hjelpetønad til barn og unge

Forhøyet hjelpetønad kan gis til barn og unge under 18 år som har vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det som dekkes av ordinær hjelpetønad, sats 1.

Hjelpebehovet må være så stort at det svarer til et økonomisk vederlag på størrelse med den fastsatte og forhøyde hjelpetønadssatsen. Det er et vilkår at stønaden gir barnet eller ungdommen bedre muligheter for å bli boende hjemme. Dette innebærer ikke at brukeren må bo hjemme hele tiden. Dersom barnet eller ungdommen for eksempel bor delvis hjemme og delvis i offentlig omsorgsbolig kan den forhøyede hjelpetønaden gis med lavere sats i den utstrekning det foreligger et privat pleieforhold.

Fra 1. januar 2005 er de årlige satsene for forhøyet hjelpetønad for sats 2: 23 808 kroner, for sats 3: 47 616 kroner og for sats 4: 71 424 kroner.

Resultatrapport**Antall hjelpestønadsmottakere***Hjelpestønadsmottakere etter alder og kjønn 2000, 2003 og 2004 pr. 31. desember*

Alder	Antall kvinner			Endring, pst	Antall menn			Endring, pst
	2000	2003	2004		2000	2003	2004	
I alt	54 139	51 198	49 172	-9,2	35 399	38 334	37 956	7,2
0-17 år	10 383	11 699	11 973	15,3	16 933	19 842	20 543	21,3
18-66 år	20 331	19 070	17 835	-12,3	12 515	13 036	12 217	-2,4
67 år og eldre	23 425	20 429	19 364	-17,3	5 951	5 456	5 196	-12,7

Ved utgangen av 2004 mottok til sammen 87 128 personer hjelpestønad, hvorav 49 172 kvinner og 37 956 menn. Antallet stønadsmottakere har vært relativt stabilt i flere år, men ble redusert med 2,7 pst. fra 2003 til 2004. Både kvinneandelen og

uføreandelen blant mottakerne er stadig synkende. Kvinneandelen er redusert fra om lag 60 pst. i 2000 til 56 pst. i 2004. Andelen hjelpestønadsmottakere som også er mottakere av uførepensjon er redusert fra 32 pst. i 2000 til 29 pst. i 2004.

Antall hjelpestønadsmottakere etter alder og sats pr. 31. desember 2004

Alder	I alt	0-17 år	18-29 år	30-49 år	50-66 år	67-79 år	80 år og eldre
Antall i alt	87 128	32 516	6 138	9 488	14 426	13 549	11 011
Sats 0	25 077	2	10	2 529	7 985	7 951	6 600
Sats 1	43 417	13 952	6 128	6 936	6 404	5 588	4 409
Sats 2	11 911	11 839	-	23	37	10	2
Sats 3	4 810	4 810	-	-	-	-	-
Sats 4	1 913	1 913	-	-	-	-	-
Endring fra foregående år, pst	-2,7	3,1	0,1	-12,2	-4,9	-8,4	-0,7
Sats 0	-5,6	0,0	-37,5	-13,8	-4,0	-10,2	2,4
Sats 1	-3,9	0,2	0,2	-11,5	-6,1	-5,8	-5,1
Sats 2	5,5	5,9	-	-11,5	0,0	-23,1	200,0
Sats 3	4,6	5,1	-	-	-	-	-
Sats 4	2,1	2,7	-	-	-	-	-

Ved utgangen av 2004 var 44 pst. av hjelpestønadsmottakerne i aldersgruppen under 30 år, som er den aldersgruppen der antall stønadsmottakere vokser. Dette bidrar dessuten til at andelen barn og unge med forhøyet hjelpestønad fortsetter å øke. Om lag 21 pst. av hjelpestønadsmottakerne tilhører nå denne kategorien. Bedret informasjon om ordningen kan være en medvirkende årsak til denne utviklingen.

I alt 6 737 nye personer ble i løpet av 2004 tilkjent hjelpestønad, 170 færre enn året før. Blant de nye stønadsmottakerne er det en overvekt av menn, særlig i alderen opp til 17 år.

Det ble i løpet av 2004 og 2005 foretatt en gjennomgang av saker der brukere mottok både hjelpestønad og kommunale ytelser. Dette dreier seg om personer som opprinnelig var tilstått hjelpestønad, og som etter den tid har fått kommunale tjenester som dekker samme formål. Gjennomgangen førte til at flere stønadstilfeller ble stoppet.

Det har ved flere anledninger blitt dokumentert betydelige geografiske variasjoner i hvor hyppig hjelpestønad tildeles. En undersøkelse fra Rikstrygdeverket om tildeling av hjelpestønad til barn og ungdom viser at svært mye av denne variasjonen kan forklares av en tilsvarende geografisk variasjon i søkertilbøyelighet (RTV-rapport 05/2004).

Utfordringer og hovedprioriteringer

Tidligere kvalitetsundersøkelser har vist at det er en utfordring å nå målet om lik praksis på dette området, som er sterkt preget av skjønnsmessige vurderinger. Det er tidligere satt i verk en rekke tiltak for å legge til rette for mest mulig lik skjønnsutøvelse, og fylkene gjennomfører regelmessige kvalitetsundersøkelser for å følge opp dette.

Arbeids- og sosialdepartementet har i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Finansdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet satt i gang en utredning om strategier og tiltak for å kunne kombinere høy yrkesdeltaking med omsorg for pleie og omsorgstrengende familiemedlemmer. Utredningen omfatter både eventuelle nye bestemmelser om adgang til å få permisjon fra sitt vanlige arbeid for kortere eller lengre tid og muligheter til å få lønn eller annen økonomisk kompensasjon for omsorgsarbeidet. Bl.a. vil en mulig sammenslåing av den kommunale omsorgslønnen med folketrygdens ordninger med hjelpestønad og pleiepenger bli vurdert. Utredningen vil også omfatte økonomiske konsekvenser for staten, kommunene, private og offentlige arbeidsgivere samt pleietrengende og deres pårørende. Også mulige konsekvenser for likestilling mellom kjønnene vil bli vurdert.

Budsjettforslag 2006

Det foreslås at satsene fra 1. januar 2006 justeres med 1,7 pst. og økes til:

- Sats 0: 11 256 kroner
- Sats 1: 12 108 kroner

- Sats 2: 24 216 kroner
- Sats 3: 48 432 kroner
- Sats 4: 72 648 kroner

Det foreslås bevilget 1 580 mill. kroner for 2006.

Post 73 Hjelpemidler mv. under arbeid eller utdanning

Formålet med ordningen er å fremme mulighetene til yrkesaktivitet/utdanning og hindre utstøting fra arbeidslivet.

Hovedtrekkene i regelverket

For at vedkommende skal kunne få eller beholde høvelig arbeid eller gjennomføre utdanning eller arbeidstrening kan det gis stønad i form av hjelpemidler og andre tiltak.

Tilrettelegging i arbeids- og utdanningssituasjoner kan omfatte ulike virkemidler og tiltak. Trygdeetaten kan gi stønad til bl.a. hjelpemidler, ombygging av maskiner og tilrettelegging av det fysiske miljøet på arbeidsplassen, lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte, tolkehjelp for hørselshemmede og tolke- og ledsagerhjelp til døvblinde.

For selvstendig næringsdrivende har det vært en ordning med egenfinansiering av hjelpemidler der flere personer har vært eiere eller har tatt ut næringsinntekt. Fra og med 1. januar 2005 ble dette regelverket harmonisert slik at alle selvstendig næringsdrivende må betale en egenandel på 40 pst. uansett om det er en eller flere eiere.

Resultatrapport

Kostnadsutviklingen for de enkelte stønadene for perioden 2002-2004

	2002 mill. kroner	2003 mill. kroner	Prosentvis endring	2004 mill. kroner	Prosentvis endring
Hjelpemidler og tilrettelegging i arbeid	49,4	74,7	50,2	95,1	27,3
Tolkehjelp døve	26,9	30,9	14,9	27,3	-11,7
Tolkehjelp døvblinde	1,4	1,6	14,3	1,8	12,5
Lese- og sekretærhjelp	4,2	5,3	26,2	7,5	41,5

Fokuset på å få personer med nedsatt funksjonsevne ut i arbeid har medført økte utgifter. Dette gjelder spesielt for ordningen med lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte. Det økte fokuset på ordningen har medført at den har blitt bedre kjent og dermed benyttes av flere.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Ordningen med tolkehjelp i arbeidslivet for hørselshemmede og døvblinde har som formål å styrke disse gruppenes mulighet for å beholde eller skaffe seg høvelig arbeid. Hørselshemmede og døvblinde kan overføre sine individuelle rettig-

heter til arbeidsgiver som ansetter tolker på arbeidsplassen mot refusjon av trygden. Ordningen er evaluert og det ble i 2005 utarbeidet forslag til endringer. Det vil i 2006 bli arbeidet videre med gjennomføringen av disse.

Det er gjennomført et prosjekt med billedtelefonolking på arbeidsplassen. Målet med ordningen er å kunne skaffe tolkehjelp uten at tolken behøver å reise til arbeidsplassen. Dette vil bety bedret kommunikasjon for hørselshemmede i arbeidslivet, reduserte reiseutgifter og bedre utnyttelse av tolkekapasiteten. Ordningen foreslås iverksatt i 2006.

Det har i de senere år vært økt fokus på å tilrettelegge arbeidsplasser for å oppnå økt deltakelse i arbeidslivet for personer med nedsatt funksjonsevne. Det er gjennomført en rekke tiltak for å gjøre ordningen mer fleksibel.

Rikstrygdeverket har opprettet en faggruppe som skal samle, systematisere og dokumentere erfaringer og utvikle metodikk på området, spre kunnskap i formidlingssystemet og bidra til et likeverdig tilbud til brukere uavhengig av bosted. Det er utarbeidet en del informasjonsmateriell som skal bidra til å effektivisere hjelpemiddelsentralenes arbeid. I 2006 vil fokus fortsatt rettes mot arbeidsplassstilrettelegging i arbeidet med å nå IA-avtalens tre delmål. Høsten 2005 vil det bli gjennomført en kvalitetsundersøkelse av hjelpemidler i arbeidslivet. Resultatet av denne undersøkelsen vil bli fulgt opp i 2006.

Budsjettforslag 2006

Arbeids- og sosialdepartementet foreslår at billedtelefonolking for hørselshemmede på arbeidsplassen gjøres til en permanent ordning, ved at det etableres en fast tjeneste med fjerntolking. Det vil være både kostnads- og arbeidsbesparende å innføre en ordning der tolkene er ved en sentral og tolker for brukerne som er ute på sine arbeidsplasser. Merutgiften er beregnet til 9,5 mill. kroner ved oppstart 1. april 2006. Merutgiftene for senere år vil være på 9,5 mill. kroner på årsbasis.

Det foreslås bevilget 179,5 mill. kroner for 2006.

Post 74 Stønad til bil

Stønad til bil er et viktig tiltak for at personer med nedsatt funksjonsevne skal kunne delta i samfunnslivet på samme premisser som andre. Stønadmottakerne kan enten ha behov for vanlige biler eller ha behov for spesielt tilpassede biler.

Hovedtrekkene i regelverket

Formålet med ytelsen er å kompensere for utgifter bruker har på grunn av vanskeligheter med å benytte offentlig transport som følge av sykdom, skade eller lyte.

Med virkning fra 1. april 2003 ble reglene for stønad til bil endret. Stønad til anskaffelse eller gjenanskaffelse av bil kan gis der bruker på grunn av varige forflytningsvansker er avhengig av egen bil i forbindelse med transport til og fra arbeid, jf. folketryktdloven § 10-5 eller for å bedre funksjonsevnen i dagliglivet, jf. folketryktdloven § 10-6. Det forutsettes at bruker har et reelt og omfattende transportbehov. Stønad til bil deles inn i to hovedkategorier: Gruppe 1 biler som er ordinære personbiler og gruppe 2 biler som er spesialtilpassede kassebiler. Vilåårene for å få en gruppe 2 bil er at bruker er avhengig av rullestol som skal fraktes inn i bilen ved bruk av heis eller rampe.

Stønad til gruppe 1 biler gis i form av et økonomisk behovsprøvet tilskudd på inntil 133 150 kroner. Bruker kan selv velge bil, og har selv ansvaret for at bilen er hensiktsmessig og at den vil vare ut brukstiden som er 11 år.

Stønad til gruppe 2 biler gis i form av et rente- og avdragsfritt lå, der de første 150 000 kronene av bilprisen underlegges en økonomisk behovsprøving. Den delen av bilprisen som overstiger 150 000 kroner gis i sin helhet som et rente- og avdragsfritt lå. Det gis i utgangspunktet stønad til en gjenbruksbil. Dersom dette ikke er mulig gis det stønad til en ny bil innenfor de bilmodellene Rikstrygdeverket har inngått avtale om.

Det gis tilskudd til spesialutstyr og tilpasning av biler uansett gruppe uten økonomisk behovsprøving, og det gis behovsprøvd stønad til kjøreopplæring.

Der bruker søker om gjenanskaffelse av bil er det en forutsetning for å få stønad uansett gruppe at bilen har vært brukt i 11 år dersom bilen er brukt for å bedre funksjonsevnen i dagliglivet. Hvis bilen er brukt for å komme til og fra arbeid, attføring eller utdanning er vilååret at bruker har hatt bilen i minst 8 år og at den har gått minst 150 000 kilometer.

Resultatrapport

Brukerundersøkelser viser at brukerne i hovedsak er fornøyd med og trygge på valg av bil og utstyr. De er relativt fornøyd med stønadens størrelse uavhengig av gruppe 1 eller gruppe 2. Gruppe 1 mottakerne er fornøyd med at de selv kan velge bil.

Utgiftene til stønad til bil var på 706,6 mill. kroner i 2004, mot 821,5 mill. kroner i 2003, dvs. en reduksjon på 14 pst. Den markante nedgangen skyldes at den gjennomsnittelige kostnaden pr. bil i gruppe 1 er redusert og at det i 2004 har vært leveringsproblemer for gruppe 2 biler.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Context Consulting gjennomførte i 2004/2005 en undersøkelse på vegne av Rikstrygdeverket der formålet var å undersøke om brukertilfredsheten har økt etter reguleringen, samt om arbeidsbelastning og arbeidsmetoder på hjelpemiddelsentralene har endret seg. Undersøkelsen viste at 90 pst. av gruppe 1 mottakerne var svært eller ganske fornøye med at de fikk velge bil selv. Hele 84 pst. mener at bilen inkludert spesialutstyr fungerer svært godt eller godt, og 60 pst. opplever i svært stor grad eller i stor grad den økonomiske støtten som rettferdig. Undersøkelsen viste videre at gruppe 2 mottakere også er svært fornøye med bil og utstyr (88 pst.) og er trygge på at den bilen de har fått er den beste for dem (80 pst.). Om lag 64 pst. opplever den økonomiske støtten som rettferdig.

Undersøkelsen viste videre at bilkonsulentene nå bruker mer tid på gruppe 2 brukere, og at de opplever at deres kompetanse nå blir bedre utnyttet.

Blant annet på bakgrunn av den gjennomførte brukerundersøkelsen, ser en behov for å utarbeide og iverksette tiltak som gir bruker bedre informasjon. Det er også behov for å følge opp nye rutiner for hjelpemiddelsentralene i etterkant av at bil er utlevert.

Det ble i 2004 også gjennomført en kvalitetsundersøkelse på området med sikte på å kartlegge kvaliteten på saksbehandlingen. Undersøkelsen viste at kvaliteten i saksbehandlingen i all hovedsak var god, men at det er noen utfordringer knyttet til innhenting av dokumentasjon og begrunnelser. Det vil være et prioritert område å følge opp de tiltakene som undersøkelsen konkluderte med.

Budsjettforslag for 2006

Det foreslås at tilskuddet til vanlige personbiler (gruppe 1) settes til 135 400 kroner.

Det foreslås bevilget 815 mill. kroner for 2006.

Post 75 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Formålet med ytelsene er å gi stønad til hjelpemidler og andre tiltak til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet for medlemmer av folketrygden pga. sykdom, skade eller lyte.

Hovedtrekkene i regelverket

Personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte har vesentlig og varig innskrenket alminnelig funksjonsevne har rett til stønad i den utstrekning det anses nødvendig og hensiktsmessig for å bedre vedkommendes evne til å klare dagliglivets gjøremål eller for at vedkommende kan motta pleie i hjemmet (jf. folketrygdloven § 10-6).

Folketrygden kan bl.a. gi stønad til:

- Hjelpemidler til bruk i dagliglivet, barnehagen, grunnskolen, den videregående skole og i lærlingeordninger.
- Utstyr til trening, stimulering og aktivisering av barn og unge under 26 år.

Folketrygden har finansieringsansvaret for skolehjelpemidler som skal kompensere for brukernes nedsatte funksjonsevne. Det gis ikke stønad til læremidler, herunder pedagogisk programvare. Til personer under 26 år kan det gis stønad til hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering for å opprettholde eller bedre funksjonsevnen. Slik stønad kan også gis til spesial- eller ekstraustyr i forbindelse med lek- og sportsaktiviteter.

Det ytes ikke stønad til vanlig sports- og konkurranseutstyr eller til hjelpemidler i hjemmet (hvite- og brunevarer og alminnelig kjøkkenutstyr) som vanligvis også brukes av personer som ikke har nedsatt funksjonsevne. Taket for stønad til standard datautstyr er 7 500 kroner for stasjonært utstyr og 9 000 kroner for bærbar utstyr.

Resultatrapport

Utgiftene til hjelpemidler gikk i 2004 opp med 4,8 pst. nominelt i forhold til 2003. Fra 2002 til 2003 var det derimot en nedgang på 1,9 pst. på hjelpemiddelområdet.

Utgifter til hjelpemidler i løpende og faste 2004-kroner (mill. kroner) og kroner pr. innbygger, 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Utgifter i løpende kroner	2 454	2 331	2 453	2 407	2 523
Utgifter i faste 2003 kroner ¹	2 635	2 430	2 524	2 418	2 523
Utgifter pr. innbygger, løpende kroner	548	515	539	529	548

¹ Beløpene er omregnet til faste kroner med hjelp av konsumprisindeksen.

Noen av de større hjelpemiddelgruppene har følgende utgiftsutvikling fra 2002 til 2004

	2002 mill. kroner	2003 mill. kroner	Prosentvis endring	2004 mill. kroner	Prosentvis endring
Manuell rullestol	170,6	177,2	3,9	181,5	2,4
Elektrisk rullestol	350,8	332,7	-5,2	393,7	18,3
Hjelpemidler til boligtilpasning	364,6	396,3	8,7	406,0	2,4
Datautstyr	254,8	242,5	-4,8	235,2	-3,0
Telefon, lydforsterkning	168,0	190,2	13,2	206,0	8,3
Reservedeler	379,0	370,2	-2,3	375,5	1,4

Det har vært en sterk vekst i utgiftene til elektrisk rullestol, som delvis skyldes økt innvilgelse av terrenggående rullestoler. Personer med nedsatt funksjonsevne ønsker i større grad å være mobile og delta på lik linje med øvrig befolkning både i arbeid og dagligliv.

Hjelpemiddelsentralene gjennomførte over 550 ulike kurs og opplæringstiltak overfor kommunene i 2004, noe som bedret tilgjengeligheten til hjelpemidler. Det har vært arbeidet systematisk

med å utvikle prisforhandlingsområdet for hjelpemidler de senere år. Det gjennomføres innkjøp gjennom sentrale anbudsinnhenter innenfor 80 pst. av utgiftene til hjelpemidler. De resterende 20 pst. av utgiftene gjelder i hovedsak rimeligere hjelpemidler. Disse representerer i antall om lag 50 pst. av hjelpemidlene. Det har vært oppnådd en prisreduksjon på mellom 15 og 20 pst. gjennom anbudene.

For 2004 rapporteres det på følgende hovedmål og resultatindikatorer:

Hovedmål	Resultatindikatorer
Personer med nedsatt funksjonsevne skal ha mulighet for full samfunnsdeltakelse og likestilling	– Ventetid på hjelpemidler – Andel barn, andel i yrkesaktiv alder og andel over 70 år som får hjelpemidler – Antall klagesaker

Ventetid på hjelpemidler

For vel 90 pst. av hjelpemiddelsakene foreligger vedtak i løpet av en måned.

I 2004 ble 83,8 pst. av hjelpemiddelsakene som gjaldt lagervare levert innen to uker, og 77,6 pst. av

hjelpemiddelsakene som gjaldt varer som må anskaffes ble levert innen 5 uker. Målet for begge kategoriene er 80 pst. Resultatene er en klar forbedring fra 2003. Tallene gjelder likevel bare for de 11 fylkene som ikke var i ferd med å innføre nytt datasystem.

Fordeling av hjelpemidler på aldersgrupper

I 2004 var antall brukere ca. 160 000 personer, som er en liten økning fra året før. Rundt 60 pst. av brukerne er over 70 år. Det satses i stor grad på hjemmebasert omsorg i egne boliger framfor institusjoner, og behovet for hjelpemidler blir derfor større. En økning på dette området vil samtidig kunne bidra til lavere utgifter til institusjonsbasert pleie og omsorg.

Antall klagesaker

Det er i 2004 registrert 1 670 klagesaker på hjelpemidler mot 1 664 i 2003.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Utgiftene på hjelpemiddelområdet forventes å stige også i 2006. Dette skyldes bl.a. utviklingen av nye hjelpemidler og en viss økning i antall brukere. Nye og bedre hjelpemidler vanskeliggjør økning i gjenbruksandelen av eksisterende hjelpemidler. Det vil fortløpende bli vurdert hvilke hjelpemidler som er vanlige også for personer som ikke har nedsatt funksjonsevne, og som det derfor ikke bør gis stønad til.

Barn, herunder unge med nedsatt funksjonsevne, og deres nærmeste familier er en viktig målgruppe. Et tett samarbeid med kommune, skole og helsevesen er viktig for at disse brukerne skal oppleve offentlige tjenester som koordinerte og helhetlige. Rikstrygdeverket fortsetter i 2006 sitt arbeid med fokus på barn og hjelpemidler.

Hjelpemiddelsentralene er i ferd med å ta i bruk et nytt datasystem – Ny applikasjon på hjelpemiddelområdet (NAPH), som er et logistikksystem som blant annet legger bedre til rette for samhandling på tvers av fylkesgrensene. Det innebærer for eksempel at gjenbruk på tvers av fylkesgrensene blir lettere fordi alle hjelpemiddelsentralene får tilgang til oversikter over lagerbeholdningen i alle hjelpemiddelsentralene.

Rikstrygdeverket har i en prosjektperiode fått mulighet til å bruke folketrygdens midler mer fleksibelt på hjelpemiddelområdet. Det kan utbetales tilskudd til tilrettelegging av boligen i stedet for trappeheis og løfteplattform. Forutsetningen for å få utbetalt tilskuddet er blant annet at personen fylles vilkårene i folketrygdloven for tilståelse av trappeheis og/eller løfteplattform og at tilskuddet ikke overstiger hjelpemiddelets kostnad. Ordningen medfører lavere kostnad for folketrygden fordi utgifter til installering, vedlikehold m.v. av trappeheis og/eller løfteplattform unngås. Ordningen

gjelder bare på området trappeheis og løfteplattform. Ordningen skal avsluttes og evalueres i 2006. Eventuelle tiltak eller videreføring vil bli vurdert.

Flere grupper av personer med nedsatt funksjonsevne har lite tilgang til litteratur, både under utdanning og i arbeidslivet. Det er nå innledet et tverrdepartementalt samarbeid for å utrede og kostnadsberegne en utvidelse av tilgang til litteratur og informasjon for personer med nedsatt funksjonsevne.

Budsjettforslag 2006

I Budsjett-innst. S. nr. 11 (2004-2005) ber Stortinget Regjeringen vurdere å fjerne aldersgrensen for hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering av personer med nedsatt funksjonsevne. Rikstrygdeverket har beregnet helårskostnadene av en eventuell fjerning av aldersgrensen på dette området til 120 – 180 mill. kroner. Arbeids- og sosialdepartementet finner ikke å kunne prioritere å fjerne aldersgrensen i denne omgang.

Stønad til mobiltelefon dekkes ikke av folketrygden. Programvare vil kunne gjøre mobiltelefon tilgjengelig for personer med store kognitive funksjonsnedsettelser. Merutgiftene til programvare er anslått til 1 mill. kroner. Tiltaket foreslås å få virkning fra 1. januar 2006.

Et skjermlesingsprogram vil kunne gjøre mobiltelefon tilgjengelig for blinde og svaksynte. Synshemmede har ikke tilgang til menyene uten skjermlesingsprogram fordi disse er visuelle. Det foreslås at det gis stønad til skjermlesingsprogram for mobiltelefon til blinde og sterkt svaksynte punktskriftbrukere. Merutgiften er anslått til 2,5 mill. kroner med oppstart 1. april 2006. Merutgiften vil deretter være 2,5 mill. kroner på årsbasis.

Det foreslås bevilget 2 843,5 mill. kroner for 2006.

Post 76 Bedring av funksjonsevnen, andre formål

Hovedtrekkene i regelverket

Denne posten omfatter stønad til:

- Grunnmønster til søm av klær
- Stønad til førerhund
- Stønad til tolkehjelp for hørselshemmede
- Stønad til tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde
- Tilpasningskurs for døvblinde, døve og sterkt tunghørte
- Stønad til lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte
- Opphold på folkehøyskole for selvstendiggjøring til å klare dagliglivets gjøremål

Det kan ytes stønad til opplæring ved tilpasningskurs som er godkjent av Arbeids- og sosialdepartementet. Formålet med opplæringen er å bedre funksjonsevnen i dagliglivet.

Arbeids- og sosialdepartementet godkjenner tilpasningskurs for døvblinde på Eikholt senter for døvblinde, for døve og sterkt tunghørte på Ål folkehøyskole, for blinde og svaksynte på Evenes kurs- og konferansesenter, Hurdalsenteret og Solvik kurs- og aktivitetssenter. I 2004 og 2005 er det gjennomført en prøveordning med tilpasningskurs for

døvblitte og sterkt tunghørtblitte på Briskeby Hørselhemmedes landsforenings skole og kompetansesenter innen en ramme på henholdsvis 650 000 og 700 000 kroner.

Resultatrapport

Totalt var utgiftene 65,4 mill. kroner i 2004, som var en økning på 20,3 pst. fra 2003. De største utgiftene er knyttet til førerhunder, tolkehjelp og tilpasningskurs.

Kostnadsutviklingen for de enkelte stønadene for perioden 2002-2004

	2002 mill. kroner	2003 mill. kroner	Prosentvis endring	2004 mill. kroner	Prosentvis endring
Tilpasningskurs og folkehøgskole	16,2	16,7	3,1	20,1	20,4
Tolkehjelp for døve	5,6	7,3	30,4	10,1	38,4
Tolkehjelp for døvblinde	8,4	12,6	50,0	14,5	15,1
Førerhund	15,1	14,2	-6,0	16,2	14,1
Lese- og sekretærhjelp	1,5	1,7	6,2	2,1	23,5
Andre formål ¹	1,6	1,7	6,2	2,1	23,5

¹ Dette gjelder grunnmønster til søm av klær og reise- og oppholdsutgifter.

Det er gjennomført fagutviklingsprogram på tolkeområdet. Økt fokus på dette området er en medvirkende årsak til økningen i utgiftene.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Det er flere instanser som i dag gir tilbud om tilpasningskurs for døvblinde, døve og sterkt tunghørte. Rikstrygdeverket vil gjennomgå ordningen med sikte på å klarlegge kvaliteten av tilbudene og vurdere finansieringen av tilpasningskursene.

Budsjettforslag for 2006

Det foreslås å opprette et ettårig prosjekt ledet av Rikstrygdeverket for å prøve ut modeller som vil gi en framtidig best mulig, og økonomisk forsvarlig, modell for akutt beredskap for tolketjeneste. Målet er en best mulig samordning av tjenester fra trygdeetat, brannvesen, politi og ambulanse i forhold til akutt behov for hjelp. Brukerorganisasjonene har lenge etterlyst akuttvaktjeneste/beredskap på tolkeområdet. Merutgiften er anslått til 1,8 mill. kroner. Tiltaket foreslås å få virkning fra 1. januar 2006.

Det foreslås bevilget 91,5 mill. kroner for 2006.

Post 77 Ortopediske hjelpemidler

Formålet med ytelsen er at medlemmer av folketrygden som har varige og vesentlige funksjonsforstyrrelser i støtte- og bevegelsesorganene, skal få stønad til anskaffelse, fornyelse og vedlikehold av nødvendig og hensiktsmessig protese eller ortose, ortopedisk fottøy, øyeprotoser, brystprotoser og parykker m.m.

Hovedtrekkene i regelverket

Utgiftene til ortopediske hjelpemidler, brystprotese, øyeprotese, ansiktsdefektprotese og parykk dekkes med hjemmel i folketrygdloven § 10-7. Ortopediske hjelpemidler omfatter protoser, ortoser og ortopedisk fottøy. Ortoser er betegnelsen på produktgrupper som støtteskiner, støttekorsetter og fotsenger. For ortopediske hjelpemidler er hovedregelen at den legen som rekvirerer hjelpemidlet skal ha relevant spesialistgodkjenning.

Ved kjøp av spesialsydd ortopedisk fottøy er det en egenbetaling på 615 kroner pr. par. For barn under 10 år er egenbetalingen 360 kroner pr. par. Ved kjøp av fabrikkmessig framstilt ortopedisk fottøy gis et stønadsbeløp på 1 330 kroner. For fotsenger er egenbetalingen 205 kroner pr. enhet (410

kroner pr. par). Utgifter til nødvendig vedlikehold av ortopediske hjelpemidler dekkes fullt ut.

Trygden yter bare godtgjørelse for ortopediske hjelpemidler som er levert av ortopediske verksteder som Rikstrykdeverket har inngått leverings- og prisavtaler med.

Det ytes full godtgjørelse for utgifter til brystprotese, ansiktsdefektprotese og øyeprotease.

Det ytes godtgjørelse for utgifter til anskaffelse og gjenanskaffelse av parykk eller hodeplagg i stedet for parykk til den som på grunn av sykdom eller behandling for sykdom helt eller delvis har mistet håret. Likeledes gis det støtte til brystproteser og parykker for medlemmer som har fått til-

sagn fra sykehus til kjønnskifteoperasjon. Det kan som hovedregel ytes stønad til parykk med opptil 4 650 kroner pr. kalenderår.

Resultatrapport

Utgifter til ortopediske hjelpemidler var i 2003 og 2004 på hhv. 563,9 og 644,1 mill. kroner, dvs. en økning på 14,2 pst. fra 2003 til 2004. Over en periode på fem år (2000-2004) har utgiftene økt med ca. 48 pst. Mellom 2003 og 2004 har det vært en utgiftsvekst på alle produktgrupper, men mest innenfor ortoser.

Kostnadsutviklingen for de enkelte stønadene for perioden 2002-2004

	2002 mill. kroner	2003 mill. kroner	Prosentvis endring	2004 mill. kroner	Prosentvis endring
Proteser	153,2	175,5	14,6	193,1	10,0
Ortoser, fotseng	175,7	184,7	5,1	218,9	18,5
Skotøy	175,0	153,3	-12,4	171,8	12,1
Brystproteser	21,0	21,6	2,9	23,3	7,9
Parykk	27,6	28,4	2,9	32,4	14,1
Andre stønader ¹	10,5	7,0	-33,3	7,4	5,7
Avregning	-0,3	-6,5		-2,8	

¹ Dette omfatter øyeproteaser og ansiktsdefektproteser og andre ortopediske hjelpemidler

Utgiftsveksten henger først og fremst sammen med to faktorer: Brukerbehov (antall produserte hjelpemidler) og materialkostnader. Over tid observeres en økning i den generelle produksjonen av ortopediske hjelpemidler. Data for materialkostnader viser også en sterk generell vekst grunnet bruk av nye typer materialer. Splittes veksten opp, observeres en sterk vekst for ortoser og proteser, men for fottøy har nivået på materialkostnadene avtatt.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Økt tilbud av høyteknologiprodukter og hjelpemidler med særlig høy kosmetisk kvalitet, og grensetrekkingen mot behandlingshjelpemidler, utgjør en økende utfordring for trygdekantorene mht. å avgjøre hvilke hjelpemidler som er nødvendige og hensiktsmessige.

Budsjettforslag for 2006

Stønad til fabrikkmessig framstilt ortopedisk fottøy foreslås økt til 1 354 kroner. Stønad til parykk foreslås økt til 4 730 kroner.

Det foreslås bevilget 785 mill. kroner for 2006.

Post 78 Høreapparater

Formålet med ytelsen er å yte stønad til høreapparat til et medlem av folketrygden som har et hørselstap av et slikt omfang at høreapparat er av vesentlig betydning for hørselsfunksjonen. Til tinnitusrammede kan det gis stønad til tinnitusmaskerere.

Hovedtrekk i regelverket

Det gis stønad til anskaffelse av høreapparat til en person som har et hørselstap av et slikt omfang at høreapparat er av vesentlig betydning for hørselsfunksjonen. Trygden dekker også nødvendige utgifter til reparasjon av høreapparater og tinnitusmaskerere som det er gitt stønad til. For barn og ungdom under 18 år dekkes også utgifter til service. Reservehøreapparat kan gis til barn under 18 år og til voksne, dersom det er nødvendig for å skaffe seg eller beholde høvelig arbeid.

For analoge høreapparater er det fastsatt en prisgrense på 3 475 kroner for apparat uten propp og 3 780 kroner for apparat med propp. Det kan

gjøres unntak fra prisgrensen når det av medisinske grunner er behov for et dyrere apparat.

Prisgrensen på digitale høreapparater er satt til 5 520 kroner. Prisgrensen kan ikke fravikes unntatt for medlem av folketrygden under 18 år og ved godkjent yrkesskade. Tinnitusrammede kan få opptil 3 170 kroner i stønad til tinnitusmaskerere. Det kan gjøres unntak når det av medisinske grunner er behov for et dyrere apparat.

Stønad til høreapparat og tinnitusmaskerere kan bare gis når apparatene er levert fra leverandør som Rikstrygdeverket har inngått leverings- og prisavtale med.

Resultatrapport

Utgiftene til høreapparater var i 2004 på 389,1 mill. kroner, som var en økning på 11,7 pst. fra 2003. I 2004 ble det innkjøpt 56 113 høreapparater gjennom folketrygden, mot 50 325 i 2003. Dette forklarer i hovedsak økningen i totalkostnadene. Det har også vært en økning i reparasjonskostnadene. Tinnitusmaskerere representerte en kostnad på ca. 5 mill. kroner i 2004.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Helseforetakene har det økonomiske og administrative ansvaret for formidling av høreapparater.

Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Rikstrygdeverket har gjennomført et felles prosjekt med gjennomgang av høreapparatformidlingen i Norge. Det er pekt på en lang rekke utfordringer og anbefalte prioriteringer på området, bl.a. at ansvars- og oppgavefordelingen mellom de ulike aktører og etater må klargjøres og struktureres, og at økonomistyringen må bedres og effektiviseres. Dette arbeidet vil bli fulgt opp i 2006.

Budsjettforslag 2006

Det foreslås at prisgrensene for analoge høreapparater justeres til henholdsvis 3 535 og 3 845 kroner, og at prisgrensene for digitale høreapparater justeres til 5 615 kroner. Stønad til tinnitusmaskerere foreslås prisjustert fra 3 170 til 3 225 kroner.

Det foreslås bevilget 465 mill. kroner for 2006.

Programkategori 29.70 Alderdom

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
2670	Alderdom	81 655 320	83 635 000	88 052 000	5,3
	Sum kategori 29.70	81 655 320	83 635 000	88 052 000	5,3

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
70-89	Andre overføringer	81 655 320	83 635 000	88 052 000	5,3
	Sum kategori 29.70	81 655 320	83 635 000	88 052 000	5,3

Kap. 2670 Alderdom

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	32 356 228	33 015 000	34 490 000
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	44 045 852	45 645 000	48 700 000
72	Ventetillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	124 054	105 000	87 000
73	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	5 129 186	4 870 000	4 775 000
	Sum kap 2670	81 655 320	83 635 000	88 052 000

Plantall – alderspensjonister – gjennomsnittlige pensjoner m.v.

	2004	2005 ¹	2006
Antall alderspensjonister med grunnpensjon pr. 31.12.	625 668	628 400	631 600
Antall alderspensjonister med tilleggspensjon pr. 31.12	565 965	570 900	576 300
Antall alderspensjonister med ventetillegg pr. 31.12.	10 822	8 870	7 200
Antall alderspensjonister med sært tillegg pr. 31.12.	199 831	193 000	186 100
Gjennomsnittlig pensjon i alt, inklusive etterbetalinger, kroner	130 712	136 890	139 760
Gjennomsnittlig grunnpensjon, inklusive etterbetalinger, kroner	51 795	54 030	54 745
Gjennomsnittlig tilleggspensjon, inklusive etterbetalinger, kroner	78 180	82 420	84 900
Gjennomsnittlig ventetillegg, inklusive etterbetalinger, kroner	10 384	10 765	10 830
Gjennomsnittlig sært tillegg, inklusive etterbetalinger, kroner	25 145	25 455	25 195

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantallene for 2005, og kan derfor avvike fra plantallene i St.prp. nr. 1 (2004-2005).

Innledning

Formålet med folketrygdens alderspensjon er å sikre inntekt for personer som har fylt 67 år.

Folketrygden gir en grunnsikring i form av grunnpensjon og sært tillegg (minstepensjon), og en viss standardsikring i forhold til tidligere arbeidsinntekt gjennom tilleggspensjonen.

Hovedtrekk i regelverket

Alderspensjonen kan bestå av følgende komponenter:

- grunnpensjon
- tilleggspensjon
- sært tillegg
- forsørgingstillegg for ektefelle og barn
- ventetillegg

Alderspensjon til personer mellom 67 og 70 år, reduseres eller faller bort, dersom vedkommende har en årlig arbeidsinntekt/pensjongivende inntekt som overstiger to ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Arbeidsinntekt over 1 G gir fortsatt pensjonsopptjening til og med det året en fyller 69 år.

Grunnpensjon

Grunnpensjonen fastsettes uavhengig av tidligere inntekt. For en enslig pensjonist utgjør grunnpensjonen 100 pst. av folketrygdens grunnbeløp ved 40 års trygdetid (vanligvis botid i Norge). For å få rett

til grunnpensjon kreves det at vedkommende har minst tre års trygdetid. Ved kortere trygdetid enn 40 år reduseres grunnpensjonen forholdsmessig.

Grunnpensjonen til gifte pensjonister ble satt opp fra 75 til 80 pst. av grunnbeløpet pr. pensjonist fra 1. mai 2003, til 82,5 pst. fra 1. mai 2004 og til 85 pst. av G fra 1. mai 2005. Samboere som har vært gift med hverandre, har/har hatt felles barn eller har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene, og registrerte partnere, får grunnpensjon på samme nivå som gifte.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjonen beregnes på bakgrunn av den pensjongivende inntekten vedkommende har hatt som yrkesaktiv. Opptjeningstiden for full tilleggspensjon er 40 år. Det er bare personer som er født i 1940 eller senere som kan oppnå 40 års opptjeningstid innen de fyller 67 år.

Gjenlevende ektefelle er berettiget til det høyeste beløpet av egenopptjent tilleggspensjon og et beløp som tilsvarer 55 pst. av summen av egen og avdødes tilleggspensjon.

Sært tillegg

Det ytes et sært tillegg til pensjonister som ikke har rett til tilleggspensjon eller som har tilleggspensjon som er mindre enn sært tillegg. Sært tillegg faller bort i den utstrekning det ytes tilleggspensjon. Personer som får sært tillegg (fullt tillegg er 79,33 pst. av G) regnes som minstepensjonister.

En minstepensjonist som forsørger ektefelle over 60 år får samme særtilllegg som ektepar med minstepensjon (158,66 pst. av G). Reglene for ektefeller gjelder også for samboere som tidligere har vært gift med hverandre eller har felles barn.

Forsørgingstillegg for ektefelle og barn

Til alderspensjonist som forsørger ektefelle/samboer/partner kan det ytes ektefelletillegg som utgjør 50 pst. av pensjonistens grunnpensjon. Ekte-

felletillegget er inntektsprøvd. Til alderspensjonist som forsørger barn under 18 år ytes det inntektsprøvd barnetillegg.

Ventetillegg

Fra 1. januar 1973 til ordningen opphørte 1. april 1984 ble det opptjent et ventetillegg for personer som ikke tok ut hel alderspensjon mellom 67 og 70 år. Ved utgangen av 2004 var det 10 822 pensjonister som mottok ventetillegg.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

År	Løpende kroner (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.vis)	2004 kroner ¹ (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.vis)
2000	65 347	3 040	4,9	78 533	502	0,6
2003	77 339	4 654	6,4	80 345	961	1,2
2004	81 655	4 316	5,6	81 655	1 310	1,6

¹ Utgifter i 2004 kroner er deflatert med gjennomsnittlig grunnbeløp for 2004=58 139 kroner.

Fra 2003 til 2004 økte utgiftene til alderspensjon med 5,6 pst. Regnet i fast grunnbeløp var økningen 1,6 pst. Gjennomsnittlig grunnbeløp økte med 3,9 pst. I tillegg øker utgiftene til tilleggspensjon mer enn grunnbeløpet, siden folketrygdens tilleggspensjonssystem fortsatt er under oppbyg-

ging. Først med kullet som blir 67 år i 2007, er det mulig å gå av med full pensjonsopptjening (40 år) ved fylte 67 år. Stadig høyere opptjening av tilleggspensjon innebærer at færre blir minstepensjonister. Blant annet av den grunn går utgiftene til særtillegg ned.

Alderspensjonister pr. 31.desember 2000, 2003 og 2004, og endring fra foregående år

År	I alt		Minstepensjonister		Minstepensjonister i pst. av alle alderspensjonister		
	Antall	Endring	Antall	Endring	I alt	Menn	Kvinner
2000	628 890	-2 330	237 222	-10 927	37,7	12,7	55,1
2003	623 722	-332	208 122	-9 740	33,4	10,3	49,6
2004	625 668	1 946	199 831	-8 291	31,9	9,7	47,7

Antallet alderspensjonister har gått ned de siste årene. Årsaken er at det nå er de små fødselskullene fra slutten av 1930-tallet som blir alderspensjonister. I 2004 økte antallet alderspensjonister og det forventes en fortsatt økning de nærmeste årene. Andelen minstepensjonister har falt fra om lag 38 pst. til om lag 32 pst. siden 2000. Det er fortsatt en høyere andel kvinner enn menn med minstepensjon. Dette skyldes at kvinnene gjennomgå-

ende har hatt en lavere yrkestilknytning og lavere inntekt. Blant kvinner som blir alderspensjonister er det stadig flere som har vært yrkesaktive. Andelen minstepensjonister blant kvinner forventes derfor å gå ytterligere ned i årene fremover. 55 pst. av kvinnene med alderspensjon var minstepensjonister i 2000. Ved utgangen av 2004 er prosentandelen sunket til 48. For menn var prosentandelen henholdsvis 12,7 og 9,7.

Rapportering på hovedmål og resultatindikatorer:

For 2004 rapporteres det på følgende hovedmål og resultatindikatorer

Hovedmål	Resultatindikatorer
Sikre rimelig inntekt ved alderdom for personer som ikke forventes å for sørge seg selv	– Utvikling i sammensetning av alderspensjonisters inntekt – Utviklingen av gjennomsnittspensjon og gjennomsnittlig minstepensjon – Utviklingen av gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister
Sikre alderspensjonister en rimelig inntektsutvikling	– Grunnbeløpsøkning sammenliknet med lønnsvekst
Stimulere til yrkesdeltakelse mellom 67 og 70 år	– Andel alderspensjonister under 70 år med pensjonsgivende inntekt
Øke gjennomsnittsalder ved pensjonering	– Utviklingen i forventet pensjoneringsalder (alder, uføre, AFP) – Nye alderspensjonister med tidligere uførepen-sjon eller AFP

Sikre rimelig inntekt ved alderdom for personer som ikke forventes å forsørge seg selv.

Sammensetning av alderspensjonistenes inntekt. Gjennomsnitt 1998-2003. Faste 2003-kroner¹

		1999	2000	2001	2002	2003
Totalt:	Samlet inntekt ²	164 900	171 700	174 700	184 100	189 300
	Alderspensjon	107 600	110 100	112 900	118 600	123 700
	Tjenestepensjon	28 100	29 100	30 300	31 900	33 200
	Annen inntekt ³	29 200	32 500	31 500	33 600	32 300
Kvinner:	Samlet inntekt ²	136 100	140 200	144 500	151 400	155 200
	Alderspensjon	99 100	97 000	99 100	103 800	107 900
	Tjenestepensjon	20 300	21 300	22 437	24 000	25 200
	Annen inntekt ³	20 700	21 900	22 900	23 700	22 000
Menn:	Samlet inntekt ²	207 100	217 600	218 400	231 400	238 100
	Alderspensjon	125 900	129 300	133 000	140 100	146 400
	Tjenestepensjon	39 400	40 400	41 700	43 400	44 700
	Annen inntekt ³	41 700	47 900	43 600	47 800	47 100

¹ Beløpene er deflatert med konsumprisindeksen.

² Samlet inntekt er summen av yrkesinntekt, kapitalinntekt og overføringer.

³ Annen inntekt er kapitalinntekt, yrkesinntekt, andre overføringer med mer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for personer og familier.

Pensjonistenes inntekter har økt i forhold til konsumprisindeksen i perioden. Sammensetningen av inntekter, bl.a. hvor stor del som skyldes alderspensjon fra folketrygden, har imidlertid vært stabil.

I 2003 var om lag 65 pst. av alderspensjonistenes samlede inntekter alderspensjon fra folketrygden, mens tjenestepensjon utgjorde i gjennomsnitt om lag 17 pst. av samlet inntekt. For menn utgjorde pensjonene samlet 80 pst. av inntekten, og for kvinner om lag 85 pst.

Utvikling i gjennomsnittlig pensjon og gjennomsnittlig minstepensjon, 2004 kroner¹

	Alderspensjon			Minstepensjon		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	111 900	131 900	98 100	83 300	81 200	83 700
2003	125 600	148 900	109 200	88 800	81 100	89 900
2004	131 800	156 600	114 100	91 600	81 700	93 000

¹ Beløpene er deflatert med konsumprisindeksen.

Gjennomsnittlig alderspensjon, regnet i faste 2004-priser, økte med 17,8 pst. fra 2000 til 2004. Økningen skyldes dels økningen i grunnbeløpet, men også at pensjonssystemet fortsatt er under oppbygning. I tillegg er det flere med tilleggspensjon. Økningen var større for menn enn for kvinner, henholdsvis 18,7 pst. og 16,3 pst. Etter 2007 antas det at kvinner etter hvert vil få en høyere prosentvis økning enn menn. Dette skyldes ordningen med omsorgspoeng som trådte i kraft i 1992 og

etter hvert en økende yrkesdeltakelse blant kvinner.

Fra 1. mai 2005 utgjør den årlige minstepensjonen 108 852 kroner for enslige, 99 756 kroner for minstepensjonist gift eller samboende med minstepensjonist, og 96 516 kroner for minstepensjonist gift med tilleggspensjonist. For enslige personer som tok ut alderspensjon fra 1. mai 2005, og er født i 1937, var høyest oppnåelig pensjon 268 470 kroner på årsbasis.

Utvikling i gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister¹, og andel minstepensjonister

	Gjennomsnittlig alderspensjon for nye alderspensjonister, 2004 kroner ²			Andel minstepensjonister av nye alderspensjonister, pst.		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	119 100	143 500	97 000	28,9	7,5	48,4
2003	134 200	160 700	109 800	24,9	6,1	42,2
2004	141 400	168 900	116 000	23,6	5,7	40,1

¹ Økning i gjennomsnittlig alderspensjon for 67-åringer fra 2000 til 2004 var 18,7 pst. For menn var økningen 17,7 pst. og for kvinner var økningen 19,7 pst.

² Beløpene er deflatert med konsumprisindeksen.

Kvinnenes økte arbeidsstilknytning gir seg utslag i at kvinnenes egen opptjening av tilleggspensjon er blitt høyere, og øker også noe raskere enn menns opptjening. Gjennomsnittlig pensjon

for nye pensjonister økte med 19,7 pst. for kvinner og 17,7 pst. for menn fra 2000 til 2004. Denne trenden forventes å fortsette.

Sikre alderspensjonister en rimelig inntektsutvikling*Inntektsutviklingen for alderspensjonister og lønnstakere, prosentvis økning*

	2001	2002	2003	2004	Gjennomsnitt 2001-2004
Folketrygdpensjon					
- Grunnbeløp	4,6	5,2	5,1	3,89	4,7
- Minstepensjon for enslige	4,6	5,2	5,1	3,89	4,7
- Minstepensjon for ektepar	4,6	5,2	7,4	6,05	6,2
Lønnstakere	4,8	5,7	4,5	3,6	4,6

Kilde: St.prp.nr.72 (2004-2005) Om trygdeoppgjøret 2005

Grunnbeløpet i folketrygden økte i perioden 2001-2004 med gjennomsnittlig 4,7 pst. pr. år. Års-lønnsveksten for alle grupper var på 4,6 pst. pr. år i perioden 2001-2004. Utviklingen i minstepensjonene blir bestemt av utviklingen i grunnbeløpet og i satsene for særtilllegg. Satsene for særtillegget har ikke økt. Det gjør at minstepensjonen for enslige har økt i takt med grunnbeløpet. Minstepensjonene for ektepar økte relativt sett mer. Dette har sammenheng med at grunnpensjonen for gifte og samboende ble økt til 0,8 G i 2003, til 0,825 G fra 2004 og endelig til 0,85G fra 1. mai 2005.

Stortingets retningslinjer for reguleringen av grunnbeløpet, tar sikte å gi pensjonister med pensjon fra folketrygden en inntektsutvikling minst på linje med utviklingen for yrkesaktive. Til grunn for reguleringen skal ligge ventet inntektsutvikling i alt for lønnstakere i reguleringsåret etter justering av grunnbeløpet for avvik mellom ventet og reell lønnsøkning siste år.

Stimulere til yrkesdeltakelse mellom 67 og 70 år

Yrkesaktivitet for befolkningen i alder 68-69¹ år

	Antall	Andel yrkesaktive, pst. ²	Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt for de yrkesaktive
2000	67 488	29,6	1,15
2001	64 982	30,0	1,21
2002	62 506	30,8	1,30
2003	62 186	30,8	1,32

¹ Bare de personene som er fylt 68 år har hatt mulighet for å være alderspensjonist hele året.

² Yrkesaktive er definert som personer med pensjonsgivende inntekt høyere enn null.

Med virkning fra 2002 ble fribeløpet for arbeidsinntekt ved siden av alderspensjonen økt fra en til to ganger grunnbeløpet. Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt, for pensjonister med redusert pensjon, var i 2002 på om lag 4,4 ganger grunnbeløpet (G), mot om lag 3,2 G i 2001.

Øke gjennomsnittsalder ved pensjonering

Forventet pensjoneringsalder, alderspensjon, uførepensjon og AFP

	Ved fylte 18 år			Ved fylte 50 år		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1996	61,1	61,4	60,8	64,3	64,3	64,2
1999	59,2	59,8	58,7	62,9	63,0	62,7
2002	60,8	61,1	60,5	63,6	63,7	63,5
2003	60,4	60,7	60,1	63,5	63,6	63,4
2004	59,9	60,5	59,2	63,6	63,7	63,4

Forventet pensjoneringsalder i et gitt år, er definert som den alderen en tilfeldig valgt person forventes å bli pensjonert, gitt pensjoneringsmønsteret i observasjonsåret. Tabellen viser utviklingen i forventet pensjoneringsalder fra 1996 for 18 åringer og 50 åringer når en ser bort fra unge uføre. For 50 åringer er det en nedgang i forventet pensjoneringsalder fra 1996 til 2004. Året 1999 skiller seg ut med en lav forventet pensjoneringsalder. Dette skyldtes høy tilgang til uførepensjon samtidig som tilgangen til AFP også var høy fordi pensjonsalderen ble satt ned til 62 år i 1998.

Gjennom intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv er det et sentralt mål å øke avgangsalderen fra arbeidslivet. Videre vises det til Stortingets vedtak om å reformere folketrygdens alderspensjonssystem, der en sentral målsetting er å stimulere til å stå lengre i arbeid.

Andel nye alderspensjonister mellom 67 og 70 år med forutgående uførepensjon eller AFP pr 31. desember 1999-2004

År	Antall nye alderspensjonister	Andel med forutgående uførepensjon, pst.	Andel med forutgående AFP, pst.
2000	33 178	43,4	16,6
2003	34 013	42,1	22,2
2004	35 273	42,5	23,2

Blant de nye alderspensjonistene i 2004, hadde 65,7 pst. vært AFP- eller uførepensjonister før de ble alderspensjonister. Fra 2000 til 2004 har andelen nye alderspensjonister, som har vært AFP- eller uførepensjonister, økt med 5,7 prosentpoeng. Dette bekrefter tendensen til økt tidligpensjonering. Andelen som har vært uførepensjonister har

endret seg lite. Økningen skyldes således hovedsakelig AFP-ordningen.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Utviklingen i antall eldre

I dag går omlag 38 pst. av folketrygdens utgifter til alderspensjoner. Utgiftene forventes å øke på sikt. Mens antallet alderspensjonister i dag svarer til 21 pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder, viser framskrivninger at andelen kan øke til 40 pst. i 2050. I de siste årene har det vært en svak nedgang i antall alderspensjonister. Befolkningsframskrivninger viser en moderat økning fram mot år 2010, og deretter en meget sterk økning.

Veksten i antallet alderspensjonister etter 2010 skyldes at de store etterkrigskullene vil være i ferd med å gå over på alderspensjon. I 2010 forventes antallet alderspensjonister å ligge på ca. 650 000 personer. Antallet forventes å øke til omlag 860 000 i 2020. Denne utviklingen vil føre til en kraftig årlig vekst i folketrygdens utgifter til alderspensjon.

Framskrivninger tilsier også en økning i gjennomsnittlig pensjon i fast grunnbeløp på omlag 28 pst. de neste 30 årene. Kvinners yrkesdeltakelse har økt betraktelig de siste årene. Dette fører til at kvinner opparbeider seg høyere pensjonsrettigheter. Dette vil gradvis og over tid bidra til færre minstepensjonister og en høyere gjennomsnittlig tilleggspensjon.

Utgiftene til alderspensjon vil således øke både som følge av at det blir flere eldre og som følge av høyere pensjonsopptjening.

Videre arbeid med pensjonsreformen

Stortinget vedtok hovedprinsipper for en pensjonsreform 26. mai 2005, jf. Innst. S. nr. 195 (2004-2005) og St. meld. nr. 12 (2004 – 2005) Pensjonsreform – trygghet for pensjonene. I vedtaket heter det at dagens pensjonssystem står overfor store og økende økonomiske utfordringer gjennom svakere vekst i den yrkesaktive befolkningen, høyere gjennomsnittlige pensjonsytelser og stigende levealder. Det heter videre at dagens pensjonssystem i for liten grad stimulerer til arbeid, og at systemet har noen urettferdige sider, blant annet at like livsinntekter kan gi til dels meget ulik pensjon.

Det arbeides videre med å legge fram en stortingsmelding i løpet av våren 2006 med forslag til ny opptjeningsmodell for alderspensjon i folketrygden. Forslaget skal bygge på prinsippet om at det skal lønne seg å arbeide. Det skal være en sammenheng mellom arbeidsinnsatsen gjennom hele livet og pensjonsytelsen. Videre skal forslaget ha en god sosial profil og bidra til utjevning av inn-

tektsforskjeller. Vedtaket om å innføre en ordning med levealdersjustering (delingstall) og endret justering av løpende pensjoner, følges opp i meldingen.

I tråd med vedtaket arbeides det også med å utforme en tidligpensjonsordning for alle arbeidstakere fra 62 år. Departementet vil komme tilbake til hvordan en slik ordning kan utformes. Stortingsvedtaket om obligatorisk tjenstepensjon i arbeidsforhold følges opp med et lovforslag i forbindelse med St.prp. nr. 1 (2005-2006).

Regjeringen oppnevnte den 5. august 2005 et offentlig utvalg som skal vurdere og foreslå endringer i folketrygdens uførepensjon. Utvalget skal vurdere og foreslå tiltak for å hindre at uføreordningen motvirker insentivene til arbeid, og komme med forslag til hvordan opptjening og utmåling av uførepensjon skal utformes når det kommer en ny alderspensjon i folketrygden. Det er en forutsetning at uførepensjonsordningen skal sikre inntekt og et verdig livsopphold til personer som har varig nedsatt arbeidsevne på grunn av sykdom, skade, eller lyte, og som av den grunn må slutte i arbeid før de kan gå av med alderspensjon. Utvalget skal legge fram sin utredning med tilrådinger for Arbeids- og sosialdepartementet innen 1. november 2006.

Budsjettforslag for 2006

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

Ved beregning av pensjonsutgiftene er det lagt til grunn at det totale antall pensjonister vil utgjøre om lag 632 000 personer ved utgangen av 2006 og gjennomsnittlig grunnpensjon i 2006 vil utgjøre 54 745 kroner.

Det foreslås bevilget 34 490 mill. kroner for 2006.

Post 71 Tilleggs pensjon, overslagsbevilgning

Andelen alderspensjonister med tilleggspensjon, av samlet antall alderspensjonister, antas å bli om lag 91 pst. ved utgangen av 2006. Gjennomsnittlig tilleggspensjon ventes å bli 84 900 kroner.

Det foreslås bevilget 48 700 mill. kroner for 2006.

Post 72 Ventetillegg, overslagsbevilgning

Antallet personer med ventetillegg er avtakende. Utgiftene er beregnet på grunnlag av antall personer med ventetillegg pr. 31. desember 2004 og forventet levealder. Antall med ventetillegg anslås til 7

200, og med et gjennomsnittelig ventetillegg på anslagsvis 10 830 kroner.

Det foreslås bevilget 87 mill. kroner for 2006.

Post 73 Sært tillegg, overslagsbevilgning

Utgiftene er beregnet på grunnlag av antatt utvikling i antall alderspensjonister, plantallene for antall tilleggspensjonister i budsjettperioden og

fordelingen av alderspensjonistenes tilleggspensjoner pr. 31. desember 2004.

Andelen alderspensjonister med sært tillegg, av samlet antall alderspensjonister, ventes å bli om lag 29 pst. ved utgangen av 2006. Gjennomsnittlig sært tillegg ventes å bli kroner 25 195 i 2006.

Det foreslås bevilget 4 775 mill. kroner for 2006.

Programkategori 29.80

Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
2680	Etterlatte	2 327 665	2 320 000	2 310 500	-0,4
2683	Stønad til enslig mor eller far (jfr. kap. 5701)	4 068 445	4 112 500	4 187 000	1,8
2686	Gravferdsstønad	102 602	110 000	113 500	3,2
	Sum kategori 29.80	6 498 712	6 542 500	6 611 000	1,0

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
70-89	Andre overføringer	6 498 712	6 542 500	6 611 000	1,0
	Sum kategori 29.80	6 498 712	6 542 500	6 611 000	1,0

Programkategori 29.80 omfatter kapitlene 2680 Etterlatte, 2683 Stønad til enslig mor eller far og 2686 Gravferdsstønad.

Kapittel 2680 Etterlatte omfatter i hovedsak pensjon til gjenlevende ektefeller, tidligere familie-

pleiere og barn som har mistet en eller begge foreldre. Gjenlevende ektefeller som er uføre er tatt med under kap. 2655 Uførhet, og gjenlevende over 67 år under kap. 2670 Alderdom.

Kap. 2680 Etterlatte

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 215 353	1 207 000	1 205 000
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 035 166	1 034 000	1 031 000
72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	63 674	62 000	62 000
74	Utdanningsstønad	1 536	2 500	1 500
75	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	11 936	14 500	11 000
	Sum kap 2680	2 327 665	2 320 000	2 310 500

Antall stønadsmottakere og gjennomsnittlig pensjon/stønad for gjenlevende

	2004	2005 ¹	2006
Antall gjenlevende med grunnpensjon pr. 31.12	24 632	24 250	23 890
Antall gjenlevende med tilleggspensjon pr. 31.12	24 033	23 660	23 310
Antall gjenlevende med sært tillegg pr. 31.12	4 007	3 945	3 890
Antall gjenlevende med stønad til barnetilsyn pr. 31.12	564	550	530
Gjennomsnittlig pensjon i alt, kroner	78 408	79 875	79 580
Gjennomsnittlig grunnpensjon i alt, kroner	35 409	35 920	35 640
Gjennomsnittlig tilleggspensjon i alt, kroner	41 924	42 840	42 815
Gjennomsnittlig sært tillegg, kroner	13 254	13 580	13 610
Gjennomsnittlig stønad til barnetilsyn, kroner	20 668	20 645	20 370

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2005 og kan derfor avvike fra plantallene i St.prp. nr. 1 (2004-2005).

Plantall tidligere familiepleiere

	2004	2005 ¹	2006
Antall pensjonister pr. 31.12.	182	165	150
Gjennomsnittlig pensjon i alt, kroner	95 270	102 560 215	103 640
Gjennomsnittlig grunnpensjon, kroner	55 375	57 2155	57 815
Gjennomsnittlig sært tillegg, kroner	43 830	45 285	45 760

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2005 og kan derfor avvike fra plantallene i St. prp. nr. 1 (2004-2005).

Plantall barnepensjon

	2004	2005 ¹	2006
Antall barnepensjonister pr. 31.12	14 039	14 000	14 000
Gjennomsnittlig pensjon	22 153	22 900	23 140

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2004 og kan derfor avvike fra plantallene i St.prp. nr. 1 (2004-2005).

Innledning

Formålet med folketrygdens ytelser til gjenlevende ektefeller under 67 år, tidligere familiepleiere og barnepensjon, er å sikre inntekt når forsørgeren dør eller pleieforholdet for en familiepleier er slutt. I tillegg skal ytelsene bidra til hjelp til selv-hjelp.

Pensjon og overgangsstonad er inntektsprøvd og blir redusert på grunnlag av faktisk og forventet inntekt.

Hovedtrekk ved regelverket**Gjenlevende ektefelle**

Ytelser til gjenlevende ektefelle gis etter bestemmelser i folketrygdloven kapittel 17. Ytelsene gis

også til registrerte partnere og samboere som har vært gift med hverandre eller har eller har hatt felles barn.

Retten til ytelser faller bort når den gjenlevende får uførepensjon, AFP eller fyller 67 år og får rett til egen alderspensjon.

En skilt ektefelle, som ikke har inngått nytt ekteskap før den tidligere ektefellens død, har på nærmere vilkår rett til ytelser som gjenlevende skilt ektefelle.

Pensjon til gjenlevende ektefelle

Pensjon til gjenlevende ektefelle består av grunnpensjon og tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Full grunnpensjon tilsvarer folketrygdens grunnbeløp. En eventuell tilleggspensjon skal utgjøre 55

pst. av den tilleggspensjon den avdøde hadde eller ville ha hatt som alders- eller uførepensjonist. Det ytes sært tillegg når tilleggspensjonen er lavere enn særtillegget. Dersom den gjenlevende har, eller kan forventes å få, en årlig arbeidsinntekt som er større enn 50 pst. av grunnbeløpet, skal pensjonen reduseres med et beløp som svarer til 40 pst. av den overskytende inntekten. Det skal som hovedregel legges til grunn at en gjenlevende ektefelle under 55 år kan forventes å få en årlig arbeidsinntekt på minst to ganger folketrygdens grunnbeløp.

Overgangsstønad til gjenlevende ektefelle

Overgangsstønad kan ytes til gjenlevende ektefelle, som ikke har pensjonsrett, og som enten er i en omstillingsfase etter dødsfallet, er under nødvendig utdanning eller har omsorg for små barn. Overgangsstønaden er en midlertidig ytelse som beregnes på samme måte som pensjon til gjenlevende ektefelle.

Andre ytelser til gjenlevende

Det kan gis stønad til nødvendig utdanning, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid etter de samme regler som for enslig mor eller far, jf. kap. 2683.

Tidligere familiepleiere

En ugift person under 67 år, som i minst fem år har hatt nødvendig tilsyn og pleie av foreldre eller annen nærstående, kan gis pensjon eller overgangsstønad når pleieforholdet er opphørt. Full årlig pensjon svarer til folketrygdens minstepensjon for enslige (grunnbeløpet og særtillegget).

Antall stønadmottakere

Gjenlevende ektefeller med pensjon pr. 31.12. og endring fra foregående år. 2000, 2003 og 2004

År	Med grunnpensjon		Med sært tillegg		Med tilleggspensjon	
	Antall personer	Endring	Antall personer	Endring	Antall personer	Endring
2000	27 087	-947	4 955	-372	26 302	-931
2003	25 246	-668	4 247	-255	24 516	-616
2004	24 632	-614	4 007	-240	24 033	-483

De aller fleste gjenlevende ektefeller med pensjon er kvinner, 91 pst. i 2004. Vel tre av fire enker under 67 år mottar pensjon eller overgangsstønad. Antall gjenlevende ektefeller med pensjon har gått ned de siste årene. Dette skyldes bl.a. at dødeligheten i aldersgruppene under 67 år er redusert, sær-

Pensjonen reduseres på samme måte som for gjenlevende ektefelle, på grunnlag av den inntekt familiepleieren har eller kan forventes å få. Overgangsstønad er en midlertidig ytelse og beregnes på samme måte som pensjon.

Barnepensjon

Barnepensjon gis til barn og unge under 18 år som har mistet en eller begge foreldre. Barnepensjon ytes med 40 pst. av grunnbeløpet for første barn og 25 pst. av grunnbeløpet for hvert av de øvrige barna.

Når begge foreldrene er døde, får det eldste barnet like stor pensjon som den av foreldrene som ville fått størst pensjon som gjenlevende ektefelle. Det nest eldste barnet får 40 pst. av grunnbeløpet og de øvrige barna 25 pst. av grunnbeløpet. Den samlede pensjonen deles likt mellom barna.

Barnepensjon gis som hovedregel til barnet fyller 18 år, men dersom begge foreldrene er døde, og barnet er under utdanning, gis pensjon inntil det fyller 20 år. Ved dødsfall som skyldes yrkesskade kan pensjon gis til barnet fyller 21 år.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

I nominelle beløp har utgiftene over kap. 2680 økt med 6,9 pst. i perioden 2000-2004. I faste kroner har det imidlertid vært en nedgang i utgiftene på 11,1 pst. i løpet av samme periode. Denne utviklingen henger sammen med reduksjonen i antall gjenlevende ektefeller med pensjon, se nærmere nedenfor. I tillegg har gjennomsnittlig pensjon gått ned, først og fremst på grunn av økende yrkesaktivitet blant gjenlevende ektefeller.

lig blant menn, og at det dermed har blitt færre enker. Den økende yrkesaktiviteten blant kvinner påvirker også utviklingen i antall gjenlevende ektefeller som får utbetalt pensjon, da pensjonen avkortes mot inntekt og vil over visse inntektsnivåer falle helt bort.

Tidligere familiepleiere

Antall tidligere familiepleiere har gått ned fra 267 til 182 personer i perioden 2000 -2004. Denne nedgangen henger trolig sammen med at yrkesaktiviteten hos kvinner har økt sterkt og at det er blitt mindre vanlig å bruke sitt yrkesaktive liv til å pleie foreldre eller nære slektninger. Gjennomsnittsalderen er høy blant de tidligere familiepleierne. I 2004 var nesten 57 pst. over 60 år. I 2004 var det en tilgang på 14 nye tidligere familiepleiere.

Barnepensjon

Barnepensjonister pr. 31. desember. 2000,2003 og 2004

	2000	2003	2004	Endring 2000-2004 i pst.
Antall i alt	14 074	13 995	14 039	-0,2
Begge foreldre døde	260	275	300	15,4

Antall barnepensjonister utgjør ca. 1,3 pst. av alle barn 0-17 år. Det er om lag 1,4 barn pr. barnekull som har mistet en av foreldrene og rundt 1,3 barn pr. barnekull som har mistet begge.

Rapportering på hovedmål og indikatorer*Gjenlevende ektefeller*

Hovedmål	Resultatindikatorer
Stimulere til inntektsgivende arbeid	– Andelen gjenlevende totalt og under 55 år som er i arbeid eller under utdanning – Antall gjenlevende med stønad til barnetilsyn – Sammensetningen av inntekten for stønadsmottakerne

Stimulere til inntektsgivende arbeid.

Gjenlevende ektefeller med pensjon/overgangsstønad/stønad til barnetilsyn totalt og under 55 år. Andel under utdanning eller med redusert pensjon pga fradrag for arbeidsinntekt. 1999-2003

År	I alt		Under 55 år		
	Antall	Andel i arbeid eller under utdanning	Antall	Antall i pst. av antall i alt	Andel i arbeid eller under utdanning
2000	27 168	62,2	10 156	37,4	73,7
2001	26 572	62,5	9 544	35,9	73,1
2002	25 968	64,9	9 067	34,9	76,1
2003	25 246	67,8	8 684	34,4	81,8
2004	24 684	69,3	8 393	34,0	82,7

Andelen gjenlevende ektefeller i arbeid eller under utdanning har økt de siste årene. I 2004 var 69,3 pst. av alle gjenlevende ektefeller i arbeid eller utdanning. Dette tilsvarer en økning på 7,1 prosentenheter fra 2000. For gjenlevende ektefeller under 55 år økte andelen som er i arbeid eller under utdanning med 8,7 prosentenheter fra 2001 til 2003. Fra 1. januar 2002 er hovedregelen at det vil bli fastsatt en forventet inntekt på minst to ganger grunnbeløpet for mottakere under 55 år, hvis

de ikke har eller kan forventes å ha en reell inntekt som er høyere.

Gjenlevende ektefeller med stønad til barnetilsyn

Antall gjenlevende ektefeller med stønad til barnetilsyn har vært relativt stabilt i perioden fra 2000 til 2004, og har ligget på rundt 500 personer.

Gjenlevende ektefeller med pensjon/overgangsstønad. Sammensetning av inntekt i kroner i 2003

Inntekt ¹	Menn og kvinner	Menn	Kvinner
Sum	215 486	214 370	215 584
Pensjonsgivende inntekt	139 119	160 786	137 213
Pensjon	75 798	52 634	77 835
Andre stønader	569	950	536

¹ Tabellen omfatter pensjon fra folketrygden og pensjonsgivende inntekt. Det er ikke tatt hensyn til tjenstepensjon og kapitalinntekter i tabellen. Andre stønader omfatter grunnstønad, hjelpestønad og stønad til barnetilsyn.

Utfordringer og hovedprioriteringer**Gjenlevende ektefelle**

Folketrygden skal sikre gjenlevende ektefeller en rimelig inntekt og stimulere flest mulig til å skaffe seg inntekt ved eget arbeid. Erfaring viser at personer som mister ektefelle i ung alder, og som ikke kommer i arbeid i løpet av en tiårsperiode, blir ofte avhengig av pensjon resten av livet.

Dette var en vesentlig årsak til lovendringen fra 1. januar 2002. Endringen gikk ut på at pensjon til gjenlevende ektefeller under 55 år som hovedregel skal avkortes som om gjenlevende har en arbeidsinntekt på minst to ganger folketrygdens grunnbeløp. I tillegg har trygdeetaten et ansvar for å følge opp unge gjenlevende for å motivere til selvforsørgeelse på samme måte som overfor enslige forsørgerne.

Økt yrkesdeltaking blant kvinner påvirker utviklingen av antall etterlattepensjonister. Ved utgangen av 2004 var det 24 684 mot 27 168 mottakere på samme tid i 2000. Andelen mottakere under 55 år blir også stadig lavere (34 pst. i 2004 mot 37,4 pst. i 2000).

Budsjettforslag for 2006**Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning**

Det var 24 632 gjenlevende ektefeller med grunnpensjon ved utgangen av 2004, og prognosene som ligger til grunn for budsjettforslaget viser at antall gjenlevende ektefeller vil være rundt 24 250 ved utgangen av 2005 og 23 890 ved utgangen av 2006. Anslagene bygger på Statistisk sentralbyrås prognoser for antall kvinner i aldersgruppen 50-66 år. Antall tidligere familiepleiere var 182 ved utgangen av 2004, og ventes å bli 165 personer ved utgangen av 2005 og 150 ved utgangen av 2006. Antallet barnpensjonister var 14 039 ved utgangen av 2004, og ventes å bli 14 000 ved utgangen av 2005 og 14 000

ved utgangen av 2006. Gjennomsnittlig pensjonsbeløp for barnpensjonister har vært på knapt 38 pst. av grunnbeløpet de siste årene, og antas å holde seg konstant i 2006.

Det foreslås bevilget 1 205 mill. kroner for 2006.

Post 71 Tilleggpensjon, overslagsbevilgning

Tilleggpensjon gis til gjenlevende ektefeller og de barnpensjonistene som har mistet begge foreldrene. Andelen gjenlevende ektefeller med tilleggpensjon er økende fordi tilleggpensjonssystemet er under oppbygging. Utgiftene til tilleggpensjon antas å minke noe, selv om flere gjenlevende ektefeller er i arbeid.

Det foreslås bevilget 1 031 mill. kroner for 2006.

Post 72 Sært tillegg, overslagsbevilgning

Sært tillegg kan gis til alle kategorier gjenlevende. Av barnpensjonistene er det under 100 personer som mottar denne ytelsen. Alle tidligere familiepleiere mottar sær tillegg. Siden 1. mai 1998 utgjør fullt sær tillegg 79,33 pst. av grunnbeløpet. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av trygdetid, blir også sær tillegget redusert tilsvarende.

Det foreslås bevilget 62 mill. kroner for 2006.

Post 74 Utdanningsstønad

Utdanningsstønad gis til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere etter samme bestemmelser som for enslig mor eller far. Utgiftene til utdanningsstønad vil være avhengig av antall gjenlevende totalt, arbeidsmarkedet, det generelle utdanningsnivået, valg av utdanningstype mv. Dette er forhold som til dels er vanskelig å forutsi.

Det foreslås bevilget 1,5 mill. kroner for 2006.

Post 75 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget om lag 11 mill. kroner for 2006.

Stønad til barnetilsyn gis til gjenlevende ektefeller etter samme bestemmelser som for enslig far eller mor.

Kap. 2683 Stønad til enslig mor eller far (jfr. kap. 5701)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	2 253 121	2 300 000	2 350 000
72	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	602 964	612 000	595 000
73	Utdanningsstønad	81 381	85 000	80 500
75	Stønad til flytting for å komme i arbeid	80	500	500
76	Forskuttering av underholdsbidrag	1 130 899	1 115 000	1 161 000
	Sum kap 2683	4 068 445	4 112 500	4 187 000

Innledning

Formålet med stønad til enslig mor eller far er å gi personer med aleneomsorg for barn inntektssikring i en overgangsperiode og hjelp til selvhjelp, slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Motivasjon og personlig oppfølging er sentrale virkemidler for å nå målet om at flest mulig skal komme i jobb eller utdanning. Det rettes særlig fokus på oppfølging av grupper med spesielle behov.

Hovedtrekkene i regelverket

Det kan ytes overgangsstønad, stønad til barnetilsyn, stønad til nødvendig utdanning og tilskudd til flytting for å komme i arbeid. For å ha rett til stønad må forsørgeren ha klart mer av den daglige omsorgen for barnet enn den andre av barnets foreldre. Forsørgeren må ikke leve sammen med den andre av barnets foreldre. Det gis heller ikke stønad til enslige forsørgere som lever sammen med en person hun eller han er skilt eller separert fra, eller har levd sammen med 12 av de siste 18 månedene.

I tillegg omfatter budsjettkapittel 2683 forskuttering av underholdsbidrag etter forskutteringsloven.

Overgangsstønad

Overgangsstønad gis til enslig mor eller far, som er midlertidig ute av stand til å forsørge seg selv fullt ut ved arbeid på grunn av omsorg for små barn eller nødvendig utdanning. Overgangsstønad kan gis fra opptil to måneder før fødselen og fram til det yngste barnet fyller åtte år, men ikke i mer enn til sammen tre år. Dersom forsørgeren er under nødvendig utdanning, kan stønadstiden utvides med opptil to år. Fra 1. januar 2003 ble regelverket endret, slik at det kan gis overgangsstønad til og med den måneden skoleåret avsluttes, dersom den enslige forsørgeren tar nødvendig utdanning og stønadperioden utløper før skoleåret avsluttes. Fra 1. januar 2004 ble følgende regelverksendringer foretatt:

- Stønadstiden kan utvides med opptil tre år (i stedet for to) for enslige forsørgere med omsorg for flere enn to barn eller enslige forsørgere som fikk aleneomsorg for barn før de fylte 18 år.
- Enslige forsørgere som tar nødvendig utdanning i omstillingstiden etter separasjon, skilsmisse eller samlivsbrudd kan få overgangsstønad i opptil to år før det yngste barnet fyller ti år (i stedet for ett).

Tiltakene er en oppfølging av St.meld. nr. 6 (2002-2003) Tiltaksplan mot fattigdom.

Når det yngste barnet er over tre år, stilles det krav om yrkesrettet aktivitet. Forsørgeren må da være i arbeid eller utdanning på minst halv tid,

eller være tilmeldt Aetat som reell arbeidssøker. Det kan gjøres unntak fra aktivitetskravet.

Overgangsstønaden utgjør 1,85 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Stønaden er inntektsprøvd, og reduseres med 40 pst. av inntekt som overstiger halvparten av grunnbeløpet.

Stønad til barnetilsyn

Stønad til barnetilsyn gis til enslig mor eller far som enten

- må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre på grunn av utdanning eller arbeid, eller
- er tilmeldt Aetat som reell arbeidssøker eller har etablert egen virksomhet.

Kravet om at arbeidet eller utdanningen måtte foregå utenfor hjemmet ble fjernet med virkning fra 1. januar 2005.

Stønad til barnetilsyn kan gis i inntil ett år ved forbigående sykdom hos forsørgeren. Stønad gis til barnet har fullført fjerde skoleår, men kan i særlige tilfeller gis lengre. Stønaden utgjør 64 pst. av dokumenterte utgifter av de beløp som Stortinget fastsetter. Stønaden faller bort ved inntekter som overstiger 6 ganger folketrygdens grunnbeløp.

Utdanningsstønad

Utdanningsstønad gis til enslig mor eller far som tar nødvendig utdanning eller opplæring for å bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Stønaden skal dekke nødvendige skoleutgifter etter nærmere regler. Det gis vanligvis ikke stønad ut over tre år eller etter at yrkeskompetanse er oppnådd. Stønaden gis bare i tidsrom den enslige moren eller faren har rett til overgangsstønad.

Stønad til flytting for å komme i arbeid

Enslig mor eller far kan få tilskudd til dekning av flytteutgifter dersom det er nødvendig for at vedkommende kan komme i arbeid. Tilskudd gis bare når flyttingen skjer i et tidsrom hun eller han har rett til overgangsstønad, eller innen seks måneder etter at overgangsstønaden er falt bort.

Forskuttering av underholdsbidrag

Bidragforskudd ytes etter lov av 17. februar 1989 om bidragforskudd. Forskudd ytes til barn under 18 år som ikke bor sammen med begge foreldrene. Bidragforskudd ytes selv om bidrag ikke blir fastsatt, når dette skyldes manglende farskap eller at bidragspliktige ikke har økonomisk evne til å betale bidrag. Det samme gjelder når fastsatt bidrag ikke betales eller er fastsatt til et lavere beløp enn forskuddet. Forskuddsordningen ble lagt om fra 1. oktober 2003. Bidragforskuddet er nå behovsprøvd ut fra mottakerens inntekt, antall egne barn i egen husstand og om vedkommende er enslig eller gift/samboende. Ut fra dette ytes forskudd med 100 pst., 75 pst. eller 50 pst. av full sats. Fra 1. juli 2005 utgjør full sats for bidragforskudd 1 230 kroner pr. måned pr. barn, dvs. en økning på 1,1 pst fra juni 2004. Hvis mottakeren har en årsinntekt som er høyere enn 320 ganger satsen for fullt forskudd, foreligger det ikke rett til forskudd. Satsen for fullt bidragforskudd indeksreguleres pr. 1. juli, mot tidligere 1. juni hvert år, med samme prosentsats som gjelder for regulering av barnebidrag.

Det er et vilkår for å få forskudd at bidraget innbetales til Trygdeetatens innkrevingssentral, og at muligheten for å få bidrag fra den andre av barnets foreldre er utnyttet.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

Stønadsutgifter til enslig mor eller far, løpende kroner (i 1 000 kroner) 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004	Endring 2000-2004 i pst.
Overgangsstønad	2 733 643	2 062 428	2 077 844	2 125 718	2 253 121	-17,6
Stønad til barnetilsyn	680 137	699 028	707 160	666 226	602 964	-11,3
Utdanningsstønad	142 830	120 801	104 304	91 699	81 380	-43,0
Stønad til flytting for å komme i arbeid	430	493	407	169	80	-81,3
Sum totalt	3 557 039	2 882 750	2 899 714	2 883 812	2 937 545	-17,4

Fra 2003 til 2004 økte utgiftene til *overgangsstønad* med 6 pst. Fra 2000 til 2004 gikk de årlige utgiftene *ned med 17,6 pst.* Nedgangen fra 2000 til 2001 skyldtes bl.a. at omleggingen av stønadsordningen fikk full effekt fra 1. januar 2001.

Fra 2003 til 2004 gikk utgiftene til *stønad til barnetilsyn* ned med 9,5 pst., som følge av at dekningsgraden ble redusert fra 66 pst. til 64 pst. fra 1. januar 2004. Fra 1. januar 2004 bortfalt også stønaden helt for de med inntekt over 6 G. Videre ble

dekningsgraden fra 1. januar 2003 redusert fra 70 pst. til 66 pst., slik at samlet reduksjon fra 2002 til 2004 ble 14,7 pst.

Fra 2003 til 2004 gikk utgiftene til *utdanningsstønad* ned med 11,3 pst. Nedgangen fra 2001 til 2004 kan ha sammenheng med at færre av kvinnene som mottar overgangsstønad er helt unge. I desember 2004 var det 317 færre mottakere i aldersgruppen 21 år eller yngre enn tre år tidligere.

Antall stønadsmottakere

Eneforsørgere med overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn. 2000-2004. Antall personer pr. 31. desember

År	Personer i alt	I alt overgangs- stønad	Kun overgangs- stønad	Både overgangs- stønad og stønad til barnetilsyn	Kun stønad til barnetilsyn	I alt stønad til barnetilsyn
2000	52 292	40 382	17 280	23 102	11 910	35 012
2001	45 638	26 083	11 658	14 425	19 555	33 980
2002	45 060	25 470	11 510	13 960	19 590	33 550
2003	43 937	25 647	11 623	14 024	18 290	32 314
2004	42 063	27 012	12 404	14 608	15 015	29 659

Fra 2000 til 2001 ga omleggingen av stønadsordningen en nedgang i antall enslige forsørgere, og en nedgang i antall personer med overgangsstønad. På grunn av kravet om yrkesrettet aktivitet var nedgangen størst for enslige forsørgere med yngste barn over tre år. Dette har sammenheng med at forsørgeren da må være i arbeid eller utdanning på minst halv tid, eller være tilmeldt Aetat som arbeidssøker. På slutten av 2003 og

videre ut 2004 har det vært en økning i antall mottakere. Dette skyldes hovedsakelig endringer i regelverket i 2003 og 2004 som åpner for utvidet stønadsperiode for enkelte grupper mottakere under utdanning.

Det har vært en nedgang i antall personer med stønad til barnetilsyn det siste året, hovedsakelig pga. bortfall av stønad til mottakere med inntekt over 6 G fra 1. januar 2005.

Enslige forsørgere med overgangsstønad etter yngste barns alder, 2000-2004. Antall personer pr. 31. desember

År	Enslige forsørgere		Yngste barn yngre enn 3 år		Yngste barn eldre enn 3 år	
	Antall enslige forsørgere i alt	Med overgangs- stønad. Pst.	i alt	Med overgangs- stønad. Pst.	i alt	Med overgangs- stønad. Pst.
2000	52 292	77,2	13 091	92,4	39 201	72,2
2001	45 638	57,2	12 626	92,1	33 012	43,8
2002	45 060	56,5	12 434	91,9	32 626	43,0
2003	43 937	58,4	11 822	93,5	32 115	45,5
2004	42 063	64,2	11 522	96,2	30 541	52,1

Andelen enslige forsørgere med yngste barn under tre år med overgangsstønad har vært relativt stabil. I 2003 var andelen 93,5 pst. For enslige forsørgere med yngste barn over tre år gikk andelen med overgangsstønad ned fra 72,2 pst. i 2000 til

45 pst. i 2003. Andelen steg relativt mye i 2004. Hovedårsaken til økningen i andelen med overgangsstønad er de tidligere nevnte regelendringene.

Rapportering på mål og indikatorer

Hovedmål	Resultatindikatorer
Sikre rimelig inntekt i en overgangsperiode for enslige forsørgere	– Andel enslige forsørgere med stønad fra folketrygden
Stimulere til selvforsørgelse	– Andel stønadsmottakere med redusert overgangsstønad – Andel stønadsmottakere som utelukkende mottar stønad til barnetilsyn – Andel stønadsmottakere under utdanning – Andel stønadsmottakere tilmeldt Aetat

Sikre rimelig inntekt i en overgangsperiode for enslig forsørger*Enslige forsørgere med overgangsstønad ved utgangen av året som har mottatt sosialhjelp 1999–2003*

	1999	2000	2001	2002	2003
Eneforsørgere med overgangsstønad (RTV)	41 328	40 382	26 083	25 470	25 647
Antall med overgangsstønad og sosialhjelp (SSB)	2 185	2 229	1 447	1 173	1 172
Antall med sosialhjelp i pst. av personer med overgangsstønad	5,3	5,5	5,6	4,6	4,6

Tabellen gir et bilde av *samtidig* bruk av overgangsstønad og sosialhjelp ved utgangen av året. Antallet enslige forsørgere med overgangsstønad som samtidig mottok sosialhjelp har falt fra snaut

2 200 i 1998 til om lag 1 170 i 2003. Andelen har falt fra 5,6 pst. til 4,6 pst. fra 2001 til 2002 og har utfra statistikken for 2003 muligens stabilisert seg på dette nivået.

Stimulere til selvforsørgelse*Enslige forsørgere¹ med full og redusert overgangsstønad, ved utgangen av året 2000, 2002 og 2004*

	Yngste barn under 3 år			Yngste barn 3 år eller eldre		
År	2000	2002	2004	2000	2002	2004
Eneforsørgere. Antall i alt	13 091	12 434	11 522	39 201	32 626	30 541
Kun stønad til barnetilsyn	999	1 002	434	10 911	18 588	14 617
Redusert overgangsstønad	2 998	2 857	3 300	15 971	6 681	8 716
Full overgangsstønad	9 094	8 575	7 788	12 319	7 357	7 208
År	2000	2002	2004	2000	2002	2004
Av eneforsørgere i pst	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kun stønad til barnetilsyn i pst.	7,6	8,1	3,8	27,8	57,0	47,9
Redusert overgangsstønad i pst.	22,9	23,0	28,6	40,7	20,5	28,5
Full overgangsstønad i pst	69,5	69,0	67,6	31,4	22,5	23,6

¹ enslige forsørgere registrert i RTV's registre med overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn

To av tre enslige forsørgere med barn under 3 år mottar full overgangsstønad. For enslige forsørgere har andelen som kun mottar stønad til barnetilsyn sunket det siste året som følge av at personer

med inntekt på over 6 ganger grunnbeløpet ikke lenger har krav på stønad. Andelen med full overgangsstønad er dermed også redusert.

Enslige forsørgere, andel aktive stønadsmottakere 2000, 2002 og 2004. Antall personer pr. 31. desember

År	Yngste barn under 3 år			Yngste barn 3 år eller eldre		
	2000	2002	2004	2000	2002	2004
Eneforsørgere. Antall i alt	13 091	12 434	11 522	39 201	32 626	30 541
- Aktive i pst.	49,2	49,2	49,2	85,0	91,2	90,3
Herunder:						
- i arbeid i pst.	30,5	31,0	32,4	68,6	77,5	76,4
- under utdanning i pst.	18,3	17,9	16,8	16,0	13,5	13,8
- brukerkontakt i pst.	0,4	0,2	0,0	0,4	0,2	0,0

Med aktive enslige forsørgere menes de som er under utdanning, er brukerkontakter eller er i arbeid med inntekt over 1,5 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). De som er i arbeid mottar redusert overgangsstønad og/eller stønad til barnetilsyn.

Halvparten av enslige forsørgere med yngste barn under 3 år er aktive (som definert over). Når yngste barn er over 3 år har andelen aktive økt til vel 90 pst. som følge av reformen i 1998 som fikk full effekt i 2001. I tillegg var 4,9 pst. tilmeldt arbeidsformidlingen ved utgangen av 2004, mot 4,4 pst. i 2003.

Sikre barn et minste underholdsbidrag pr. måned

I 2002 ble underholdsbidrag gjennomsnittlig forskuttet for ca. 122 500 barn hver måned. For 2003 fins ikke sammenlignbare tall pga. innføring av nytt regelverk. I 2004 ble det gjennomsnittlig forskuttet underholdsbidrag for 97 520 barn hver måned. Denne reduksjonen skyldes i hovedsak at mange har inngått privat avtale og gjør opp bidraget seg i mellom.

I forhold til antallet barn det var innvilget forskudd til utgjør dette ca 70 pst. Dette er om lag samme andel som i tidligere år.

Statens utgifter til bidragsforskudd

Statens utgifter til forskudd var i 2004 på 1 119 mill. kroner.

Refusjon fra de bidragspliktige utgjorde 601 mill. kroner i 2004. Beløpet inkluderer ca. 8 mill. kroner som er inntekt fra Statens innkrevingssentral.

Trygdekantorene har tidligere foretatt årlige justeringer i de bidragssakene der det utbetales

bidragsforskudd. I 2003 ble alle forskuddssakene og de fleste bidragssakene omregnet på grunn av innføringen av nytt bidragsregelverk. Dette erstattet den årlige justeringen. På grunn av nytt regelverk utvikler Rikstrygdeverket for tiden maskinell støtte for trygdekantorene til bruk i deres arbeid med revurdering av forskuddssaker og bidragssaker. Av systemtekniske årsaker har Rikstrygdeverket besluttet å vente med årlig maskinell revurdering til nytt bidragssystem er i bruk våren 2006. I mellomtiden foretar trygdekantorene løpende revurdering, men da i et mindre omfang.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Sammen med en mer aktiv oppfølging fra trygdekantorenes side, vil forholdene på arbeidsmarkedet bidra til å gjøre det enklere for enslige forsørgere å oppnå eller beholde et arbeidsforhold.

Analysen av inntektsutviklingen blant enslige forsørgere viser en generell positiv utvikling, men også at enkelte grupper fortsatt forblir i lavinntektsgruppen.

Arbeids- og sosialdepartementet vil ta initiativ til en gjennomgang av stønadsordningene for enslige forsørgere, herunder de endringer i regelverket som er foretatt etter reformen i 1998.

Stortinget har bedt Regjeringen om å vurdere å endre folketrygdens regler om stønad til barnetilsyn slik at regelverket også omfatter uføre alene-forsørgere som på grunn av sin uførhet må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre.

Arbeids- og sosialdepartementet vil utrede problemstillingen i forbindelse med gjennomgangen av regelverket innenfor arbeids- og velferdsforvaltningen, som skal legges fram for stortinget i en egen melding våren 2006.

Budsjettforslag 2006

Praktisering av regelverk for stønad til enslig forsørger som har hatt samboer 12 av de siste 18 månedene

Vilkåret for rett til stønad til enslig mor eller far er ikke lenger oppfylt når forsørgeren har hatt samboer 12 av de siste 18 månedene.

Regelverket har blitt praktisert slik at forsørgerer som pr. 1. november lever i samboerforhold som ikke har vart i 12 av de siste 18 månedene kan få overgangsstønad, stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og tilskudd til flytting for å komme i arbeid etter kapittel 15 i folketrygdloven i ytterligere ett kalenderår. Denne praksisen kan medføre at stønaden gis i inntil 13 måneder (f.o.m. desember t.o.m. desember året etter) etter at forsørgeren egentlig ikke fyller lovens vilkår.

En slik praksis kan oppleves lite rettferdig, og er vanskelig å informere om. Denne praksisen harmonerer heller ikke med reglene om bidragsforskudd hvor omregningen av forskuddet skjer fra måneden etter at vedkommende har hatt samboer 12 av de siste 18 månedene.

Budsjettforslaget er basert på at praksisen endres fra og med 1. januar 2006 slik at ytelsene opphører fra måneden etter at samboerforholdet har vart i 12 av de siste 18 månedene. Mindreutgiftene for 2006 anslås til 46 mill. kroner, og fordeler seg slik:

- Mindreutgifter til overgangsstønad anslås til 35 mill. kroner
- Mindreutgifter til stønad til barnetilsyn anslås til 10 mill. kroner
- Mindreutgifter til utdanningsstønad anslås til 1 mill. kroner

Post 70 Overgangsstønad, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 2 350 mill. kroner for 2006.

Post 72 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 595 mill. kroner for 2006.

Post 73 Utdanningsstønad

Det foreslås bevilget 80,5 mill. kroner for 2006.

Post 75 Stønad til flytting for å komme i arbeid

Det foreslås bevilget 0,5 mill. kroner for 2006.

Post 76 Forskuttering av underholdsbidrag

Det foreslås bevilget 1 161 mill. kroner for 2006.

Kap. 2686 Gravferdsstønad

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Gravferdsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	102 602	110 000	113 500
	Sum kap 2686	102 602	110 000	113 500

Innledning

Gravferdsstønad kan gis når et medlem i folketrygden dør, jf. folketrygdloven kapittel 7. Formålet med gravferdsstønaden er å kompensere for utgifter til gravferd. Denne stønaden ytes også når dødsfallet gjelder forsørget ektefelle eller barn under 18 år som oppholder seg i landet, selv om de ikke er medlemmer i folketrygden.

Hovedtrekk ved regelverket

De fleste dødsbo har tilstrekkelig med midler til en verdig begravelse. Gravferdsstønaden er nå behovsprøvd (med unntak for barn under 18 år), og utgjør maksimalt 16 068 kroner. Når avdøde etterlater seg ektefelle gis det et fribeløp for finansformue tilsvarende maksimal stønad. Størrelsen på stønaden fastsettes av Stortinget. I tillegg kan det gis stønad til dekning av nødvendige utgifter til transport av bære ut over 10 pst. av gravferdsstønaden (1 607 kroner) dersom baren med den avdøde må transporteres lengre enn 20 km. Nødvendige

utgifter til gravlegging av dødfødte barn dekkes med opptil 16 068 kroner.

Ved dødsfall under opphold utenfor landet kan det i visse tilfeller ytes gravferdsstønad etter særskilte regler.

Formue skal dokumenteres ved sist innsendte selvangivelse eller siste likningsutskrift.

Resultatrapport

Utgiftene til gravferdsstønad i 2004 var på 103 mill. kroner. Av dette ble det utbetalt 35,2 mill. kroner til båretransport, 5,9 mill. kroner til gravferd for dødfødte barn og 61,5 mill. kroner til behovsprøvd gravferdsstønad.

Behovsprøvd gravferdshjelp 1999-2004

År	Utgifter, mill. kroner	Antall mottakere	Mottakere i pst. av antall døde	Gjennomsnittlig beløp, kroner	Maksimal sats, kroner
2000	19,6	2 987	6,8	6 548	8 000
2001	22,3	3 244	7,4	6 881	8 000
2002	22,9	3 190	7,1	7 174	8 250
2003	50,9	4 353	10,3	11 690	15 000
2004	61,5	4 914	11,9	12 565	15 540

Den store økningen i utgiftene til behovsprøvd gravferdsstønad fra 2002 til 2003 skyldes omlegging av stønaden i 2003, som innebar en økning i maksimalsatsen fra 8 250 kroner til 15 000 kroner.

I 2004 mottok 4 914 personer behovsprøvd gravferdsstønad, mot 4 353 i 2003. Andelen dødsfall, herunder barnedødsfall, hvor det gis gravferdsstønad uten behovsprøving var 11,9 pst.

En økning av maksimalbeløpet for behovsprøvd stønad betydde samtidig at man ville treffe en litt større gruppe personer etter som man nå behovsprøver krone for krone mot et større beløp.

Disse endringene har gitt seg utslag i en økning på 54 pst. i antall mottakere av behovsprøvd stønad fra 2002 til 2004.

Budsjettforslag for 2006

Post 70 Gravferdsstønad

Det foreslås at den behovsprøvde gravferdsstønaden økes fra opptil 16 086 kroner til opptil 16 582 kroner. Det foreslås bevilget 113,2 mill. kroner på post 70 for 2006.

Programkategori 29.90 Diverse utgifter

Utgifter under programkategori 29.90 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
2690	Diverse utgifter	156 938	190 000	221 000	16,3
	Sum kategori 29.90	156 938	190 000	221 000	16,3

Utgifter under programkategori 29.90 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
70-89	Andre overføringer	156 938	190 000	221 000	16,3
	Sum kategori 29.90	156 938	190 000	221 000	16,3

Kap. 2690 Diverse utgifter

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Sykestønadsutgifter i utlandet	95 502	130 000	139 000
77	Pasienter fra gjensidighetsland mv.	61 436	60 000	82 000
	Sum kap 2690	156 938	190 000	221 000

Post 70 Sykestønadsutgifter i utlandet

Posten gjelder stønad til helsetjenester i utlandet for personer som omfattes av bestemmelsene i folketrygdloven § 5-24.

De grupper som kommer inn under stønadsreglene er bl.a. sjøfolk på norske skip i utenriksfart, norske statsborgere som er statens lønnede tjenestemenn i utlandet, norske studenter i utlandet og utsendte arbeidstakere. Turister omfattes ikke av reglene.

Nødvendige utgifter til ambulansetransport og til opphold og behandling i helseinstitusjon dekkes fullt ut. Det betales egenandel for legebehandling, tannlegebehandling for sykdom, fysioterapi, behandling hos psykolog og for viktige legemidler.

Utgiftene refunderes i hovedsak av Folketrygdkontoret for utenlandssaker.

Utenlandsboende pensjonister, med rettigheter etter norsk folketrygd, gis stønad etter de bestemmelser som gjelder for tilsvarende behandling i Norge, men med de særregler at utgiftene dekkes etter særskilte satser, og at utgifter til sykehusopphold dekkes med opptil et beløp som fastsettes av Stortinget. For 2006 er det maksimale stønadsbeløpet 2600 kroner pr. døgn. Ambulansetransport dekkes fullt ut.

Folketrygdkontoret for utenlandssaker har inngått avtaler med enkelte utenlandske selskaper om administrasjon av refusjon for helsetjenester for en del medlemmer som omfattes av folketrygden og oppholder seg i USA og Australia, så som studen-

ter, arbeidstakere i utenriktjenesten og krigspensjonister. Departementet har gitt forskrift som avskjærer retten til medisinsk stønad fra trygden for personer som er sikret rett til dette etter gjensidighetsavtale med annet land. Dette har gitt betydelig reduksjon i folketrygdens utgifter til helsetjenester i utlandet.

Utgiftene var 96 mill. kroner i 2004, mens det er bevilget 130 mill. kroner for 2005.

Det foreslås bevilget 139 mill. kroner for 2006.

Post 77 Pasienter fra gjensidighetsland

Posten omfatter utgifter for utenlandske pasienter som behandles i Norge, og som kommer fra EØS-land, og land vi har gjensidig avtale med om dekning av utgifter. Posten dekker også utgifter til behandling i Norge av stønadsberettigede nordmenn bosatt i utlandet.

Utgiftene var 61 mill. kroner i 2004, mens det er bevilget 60 mill. kroner for 2005.

Det foreslås bevilget 82 mill. kroner for 2006.

Kap. 5701 Diverse inntekter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Administrasjonsvederlag	25 903	29 100	25 000
02	Diverse inntekter	182 973	175 000	175 000
03	Hjelpemiddelsentraler m.m.	61 414	55 000	56 000
04	Tolketjeneste	2 812		
05	Oppdragsinntekter	10 240		
06	Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag	23 882	15 000	15 000
07	Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak	83 763	88 300	91 100
15	Refusjon av arbeidsmarkedstiltak	21 323		
16	Refusjon fødselspenger	45 958		
18	Refusjon av sykepenger	106 096		
70	Refusjon ved trafikkskade	296		
71	Refusjon ved yrkesskade	877 918	967 200	1 043 000
73	Refusjon fra bidragspliktige	600 802	545 000	545 000
74	Refusjon medisinsk behandling	1 398	2 100	900
75	Refusjon overskytende bidrag	29 306	26 400	23 000
80	Renter	18 890	40 000	30 000
	Sum kap 5701	2 092 974	1 943 100	2 004 000

Post 01 Administrasjonsvederlag

Posten består av vederlag for trygdeetatens administrasjon av enkelte andre ytelser enn folketrygdens egne ytelser.

Kildene for administrasjonsvederlag er:

- Fellesordningen for Tariffestet Pensjon
- Kommunale tilleggsytelser
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Statens Pensjonskasse

For de to førstnevnte blir vederlagene justert hvert år etter konsumprisindeksen. Kompensasjonen fra

Pensjonstrygden for sjømenn gjelder dekning av trygdeetatens merutgifter ved utbetalinger som kun gjelder Pensjonstrygd for sjømenn. Kompensasjonen fra Statens Pensjonskasse gjelder kostnader knyttet til utbetaling av statspensjoner. Fra 1. januar 2005 er Pensjonstrygden for sjømenn og Statens pensjonskasse forpliktet til å betale moms på disse vederlagene.

Trygdeetaten kan overskride bevilgningen under kap. 2600, post 01 mot tilsvarende merinntekter under post 01.

For 2006 foreslås bevilget 25 mill. kroner under inntektsposten.

Post 02 Diverse inntekter

Post 02 består nå i det vesentligste av følgende inntekter:

- Renter og avdrag på attføringslån
- Tilbakebetaling på grunn av for mye utbetalt til leger
- Tilbakebetaling på grunn av for mye utbetalt til stønadsmottakere
- Avdrag bidragslån
- Prosjektinntekter
- Andre refusjoner og inntekter

For 2006 foreslås bevilget 175 mill. kroner under inntektsposten.

Post 03 Hjelpemiddelsentraler

Posten omfatter bl.a. salg av hjelpemidler og biler.
For 2006 budsjetteres det med 56 mill. kroner.

Post 04 Tolketjeneste

Post 04 nyttes til inntekter fra forsøksvirksomhet ved skoletolkning som skal dekkes av kommunene og fylkeskommunene, og til andre tolkeoppdrag som skal dekkes av andre instanser enn folketrygden, som for eksempel rettstolkning. Kap. 2600, post 01 kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 04 utgjør, jf. romertallsvedtak II.

Post 05 Oppdragsinntekter

Rikstrygdeverket utfører en del oppdrag for forskjellige departementer og statsinstitusjoner med flere. Videre hender det at prosjekter i etaten dekker utgifter som ved tilsvarende inntekter. Trygdeetaten kan også inntektsføre husleieinntekter knyttet til fremleie av lokaler på denne posten. Kap. 2600 Trygdeetaten, post 01 driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 05 utgjør, jf. romertallsvedtak II.

Post 06 Gebyrinntekter ved fastsettelse og endring av barnebidrag

Ordningen med at hver av partene i bidragssaker skal betale gebyr ved offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag, ble iverksatt fra 1. juni 2002. Gebyrets størrelse er fastsatt til ett rettsgebyr.

Ved å innføre en gebyrordning ønsket man å motivere flest mulig til å inngå private bidragsavtaler som er konkret tilpasset den enkelte families situasjon.

Kap. 2600 Trygdeetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides mot merinntekter under kap. 5701, post 06, jf. romertallsvedtak II.

Det foreslås bevilget 15 mill. kroner for 2006 under inntektspost 06.

Post 07 Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak

I 2004 ble finansieringsansvaret for syketransport og reiseutgifter for helsepersonell overført fra Trygdeetaten til de regionale helseforetakene og kommunene. Administrasjonsutgiftene knyttet til syketransport, oppgjør med transportører og behandling av enkeltsaker overfor pasienter ble også overført til de regionale helseforetakene. De regionale helseforetakene inngår avtaler med trygdeetaten om kjøp av disse tjenestene. Trygdeetatens inntekter inntektsføres under post 07.

Administrasjonsutgiftene og inntektene anslås til 91,1 mill. kroner for 2006.

Post 15 Refusjon arbeidsmarkedstiltak

Kap. 2600 Trygdeetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 15 utgjør.

Post 16 Refusjon av fødselspenger

Kap 2600 Trygdeetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 16 utgjør.

Post 18 Refusjon av sykepenger

Kap. 2600 Trygdeetaten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 18 utgjør.

Post 71 Refusjon ved yrkesskade**Bakgrunn**

En vesentlig del av folketrygdens utgifter ved yrkesskade blir finansiert av arbeidsgivere ved en forsikringsbasert refusjonsordning knyttet til den obligatoriske yrkesskadeforsikringen etter lov av 16. juni 1989 nr. 65.

Refusjonsordningen tar ikke sikte på å få dekket de faktiske trygdeutgifter i de enkelte yrkesskadetilfeller. Refusjonen skjer gjennom en fastsatt prosentsats/refusjonssats av de faktiske erstatningsutbetalinger fra forsikringsgiverne. Refusjonssatsen skal således avspeile forholdet mellom trygdens utgifter og erstatningsutbetalingene.

Privat forsikring skal gjennom refusjonsordningen dekke visse trygdeutgifter, og oppgjørsordningen må følgelig ta hensyn til både private og offentlige regnskaps- og budsjettrutiner. Oppgjørsåret følger kalenderåret, hvilket er det mest praktiske, men selskapene kan først ha oppgjøret ferdig beregnet og utbetalt 1. mars i det etterfølgende året. Fra 1. januar, fram til forfall 1. mars, blir selskapene belastet renter i henhold til dagslånsrenten i Norges Bank.

Nærmere om folketrygdens utgifter og refusjonsinntekter ved yrkesskade

De trygdeutgifter som forventes refundert, er ikke identisk med trygdens faktiske utgifter ved yrkesskade, som er langt større. Det skyldes at stønadsarter, i hovedsak korttidsytelser som sykepenger og utgifter til helsetjenester, holdes utenfor refusjonsordningen. For øvrig omfatter ikke refusjonsordningen enkelte persongrupper som hører inn under det offentliges ansvar, som for eksempel skoleelever og innsatte i fengsler.

Ved at refusjonsordningen bare gjelder for nye tilfeller, har den hatt en begrenset effekt for folke-

trygdens inntekter de første årene etter innføringen i 1991, men inntektene er nå jevnt økende.

I tabellen nedenfor framgår de faktiske refusjonsinnbetalinger som folketrygden har fått fra forsikringsselskapene til og med år 2004 (pr. juni).

Refusjonsinnbetalinger fra forsikringsselskapene

	2000	2001	2002	2003	2004
Inntekt	623	698	722	831	878

Utgifter til tilfeller med uførepensjon er de største utgiftene. Nye uførepensjonister i 2004 i folketrygden, med årsak yrkesskade, var 985 hvorav 840 med skadetidspunkt etter 1990. Det vil si etter at refusjonsordningen ble innført. I 2003 var tilsvarende tall 1 128, hvorav 921 med skadetidspunkt etter 1990.

Med utgangspunkt i en gjennomgang av erstatningstilfeller og identiske trygdetilfeller, anslås trygdeytelsene for en skadeårgang, som skal være gjenstand for refusjon, som følger:

	Mill. kroner ¹
Kapitaliserte utgifter til uførepensjon (både med og uten yrkesskadefordel)	920
Særfordel ved overgang til alderspensjon	20
Etterlattepensjon	45
Syke-, rehabiliterings- og attføringspenger ved varig uførhet/skadefølge	405
Grunn- og hjelpestønad	20
Menerstatning	115
Sammenlagt rundt	1 525

¹ Beløpene er med utgangspunkt i grunnbeløpet pr 1. mai 2004.
Kilde: NOU 2004:3.

Som forutsatt ved innføringen av refusjonsordningen, er det på det rene at en del av uføretilfellene ikke bare skyldes yrkesskade. Dersom de nevnte utgiftene ble begrenset til trygdetilfeller med godkjent/registrert yrkesskade fullt ut, ville utgiftene utgjøre ca. 400 mill. kroner mindre.

Refusjonssatsen har vært fastsatt til 120 pst. av erstatningsutbetalingene siden 1991, da ordningen ble innført. Departementet vil bemerke at refusjonsordningen bygger på en forenklet modell basert på at man medregner de kapitaliserte uføreytelser fullt ut i beregningsgrunnlaget, mens andre trygdeytelser ikke medregnes. På denne bakgrunn foreslås at refusjonssatsen beholdes uen-

dret på 120 pst. av erstatningsutbetalingene også i 2006.

For 2006 budsjetteres det med 1 043 mill. kroner.

Post 73 Refusjon bidragspliktige

Trygdeetaten kan utbetale forskudd i de saker der den bidragspliktige ikke betaler bidraget i rett tid, betaler for lite eller ikke betaler. Når det utbetales bidragsforskudd, har folketrygden krav på refusjon av innbetalt bidrag, for samme periode, maksimalt tilsvarende det beløp som er utbetalt som forskudd. Ordningen praktiseres ved at før forskudd

utbetales, sjekkes det automatisk om bidrag er betalt, og med hvilket beløp.

I saker med bidrag lavere enn forskuddet, vil forskuddet dekke mellomlegget mellom eventuelt betalt beløp og forskuddsbeløpet.

Nye bidragsregler trådte i kraft 1. oktober 2003. De nye bidragsreglene innebærer reduksjon i forskuddsutbetalingene som følge av nye regler om inntektsprøving av bidragsforskudd. Dette påvirker også refusjonsinntektene.

For 2006 anslås inntektene på kap. 5701, post 73, å bli på 545 mill. kroner.

Post 74 Refusjon medisinsk behandling

Denne posten omfatter refusjon fra utlandet for pasienter som har fått medisinsk behandling i Norge etter EØS-avtalen.

For 2006 budsjetteres det med 0,9 mill. kroner.

Post 75 Refusjon overskytende bidrag

Folketrygdens rett til refusjon i barnebidrag for utbetalt overgangsstønad falt bort ved innføringen av nytt bidragsregelverk. Inntektsreduksjonen ble beregnet til 100-120 mill. kroner på årsbasis (Ot.prp. nr. 43 (2000-2001) side 114). Beregningene ble foretatt i 2000.

For 2005 er det foreslått bevilget – 26 mill. kroner i inntekter. Inntektene kommer fra innbetalinger fra bidragspliktige som av ulike årsaker hadde opparbeidet seg gjeld på området før refusjonsordningen opphørte. Sett litt over tid vil denne inntektsposten forsvinne.

Det foreslås bevilget 23 mill. kroner for 2006.

Post 80 Renter

Posten gjelder vesentlig renteinntekter av bankinnskudd og av lån og innskudd for kontorlokaler.

For 2006 budsjetteres det med 30 mill. kroner.

Programområde 33 Arbeidsliv

Programkategori 33.30 Arbeidsliv

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
2541	Dagpenger	11 048 176	9 615 000	8 700 000	-9,5
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. (jf. kap. 5704)	503 556	473 500	393 300	-16,9
2543	Ytelser til yrkesrettet attføring	10 829 406	11 950 000	12 884 700	7,8
	Sum kategori 33.30	22 381 138	22 038 500	21 978 000	-0,3

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
70-89	Andre overføringer	22 381 138	22 038 500	21 978 000	-0,3
	Sum kategori 33.30	22 381 138	22 038 500	21 978 000	-0,3

Kap. 2541 Dagpenger

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>	11 048 176	9 615 000	8 700 000
	Sum kap 2541	11 048 176	9 615 000	8 700 000

Allmenn omtale

Utformingen og praktiseringen av dagpengesystemet er en del av den aktive arbeidsmarkedspolitikken ved at det stilles krav om at man skal være reell arbeidssøker. Dette forutsetter aktivitet og mobilitet hos den arbeidsledige. Dagpenger under arbeidsløshet skal gi økonomisk trygghet ved inntektsbortfall på grunn av arbeidsledighet og samtidig stimulere til å komme tilbake i arbeid. Personer som har tapt arbeidsinntekt og fått arbeidsti-

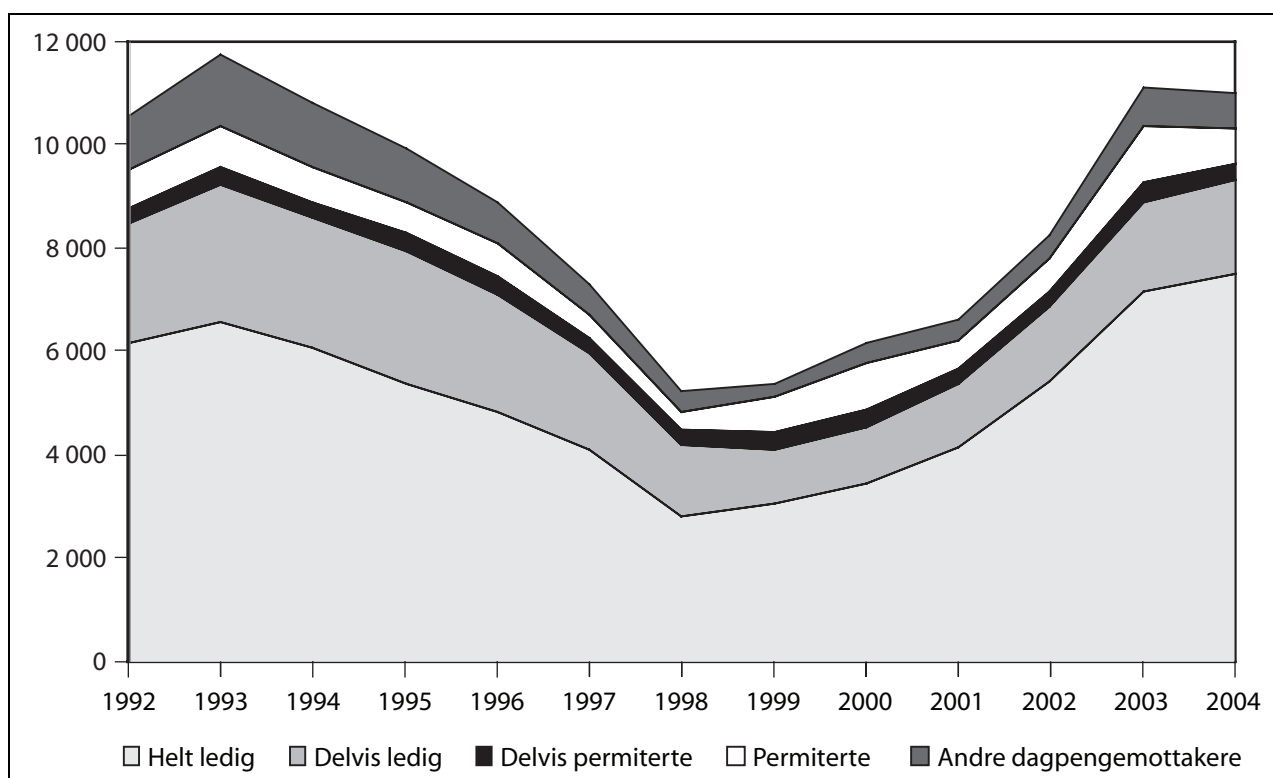
den redusert, kan ha rett til dagpenger under arbeidsløshet dersom de oppfyller kravet om tidligere arbeidsinntekt av en viss størrelse.

Det er i løpet av de siste årene gjort flere endringer i regelverket for dagpenger under arbeidsløshet med sikte på å få en dagpengeordning som fokuserer på arbeidssøkernes egen adferd. Endringene har støtte i nyere forskning bl.a. utført av OECD og Frisch-senteret, og bygger på erfaringene om hvordan utformingen av dagpengesystemet påvirker insentivene til å søke jobb. Oppføl-

ging av og krav til mottakere av dagpenger er svært avgjørende for hvor lang tid det tar å komme i ordinær jobb. Krav til aktiv arbeidssøking og dagpengeperiodens lengde synes å være viktigere enn effekten av deltakelse på arbeidsmarkedstiltak for å komme over i jobb. Aetat har samtidig fått tilført flere personellressurser. Dette har gitt grunnlag for tettere oppfølging.

Rapport

Antall dagpengemottakere gikk noe opp fra om lag 88 900 i 2003 til om lag 90 000 i 2004, mens de samlede utbetalingene ble redusert med om lag 55 mill. kroner til 11 050 mill. kroner. Reduksjon har bl.a. sammenheng med endringer i dagpengeregulverket. I 1. halvår 2005 var det i gjennomsnitt 85 500 dagpengemottakere. Dette er en reduksjon på om lag 9 100 dagpengemottakere i forhold til 1. halvår 2004.

Figur 6.17 Kostnadsfordeling under dagpengeordningen (i mill. kroner)

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

Gjennomsnittlig mottok dagpengemottakere dagpenger i 23 uker i 2004. Det er lagt vekt på en rask behandling av dagpengesøknader og en rask utbetaling av dagpenger.

De fleste dagpengemottakere er helt ledige. Antall helt ledige dagpengemottakere (inkludert helt permitterte) har økt fra 2000 til 2003, men holdt seg nærmest uendret på i underkant av 58 000 i 2004. Utviklingen hittil i år (per august 2005) har ført til at antall helt ledige dagpengemottakere har avtatt. Det var om lag 53 200 helt ledige dagpengemottakere i 1. halvår 2005, dvs. en reduksjon på om lag 7 000 eller 11,6 pst. i forhold til 1. halvår 2004. Antall delvis ledige dagpengemotta-

kere (inkludert delvis permitterte) ble redusert fra 28 700 personer i 1. halvår 2004 til 27 200 personer i 1. halvår 2005, dvs. en reduksjon på om lag 5 pst.

Fra 2003 til 2004 ble omfanget av permitteringer redusert med om lag 4 000 personer til om lag 8 550 personer. Dette har sammenheng med både endringer i permitteringsreglene og konjunkturutviklingen. Fra 1. halvår 2004 til 1. halvår 2005 falt gjennomsnittet for antall permitterte dagpengemottakere med om lag 3 900 personer til 7 500, jf. omtale under utviklingstrekk på arbeidsmarkedet.

Tabellen nedenfor viser omfang og sammensetning av dagpengemottakere for 2003, 2004 og 1. halvår 2005.

Gjennomsnittlig antall dagpengemottakere 2003 – 1. halvår 2005

	2003	2004	Endring i pst. 2003/2004	1.halvår 2004	1.halvår 2005	Endring i pst. 1.halvår 2004/2005
Helt ledige ikke permitterte	49 850	53 005	6	53 604	49 084	-8
Helt ledige permitterte	7 768	4 872	-37	6 558	4 100	-37
Delvis sysselsatte ikke permitterte	21 618	23 259	8	23 886	23 882	0
Delvis sysselsatte permitterte	4 794	3 676	-23	4 822	3 353	-30
Andre (inkl. tiltaksdeltakere)	4 849	5 204	7	5 731	5 426	-5
Sum	88 878	90 015	1	94 600	85 845	-9

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet

Dagpengebevilgningen for 2005 er økt til 9 728 mill. kroner etter behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett.

Forlenget ventetid/tidsbegrenset bortfall av retten til dagpenger

I 2004 innvilget Aetat totalt 103 950 søknader om dagpenger. Av disse fikk i 9 350 vedtak om forlenget ventetid. 6 600 av vedtakene om forlenget ventetid hadde sammenheng med at vedkommende hadde sagt opp selv, og 1 600 var avskjediget fra virksomheten pga. egne forhold.

Det ble fattet nærmere 6 400 vedtak om tidsbegrenset bortfall av retten til dagpenger i 2004, mot om lag 4 200 i 2003. 2 500 personer mistet midlertidig retten til dagpenger fordi de nektet å møte til konferanse hos Aetat og 1 800 personer mistet dagpengene fordi de nektet å delta på tilbudt tiltak. Økningen fra året før må sees i sammenheng med den økte oppfølgingen av arbeidssøkerne.

Misbruk og feilutbetalinger

Aetat har fokus på arbeidet med å forebygge og avdekke feilutbetaling og misbruk av ytelser. Det arbeides løpende for å effektivisere og målrette dette arbeidet. Tekniske forbedringer i Aetats saksbehandlersystem har gjort det mulig å foreta bedre kontroller av inntektsopplysninger bl.a. gjennom maskinell kobling mot Rikstrygdeverkets A/A-register, Skattedirektoratets lønns- og trekkoppgaveregister og Lånekassens register.

I 2004 oversendte Aetat Dagpengekontroll (ADK) om lag 3 600 dagpenge- og attføringssaker til Aetat lokal som mulige misbruksaker. Av disse var om lag 3 200 resultat av kobling av Aetats registre mot Rikstrygdeverkets A/A-register. De resterende om lag 400 sakene var resultat av kobling

mot Lånekassens register. Tilsvarende tall for 2003 var totalt om lag 2 700 koblinger. Økningen fra 2003 til 2004 skyldes bedringer i IKT-løsninger for målrettet kontroll, etablering av fylkesvise forvaltningsenheter for behandling av feilutbetalingssaker, samt tettere oppfølging av arbeidssøkere.

Hittil i 2005 (per 15. august 2005) har dagpengekontrollen overført om lag 2 100 saker til Aetat lokal som mulige misbrukssaker.

Erfaringsmessig står ADK for ca. 60 pst. av samlet avdekking av misbruk. Resten avdekkes ved oppfølging fra Aetat lokal, tips fra publikum og via opplysninger fra samarbeidende etater.

I 2004 fattet Aetat om lag 5 200 vedtak om tilbakebetaling av til sammen om lag 104,2 mill. kroner. Dette var en økning fra 2003 på hhv. 2 700 vedtak og om lag 61,2 mill. kroner.

Innkrevning av feilutbetalte og misbrukte ytelser skjer ved Statens Innkrevingssentral (SI). Det vil ofte gå lang tid fra vedtak om tilbakebetaling foreligger til innbetaling finner sted. I 2004 ble det innkrevd om lag 48 mill. kroner mot om lag 35,7 mill. kroner i 2003.

Budsjettforslag for 2006

Post 70 Dagpenger, overslagsbevilgning

For 2006 foreslås en dagpengebevilgning på i alt 8 700 mill. kroner. Til grunn for forslaget ligger bl.a. utsikter til bedring på arbeidsmarkedet med lavere arbeidsledighet. Forsøk med dagpengebasert ytelse til deltakere i prosjekt Arbeid i sikte i Verdal kommune er inkludert i utgiftsanslaget, jf. omtale under kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak, post 60 Refusjon, forsøk dagpenger.

For å ha rett til dagpenger stilles det krav om å være reell arbeidssøker. Dette innebærer bl.a. at arbeidssøker må være villig til å ta ethvert arbeid, hvor som helst i Norge. I noen tilfeller kan en per-

son likevel regnes som reell arbeidssøker selv om en bare søker deltidsarbeid eller arbeid innenfor et begrenset geografisk område. Departementet legger til grunn at det kan lempes på kravet om geografisk mobilitet for å være reell arbeidssøker i tilfeller der arbeidssøker har omsorgsansvar for små barn. Departementet vil følge opp dette i dialog med Aetat.

Det kan også stilles spørsmål om aktivitetskravet for å ha rett til dagpenger bør differensieres noe sterkere etter alder. Aktivitetskravet skal være en stimulans for å være aktiv i arbeidsmarkedet uavhengig av alder. Samtidig skal det ikke oppleves som så urimelig for den enkelte at arbeidsledige seniorer i stedet foretrekker førtidspensjon eller ønsker vurdering for uførepensjon. Departementet vil sørge for en gjennomgang av kravene til å være reell arbeidssøker og vurdere om det i tilstrekkelig grad tar høyde for forskjeller mellom de ulike aldersgruppens situasjon i arbeidsmarke-

det. Det er varslet at en egen melding om seniorennes situasjon på arbeidsmarkedet vil bli lagt fram våren 2006. Der vil det være aktuelt å omtale denne problemstillingen nærmere.

Arbeidsgivers lønnspliktperiode foreslås utvidet fra 5 til 10 dager ved hel permittering og ved minst 40 pst. reduksjon av arbeidstiden. Endringen vil gjelde fra 1.1.2006 og vil isolert sett redusere dagpengebevilgningen med om lag 65 mill. kroner i 2006. Arbeidsgiverperioden på 15 dager ved permittering mindre enn 40 pst. reduksjon av arbeidstiden opprettholdes.

Forslaget til endret arbeidsgiverperiode til 10 dager vil bidra til å redusere overveltningen av bedriftenes lønnskostnader på trygdesystemet. I perioder med knapphet på arbeidskraft medfører det høye samfunnsmessige kostnader å la deler av arbeidsstyrken være permittert i stedet for å frigjøre arbeidskraften slik at denne kan søke seg til virksomheter som gir høyere avkastning for samfunnet.

Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. (jf. kap. 5704)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	503 556	473 500	393 300
	Sum kap 2542	503 556	473 500	393 300

Post 70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., overslagsbevilgning

Posten dekker utgifter for staten i henhold til lov av 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. Den statlige lønnsgaranti-

ordningen administreres av Direktoratet for arbeidstilsynet, jf. kap. 640. Målsettingen er å sikre utbetaling av krav på lønn og annet vederlag for arbeid i tjenesteforhold som ikke kan dekkes pga. arbeidsgivers konkurs.

Antall åpne konkurser og konkurser med utbetaling fra lønnsgarantien

År	2000	2001	2002	2003	2004
Antall konkurser	3 576	3 541	4 445	5 072	4 297
Herav med lønnsgaranti	1 495	1 566	1 948	2 260	1 868

Som det fremgår av tabellen har antall innkomne lønnsgarantisaker økt hvert år siden 1998, og fra 1998 til 2003 økte antall lønnsgarantisaker til det dobbelte. Fra 2003 til 2004 var det imidlertid en nedgang på 17 pst. Tall fra Brønnøysund-registrene viser at nedgangen i antall konkurser var på 18 pst. fra 2003 til 2004, og at det fortsatt er nedgang i antall åpne konkurser i første kvartal 2005 sammenlignet med samme periode i 2004 (11,3

pst.). Innkomne lønnsgarantisaker gikk også ned første kvartal 2005 med ca. 19 pst. sammenholdt med første kvartal 2004. Utbetalingene fra lønnsgarantien har økt hvert år siden 1997 og frem til 2003 da det ble utbetalt 695 mill. kroner. I 2004 ble det utbetalt 503 mill. kroner. Utbetalingene for de første fire månedene i 2005 viser en nedgang på 17 pst. i forhold til samme periode i 2004.

En reduksjon i maksimalutbetalingen til den enkelte fra 3G til 2G ble gjort gjeldende med virkning for konkursbo med fristdag etter 1. januar 2005. Innsparingene ved denne endringen er vurdert til 53 mill. kroner årlig fra og med 2006.

Det er naturlig å anta at nedgangen i utbetalinger vil fortsette i 2006 og på den bakgrunn estimeres bevilgningsbehovet til ca. 350 mill. kroner. I dette estimatet er helårseffekten av regelverksendringen om reduksjon av maks. utbetaling fra 3G til 2G, tatt med.

Insolvensdirektivet

Den statlige lønnsgarantiordningen skal sikre arbeidstakernes krav på lønn mv. som ikke kan dekkes på grunn av konkurs hos arbeidsgiver. Norge er gjennom EØS-avtalen forpliktet til å ha en lønnsgarantiordning

Rådsdirektiv 80/987/EEC om beskyttelse av arbeidstakerne i tilfelle av arbeidsgiverens insolvens (insolvensdirektivet) ble endret ved direktiv 2002/74/EC av 23. september 2004, med implementeringsfrist 8. oktober 2005.

I forbindelse med implementering av endringsdirektiv 2002/74/EC, er det nødvendig å gjøre enkelte endringer i dagens regelverk. De foreslåtte endringene går ut på at arbeidstaker som har vært daglig leder eller styremedlem (som ikke har vært arbeidstakernes valgte representant), og som etter dagens regelverk i utgangspunktet er unntatt fra lønnsgarantiens dekningsområde, likevel gis lønnsgarantidekning.

Endringene vil ha små administrative konsekvenser for forvaltningen, men det vil medføre betydelig økte utgifter over lønnsgarantien ettersom det blir enklere for denne gruppen arbeidstakere å få lønnsgarantidekning. Direktoratet for arbeidstilsynet har anslått de økte utbetalingene til ca. 115 mill. kroner årlig avhengig av antall konkurser. Med utgangspunkt i dagens saksbehandlingstid for lønnsgarantissaker, er det estimert en 9 måneders effekt i 2006 tilsvarende 86 mill. kroner. Det vises i den forbindelse til Ot.prp. nr. 107 (2004-2005) om endringer i lønnsgarantiregelverket som ble behandlet i statsråd 1. juli 2005.

Tiltak for å oppnå raskere saksbehandling og utbetaling – regelverksforenklinger

Departementet har gjennomgått regelverket for lønnsgarantiordningen med sikte på å gjennomføre forenklinger som kan bidra til raskere saksbehandling og utbetaling til brukerne. I 2004 gikk det gjennomsnittlig 3-4 måneder fra krav ble fremmet overfor lønnsgarantiordningen til utbetaling.

På bakgrunn av dette arbeidet foreslår Regjeringen at følgende forenklinger ift. lønnsgarantiregelverket gjennomføres fra 1. januar 2006:

1. Utvidelse med hensyn til kravets forfallstid slik at krav forfalt inntil 12 måneder før fristdagen gis dekning, men samtidig innsnevres unntaksbestemmelsen ved at adgang til å gi dekning lenger tilbake i tid enn dette bare foreslås å gjelde arbeidstakere som har tatt rettslig skritt for å få fastslått lønnskravet. Pt. dekker lønnsgarantiordningen krav forfalt inntil 4 måneder før fristdagen.
2. Innskrenkning av opptjeningstid for feriepenger ved at feriepenger dekkes samme år som fristdagen (vanligvis konkursåret) og foregående år. Det foreslås ingen unntaksbestemmelse. Pt. dekkes feriepenger innenfor lønnsgarantiordningen opptjent opptil 24. mnd før fristdagen.
3. For krav opptjent etter konkursåpning dekkes kun krav i en måned fra konkursdato. Pt. får arbeidstakere dekket lønn i inntil en måned etter konkurs, eller lengre dersom dette følger av arbeidsmiljølovens oppsigelsesregler eller hvis det er nedfelt lengre oppsigelsesfrist i tariffavtale.

Boks 6.9 Enkelte definisjoner

Fristdagen: er den dagen da den begjæring om åpning av konkurs som ble tatt til følge, kom til tingretten, jf. dekningslovens § 1-2 første ledd.

Konkursåpningstidspunktet: Med tidspunktet for konkursåpningen forstås det tidspunkt da kjennelse om åpning av konkurs ble avsagt, jf. dekningsloven § 1-3 annet ledd.

I tillegg til Regjeringens forslag om å overføre administrasjon av lønnsgarantiordningen til Aetat fra 1. januar 2007 jf. omtale under kap 0640 Arbeidstilsynet, vil ovennevnte forenklingforslag i lønnsgarantiregelverket kunne bidra til å gi redusert saksbehandlingstid og dermed raskere utbetaling til brukerne. Endringsforslagene er foreslått gjort i lønnsgarantiloven og søkerne/brukerne vil i den grad forslagene redusere lønnsgarantiutbetalingene, kunne rette krav for resterende beløp i boet som for øvrige kreditorer. Det er et mål at de foreslåtte forenklingene samt overføring til Aetat, skal resultere i at saksbehandlingstiden før første utbetaling, reduseres til et nivå som ligger tett opp til det som gjelder for utbetaling av dagpenger (minst 80 pst. innen 21 dager).

Samlet sett vil gjennomføring av regelverksfor-
enklingene gi en årlig innsparing på ca. 93,4 mill.
kroner. For 2006 antas det realistisk å oppnå en
halvårseffekt grunnet stort saksoverheng, slik at
bevilgningen for 2006 foreslås redusert med 46,7
mill. kroner.

På bakgrunn av ovennevnte anslag over reduk-
sjon i antall lønnsгарantisaker og regelverksend-
ringer, foreslås en bevilgning på 393,3 mill. kroner
for 2006.

Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs (jf. kap. 2542)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
02	Dividende	151 606	100 000	100 000
	Sum kap 5704	151 606	100 000	100 000

Post 02 Dividende

I 2004 ble det innbetalt 152 mill. kroner i dividende.
Dette er en økning på 46 pst. i forhold til 2003 hvor
det ble innbetalt 104 mill. kroner. Dividendeinn-
gangen relaterer seg både til samme års og tidli-

gere års utbetalinger. Dividende innbetalt pr. 1.
mai 2005 utgjør 65 mill. kroner. Fordi utbetalin-
gene gikk ned i 2004, og det kan forventes en ytter-
ligere nedgang i utbetalingene i 2005, anslås på
bakgrunn av det ovennevnte, samt tidligere års sta-
tistikker, en dividende til ca. 100 mill. kroner.

Kap. 5705 Refusjon av dagpenger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs	63 647	50 000	50 000
03	Refusjon for dagpenger fra EØS-land			2 500
	Sum kap 5705	63 647	50 000	52 500

Budsjettforslag for 2006

Post 01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs

Aetat kan forskuttere lønngarantimidler i form av
dagpenger, dersom vilkårene for dekning gjennom
Lønnsгарantiordningen er til stede. Aetat fremmer
krav i konkursboet for utbetalte dagpenger, når det
blir klart at det vil bli utbetalt lønnsгарantimidler til
arbeidstaker. Refusjon av dagpenger i forbindelse
med lønnsгарantikrav ved konkurs inntektsføres
under kapitlet.

Basert på erfaringstall fra 2004 og utviklingen i
antall konkurser hittil i 2005 er inntektene under

post 01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved
konkurs anslått til 50 mill. kroner i 2006.

Det foreslås bevilget 50 mill. kroner for 2006.

Post 03 Refusjon av dagpenger fra EØS-land

Aetat utbetaler dagpenger til EØS-borgere med
dagpengerrettigheter fra andre EØS-land mens de
søker arbeid i Norge. Aetat søker i etterkant refun-
dert sitt utlegg fra den enkeltes hjemland.

Inntektene under post 03 Refusjon av dagpen-
ger fra EØS-land er anslått til 2,5 mill. kroner.

Kap. 2543 Ytelser til yrkesrettet attføring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Attføringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	9 270 227	10 320 000	11 224 700
71	Attføringsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 559 179	1 630 000	1 660 000
	Sum kap 2543	10 829 406	11 950 000	12 884 700

Allmenn omtale

Ytelser til yrkesrettet attføring er regulert i folketrygdloven kap. 11, og kan gis personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått sin evne til å utføre inntektsgivende arbeid varig innskrenket, eller fått sine muligheter til å velge yrke eller arbeidsplass vesentlig nedsatt. Yrkesrettet attføring skal tilbys når det vurderes som nødvendig og hensiktsmessig for at vedkommende skal kunne komme tilbake til arbeidslivet eller beholde høvelig arbeid. Attføring skal som hovedregel være prøvd før uførepensjon kan tilstås.

Ytelsene til yrkesrettet attføring over kap. 2543 består av attføringspenger (post 70) og attføringsstønader (post 71). Attføringspenger er en yttelse til livsopphold for personer under yrkesrettet attføring. Attføringsstønader er ytelser til hel eller delvis dekning av utgifter knyttet til attføringsopplegget. De fleste som får finansiert sitt attføringsløp over kap. 2543 har ordinær utdanning som attføringstiltak. Det bevilges også midler til yrkesrettet attføring over kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak. Her finansieres et bredt spekter av tiltak som ulike former for avklaringstiltak, kvalifiseringstiltak, formidlingstiltak og tiltak i skjermet sektor av mer ubegrenset varighet. Personer som mottar attføringspenger, kan få arbeidsmarkedstiltak finansiert over kap. 634 i tillegg til attføringsstønader. Yrkeshemmede uten attføringspenger kan ikke motta attføringsstønader. Mens kap. 2543 er en overslagsbevilgning, er kap. 634 rammestyrte. For nærmere informasjon av innsatsen og utfordringene knyttet til yrkesrettet attføring viser det til omtale under programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Rapport

I 2004 var utgiftene til yrkesrettet attføring over kap. 2543 nærmere 10,83 milliarder kroner. Dette er en økning på 22 pst. fra 2003 målt i løpende kroner. Utgiftene på post 70 økte med 29 pst. sammenlignet med utbetalingen i 2003, mens utgiftene over post 71 ble redusert med vel 7 pst. Økningen i

utbetaling av attføringspenger skyldes først og fremst en økning i antallet attføringspengemottakere i 2004. En heving av minsteytelsen i 2004 fra 1,6 G til 1,8 G og at de nye attføringsmottakerne hadde et gjennomsnittlig høyere inntektsgrunnlag enn tidligere, bidro også til å øke utgiftene i 2004. Reduksjonen i utgiftene til attføringsstønader skyldes i særlig grad en nedgang i utgifter til stønader til skolegang. Lavere utgifter til stønad til skolegang har bl.a. sammenheng med at Aetat i større grad velger billigere skoleløp og er blitt flinkere til å forhandle om pris med utdanningsinstitusjonene, og innføringen av kostnadstak for skolegang i 2003⁴.

80 pst. av de samlede utgiftene til yrkesrettet attføring ble finansiert over kap. 2543, mens 20 pst. ble finansiert over kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak. Vel 86 pst. av utgiftene over kap. 2543 var attføringspenger.

I gjennomsnitt var det 62 500 mottakere av attføringspenger i 2004, som er en økning på 14 pst. sammenlignet med 2003. I 1. halvår 2005 økte antall attføringspengemottakere med om lag 12 pst. i forhold til samme periode i 2004. Økningen har bl.a. sammenheng med at det i 2004 ble vedtatt omfattende regelverksendringer på trygde- og attføringsområdet som tilsier en vekst i antall attføringspengemottakere. Regelverksendringene omfatter tidligere vurdering av attføring i sykelønns- og rehabiliteringsperioden⁵, innstramming av unntaksbestemmelsene for varighet av medisinsk rehabilitering⁶, og en samling av vedtaksmyndighet for yrkesrettet attføring i Aetat⁷.

⁴ Kostnadstak for skolegang ble innført med virkning fra 1. januar 2003, jf. endringer i forskrift under yrkesrettet attføring (2001.09.11 nr. 1079)

⁵ Denne regelendringen ble innført med virkning fra 1. januar 2004, jf. Ot.prp. nr. 10 (2003-2004) og Innst. O. nr. 28 (2003-2004) om lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover

⁶ Viser til fotnote 1 ovenfor

⁷ Denne regelendringen ble innført med virkning fra 1. juli 2004, jf. Ot.prp. nr. 13 (2003-2004) og Innst. O. nr. 33 (2003-2004) om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (ytelser under yrkesrettet attføring mv.)

I 2004 var 54 pst. av attføringsmottakerne kvinner, mens 46 pst. var menn. Vel 36 pst. var i aldersgruppen 30-39 år, mens 23 pst. var under 30 år.

Budsjettforslag for 2006

Det foreslås bevilget 12 884,7 mill. kroner for 2006.

Økningen i bevilgningen må ses på bakgrunn av nylig iverksatte regelverksendringer hvor målet er at yrkesrettet attføring skal kunne tilbys til flere, jf. skjerpning av attføringskravet før tilståelse av en uføreytelse⁸, og på et tidligere tidspunkt enn hva som ellers ville ha vært tilfellet, jf. omtalen av andre regelverksendringer ovenfor. Desto tidligere personer på sykelønn og rehabilitering kan komme i gang med attføring, desto tidligere vil de kunne føres tilbake til det ordinære arbeidslivet. Alle som på grunn av sykdom har behov for hjelp til å komme i arbeid eller få innpass i arbeidslivet,

⁸ Regelverksendringen er innført med virkning fra 1. januar 2005, jf. Ot.prp. nr. 9 (2004-2005) og Innst. O. nr. 36 (2004-2005) om lov om endringer i folketrygdlova og i enkelte andre lover.

har derfor både rett og plikt til å prøve å gjennomføre yrkesrettet attføring før en eventuell uføreytelse kan tilstås.

Det foreslås at vedtaksperioden for attføringspenger når attføringssak av helsemessige årsaker tilbakeføres for vurdering av andre trygdeytelser, utvides fra åtte til seksten uker. Hensikten er å unngå at det oppstår brudd i utbetaling av livsoppholdsyttelse mens personer vurderes for andre ytelser, jf. også kap. 2652 Rehabiliteringspenger. Dette vil føre til en merutgift for 2006 på om lag 4,7 mill. kroner.

Post 70 Attføringspenger, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 11 224,7 mill. kroner for 2006.

Post 71 Attføringsstønad, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 1 660 mill. kroner for 2006.

Arbeids- og sosialdepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2006 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap 600-667, 2541-2543, 2600-2690	Kr	222 055 400 000
b. Sum inntekter under kap 3600-3643, 5527, 5631, 5701-5702, 5704-5705	Kr	2 446 072 000

**Forslag
til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2006,
kapitlene 600-667, 2541-2543, 2600-2690, 3600-3643, 5527,
5631, 5701-5702, 5704-5705**

I
Utgifter:

Kap.	Post		Kr	Kr
Administrasjon				
0600	Arbeids- og sosialdepartementet (jf. kap. 3600)			
	01	Driftsutgifter	122 100 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 500 000	124 600 000
0604	Ny arbeids- og velferdsforvaltning			
	21	Spesielle driftsutgifter	255 000 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	65 000 000	320 000 000
		Sum Administrasjon		444 600 000
		Tiltak for bedre levekår, forebygging av rusmiddelproblemer m.v.		
0620	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.			
	21	Spesielle driftsutgifter	80 200 000	
	50	Norges forskningsråd	92 700 000	172 900 000
0621	Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet			
	21	Spesielle driftsutgifter	98 400 000	
	63	Rusmiddeltiltak og sosiale tjenester, <i>kan overføres, kan overføres</i>	132 200 000	
	70	Frivillig forebyggende arbeid m.v., <i>kan overføres</i>	99 900 000	
	74	Tilskudd til pensjonistenes og funk- sjonshemmedes organisasjoner m.v.	141 600 000	472 100 000
0622	Statens institutt for rusmiddelforskning			
	01	Driftsutgifter	31 000 000	31 000 000
		Sum Tiltak for bedre levekår, fore- bygging av rusmiddelproblemer m.v.		676 000 000
Arbeidsmarked				
0630	Aetat (jf. kap. 3630)			
	01	Driftsutgifter	2 074 200 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	1 600 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	45 000 000	2 120 800 000

Kap.	Post	Kr	Kr
0634	Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 3634)		
	21 Evaluering, utviklingstiltak m.v., <i>kan overføres</i>	27 000 000	
	70 Ordinære arbeidsmarkedstiltak, <i>kan overføres</i>	1 267 000 000	
	71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	3 622 000 000	
	73 Investeringer i skjermede tiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 71</i>	28 500 000	
	74 Lønnssubsidium ved reaktivisering, <i>overslagsbevilgning</i>	90 000 000	5 034 500 000
0635	Ventelønn (jf. kap. 3635)		
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	415 000 000	415 000 000
	Sum Arbeidsmarked		7 570 300 000
Arbeidsmiljø og sikkerhet			
0640	Arbeidstilsynet (jf. kap. 3640)		
	01 Driftsutgifter	303 600 000	
	22 Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	33 100 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	3 100 000	339 800 000
0642	Petroleumstilsynet (jf. kap. 3642)		
	01 Driftsutgifter	133 200 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	13 400 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 200 000	147 800 000
0643	Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 3643)		
	50 Statstilskudd	78 800 000	78 800 000
0646	Pionerdykkere i Nordsjøen		
	01 Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	1 000 000	
	70 Tilskudd til pionerdykkere, <i>overslagsbevilgning</i>	12 400 000	13 400 000
0648	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.		
	01 Driftsutgifter	11 200 000	
	21 Spesieller driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 200 000	13 400 000
	Sum Arbeidsmiljø og sikkerhet		593 200 000

Kap.	Post	Kr	Kr
Kontantytelser			
0660	Krigspensjon		
	70 Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>	240 000 000	
	71 Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>	582 000 000	822 000 000
0664	Pensjonstrygden for sjømenn		
	70 Tilskudd	663 000 000	663 000 000
0666	Avtalefestet pensjon (AFP)		
	70 Tilskudd	800 000 000	800 000 000
0667	Supplerende stønad til personer over 67 år		
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	157 000 000	157 000 000
	Sum Kontantytelser		2 442 000 000
Folketrygden			
Administrasjon			
2600	Trygdeetaten		
	01 Driftsutgifter	4 722 700 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	14 300 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	121 900 000	
	70 Tilskudd	3 700 000	4 862 600 000
2603	Trygderetten		
	01 Driftsutgifter	47 400 000	47 400 000
	Sum Folketrygden Administrasjon		4 910 000 000
Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering			
2650	Sykepenges		
	70 Sykepenges for arbeidstakere m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	22 090 000 000	
	71 Sykepenges for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>	1 590 000 000	
	72 Omsorgs- og pleiepenges ved barns sykdom m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	308 000 000	
	73 Tilretteleggingstilskudd, <i>kan overføres</i>	42 700 000	
	74 Refusjon bedriftshelsetjenester, <i>kan overføres</i>	18 300 000	
	75 Feriepenges av sykepenges, <i>overslagsbevilgning</i>	1 140 000 000	25 189 000 000
2652	Medisinsk rehabilitering m.v.		
	70 Rehabiliteringspenges, <i>overslagsbevilgning</i>	6 968 700 000	

Kap.	Post	Kr	Kr
	71	Legeerklæringer	240 000 000
2655		Uførhet	7 208 700 000
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	16 679 000 000
	71	Tilleggs pensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	25 262 000 000
	72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	1 360 000 000
	73	Foreløpig uførepensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	355 000 000
	74	Tidsbegrenset uførestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	4 034 100 000
	75	Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	105 000 000
	76	Yrkesskadetrygd gml. Lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	80 000 000
		Sum Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering	47 875 100 000
		Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.	80 272 800 000
2661		Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	
	70	Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 525 000 000
	71	Hjelpestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 580 000 000
	73	Hjelpemidler m.v. under arbeid og utdanning	179 500 000
	74	Tilskudd til biler	815 000 000
	75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 843 500 000
	76	Bedring av funksjonsevnen, andre formål	91 500 000
	77	Ortopediske hjelpemidler	785 000 000
	78	Høreapparater	465 000 000
		Sum Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.	8 284 500 000
		Alderdom	
2670		Alderdom	
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	34 490 000 000
	71	Tilleggs pensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	48 700 000 000
	72	Ventetilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	87 000 000
	73	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	4 775 000 000
		Sum Alderdom	88 052 000 000
		Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.	
2680		Etterlatte	
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 205 000 000
	71	Tilleggs pensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 031 000 000
	72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	62 000 000

Kap.	Post	Kr	Kr
	74	Utdanningsstønad	1 500 000
	75	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	11 000 000
2683		Stønad til enslig mor eller far (jfr. kap. 5701)	2 310 500 000
	70	Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	2 350 000 000
	72	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	595 000 000
	73	Utdanningsstønad	80 500 000
	75	Stønad til flytting for å komme i arbeid	500 000
	76	Forskuttering av underholdsbidrag	1 161 000 000
2686		Gravferdsstønad	4 187 000 000
	70	Gravferdsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	113 500 000
		Sum Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.	113 500 000
			6 611 000 000
		Diverse utgifter	
2690		Diverse utgifter	
	70	Sykestønadsutgifter i utlandet	139 000 000
	77	Pasienter fra gjensidighetsland mv.	82 000 000
		Sum Diverse utgifter	221 000 000
		Arbeidsliv	
2541		Dagpenger	
	70	Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>	8 700 000 000
2542		Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. (jf. kap. 5704)	8 700 000 000
	70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	393 300 000
2543		Ytelser til yrkesrettet attføring	393 300 000
	70	Attføringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	11 224 700 000
	71	Attføringsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 660 000 000
		Sum Arbeidsliv	12 884 700 000
		Sum departementets utgifter	21 978 000 000
			222 055 400 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kr	Kr
Diverse inntekter			
3622	Statens institutt for rusmiddelforskning		
	02 Oppdragsinntekter	520 000	520 000
3630	Aetat (jf. kap. 630), tidl. kap. 4590		
	04 Salgsinntekter m.m.	400 000	
	80 Innfordret misbruk av dagpenger	35 600 000	
	81 Innfordret misbruk av attføringsytelser	11 100 000	47 100 000
3634	Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 634)		
	02 Opplæringstjenester	1 950 000	
	60 Refusjon, forsøk dagpenger	1 250 000	3 200 000
3635	Ventelønn m.v. (jf. kap. 635)		
	01 Refusjon statlig virksomhet m.v. (Jf. kap. 635)	100 000 000	100 000 000
3640	Arbeidstilsynet (jf. kap. 640)		
	01 Diverse inntekter	1 360 000	
	04 Kjemikaliekontroll, gebyrer	4 640 000	
	05 Tvangsmulkt	1 650 000	
	07 Byggesaksbehandling, gebyrer	14 450 000	22 100 000
3642	Petroleumstilsynet (jf. kap. 642)		
	02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	1 350 000	
	03 Refusjon av tilsynsutgifter	55 700 000	
	06 Refusjoner/ymse inntekter	2 300 000	59 350 000
	Sum Diverse inntekter		232 270 000
Skatter og avgifter			
5527	Vinmonopolavgiften m.m.		
	72 Gebyr på statlige skjenkebevillinger	300 000	
	73 Vinmonopolavgiften	28 200 000	28 500 000
	Sum Skatter og avgifter		28 500 000
Renter og utbytte			
5631	Aksjer i AS Vinmonopolet		
	80 Statens overskuddsandel	28 800 000	
	81 Utbytte	2 000	28 802 000
	Sum Renter og utbytte		28 802 000
Diverse inntekter – Folketrygden			
5701	Diverse inntekter		
	01 Administrasjonsvederlag	25 000 000	
	02 Diverse inntekter	175 000 000	
	03 Hjelpemiddelsentraler m.m.	56 000 000	

Kap.	Post	Kr	Kr
	06	Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag	15 000 000
	07	Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak	91 100 000
	71	Refusjon ved yrkesskade	1 043 000 000
	73	Refusjon fra bidragspliktige	545 000 000
	74	Refusjon medisinsk behandling	900 000
	75	Refusjon overskytende bidrag	23 000 000
	80	Renter	30 000 000
5704		Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs (jf. kap. 2542)	2 004 000 000
	02	Dividende	100 000 000
5705		Refusjon av dagpenger	100 000 000
	01	Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs	50 000 000
	03	Refusjon for dagpenger fra EØS-land	2 500 000
		Sum Diverse inntekter – Folketrygden	52 500 000
			2 156 500 000
		Sum departementets inntekter	2 446 072 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2006 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 600 post 01	kap. 3600 post 02
kap. 622 post 01	kap. 3622 post 02
kap. 630 post 01	kap. 3630 post 04
kap. 630 post 21	kap. 3630 post 02
kap. 640 post 01	kap. 3640 post 01, 06 og 07
kap. 642 post 01	kap. 3642 post 06 og 07
kap. 642 post 21	kap. 3642 post 02

III

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2006 kan:

1. omdisponere inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 70 Ordinære arbeidsmarkedstiltak til post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak.
2. omdisponere inntil 40 mill. kroner fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak til kap. 630 Aetat, post 01 Driftsutgifter.
3. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning, post 21 Spesielle driftsutgifter, kap. 630 Aetat, post 01 Driftsutgifter og kap. 2600 Trygdeetaten, post 01 Driftsutgifter.
4. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Ny arbeids- og velferdsforvaltning, post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold, kap. 630 Aetat, post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold og kap. 2600 Trygdeetaten, post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

IV

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2006 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for

nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
634		Arbeidsmarkedstiltak	
	70	Ordinære arbeidsmarkedstiltak	367,9 mill. kroner
	71	Spesielle arbeidsmarkedstiltak	717,6 mill. kroner

Andre fullmakter

V

Statens overskuddsandel i A/S Vinmonopolet

Stortinget samtykker i at statens andel i 2006 av driftsoverskuddet i A/S Vinmonopolet fastsettes til 40 pst. av resultatet i 2005, før ekstraordinære poster og etter vinmonopolavgiften.

VI

Fullmakt til å ettergi rente- og avdragsfrie lån

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2006 kan ettergi rente- og avdragsfrie lån gitt til arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede der dette blir vurdert som nødvendig for å sikre den videre driften.

Folketrygden*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2006 kan:

overskride bevilgningen under
kap. 2600 post 01

mot tilsvarende merinntekter under
kap. 5701 postene 01, 04, 05 og 06

*Andre fullmakter*III
Folketrygdytelser

Stortinget samtykker i at med virkning fra 1. januar 2006 skal følgende ytelser etter folketrygdloven utgjøre*:

		kroner
1a.	Grunnstønad for ekstraavgifter ved uførhet etter lovens § 6-3 (laveste sats)	6 744
1b.	Ved ekstraavgifter utover laveste sats, kan grunnstønaden forhøyes til	10 308
1c.	eller til	13 560
1d.	eller til	19 956
1e.	eller til	27 060
1f.	eller til	33 804
2a-1.	Hjelpestønad til uføre som må ha hjelp i huset ^{1 2}	11 256
2a-2.	Hjelpestønad etter lovens § 6-4 til uføre som må ha tilsyn og pleie ³	12 108
2b.	Forhøyet hjelpestønad etter lovens § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie ³	24 216
2c.	eller til	48 432
2d.	eller til	72 648
3.	Behovsprøvet gravferdsstønad opptil	16 582
4.	Stønad til barnetilsyn etter lovens §§ 15-11 og 17-9 ⁴)	
	for første barn	34 200
	for to barn	44 616
	for tre og flere barn	50 568

¹ Stønad til hjelp i huset gjelder tilfeller før 1. januar 1992

² Fra 1. januar 1997 skilles det mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie

³ Gjelder også ved uførhet som skyldes yrkesskade, jf. lovens § 12-18

⁴ Fra 1. januar 2004 dekkes 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønaden er inntektsprøvet

* Satsene under 1,2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.

